

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

73164

“HAZÎNE-İ EVRÂK” DERGİSİ

(İNCELEME, ANALİTİK FİHRİST VE SEÇİLMİŞ YAZILAR)

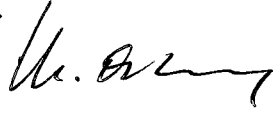
73164

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ferda BİRİNCİ KABATAŞ

Enstitü Anabilim Dalı : TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI
Enstitü Bilim Dalı : YENİ TÜRK EDEBİYATI

Bu tez/...../1998 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr.
M. Orhan OKAY

Jüri Başkanı

Yard. Doç. Dr.
Mehdi ERGÜZEL

Jüri Üyesi

Yard. Doç. Dr.
Hüseyin YORULMAZ

Jüri Üyesi

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

Bir milletin edebiyat tarihi, herbiri kendisi kadar önem arzeden diğer kültür şubeleriyle bir noktada birleşerek o milletin medeniyet çizgisini oluşturur. Şüphesiz bu çizgi dünya durdukça devam edecek olan bir çizgidir. Bir yandan kendi oluşumunu sağlayarak teşekkül eden bir yandan da sonraki dönemlerde ele alınıp incelenmek üzere kendisini malzeme olarak sunan medeniyet çizgisi, dışarıdan bakan bir araştırmacının gözünde en hassas noktasiyla beliriverir. Uzun yılların ardından geriye dönüp baktığımızda herbir kültür ürününü, oluşum anındaki tazeliği ile görebilmek, o günün atmosferine girerek aynı havayı soluyabilmek ve yeterince objektif olabilmek... Savımızı özele indirmediğimizde ise karşılaştığımız durum, belki de edebiyat tarihi araştırmalarının en mühim noktasını gözler önüne serer. İşte bu noktada edebiyat tarihi araştırmalarına malzeme olan veriler –ki bunların herbiri aynı zamanda edebiyat ürünleridir- objektif olabilmek adına çalışmalarımıza sağlamlık kazandırır. Bu malzemeler diğer bir deyişle veriler arasında; bazen küçük bir hatıra yazısı, bir kitabın köşesine çala kalem yazılmış duygusal bir şiir ya da daha metodik bir anlayışla şahıslara ve dönemlere yönelik hazırlanmış monografik çalışmalar kadar gazete ve dergi dünyası da oldukça önemli bir yere sahiptir. Gazete ve dergiler, yayımlandığı dönemlerde; sosyal, kültürel ve siyasi boyutları sıcağı sıcağına yansıtan dolayısıyla yukarıda tanımladığımız medeniyet çizgisini günü gününe aynı doğrultuda takip eden bir nitelikle, döneminin değerli isimlerine de sayfalarında yer vererek kültür dünyasına önemli hizmetlerde bulunur; edebiyat tarihi araştırmalarında yeri doldurulmaz bir dayanak noktasıdır. *Hazîne-i Evrâk* dergisini bu noktadan hareketle inceledik. Derginin, modern Türk edebiyatının oluşumunda taşıdığı önemi, doldurduğu boşluğu çalışmamızın her safhasında bir an dahi hatırdan çıkarmamaya çalıştık.

Alanı ne olursa olsun bir araştırmacı çalışmasını hakkıyla oluşturabilmek için disiplin ve metod anlayışını bir an olsun gözardı etmemelidir. Ancak başarısında bu mantalitenin de öncesinde yer alan bir başka unsur; çalışmaları süresince aldığı destek, ilmiyle, maneviyatıyla “büyük” insanlara duyduğu saygı, onlardan gördüğü teşvik ve mahcup olmama kaygısıdır. Bu bağlamda ismini sonsuz saygıyla andığım değerli hocam Prof. Dr. Orhan OKAY’a minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam süresince, zamanında

lisans tezimi de yönetmiş olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Abdullah Uçman'a esirgemediği yardımlarından dolayı teşekkür eder saygılarımı arz ederim. Son olarak, resmî tez danışmanım olan değerli hocam Yard. Doç. Dr. Mehdi Ergüzel hocama gösterdiği anlayış ve yardımlarına karşılık teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ferda BİRİNCİ KABATAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	xi
TÜRKÇE ÖZET	xii
İNGİLİZCE ÖZET.....	xiii

GİRİŞ: A. HAZİNE-İ EVRÂK DERGİSİNİN İNCELEME SAFHALARINA YÖNELİK AÇIKLAYICI BİLGİ	1
B. [1881-1886] DÖNEMİN GENEL GÖRÜNÜMÜ; BU GÖRÜNÜM ÇERÇEVESİNDE YAYIN HAYATI VE DERGİCİLİK.....	2

1. BÖLÜM: HAZİNE-İ EVRÂK DERGİSİ ÖZELLİKLERİ VE YAZAR KADROSU	7
1.1. Hazîne-i Evrâk Dergisi ve Özellikleri	7
1.2. Yazar Kadrosu	36
2. BÖLÜM: YAZAR VE KONU ADLARINA GÖRE TAHLİLİ FİHRİSTLER	52
2.1. Yazar Adlarına Göre Fihrist	52
2.2. Konulara Göre Fihrist.....	82
2.2.1. Dil ve Edebiyatla İlgili Konular	83
2.2.1.1. Şiir	83
2.2.1.2. Tercüme Şiir	95
2.2.1.3. Manzum Hikâye	96
2.2.1.4. Tercüme Manzum Hikâye	97
2.2.1.5. Mensur Edebî Eser.....	98
2.2.1.6. Tercüme Mensur Edebî Eser	99
2.2.1.7. Dil Bilgisi	100
2.2.1.8. Edebiyat Bilgileri.....	100
2.2.1.9. Edebiyat Tarihi	101
2.2.1.10. Değerlendirme ve Tenkit Yazıları	101
2.2.1.11. Vecîze	101
2.2.1.12. Tercüme Vecîze	102
2.2.2. Fen Konusunda Yazılan Yazılar.....	103
2.2.2.1. Astronomi	103
2.2.2.2. Fizik	103
2.2.2.3. Matematik	104
2.2.2.4. Tıp.....	104
2.2.2.5. Zooloji	105
2.2.3. İlanlar.....	107
2.2.3.1. H. Evrâk'ın Neşriyle İlgili İlanlar.....	107
2.2.3.2. Kitap ilânı	108
2.2.3.3. Takdim Yazısı.....	108
2.2.3.4. Tashih (düzeltme) İlânı.....	109

2.2.3.5. Tebrik İlânı	109
2.2.3.6. Teşekkür İlânı	110
2.2.3.7. H. Evrâk'da Geçen Yazılara Yönelik İlânlar.....	110
2.2.4. Mektuplar	111
2.2.4.1. Edebî Mektup	111
2.2.4.2. Mektup.....	111
2.2.5. Sosyal Konular ve Ansiklopedik Bilgiler.....	112
2.2.5.1. Antropoloji.....	112
2.2.5.2. Askerlik	113
2.2.5.3. Biyografi.....	113
2.2.5.4. Coğrafya	114
2.2.5.5. Denizcilik.....	114
2.2.5.6. Dinî Konu	115
2.2.5.7. Eğitim	115
2.2.5.8. Ekonomi.....	115
2.2.5.9. Felsefe.....	116
2.2.5.10. Felsefî Sohbet	116
2.2.5.11. Fotoğrafçılık	118
2.2.5.12. Haberleşme	118
2.2.5.13. Hukuk	118
2.2.5.14. Kuyumculuk	118
2.2.5.15. Medeniyet Tarihi	119
2.2.5.16. Psikoloji.....	119
2.2.5.17. Sihirbazlık.....	120
2.2.5.18. Sohbet Yazıları	120
2.2.5.19. Sosyal Konulu Yazılar.....	120
2.2.5.20. Spor.....	121
2.2.5.21. Târih.....	121
2.2.6. Resmî Yazılar	121
2.2.7. Tercüme Yazılar	122
2.2.7.1. Tercüme Aktüalite	122
2.2.7.2. Tercüme Anı	122
2.2.7.3. Tercüme Din	123
2.2.7.4. Tercüme Felsefe	123
2.2.7.5. Tercüme Mektup.....	123
2.2.7.6. Tercüme Sohbet.....	124
3. BÖLÜM: SEÇİLMİŞ YAZILAR.....	125
3.1. Şiir	126
Abdülhak Mihrünnisâ Hanım.....	126
- Manzûme – Nazîre	126
- Bir Kız Ki Tanırdım	127
Ahmed Hamdi Bey	126
- ["biz" redifli şiir].....	126
Ahmed Zâid.....	128

- Top Hakkında Kasîdedir	128
Avnî.....	129
- Bir Manzûme.....	129
Bahri Bey.....	130
- [Nazîre].....	130
Bedri Bey.....	130
- Münâcaat	130
Emin Efendi.....	132
- [Münif Paşa'nın "Vatan" Gazeline Nazîre]	132
- [Münif Paşa'nın "Bülbül" Gazeline Nazîre]	132
E (lif) Nâzım (Ahmed Nâzım) "Nâbizâde"	133
- Tarz-ı Cedîd.....	133
- Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim	133
Feyzi Efendi (Ahmed Feyzi Efendi)	135
- [Sâmi Paşa Merhum İçin Gazel-i Nefise]	135
- Şiire Mûteallik Bir Eser.....	135
- ["gelir" redifli gazel]	136
- Manzûme	136
- Manzûme	137
Fitnat Hanım.....	137
- ["olsam" redifli şiir]	137
Fuad Bey.....	138
- "Bu Dahî"	138
- Manzûme	138
Hafid Bey	141
- Şiire Mûteallik Bir Eser.....	141
- Manzûme	142
- Feyzi Efendi'ye Nazîre "hem vezin değildir"	142
Hamîd Bey Efendi	143
- Hasbihâl'e Nazîre	143
Hamza Bey	144
- Tevhîd.....	144
Hâşim Bey	145
- Nazîre	145
- Adliye Nezâreti Memurîn-i Kirâmından Hâşim Bey Efendi Hazretleri'nindir	146
Hâşim Bey (Abdülkaadirzâde Hüseyin Hâşim) "Yenişehirli"	146
- Gazel.....	146
Hayret Efendi	148
- Teştir.....	148
- [Nazîre-i Zarifâne].....	149
Hikmet Bey (bkz.130)	
- Münâcaat (bkz.130)	
İns Çelebi.....	149
- Ta'rif-i Nef'î.....	149
İsmet Efendi (İsmail İsmet Efendi)	151
- İşkodra Mektubcusu İzzetlü İsmet Efendi'nin Nazîresidir	151
- Nazîre	151

- Nazîre	152
- Nazîre (bkz. 151)	
İmzâsız	152
- İbn-i Sinâ.....	152
- Kırım Târîhi.....	153
- Letâif-i Edebiyye.....	186
- Nazîre-i Vakt.....	187
Kâzım Paşa (Kâzım İbrâhîm Paşa) “Koniçevi”	187
- Manzûme	187
- Hasbihâl’e Nazîre.....	190
- [Beyit].....	191
Leylâ Hanım	191
- Nazîre-i Hasbihâl.....	191
- Nazîre	191
- İftirâk.....	192
- Gazel.....	192
- Târih-i Sâl.....	193
- Lugaz.....	194
- [“geçer” redifli gazel].....	194
- Gazel.....	195
- Gazel.....	195
- Nazîre be-gazel-i Aynî Merhum	195
- Kit’a.....	196
- Gazel (bkz. 195)	
- Gazel.....	196
Mehmed Mahfi Bey.....	196
- Manzûme	196
- Manzûme	197
Mehmed Efendi “Hafız”.....	197
- Tahmis – (Hasbihâl).....	197
Mehmet Rıf’at Bey “Manastırlı”	199
- Nazîre	199
Münif Paşa (Mehmed Tâhir Münif Paşa).....	202
- Hasbihâl’e Nazîre.....	202
- Nazîre-i Hasbihâl.....	203
Nâci Efendi (Muallim Nâci).....	204
- Şu’arâ-yı be-Nâm’dan Nâci Efendi tarafından İrsâl Buyurulmuştur.....	204
- Nâci Bey	204
- Gazel.....	204
Nâcim Efendi.....	205
- Fuzelâ’dan Nâcim Efendi Hazretlerindir	205
Nevres Paşa	205
- Nevres Paşa Merhûmun	205
Nezih Bey	205
- Sâbık Konya Mektubcusu Nezih Bey’in Hasbihâl’e Söyledikleri Nazîredir.....	205
- Nazîre	206

Rahmi Efendi (Rahmi İbrâhim Efendi).....	206
- Nazîre	206
- Nazîre (bkz. 206)	
Râşid Efendi (Ali Râşid Efendi).....	207
- [Hasbihâl'e Nazîre]	207
- Gazel.....	208
Reşâd Bey.....	208
- [beyit]	208
Reşid Bey	208
- Gazel.....	208
- Bir Yetîmenin Feryâdı.....	209
Reşid Bedî'	209
- Nazîre	209
- Nazîre (bkz. 209)	
Rûhi Bey.....	210
- [“âşinâ” redifli şiir].....	210
- Sırrı Paşa Hazretleri'ne Nazîre.....	210
Sâdullah Paşa.....	211
- Kıt'a.....	211
Safvet Bey	211
- [beyit]	211
- gazel'de müfrezdir.....	211
Said Paşa “Diyarbakirli”	212
- Ahlâk	212
- [Nazîre].....	213
- Gazel-i Nefise.....	214
- Gazel.....	214
Said Bey (Kemal Paşazâde Mehmed Said Bey).....	214
- Said Bey Efendi'nin	214
- [kıt'a]	215
- [tarih].....	215
- Nazîre	215
Sâmi Paşa (Sami Abdurrahman Paşa).....	216
- Kıt'a – Zaman.....	216
Senih Efendi	216
- [Târih].....	216
Sıdkı Efendi.....	217
- [Terci-i Bend]	217
Sırrı Paşa “Girîdi”	219
- Hasbihâl'e Nazîre	219
- Âsâr-ı Perâkende	219
- Gazeliyât.....	220
- Asâr-ı Perâkende	220
- Nazîre	220
- Nazîre	221
- [“Görünür” redifli şiir]	221
- Bir Nazîre	221
- Gazel.....	222

- ["katresi", redifli şiir]	222
- Nazîre	223
- Sırrı Paşa Hazretleri'nin	223
- Nazîre	224
- Eski Bir Gazelimidir.....	224
Süleyman Efendi (Şeyh).....	225
- Tarih-i Sadâret-i Uzmâ.....	225
Şâkir Efendi "Hâfız"	225
- Nazîre-i Gazel-i Fuzûli.....	225
Tahsin Efendi [Mariz] (Hasan Tahsin Efendi).....	226
- Fuzelâ-yı be-Nâm'dan Bir Marızın Eser-i Hazfînidir	226
Tâhir "Menemenlizâde" (Tâhir Mehmed Bey)	229
- Bahar	229
Tıflî Efendi (Hasan Tahsin Tıflî).....	230
- Nazîre	230
Vehbî Bey (Süleyman Vehbî Bey).....	230
- Genç Kız.....	230
- Nazîre-i be-Gazel-i Nedim	231
Yusuf Âgâh Bey	232
- Gazel.....	232
Yusuf Kâmil Paşa	232
- Ba'zı Perâkende Eş'âr	232
Zehrûnnisâ Begüm	233
- Manzûme	233

3.2. TERCÜME ŞİİR

Feyzi Efendi (Ahmed Feyzi Efendi)	234
- Ateşgede Mündericâtından Bir Manzûmenin Tercümesidir	234
İmzâsız	235
- Jan Jak Ruso (Jean Jacques Rousseau)'nun Âsârından Tercümedir. .	235
Mehmet Rıf'at Bey "Manastırlı".....	236
- Na't-ı Nebî.....	236
Said Bey (Kemal Paşazâde Mehmed Said Bey).....	237
- Tercüme.....	237

3.3. MANZUM HİKÂYE

E (lif) Nâzım (Ahmed Nâzım) "Nâbizâde"	238
- Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk	238
Hâmid Bey.....	238
- Karı Suretine Girmiş Bir Kedi	238

3.4. TERCÜME MANZUM HİKÂYE

Câfer	240
- Palamut ve Bal Kabağı	240
Hâmid Bey	240
- La Fonten (La Fontaine)'den Mütercem - Ok ile Urulmuş Bir Kuş	240
SONUÇ	242
KAYNAKLAR	244
ÖZGEÇMİŞ	247

KISALTMALAR

Ansk.	: Ansiklopedi
Bkz.	: Bakınız
Bas.	: Baskı
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
H. Evrâk	: Hazîne-i Evrâk
Haz.	: Hazırlayanlar
Hik.	: Hikâye
İbn.M.	: İbnülemin Mahmûd
İst.	: İstanbul
Karş.	: Karşılığı
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mec.	: Mecmua
No.	: Numara
S.	: Sayfa

ÖZET

Bu çalışmada 1881-1886 yılları arasında 68 sayı olarak yayımlanan *Hazîne-i Evrâk* dergisi incelenmiştir.

Fransız ihtilâline kültürel manada zemin teşkil eden 18. Yüzyıl Fransız ansiklopedist anlayışına paralel bir şekilde Tanzimat aydını için Batılılaşma yolunda bir okul işlevi gören, belki de edebiyatımızın ilk ansiklopedist dergisi *Mecmua-i Fünûn* (1862-1865/.....1867...../1883) dan sonra aynı ansiklopedist üslûbu devam ettirmeyi başaran, modern Türk edebiyatının gelişmesinde önemli bir boşluğu doldurarak hizmet vermiş ilk ciddi dergilerimizden *Hazîne-i Evrâk*'ı üç ana kısımda inceledik.

Tezin giriş bölümünde öncelikle *H. Evrâk* dergisinin inceleme safhaları üzerine açıklayıcı bilgiler verildi. Aynı bölümde çalışmamızın daha sonraki safhalarına temel olacak şekilde, 1881-1886 döneminin genel görünümü, gazete ve dergiciliğin bu dönemdeki yeri; aynı süreçte yayın yapan gazete ve dergiler üzerinde bilgiler mevcut.

Birinci bölümde *Hazîne-i Evrâk* dergisi özellikleriyle ele alındı ve yazar kadrosu tanıtıldı. İlk aşamada yazar adlarının alfabetik sıralamasına göre düzenlenen, ikinci aşamada ise yine alfabetik olarak bu kez konu adlarına göre tasnif edilen tahlilî fihristler tezin ikinci bölümünü oluşturdu. Tezin son bölümü olan üçüncü bölümde *Hazîne-i Evrâk*'da yer alan yazılardan “şiir, tercüme şiir, manzum hikâye ve tercüme manzum hikâye” başlıkları altında topladığımız eserlerin latin harflerine çevirileri mevcuttur.

SUMMARY

In this work the magazine called “Hazîne-i Evrâk”, which has been published as 68 volume between the years 1881 an 1886 is analysed. As is known the French literature in the 18th centry the backround of the French revolation. “Mecmua-i Fünûn” was perhaps the first magazine in our literature that had had an ancylopaedic character in line with the French counterpart. This magazine (in the era of Tanzimat) was like a school for the Tanzimat intellectuals on the way to westernization. A serious magazine “Hazîne-i Evrâk” followed the same structure after “Mecmua-i Fünûn” and allowed the developments in modern Turkish literature.

We analysed Hazîne Evrâk in three main sections. Before the first part which is introduction the investigation phase of the magazine is given. Here, the general situation in 1881-1886 period and the place of news and media in this era together with some information about newspapers and magazines are presented.

In the first part “Hazîne-i Evrâk” is introduced together with its writers. The first phase is the indexation of titles “indexed survey” according to the alphabetical ordering of the writers. The second phase is the same indexation but this time according to the subjects. In the last section the subjects. In the last section the writings indexed under the subjects of “poems, translated poems, rthmical stories, translated rthmical stories” are converted to latin alphahet.

GİRİŞ

A- “HAZİNE-İ EVRÂK” DERGİSİNİN İNCELEME SAFHALARI ÜZERİNE AÇIKLAYICI BİLGİ

Bu bölümün hemen başlangıcında *H. Evrâk* dergisini hangi sistem içinde ele aldığımızı anlatmayı uygun gördük.

Bu safhada öncelikle Tanzimat felsefesini, batılılaşma olgusunu kısaca ele aldıktan sonra *H. Evrâk*'ın yayımlandığı dönem olan 1881-1886 yılları arasındaki genel görünümü aktardık. Bu genel görünüm içinde gazete ve dergiciliğin yerini belirlemek ve aynı süreç içinde yayımlanan gazete ve dergilerin kataloglara giren kadarıyla adlarını vermek çalışmamızı bir temele oturtabilmek açısından önemliydi.

Birinci bölüm bütünüyle *Hazîne-i Evrâk* dergisinin özelliklerini ve yazar kadrosunu ortaya koyan bir çalışma şeklinde belirdi. Dergiyi tanıtırken aynı dönemin diğer dergilerinden ayrılan ya da birleşen niteliklerini ulaşabildiğimiz kaynaklar ölçüsünde vermeye çalıştık. Derginin muhteviyatı, yazılış amacı, çıkış şekli, yıllara göre dökümleri yine bu bölümde ele alındı. Ancak, *Hazîne-i Evrâk*'ın 1. Devresine ait (1297-1298/1881-1882) 48 sayılık neşriyatında 2-48 sayılarda tarih belirtilmediğinden ilk tesis tarihi (1 Mayıs 1297) baz alınarak tarafımızdan bir hesaplama gidilmiş ve bu tahmini tarihler, derginin devrelerine göre oluşturduğumuz tabloda “köşeli parantez” içerisinde gösterilmiştir. Birinci bölüm derginin yazar kadrosunun tanıtılmasıyla sona ermektedir. Ancak bu çalışmada 100 civarında şahıs önemlilik derecesi ve yazı yoğunluğuna göre sayılarında azaltmaya gidilerek tanıtılmıştır.

İkinci bölümde derginin muhteviyatı, önce yazar adlarına sonra da yazı konularına göre fihrist oluşturularak tahlil edilmiştir. Yazar adlarına göre oluşturulan fihristte, şair ve yazarların dergide çıkan şiir ve yazılarının altındaki isim esas alınarak önce yazarın adı, tırnak içinde ünvanı, parantez içinde bizim bulabildiğimiz ad ve ünvanlar, köşeli parantez içinde derginin muhtelif sayılarında bulunan diğer adları ve ünvanları belirtilmiştir. Dergide sayısı az olmakla beraber imzasız yazılar da mevcuttu. Yazarlara

göre oluşturduğumuz fihristte bu yazıları “imzasız” başlığı ile ayrı bir bölümde ele aldık.

Konulara göre fihristte, yazar adlarına yönelik oluşturduğumuz sıralama takip edilmiş; yedi ana başlık altında toplanan konu başlıkları alfabetik olarak sıralanıp yine hemen altta alfabetik biçimde yazar adlarıyla birlikte verilmiştir. Bazı yazıların dergide ismi olmayıp açıklayıcı bir ibâre .ya da takdim yazısıyla birlikte sunulduğundan biz de ya bu takdim yazılarını, (örn: “Kemâl Bey Efendinin’dir”) kullandık ya da açıklayıcı bir ibâreyi köşeli parantez “[]” içinde verdik. (örn: [“yoktur” redifli şiir]).

Dolayısıyla incelemede yeralan köşeli parantez içindeki bütün ifadeler bize aittir.

Tezin üçüncü bölümünü teşkil eden seçme metinler başlığı altında sırasıyla; şiir, tercüme şiir, manzum hikâye, tercüme manzum hikâye olmak üzere, eserler lâtîn harflerine aktararak çalışmamızda yer almış, yazarların alfabetik sıralaması gözönünde bulundurulmuştur. Ancak dergide yazıları olan “Nâmık Kemal, Şinâsi, Ziyâ Paşa, Recâizâde Ekrem ve Abdülhak Hâmid” herbirinin şiirleri koleksiyon olarak ya da farklı yerlerde matbû olduğundan, şiir ve manzum hikâyeleri, tercümeler de dahil olmak üzere, “seçme metinler” bölümünde yer almamıştır.

Metinlerde geçen yabancı kelimeleri dergide yazıldığı biçimde okunduğu gibi vermekle beraber parantez içinde orijinal yazılışlarını da belirttik.

B- [1881-1886] DÖNEMİN GENEL GÖRÜNÜMÜ; BU GÖRÜNÜM ÇERÇEVESİNDE YAYIN HAYATI VE DERGİCİLİK

Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte dinî, siyasî edebî alanlarda kendini göstermeye başlayan bir dizi yenilik yaşandı. Gerek dinî mevzuların polemiginde hâkim olmaya başlayan felsefî bakış açısı, gerekse eski edebiyatın şairlerinde görülen “klasik” anlamda gazel ve kaside yazma mecburiyetinden uzaklaşmış bir edebiyat ve şiir anlayışı doğrultusunda millete varlığını ve hukukunu tanıttak olan –ilim, irfan- değerlerin açılımında kabuk değiştiren içtimâî yaşantı Tanzimat döneminin bilinen tablosunu oluşturur. Bu tabloda yer alan birçok edip ve şair bir anlamda saltanatın ıslâhına çalışmış, sosyal ve kültürel hayatın, Batı'nın Fransız ihtilâli ile değişen çehresine ters

düşen görünümünü yenileştirmek idealini benimsemiştir. Şinâsî, Namık Kemal, Ziya ve Münif Paşaları, Batılılaşma yolunun en koyu taraftarlarından Abdullah Cevdet ve Celâl Nurî beyleri bu idealin peşindeki isimler olarak hatırlayabiliriz. Ali Nihat Tarlan'ın “Tanzimat Edebiyatında Hakiki Müceddit”¹ başlığıyla kaleme aldığı yazısında belirttiği üzere “Tecettüt edebiyatı” denilen bu dönem tamamen 18. Asır Fransız edebiyatı ideolojisine dayalı ve tesiri altındadır. Aynı paralellelikle birçok Tanzimat şairi ve edibi de batının ilim ve irfânına halkı her vesile ile her fırsatta uyandırmaya çalıştılar.

Ancak bu hususta bizce belirtilmesi gereken önemli bir nokta mevcut.

Tanzimat dönemini siyasî, sosyal ve edebî çehreleriyle değerlendirdiğimizde eski ile yeninin özellikle 2. Meşrutiyete kadar yanyana devam ettiğini, Batılı anlamda değer ve sistemleri savunan birçok aydının dahi –Namık Kemâl, Ziyâ Paşa vb.– kolaylıkla eski gelenekten kopamadıklarını biliyoruz. Şüphesiz bu düalite dönemin, doğallığıyla içinde bulunduğu bir geçiş sürecine tâbi olmasından ileri gelir. Ve bu süreç içerisinde; Batılılaşma, kısmen Batılılaşma yanlısı birçok aydın şahsiyet karşısında muhafazakâr bir kesim de kendiliğinden oluştu. İlerleme fikrini sonuna kadar savunmakla birlikte İslâmın medeniyet ve ilim dini olduğu dolayısıyla terakkîye engel olmadığı fikri muhafazakârlarca savunulan bir görüştü. Bu noktada Tanzimat zihniyetini ifade eden Nâmık Kemal'in şu sözlerini aynen aktarıyoruz. “İktisâb-ı medeniyyete çalışan akvâm için tamamı tamamına Avrupa'yı taklit etmek neden lâzım gelsin? Bir takım hakâyık-ı ilmiyye vardır ki dünyanın hiçbir yerinde değişmez. Temeddün için Çinliler'den sülûk kebabı almaya muhtaç olmadığımız gibi Avrupalılar'ın dansını, usûl-i münâkehâtını taklide de hiçbir sûrette mecbur değiliz.” [(bkz. Ülken, Tanzimat I, s.762); KUTLUER; 1992, 153]²

Giriş bölümünün hemen başlangıcında ifâde ettiğimiz gibi dinî mevzuların polemiginde gelişen felsefî bakış açısı bir anlamda batı düşünce sisteminin edebiyatımıza hatta Tanzimat kültür dünyasına yaptığı tesir ile doğrudan alâkalıdır. Bu fikrin açılımına Prof. Dr. Orhan Okay'ın yine İslâm Ansiklopedisinde “batılılaşma – edebiyat” maddesinde sarfettiği sözlere değinerek yön vermek istedik. “Batı düşünce sistemlerinin

¹ : TARLAN, Ali Nihat; “Tanzimat Edebiyatında Hakiki Müceddit”, 100. Yıl münasebeti ile Tanzimat, s: 592-617, Maarif Matbaası, İst. 1940.

² KUTLUER, İlhan; “Batılılaşma – Felsefe” *DİA*. Cilt:5, Diyanet Vakfı Yayınevi, s: 153, İst., 1992.

edebiyatımıza tesir ettiği bir husus da felsefi düşüncelerin dinî duygu, kanaat ve inançlara yansımalarıdır. Daha çok şiirde kendisini hissettiren bu durum dinî akidelerin, bir takım felsefi fikirlerle birleşerek ferden kendi inancını gelenek yoluyla değil bizzat psikolojik bir tecrübeyle elde etme isteğinden kaynaklanmıştır. Böyle bir tecrübe tabiatıyla inanma, şüphe, tereddüt ve reddetme gibi birbirinden farklı tavırları ortaya koymuştur.” (OKAY; 1992 : 170) ³

Bu fikirlerin ışığında şu sonuca varmak mümkün; Tanzimat dünyası özellikle 2. Meşrutiyete kadar yeni bir felsefenin-ki milletlerin düşünce sistemlerini şekillendiren kendilerine mahsus felsefeleridir- aynı süreç içerisinde kabul, red, tarafsızlık ya da şüphe ile algılanışına sahne olmuş; birbirinden farklı fikir hareketlerinin faaliyetleriyle bir dönemin edebiyat ve düşünce dünyası, varlığını kendiliğinden oluşturmuştur.

Hazîne-i Evrâk'ın yayımlandığı yılların genel atmosferini tanımlamadan ve o yılların yayın dünyasına dair açıklama yapmadan önce Tanzimat devri basın dünyasını kabaca değerlendirmeyi, önem arzeden dergilerden bahsederek o dönem dergiciliğinin edebiyat dünyamızdaki yerini belirtmeyi uygun gördük.

Tanzimat devri basını (1831-1896) yılları gözönünde tutularak bir özetlemeye gidildiğinde, Prof. Kenan Akyüz'ün “*Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*” isimli kitabından faydalandığımız bilgiler neticesinde şöyle bir tabloyla karşılaşırız.

Dönemin yayın dünyası sayıları 60'ı bulan gazeteleri (43 politika, 2 edebiyat, 1 tiyatro, 3 magazin, 2 mizah, 2 çocuk, 2 kadın, 2 ziraat, 1 tıp, 1 hukuk, 1 ticaret, 1 askerlik) ile memleketin her köşesine ulaşmaya çalışmış, kültürel ve içtimâî yaşantının gelişmesine büyük hizmette bulunmuştur. En tanınmışları arasında *Mecmua-i Fünûn* (1862), *Mecmua-i Ebüzziyâ* (1879), *Hazîne-i Evrâk* (1881), *Hazîne-i Fünûn* (1882), *Gayret* (1886), *Asâr* (1886), *Maarif* (1890), *Resimli Gazete* (1891), *Ma'lûmât* (1893) dergileri bulunan yüzü aşan sayıdaki edebiyat fikir ve sanat dergileri kültür alanındaki kalkınmaya büyük yardımlar yapmıştır.

³ OKAY, Orhan; “Batılılaşma-Edebiyat” *DİA.*, Cilt:5, Diyanet Vakfı Yayınevi, s:170, İst., 1992.

Tanzimat döneminde yayın yapan gazete ve dergilerin modern Türk edebiyatına yaptığı en büyük hizmet yeni bir nesir dilinin oluşumuna dairdir. Cümleyi doğrudan doğruya fikrin ifadesi için kullanan bu nesir yıllar sonra kıvamını bularak çağdaş Türk nesrinin temelini oluşturur. ⁴

Şüphesiz ki yukarıda sözü edilen dergilerin ikinci önemli hizmeti geniş çapta tercüme vasıtasıyla makâle, sohbet, fıkra, deneme gibi Batı edebiyatına ait yazı türlerinin edebiyat dünyamıza katılmalarıdır. Bu noktaya *Hazîne-i Evrâk*'ın muhteviyatına dair sunduğumuz bilgilerde gereğince değinilmiştir.

H. Evrâk'ın yayımlandığı dönem (1881-1886) Tanzimat'ın ikinci devresine (1880-1895) tekâbül eder ki bu devre Kanûn-i Esâsî (1876) ve hemen ardından II. Abdülhamit'in uyguladığı istibdat dönemi olup Tanzimat şairini ve yazarını ferdileşmeye götürmüştür. Bu ferdileşme bir anlamda Tanzimat'la gelen bir dizi yeniliğin (dinî, siyâsî ve edebî) doğal sonucu olmakla berâber asıl dayanak noktasını rejimin siyâset dışı yazı yazmaya mecbur bıraktığı aydın zümrenin neredeyse tek tercihi olmakla bulmuştur. Zirâ 1878'de kurulan sansür heyeti ile basın hayatı etkin bir şekilde denetime alınmıştır. Bu anlamda siyâset dışı yazı alanları çoğalmış, halka ulaşan birçok dergi ve gazetede, coğrafyadan tabiat bilgisine, astronomiden psikolojiye kadar içtimaî hayatı siyâsetin sert sadmeleriyle sarsmayacak birçok mevzuya sayfalar ayrılmıştır.

Mehmet Kaplan (1880-1895) yıllarını dergiciliğin çokça yaygınlaştığı bir devir olarak değerlendirir ki bu dönemde çıkan 50'den çok dergi yeni bir üslup ve duygu akımının hazırlanmakta olduğunu açıkca gösterir. Bu devre içinde neşriyatta bulunan ikinci derecedeki şahsiyetler, politik ve sosyal konuların dokunulmazlığı sebebiyle Hâmid ve Ekrem'in duyuş tarzlarını devam ettirmişler ancak bununla da kalmayarak tercüme vasıtasıyla edebiyatımıza giren yeni mevzuları işlemişlerdir. ⁵

Mehmet Kaplan'ın ara nesil olarak tanımladığı bu aydın zümrenin yazı dönemine rastlayan *H. Evrâk*'ın yayımlandığı yıllarda (1880-1886) neşriyatta bulunan diğer dergi ve gazeteleri kataloglara girmiş olanlar halinde şu adlarla görmekteyiz.

⁴ AKYÜZ, Kenan; "Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I (1860-1923)", 4. Bas., Mas Matbaacılık, s:71, Ankara 1972.

⁵ KAPLAN, Mehmed; "Tevfik Fikret / Devir-Şahsiyet-Eser"; Dergah Yay., 3. Bas., s:22-23, İst. 1993.

“Afâk, Askerî Tıp Mec., Bağçe, Bahar, Bahr-i Sefid, Basîret, Cerîde-i Adliye, Cerîde-i Askeriyye, Cerîde-i Tıbbiye-i As., Cerîde-i Mahâkim, Çocuklara Arkadaş, Düstur, Envâr-ı Zekâ, Envâr-ı Şarkıyye, Girid, Gonca-i Edeb, Hafta, Hadîka-i Maârif, Hanımlar, Hilâl, Hazîne-i Evrâk, İntibâh, İstiklâl, İnsâniyet, Kastamonu, Konya, Maariften Bir Sadâ, Manzara-i İrfân, Mecmua-i Ebüzziyâ, Mecmua-i Muâhedât, Mecmua-i Ulûm, Mecmua-i Nevresidegân, Ez-Medrese-i Hukûk, Musavver Meşâhîr-i Âlem, Mezra'-i Maârif, Münebbih, Ma'muret'ül-aziz, Mecmua-i Âsâr, Mir'at-i Âlem, Muhârrerât-ı Samiye ve Adliye, Musavver Türkistan, Musul, Medrese-i Fünûn (Türk-Arap), Mekteb-i Mülkiye-i Tevzi-i Mükâfat Cetvelidir, Münebbih, Nevruz, Osmanlı, Orman ve Maâdin Mec., Rehber-i Fünûn, Ravza-i Hukûk, Sivas, Sıhhat, Sühâ, Suriye, Şu'a, Takvîm-i Vakâyi, Tulû, Tercümân-ı Hakikat, Tercümân, Vakâyi-i Tıbbiye, Vakit, Vâsita-i Servet, Zevrâ, Ziraat Gazetesi”

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. HAZİNE-İ EVRÂK DERGİSİ ÖZELLİKLERİ

Özellikle 1856'dan itibaren gazete ve dergicilik toplumsal hayatı yönlendiren birinci vasıta konumundaydı. Birbirinden farklı ideolojilerin çarpıştığı bir alandan bahsetmek, az çok bir efkâr-ı umûmiyenin oluştuğunu söylemek artık mümkündü. “19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi”nde Tanpınar, Tanzimat devrinin ilk ideolojisi olarak gördüğü medeniyetçilikten bahsederken *H. Evrâk* dergisinde de isimlerine sıkça rastladığımız Âli, Reşit, Cevdet ve Münif Paşalar'ı hep bu ideolojinin savunucuları olarak gösterir. Medeniyetçilik dışında Osmanlıcılık, İslamcılık ve bir ölçüde Türkçülük aydın zümre arasında etkin olmaya başlayan diğer ideallerdir. Her birinin savunucuları, fikirlerini ifade ettikleri yayın organları vardır.

Ulaşabildiğimiz kadarıyla bu dergilerden bazıları hakkında bilgi sahibi olduk. *Hazîne-i Evrâk* ile aynı dönemlerde (1880) yayımlanan “*Osmanlı*” gazetesinde “İttihâd-ı anâsır” siyasetini gütmek amacıyla çaba verilir. Abdullah Kâmil Bey'in neşrettiği bu yayın kuruluşunda milletin siyâsî menfaatlerini korumak, Osmanlı hakkında yabancı vasıtalarla yapılan kötü nakillerin zararlarını önlemek amacıyla yayınlarını hem Türkçe hem de Fransızca yapar.¹

“*Türkiye’de Dergiler-Ansiklopediler, 1849-1984*”² isimli kaynakta aynı dönemler de yayımlanan dergilerden bir kaçı da şu bilgilerle karşımıza çıktı.

Edebî-siyâsî nitelikteki *Mecmua-i Ebuzziyâ* 1880’de yayımlanmaya başlar. Ebuzziyâ Tevfik’in çıkardığı bu dergi 159 sayı basılır. 1887-1894 yılları arasında yayımlanmayan dergi kurucusunun ölüm tarihi 1912’ye değin Osmanlılığı savunur.

1880-1881 yılları arasında 20 sayı yayımlanan, Şemsettin Sâmî tarafından kaleme alınan “*Hafta*” dergisinde, “Osmanlı” tabirinin sadece bir devlet ünvanı olduğu, milletin

¹ ÖZDEM, Ragıp; “Tanzimattan Beri Yayın Dilimiz”; “100. Yıldönümü Münasebetiyle Tanzimat”, Maarif Matbaası, s:906, İst. 1940.

² TOPRAK, Zafer; “Fikir Dergiciliğinin Yüzyılı”, *Türkiye’de Dergiler-Ansiklopediler 1849-1984*, Gelişim Yay. s: 16-17, İst. 1984.

adının “Türk” olması gerektiği savunulmuş konuşulan dilin Türkçe olduğu vurgulanmıştır. Bu anlamda “*Hafta*” Türkçülük fikrinin ilk işlendiği dergilerden biridir.

Aynı yıllarda 1882’de Mehmed İzzet’in çıkardığı *Rehber-i Fünûn*, 1881-82’de müessisliğini A. Kâmil’in yaptığı, Muallim Nâci, Mehmet Şükrü, Tevfik Rızâ ve Mehmed Nâdir’in yazı heyetinde bulunduğu “*Âfâk*”; müessisliğini Kemal Efendi’nin yaptığı “*Bağçe*”, yine “*Manzara-i İrfân*” adlı dergiler ulûm, fünûn ve edebiyata dair dergiler olup siyaset dışı yayım yapan bir niteliğe sahiptirler.

Bu devre özellikle İstanbul’un, Avrupa hayatının küçük bir numûnesi olarak görüldüğü yaşantısıyla, eğlencesiyle, giyim kuşamıyla Batılılaşmaya doğru hızlı bir gidişin devresidir. Ancak resmî hayatta görülen Batılılaşmaya karşın, gazetenin, coğrafya bilgisinin tercüme ve seyahatlerin getirdiği şark ve İslâm âlemi anlayışı da zamanla oluşur.

Görüldüğü üzere, her ne kadar baskı ve politik yasaklar devre hakim görülse de belli ideallerin belki 1856-1876 yılları arasında görüldüğü boyutlarda sivrilmediği ama yine de varlığını yayın hayatında az çok hissettirdiği bir dönemdir *Hazîne-i Evrâk*’ın yayımlandığı yıllar.

Derginin muhteviyatı hakkında bilgi sunmadan evvel yazış amaçları, hangi maksatla neşrolunduğu üzerine açıklama yapmayı uygun bulduk.

Hazîne-i Evrâk’ın 1 Mayıs 1297 (12 Mayıs 1881) tarihli 1. sayısında derginin müessisleri Mahmûd Celâleddin ve Bâkî’nin ortak kalemlerinden çıkan mukaddimeyi değerlendirdiğimizde bir anlamda bu yayım organının maksadı ortaya çıkar.

İfade edildiği üzere, maarif yalnızca mekteplere bırakılamaz. Bunun en büyük delili Avrupa kütüphaneleridir, bu kütüphanelerde yer alan kitaplardır. Halkın umumunu bilgilendirmek, eğitmek, onları kültürel ve bilimsel gelişmelerden haberdâr etmek memleketin kalem sahibi şahsiyetleri ve onların eserleriyle mümkündür. Aynı mukaddimede her nasılsa neşrine devam edemeyen “*Mecmua-i Fünûn* dergisinin

müessisi Münif Paşa'nın, *Hazîne-i Evrâk* dergisinde çok miktarda yazısının oluşu da bizce dikkat çekicidir. Derginin mündericâtını umuma sunmayı dikkate aldıklarını ifade ederek özellikle muhteviyatı oluştururken metin yazmakta usta şahsiyetlerin eserlerine yer verileceği duyurulur.

Yrd. Doç. Dr. İsmail Doğan'ın "*Tanzimatın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvî*"¹³ adlı çalışmasını incelediğimizde Münif Paşa'nın eserlerine dair yapılan açıklamaları okurken, *Mecmua-i Fünûn*'a neredeyse yazdığı eserlerin çokluğuyla sahiplik eden Münif Paşa'nın kültürel üslubunu tanımlayan ifadelerle, *Hazîne-i Evrâk*'ın genel üslûbu arasında bir bağlantı kurduk. Münif Paşa'nın *Mecmua-i Fünûn* ve hatta inceleme konumuz *Hazîne-i Evrâk*'da temel işlevi bilgi aktarmaktır. Zirâ bilgiler doğrudan şahsa ait olmadığı gibi başkasına da ait değildir. Bu üslûp içinde atıfta bulunulan bir esere ve yazara rastlanmaz. Hatta bu yazılarda kaynak bile belirtilmez. İşte bu üslûp, o dönem dergiciliğinin ve özellikle belirtmeliyiz ki *Hazîne-i Evrâk*'ın *Mecmua-i Fünûn*'u takip eden çizgisinde "ansiklopedist bir üslup" tur.

İlhan Kutluer, "*Mecmua-i Fünûn*" dergisini; "XIX. yüzyıl Türkiye'sinde "Aydınlanma" akımının neşir vasıtası olan "*Grande Encyclopedie*"nin XVIII. yüzyıl Fransa'sında oynadığı rolü oynamaya çalıştı" ifadesiyle tanımlar. (bkz. KUTLUER; 1992:154)

Bu sebeple Fransız Büyük İhtilâli'nin temellerinden olan meşhur ansiklopedi "*Grande Encyclopedie*" hakkında özet bir açıklamaya ihtiyaç duyduk.

Asıl adı "açıklamalı bilimler, güzel sanatlar ve el sanatları sözlüğü" XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Diderot, D'Alembert tarafından bütünü 17 cilt, harita ve levhalara ait 11 ek cildi kapsar. 1772'de tamamlanmış, yayım süresince muhafazakârların, soyluların, din adamları ve cizvitlerin engellemeleriyle karşılaşmıştır. Fransa'da ün sahibi hemen her yazar ve bilgin E.'ye yazı yazmıştır.

Voltaire, Montesquie, Rousseau, Candillac, Holbach, Dumarsais, Quesnay ve Turgot'nun adları sayılabilir. E. devrimci bir ruh taşır. Bu özelliği ile Fransız İhtilâlinin müjdecisidir. Kendi çağlarının ileri düşüncelerini ve bilimsel buluşlarını sunma uğruna

¹³ DOĞAN, İsmail; "Tanzimat'ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvî", İz Yay., s:75, İst. 1991.

geçmişin mirâsını reddetmişlerdir. Bu girişim aydın zümrenin modern bilgilere duyduğu gereksinimi karşılar. (“Encyclopédie [ansiklopedi], Türk Ans. Cilt:15, s:191-192)

Gerçekten de Fransız Büyük İhtilâlinin bir anlamda öncüleri olan ansiklopedistler (diderot, D’Alembert vb.) ve *Grande Encyclopedie* ile *Hazîne-i Evrâk, Mecmua-i Fünûn* dergileri ve bu dergilerde yazıları mevcut olan Münif Paşa, Mahmud Celâleddin gibi isimler arasında bir paralellik kurmak mümkündür. Kendine özgü bir sistem içinde özellikle de 2. Meşrutiyetten sonra aydınlanmayı “Batılılaşma” olarak kabul eden Tanzimat dönemi ile 18. yüzyıl Fransız ihtilâli çerçevesinde önce Fransa’da sonra diğer Batı ülkelerinde yaşanan “aydınlanma” hareketi arasında unsurları itibariyle yaklaşık 100 yıllık gecikme ile kurulmuş bir bağ vardır.

İncelememizin giriş bölümünde dönemin genel şartlarının yayın hayatını hangi mevzulardan men ettiği, buna paralel olarak da hangi mevzulara yakınlaştığı üzerinde durulmuştur.

Hazîne-i Evrâk dergisinin muhteviyatı da sözkonusu dönemin şekillendirdiği konular yelpâzesine sahiptir. Çoğu ansiklopedik bilgi mahiyetinde rastladığımız sosyal ve fennî konular halkı içtimâî bir kültür atmosferine alıştırmak amacıyla okuyucuya sunulmuştur.

Sosyal ve fennî konuların çoğu Tanzimat’la birlikte kültür dünyamıza kattığımız yeni alanlardır. *Hazîne-i Evrâk*, başta Mahmûd Celâleddin, Münif Paşa, Bâkî, Mehmed Hâlid [Hâlid Ziyâ Uşaklıgil], Namık Kemâl, Sâmî Paşa, Reşid Bey olmak üzere birçok yazarın ele aldığı sosyal konulu yazılara yer vermiş. Genel hatlarıyla mevzuların bazılarını belirterek, daha ziyâde ana konu başlıklarını ifade edecek olursak şöyle bir muhtevayla karşılaşırız.

İnsanların çoğalışının anlatıldığı antropolojiye ait mevzular, Çine, Trablusgarp’a, Borneo Adasına vb. dair malumatın verildiği coğrafi bilgiler, özellikle uzak İslâm ülkelerinin yaşantılarını, geleneklerini anlatan, medeniyet tarihine ışık tutan yazı dizileri var dergide. Bu yazılar keşiflerle beraber tanınan yeni ülkelerin siyasî ve sosyal boyutlarını gündemde tutan nitelikleriyle önemli. Bu yazılardan, Münif Paşanın kaleme aldığı “Penan Adası Sakinlerinden Mehmed Said ile yapılan mülâkât” daha önceki

sayfalarda adını andığımız Yard. Doç. Dr. İsmail Doğan tarafından *H. Evrâk* dergisine dair sunduğu kısa açıklamasında yeni bir tarz olarak “röportaj” tekniğinin denendiği bir yazı şeklinde değerlendirilir. (DOĞAN; 1991:103) Dilde yeni eğitim modellerinin anlatıldığı “Sarf-ı Fransevî” gibi eğitim alanına ait yazılar; özellikle Mahmud Celâleddin’in sürdürdüğü “ekonomi-politik” köşesinde ekonomiye dair malumât okuyucuyu geniş ölçüde yönlendirici karakterde. Felsefe ile ilgili yazılar ve özellikle felsefî sohbetler devrin ferdileşen yaşantı ve yazı dünyasını, fizik ötesi konulara duyulan ilgiyi dile getiriyor olması bakımından önemli. Bu alanda yine ençok Bâkî'nin Besim Bey'in, Sâmi Paşa ve Tahsin Efendi'nin yazıları mevcut. Avrupa'da hâkimlerin icraatından örneklerin sunulduğu kadın mahkemelerinin anlatıldığı hukûka dair bilgiler; psikolojiye, spora, deniz avcılığına, kuyumculuğa hatta sihirbazlığa dair yazılar okuyucuya farklı okuma alanları yaratır.

Fennî konularda astronomi, okuyucuda merak uyandıracak yeni alanları tanıtır. Gökcisimleri, gökyüzü vb. Özellikle fizik alanında geniş yazı dizileri mevcuttur. Bâkî'nin “Mevâlid-i Selâse” başlıklı yazısı, güneş kırılması, rüzgar ve fırtınayı açıklayan yazılar bunlardan bazıları. Dergide tıp alanına dair özellikle sağlık konusunda bilgiler de mevcut. Zooloji'ye özellikle “Târih-i Tabi'î” adlı yazı dizisi ile yer verilmiş. Ahmed Hamdi Efendi'nin, Mehmet Ziyâ Bey'in ve henüz İzmir'de öğrenciyken gönderdiği mektuplarla *Hazîne-i Evrâk*'da ilk yazıları yayımlanan Mehmed Hâlid'in (Hâlid Ziyâ Uşaklıgil) tanıttığı bir çok hayvan biyolojik yapıları ve özellikleriyle anlatılmış.

Devrin geniş ölçüde tercüme eserler ve yazılar devri olduğunu gözönünde bulundurduğumuzda *Hazîne-i Evrâk*'ı tercüme yazılar ve eserler açısından zengin bulduk. Tercüme felsefe alanında Volter (Voltaire) ve Bosüe (Bossuet)'den çeviriler, özellikle mektup türünde Mahmud Celâleddin'in ve Münif Paşa'nın terümleri önemli bir yer tutar. Bunlardan Ruso (Rousseau)'nun ders verdiği bir genç kıza yazdığı mektupların tercümelerini Münif Paşa 3 ayrı sayıda tefrika eder. Mahmûd Celâleddin'in “Versay Mektuplarından”, “Versay'dan Mektup”, gibi başlıklarla tercüme ettiği 3 ayrı sayıda tefrika edilenler ile Markiz De la Kruzo'dan; Prens Lois Dükond'a yazılan mektuplar yine 3 ayrı sayıda tefrika edilir.

Dergide güncel olayların oluşturduğu aktüel yazılar da mevcut. Örneğin Encümen-i Dâniş'in açılışında söylenmiş Reşit Paşa'ya ait resmi nutuk ya da Victor Hugo'nun 80. yıldönümü sebebiyle tercüme edilen bir gazete yazısı bu alana ait olarak dikkatimizi çeken dokümanlardan. Dergide, "tarihî vesika, arıza, ubûdiyetnâme" cinsinden resmî karakterli yazılar bulunmakta. Evkâf Nâzırı Suphi Paşa'nın mâliyenin ıslâhı için 1281'de kaleme aldığı uzun lâyiha (s:15-19), Sâmi Paşa'nın Girid'de Rum isyancılarla yaptığı (1274) toplantının mazbatası (no:7, 97-102), Âli Paşa'nın Reşid Paşa'ya mektubu (no.37, s:577-578), Ziyâ Paşa'nın bir memuriyeti ile ilgili yaptığı müracaatın cevapsız kalışı hakkındaki ara tezkiresi (no:38, s:594-595) bunlardandır.

Önemli şahsiyetlerin tercüme-i halleri biyografi alanında ayrı bir açılım oluşturur ki; "Onikinci Şarl, İbnî Sinâ, Âli Paşa, Timurleng" okuyucuya sunulan şahsiyetlerdir.

Belki de yayın organlarının her devirde en fazla okunan, okuyucu ile yayın organı arasındaki bağı en sağlam anlamda kuran sohbet yazıları ve sosyal konulu yazılardır ki *H. Evrâk*'da bu karakterdeki yazılar geniş yer tutar. Bazılarını faydalı gündelik bilgiler olarak gördüğümüz bazılarını ise ictimâî hayatı düzenleyici, vatan, millet sevgisini yüceltici mahiyette bulduğumuz yazılara Namık Kemal, Münif Paşa, Mahmûd Celâleddin gibi derginin önde gelen isimleriyle birlikte rastladık.

Mektuplar bahsinde, edebî mektupların dergide oldukça az yer aldığı dikkatimizi çekti. Abdülhak Hâmid'in Kemal Bey'e yazdığı mektupla, taziyet niteliğinde bir diğer mektup dışında edebî karakterli başka yazılara rastlayamadık.

Edebî olmayan mektuplarda Fevzi Efendi'nin "fennî" öğretici mektupları, Ebûbekir Efendi'nin Ümit Burnu'ndan yazdığı mektup, Münif Paşa'nın Hasırcızâde Mehmed Ağa'ya yazdığı mektup, Reşid Bey'in ve Mehmed Hâlid'in (Hâlid Ziyâ Uşaklıgil) mektuplarını sayabiliriz. Derginin okuyucu mektuplarına ve o dönemin genç yazarlarına da yer verdiğini tespit ettik. Hâlid Ziyâ'nın henüz İzmir'de öğrenciyken yazılarının yayınlandığı ilk yayın organlarından biridir *Hazîne-i Evrâk*. "Muharrir Beyefendi'ye" başlığıyla yazdığı mektubuyla birlikte "Deniz Danası" adlı yazısını gönderir. (19 Şubat 1298/3 Mart 1883, c:II, n:6, s:87)

Yukarıda adı geçen mektuplar içinde yer alan Ebûbekir Efendi'nin Ümit Burnu'nda yaşayan ehl-i İslâm'a dair sunduğu mâlumâtı içeren mektup üzerinde ayrıca durmak istiyoruz. Mektubun sonunda bir imzaya rastlamamakla beraber Münif Paşa'nın tefrika ettiği bir yazı olduğuna karar verdik. *Zirâ Mecmua-i Fünûn*'un 1. cildinde Münif Paşa'nın imzâsıyla “Ümid Burnunda Bulunan Ehl-i İslâm” başlığıyla benzer bir malûmat mevcuttur. (DOĞAN; 1991:100)

Bu mektuplar, o dönemde dinî bir misyon gereği, Ümit Burnu'nda yaşayan ehl-i İslâm arasında çıkan bir anlaşmazlığı gidermek amacıyla gönderilen Ebûbekir Efendi'nin seyahatnâmesine aittir. Bu seyahatnâmeyle ait olmak üzere, Ebubekir Efendi'nin Ümit Burnu'ndan yazdığı mektuplar Hüseyin Yorulmaz tarafından kitap halinde hazırlanmıştır.¹⁴

Dergide yazı heyetine ait olduğunu anladığımız imzâsız birçok yazı ile müessis Mahmud Celâleddin'e ait bazı ilânlar mevcuttu. Bunların çoğu derginin neşriyle ilgili ilânlar olup başkaca, kitap, düzeltme, teşekkür ilânları olduğu görülmektedir.

Gerek sosyal konulu yazıların gerekse ansiklopedik bilgilerin dergide hayli yer teşkil ettiğini görmekte beraber başka önemli bir noktaya daha dikkat ettik. Dergide sürekli yazı yazan Münif Paşa, Mahmûd Celâleddin, Bâkî, Mehmed Hâlid (Hâlid Ziyâ Uşaklıgil), Reşid Bey gibi daha birçok şahsiyetin tek bir alanla sınırlı kalmayıp, tercüme, biyografi, fizik, felsefe, târih, eğitim, ekonomi, coğrafya gibi çeşitli alanlara yönelik yazı yazmış olması dikkat çekiciydi. Öyle ki bu tespitin en renkli kişileri derginin müessisi M. Celâleddin ile Münif Paşa'dır. Dolayısıyla Tanzimat aydını dönemin tüm kültürel imkanlarından azamî surette yararlanmayı ve okuyucuya da bu manada yarar sağlamayı amaçlayan gerçek anlamıyla entelektüel bir kimliğe sahiptir.

Araştırma alanımızın edebiyat oluşu sebebiyle dil ve edebiyatla ilgili yazılar üzerine derginin muhteviyatı bakımından yapılabilecek açıklamaları bu bölümün sonuna bıraktık.

¹⁴ Hazırlayan: YORULMAZ, Hüseyin; “Ümit Burnu Mektupları”, (100 Yıl Önce Güney Afrika) Ömer Lütü, Ses Yay., İst. 1994.

Hazîne-i Evrâk'ın yayın hayatını bütünüyle ele aldığımızda dil ve edebiyat alanına dair yazıların, “şiiir, tercüme şiiir, manzum hikâye, tercüme manzum hikâye, mensur edebî eser, tercüme mensur edebî eser, dilbilgisi, edebiyat bilgileri, edebiyat tarihi, değerlendirme ve tenkit yazıları, vecize, tercüme vecize” olmak üzere oniki ana başlık altında toplandığını gördük. Bu grup kendi içinde ele alındığında; “şiiir, tercüme şiiir, manzum hikâye, tercüme manzum hikâye ve vecizelerin” ağırlıklı olduğunu, “tenkit yazılarının, edebiyat bilgilerinin, edebiyat tarihi üzerine değerlendirmelerin” dergide aynı ağırlıkta yer almadığını tespit ettik. Dergiyi üç ayrı safhada ele aldığımızda; (“I. devre/1-48. sayılar, 2. devre/1-15. sayılar, 2. devre/16-20. sayılar” olmak üzere) dil ve edebiyatla ilgili yazıların ençok ikinci ve üçüncü devrede ağırlıklı olduğunu belirledik. Zirâ ikinci devre 15 Kânûnisânî 1298 (27 Ocak 1882) tarihi ile yayına devam etme kararı alındığında *Hazîne-i Evrâk* yazı heyeti yayınladığı bir ilânla daha büyük çapta edebiyatçılara yer vereceklerini vadede.

Dergide Namık Kemâl, Recâizâde Ekrem, Abdülhak Hâmid'e sürekli bir şekilde sayfalar ayrılırken, klasik geleneğe bağılı eserler veren Sırrı Paşa, Feyzî Efendi, İsmet Efendi, Said Paşa, Sâmi Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Muallim Nâci gibi isimlere de yer verilir. Aynı dönemde henüz gençlik çağında olan Nâbizâde Nazım, Menemenli Tâhir, Manastırlı Rıf'at bey yeni neslin öncüleri olarak *Hazîne-i Evrâk* sayfalarına imzalarını atarlar. Bu bakımdan dergi eski ile yeninin adetâ bir terkiibini sunar.

Yukarıda adları geçen yazarların *Hazîne-i Evrâk*'da tespit ettiğimiz yazılarına yönelik, türleri de dikkate alınarak bir döküme gidildiğinde şöyle bir tabloyla karşılaşırız.

Dergide, Abdülhak Hâmid'in, toplu şiiirlerinden bildiğimiz çoğu Paris dönüşü, Rize, Poti ve Golos devresi eserleri mevcuttu. “Bir Vaize Bir Mev'ize, Mâzi Yolcusuna Âti Yolu, Zamana Birkaç Hitâb, Telâkiler vb.”

Ömer Faruk Akün, Hâmid'in birçok şiiirinin yayımlandığı dergiyi bu anlamda önemli bir mahrec olması bakımından değerlendirir. (AKÜN; DİA., 1998)

Dergide Ekrem Bey'in çok sayıda kıt'ası, Mukaddime, Çiçek, Tevhîd, Hasbihâl vb. adlarla rastladığımız şiiirleri dikkatimizi çekti. Ekrem'in kendi eserleri dışında tercüme

eserlerle dolu külliyyâtından Hazîne-i Evrâk içinde de mevcut olanlar var. Lamartine, Victor Hugo tercümeleri bunlardan bazıları.

Nâmık Kemal'in eserlerine özellikle derginin 2. yılından itibaren daha sıklıkla rastladık. "Kemal Bey Efendi'nindir" başlığı altında H. Evrâk'da şairin birçok kıt'ası mevcut. Hatta derginin müessisi Mahmud Celâleddin, N. Kemal'i "Bir Cevher-i Girân-kıymet" takdimi ile sunar. (3. devre: 16, s:252)

Derginin genel yayın politikasında Tanzimat Devrinin kadına kazandırdığı yeni mevkî göze çarpar. Leylâ Hanım, Afife Hanım, Fitnat Hanım, Makbûle Hanım, Abdülhak Hâmid'in kız kardeşi Abdülhak Mihrünnisâ Hanım bu şanslı kadın şairler arasındadır. Mahmûd Celâleddin, "Bizim ifâdemiz" başlığıyla kaleme aldığı değerlendirme yazısında başta Afife Hanım olmak üzere onun şahsında birçok kadın şairi onore edici, onları yazı yazmaya, okuyucuyu da kadın şairlere sıcak bakmaya teşvik edici ifadeler kullanır. (3. devre, no:16, s:243-247) M. Celâleddin'in kadın yazarları teşvik ve yetiştirme çabası aynı yıllarda çıkardığı iki sayılık "İnsâniyet" (ilk kadın dergisi, 1883) ve "Mürüvvet gazetesinin (1887) hanımlara yönelik nüshasında tahrir heyeti başkanlığı" görevindeyken de sürer. *H. Evrâk* dergisi de yukarıda adı geçen kadın şairlerin hissî kıt'alarına, gazellerine ve manzumelerine yer ayırır.

Divân şiirinin bilinen bir unsuru da şüphesiz nazîrecilik geleneğidir. Bu geleneğin Tanzimat'tan sonra da sürdürdüğü muhakkaktır. *H. Evrâk* incelendiğinde Ekrem'in "Hasb-ı Hâl" adlı meşhur "Bülbül" gazeline yazılan nazireler dergide başlıbaşına yer tutar. Hâmid'in, Kâzım, Münif, Sırrı Paşalar'ın, Leylâ Hanım'ın yazdıkları şiirler birçok nazîre örneğinden yalnızca bazıları. Zirâ dergiyi bütünüyle taradığımızda birkaç şair hariç hepsinin çoğunlukla "nazîre" başlığı ile şiirler yazdıklarını tespit ettik. Öyle ki kendisi de bir nazîre yazan M. Celâleddin uzun bir tahlil yazısı ile bunları tek tek değerlendirme gereği görür. ("Her Hasbihâl için Bir Mülâhaza" nr:28, s:436-445)

Şiirlerle ilgili bu bölümde, ikinci devre 1. sayıdan 15. sayıya kadar yayımlanan "Kırım Tarihi" adlı manzûmeye özellikle değinmek istedik. "İmzasız yazılar" başlığı altında verdiğimiz bu manzûmenin ismi Akün'ün "*Hazîne-i Evrâk*" maddesinde verdiği bilgiler içinde geçmekte. Ömer Faruk Akün, Kırım Savaşına dair Harputlu Sâlih Hayri'nin

memleketimizde tafsilatlı surette yazılmış ilk tarih durumundaki manzum eserinin dergide isim vermeden yayımlandığını tespit eder. (AKÜN; DİA., 1998)

Bu tespit bizi Necat Birinci'nin hazırlamış olduğu "Sâlih Hayri; Kırım Zafernâmesi-Hayrâbât"¹⁵ isimli çalışmasına götürdü. Kitapta Sâlih Hayri'nin hayatı, Hayrâbât üzerine bilgi, nüshaların bulunduğu yerler, metin, metin özeti, yazma nüshadan orijinal örnekler ve savaşla ilgili bazı resimler mevcut. Necat Birinci, Hayrâbât'ın bulunduğu nüshalar dışında devrinin mecmualarından *Hazîne-i Evrak*'da aralıksız olarak 15 sayı yayımlandığını, mecmuanın yayınının durması ile neşrinin yarım kaldığını ifade eder. Ancak bu neşir yarım kalmasına rağmen devrinde alâka ile karşılaşılır. "Vakit" gazetesinde imzâsız olarak çıkan yazıda eserden sadece övgüyle bahsedilmez, ayrıca devrinin yüksek mekteplilerden son sınıf öğrencilerine tavsiye edilir. Aynı yazıda "*Hazîne-i Evrak*" hakkında, böyle güzel ve işe yarar şeyleri derc ederse daima makbûl ve muteber olacağı üzerine övücü sözler sarfedilir. [(Vakit, Nr. 2840, 10 Mart 1883); (BİRİNCİ, Necat; 1988: 11-12)]

Yine imzâsız yazılar arasında [1. devre, 47 no'lu sayının 709-710. sayfalarda yeralan "Letâif-i Edebiyye" başlığı ile verilmiş eser üzerinde de birkaç söz sarfetmek mümkün oldu. İsimleri verilmeyen iki şair arasında karşılıklı cevâplar niteliğinde yazılan şiir hakkında sınırlı da olsa bazı bilgiler Doç. Dr. Abdullah Uçman'ın "Rızâ Tevfik'in mektep hatıraları"nı yayınladığı bir makalesinde mevcuttur (1⁶).

Rızâ Tevfik Mekteb-i Mülkiye'de okuduğu 1886-1890 yıllarına ait bu hâtırasında, "Türkçülük" ve "Türkçeleşme" bahisleriyle ilgili olarak o vakitler yayınlanan imzasız bir kıt'aya dikkat çeker. Bu dörtlük, *Hazîne-i Evrak*'da yer alan yukarıda ifâde ettiğimiz eserin ilk bölümüdür. Rıza Tevfik, bu şiirin cevâbı niteliğinde hemen ertesi gün bir başka şiirin ağızdan ağıza intişâr ettiğini söyler ki, imzâsız olmakla beraber bu ikincisinin meşhur Said Bey'in sözü olmak gerektiğini, kesin bir ifade kullanmaksızın öyle hissettiğini ifâde eder.

¹⁵ BİRİNCİ, Necat; "Salih Hayri; Kırım Zafernâmesi – Hayrâbât", Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., s:11-12, Ank. 1988.

¹⁶ UÇMAN, Abdullah; "Rızâ Tevfik Bölüm Başkanı'nın Mektep Hâtıraları", Dergâh, no:42, s:22-23, İst., Ağustos 1993.

Biz de, bu makalede Rızâ Tevfik'in ifadesiyle beliren şiir ile dergimiz *Hazîne-i Evrâk*'da geçen şiir arasında üç-beş kelimedeki farklılık tespit etmekle berâber, eseri karşılıklı olarak yazan iki şairden birinin Rızâ Tevfik tarafından "Said Bey" olarak değerlendirildiğini belirtmeyi uygun gördük.

Sözkonusu şiire yönelik aynı doğrultuda başka bir bilgiye Dr. Yusuf Ziyâ Öksüz'ün "*Türkçe'nin Sâdeleşme Târîhi; Genç Kalemler ve Yeni Lisân Hareketi*"¹⁷ isimli kitabında rastladık. Öksüz, "Edebiyât-ı Cedîde Devri; Dil Tartışmalarında Arapça ve Farsça karşısında Türkçe" başlığı altında o dönemde Türkçülerin fikirlerini çok güzel bir şekilde özetleyen bir dördlükten bahseder ki, bu dördlük gazeteci ve yazar Said Bey (Lastik Said)'in şiiridir.

"Arapça isteyen Urbân'a gitsin
Acemce isteyen İrân'a gitsin
Frengîler Frengistân'a gitsin
Ki biz Türküz, bize Türkî gerektir"

Öksüz, bu dördlük üzerine Alaaddin Gövsa'nın *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* (s:339)'ni kaynak gösterir. Ansiklopediye ulaştığımızda da gördüğümüz Said Bey "Kemalpaşazâde" (Lastik Said)'in hayatı ve yukarıda geçen dördlüktür.

- İmzasız yazılar üzerine verebileceğimiz son bilgi "2. devre, no:11, 163-164"de "Jan Jak Ruso'nun Âsârından Tercümedir" başlığı ile verilen şiire dair. İmzâsı verilmeyen bu tercüme şiirin ilk beyti Rızâ Tevfik'in "*Serâb-ı Ömrüm*" isimli kitabında geçmekte. Rızâ Tevfik, Rousseau'ya ait olan bu şiirin müterciminin Pertev Paşa olduğunu söyler.¹⁸

"Manzum Hikâye" türündeki birçok eser -tercüme olanlar da dahil- Şinâsi'den Ekrem'e fabl türünün örnekleridir. Şinâsi'nin çok bildiğimiz "Tenâsüh Hikâyesi", "Eşek ile Tilki Hikâyesi", Ekrem'in "Ağustos Böceği ile Karınca", "Karga ile Tilki", "Meşe ile Saz" bunlardan yalnızca birkaçı.

¹⁷ ÖKSÜZ, Yusuf Ziyâ; "Türkçenin Sadeleşme Târîhi, Genç Kalemler ve Yeni Lisân Hareketi", İ.D.K. Yay., s:40-41, Ank. 1995.

¹⁸ BÖLÜKBAŞI, R. TEVFIG; "Serâb-ı Ömrüm", 2. bas., s.225, İst. 1949.

Hazîne-i Evrâk'da mensur edebî eserler adı altında incelediğimiz yazıların çoğunu net bir başlık altında toplamak zor oldu. Zirâ Tanzimatla beraber Edebiyat dünyamıza yeni yeni giren “gezi, tasvir, anı, sohbet, hikâye” gibi türlerin uzunca bir süre içiçe kullanıldığını biliyoruz. Bu sebeple olsa gerek sözgelimi Sezâyî Bey'in “Çamlıca” (1. devre, no:3, s:40-44), “Pederimin Mezârından” (1. devre, no:33, s:521-523), Makbûle Hanım'ın “Validemden Ebedî Müfârekât” (2. devre, no:1, s:2-7) Mihrünnisâ Hanım'ın “Küçük Bir Aslın Büyük Bir Fer'i” (1. devre, no:21, s:332-336), Afife Hanım'ın “Küçük Su” (3. devre, no:17, s:261-265, no:18, s:290-292) başlıklarıyla kaleme alınan eserlerle benzeri karakterde olanları; “deneme, gezi, anı, tasvir, hikâye” gibi alt başlıklarla sınıflandırmaktansa “mensur edebî eser” başlığıyla vermeyi uygun gördük.

Tercüme Edebî Eserler dalında batıdan; Jean Jacques Rousseau'dan çeviriler, Shakespeare'den Hamlet parçaları, Victor Hugo, Chateaubriand, Fontenelle, Florian, Lamartine tercümeleri mevcut.

Doğu Edebiyatından tercüme ise sınırlıdır. Münif Paşa'nın Makâmât-ı Harîrî'nin 1. makâmesi, manastırlı Rif'at'ın Feyzî-i Hindî'den Türkçeleştirdiği “naat” ve Muallim Feyzî'nin Ateşgede'den çevirdiği bir manzumeden ibarettir. Dergide Dil Bilgisi'ne yönelik kayda değer tek yazı Mahmûd Celâleddin'in “Kâmus-ı Fransevî” adındaki yazısıdır. (1. devre, no:37, s:587-590)

“Edebiyat Bilgileri” alanında Ekrem'in “Tâlim-i Edebiyat” kitabı henüz basılmamışken *H. Evrâk*'da yayınlanan “Mübalağa” ve “Tecnis Bahsi” başlıklarıyla kaleme aldığı yazıları mevcut.

Yine Ekrem'in “Çin Edebiyatına Dair” (1. devre, no:9, s:129-132) adıyla yazdığı geniş bir malumât “Yabancı Edebiyat Tarihi'nin” tek numûnesi olarak okuyucuya sunulmuş. Mahmud Celâleddin'in; “Her Hasbihal İçin Bir Nazîre” yine kadın şairler üzerine yazdığı özellikle Afife Hanım'ı ele aldığı “Bizim İfademiz” ve “Arızam” adlı yazılarla Nâmîk Kemal'in “Kemâl Bey Efendinin” başlığıyla kaleme aldığı yazısı dışında *Hazîne-i Evrâk* dergisinde, başka bir tenkit ve değerlendirme ya da edebiyat dünyasında

hayli önemli bir yere sahip olan edebî münâkaşaların herhangi bir numûnesinin mevcut olmadığını gördük.

Denilebilir ki her dönemde dergi yayıncılığında sayfaların değişmeyen yazı türlerinden biri de vecizelerdir. *Hazîne-i Evrâk* dergisi de incelendiğinde görülür ki hemen hemen her sayıda yerli yazar kadrosuna ait ya da çeviri yoluyla kaleme alınmış çoğu ahlâkî ve estetik karakterli vecize kabilinden söz mevcuttur. Bu sözleri genel olarak “Mûlahazât-ı Husûsiyye”, “Mûlahazât-ı Hikemiyye”, “Hikemiyât” başlıklarıyla tespit ettik. Özellikle Mahmud Celâleddin bu alanda da devamlı yazı dizisi ile dikkatimizi çekti. La Roche Foucauld’dan tercümeleriyle E (lif) H (a)’yı yine Fransızca’dan çevirileriyle Mehmed Hâlid’i (Hâlid Ziyâ), Ekrem’i, Nabizâde Nazım’ı belirtmeliyiz.

Sonuç olarak Dil ve Edebiyat alanında yazılan yazılar için genel bir değerlendirmeye gidildiğinde görülmüştür ki *Hazîne-i Evrâk*; daha ziyâde şiirleri, manzum hikâyeleri ve daha az seviyede ise mensur edebî eserleriyle zenginlik kazanmış bu açılım ile okuyucuya hitâb etmiş; dil, tenkit, değerlendirme yazıları ve edebiyat tarihi üzerine aynı yoğunluk mevcut kılınmamıştır.

Hazîne-i Evrâk’ın kimlik bilgisi ve çıkış şekli üzerine açıklama yapmadan evvel dergi hakkında çeşitli kaynaklarda rastaldığımız bilgileri aktarmayı uygun bulduk.

Türk Ansiklopedisi’nde Fethi Tevetoğlu imzasıyla “*Hazîne-i Evrâk*”⁹ için kısa bir kimlik bilgisi mevcut. “Modern Türk Edebiyatı’nın gelişmesinde değerli hizmet görmüş ilk ciddi dergilerimizdendir” ibaresiyle sunulan *H. Evrâk*; neşredilmesindeki amaç, çıkış şekli, yazar kadrosunda yer alan önemli şahsiyetlerin adları yazılarak tanıtılır.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde Ziyâ Bakırcıoğlu imzasıyla, “*Hazîne-i Evrâk*”¹⁰ dergisinin müessisleri, yazar kadrosu tanıtılır. Mukaddimeden bahsedilir. Ancak derginin çıkış şekli anılırken verilen tarihlerde hata vardır. 1 Mayıs 1297 (13 Mayıs 1882) – 30 Nisan 1299 (14 Mayıs 1883) şeklinde verilen tarihlerin milâdi karşılıkları hatalıdır.

⁹ TEVETOĞLU, Fethi; “*Hazîne-i Evrâk*”, *Türk Ansiklopedisi*, M.E.B., Cilt:19, s:137, Ankara 1971.

¹⁰ BAKIRCIOĞLU, Ziya; “*Hazîne-i Evrâk*”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansk.*, Dergâh Yayınları, Cilt:4, İst., 1881.

Yine Atilla Özkırmırlı *T. Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde¹¹ dergiyle ilgili kısa bir kimlik bilgisi sunar. Burada da derginin çıkış şekli; tarihler ve mevcut sayılar açısından hatalar vardır. Dergi 63 sayıdan ibaret olarak tanımlanır. Zirâ “ikinci yıl 27 Ocak 1882’de başlamış 12 Mayıs 1882’ye kadar sürmüştür” ibaresi, derginin uzun bir aradan sonra yayınlanan diğer sayılarını dikkate almayan bir tespiti ortaya koyar.

H. Evrâk dergisi, Necmettin Turinay’ın “*Abdülhak Şinâsi Hisar*” isimli çalışmasında da geçmekte.¹² Abdülhak Şinâsi Hisar’ın babası Mahmûd Celâleddin’den bahsedilen bölümde, Mahmûd Celâleddin’in yayıncılığı anlatılırken; *Hazîne-i Evrâk*, çıkış tarihleri ve muhteviyatı ile ilgili bilgiler sunulmuş. Birinci sayıda yer alan mukaddime, Turinay tarafından aynen aktarılmış. Ancak bu bilgiler içinde derginin yazı heyetine dair isimler verilirken şair Nigar Hanım’ın da adı anılır ki, dergide şairenin hiçbir eserine rastlanmamıştır. Yine Turinay derginin son neşir tarihini “20. nüshası 25 cemâziyelevvel 1303 / 31 Mart 1886” olarak verir. Ancak bu tarih yanlıştır. 20. nüshada gün belirtilmeksizin yalnızca “Cemâziyelâhir 1303” tarihi yazılıdır.

- Yard. Doç. Dr. İsmail Doğan’ın “Tanzimat’ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvi” isimli çalışmasında Münif Paşa’nın yayın hayatına dair verilen bilgiler arasında *Hazîne-i Evrâk*’a yönelik saptamalar mevcuttu. Çalışmamız içinde bu bilgilerden yeri geldikçe biz de yararlandık.¹³

“*Hazîne-i Evrâk*” dergisi geneli itibariyle fûnûna dair haftalık bir edebiyat risâlesidir. 1 Mayıs 1297 (Mâli) / 12 Mayıs 1881 ileReceb 1303 (Hicrî) /Mayıs 1886 yılları arasında neşredilen dergi şu koleksiyonlarda mevcuttur.

BDK/K.383, Kit.20897 I, 1-43,45,47 (1 Mayıs 1297-1297)

not: 1-26, sayılar K.383’tedir.

¹¹ ÖZKIRIMLI, Atilla; “*Hazîne-i Evrâk*”, *Türk Edebiyatı Ansk.*, Cem Yayın., Cilt:3, s:625, 1. Baskı, İst. 1982, 4. Baskı, İst. 1987.

¹² TURINAY, Necmettin, “*Abdülhak Şinâsi Hisar*”, Öğretmen Yazarlar Dizisi, M.E.Basımevi, s:33, 1988.

¹³ DOĞAN, İsmail; “Tanzimat’ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvi, İz Yay., s:102,123,124, İst.1991.

BK/026, 0-86 I, 1-48 (1 Mayıs 1297-1297); II, 1-15 (1297-30 Nisan 1298)

not: II, 1-15 sayılar 0-86'dadır.

HTU/C.39 I, 1-48 (1 Mayıs 1297-1297); II, 1-20 (1298)

İÜ/ 75335, 75668 I, 1-48 (1 Mayıs 1297-1297)

İÜT/ 3861 I, 1-39 (1 Mayıs 1297-1297)

MK/ 647,649 I, 1-48 (1 Mayıs 1297-1297)

SK/ 130-131/1-2 I, 1-38 (1 Mayıs 1297-1297)

TGK/ 1-9, 11-2, 14-34 (1 Mayıs 1297-1297)¹⁴

Bu bilgilerden de faydalanarak, tarafımızdan gerçekleştirilen tarih belirlemeler neticesinde *H. Evrâk*'ın yayın hayatını kronolojik açıdan şu şekilde tespit ettik.

1. devre; 1-48. sayılar, 1 Mayıs 1297 [13 Mayıs 1881]
[4 Kanûnievvel 1298] [16 Aralık 1882]
2. devre; 1-15. sayılar, 15 Kanûnisâni 1298 [27 Ocak 1883]
[30 Nisan 1299] [12 Mayıs 1883]
3. devre; 16-20. sayılar, 18 Cemâziyelevvel 1303 [22 Şubat 1886]
[.....Receb 1303] [.....Mayıs 1886]

Hazîne-i Evrâk'ın 1. devresine ait (1297-1298/1881-1882) 48 sayılı neşriyatında 2-48. sayılarda tarih belirtilmediğinden ilk tesis tarihi (1 Mayıs 1297/13 Mayıs 1881) baz alınarak tarafımızdan bir hesaplama yapılmıştır. Özellikle 1. devre 37., 38., 39., 40., 41. ve 48. sayılar ile 2. devre 15. sayı; 3. devre 17., 18., 19. sayıların çıkışında görülen aksamalar tarihleri belirlememizde zorluk oluşturmuş ve bizi sayfalarda gecikmelerle ilgili açıklamalardan faydalanmaya, dolayısıyla takribi tespitler yapmaya mecbur bırakmıştır. Bu sebeple derginin çıkış tarihlerini verdiğimiz çizelgede sözkonusu sayıların çıkış tarihleri tahmini tespitler olduğundan köşeli parantez “[]” içinde gösterilmiştir. Derginin yayın devreleri, tarihleri ve bu anlamda çıkışındaki aksaklıkların tespitinde Ömer Faruk Akün'ün “*Hazîne-i Evrâk*”¹⁵ maddesinde yer alan tespitlerinden de geniş ölçüde yarar sağladık.

¹⁴ DUMAN, Hasan; İstanbul Kütüphaneleri, Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu, 1828-1928.

¹⁵ AKÜN, Ömer, Faruk; “*Hazîne-i Evrâk*”, DİA., Diyanet Vakfı Yay., cilt:16, İst.1998.

Hazîne-i Evrâk dergisinin 18 Cemâziyelevvel 1303 (22 Şubat 1886) tarihiyle devam eden 16., 17., 18., 19., 20. sayılardan ibaret çıkışını, gerek aradan geçen iki yıl yedi aylık uzun bir gecikme dönemi açısından ve gerekse bu dönemin “Mâlî” takvim esasına göre değil de “Hicrî” takvim esasıyla yayımlanmış olmasını gözönünde bulundurarak, her ne kadar sayfa sayılarında ayrı bir numaralandırılma sistemine gidilmemiş olsa da, 2. devreden ayrı tutarak, “*Hazîne-i Evrâk*’ın 3. devresi” olarak değerlendirdik.

Görüldüğü üzere dergi toplam 68 sayı halinde [48 + 15 + 5 = 68] neşrolunmuştur. Bu anlamda derginin toplam yayım süresi kesintiler gözardı edildiğinde ortalama birbuçuk yıl, ancak kesintilerle birlikte düşünüldüğünde yayım hayatı (1881-1886) 5 yıllık bir süreye tekâbütlü eder. Dergi 1 Mayıs 1297 (12 Mayıs 1881) tarihinde yayına başlamış ancak kuruluş tarihinden 8 gün önce *Tercümân-ı Hakikat*’de yayım dünyasına ve okuyucuya varlığı duyurulmuştur. (*Tercümân-ı Hakikat*, no:859, 6 Cemâziyelâhir 1298-5 Mayıs 1881). Ertesi gün de bu yazıya teşekkürle birlikte mecmua hakkında bilgi sunmak amacıyla Mahmûd Celâleddin ve Bâkî tarafından “*Hazîne-i Evrâk*’ın Müessisleri” imzasıyla bir beyânnâme yayınlanır. (*Tercümân-ı Hakikat*, no: 860, 7 Cemâziyelâhir 1298 – 6 Mayıs 1881)

1 Mayıs 1297 (12 Mayıs 1881)’de yayına başlayan *Hazîne-i Evrâk*’da her 13 sayı müstakil bir cild teşkil edip 1 yıllık takımın 52 sayıdan meydana geleceği ilân olunurken (Mahmud Celâleddin; “İfâde” no:34, s:543-544), 1882 yılı Aralık ayı sonunda çıkmış olması gereken 37. sayı, bir aylık gecikme ile Şubat’ın ilk haftasına sarkar. 38., 39. sayıların daha da gecikmesi ile 40. sayı da ancak Nisan ortasında yayımlanır. Gecikmeler için şiddetli kışa rastladığı belirtilir, bazı tedbirler alınacağı söylenir. (“İfâde-i Mahsûsa” no:40, s:625) Buna benzer bir gecikme Mahmud Celâleddin’in Midilliye gidişi sebebiyle 41. sayıda yaşanır, dergi bir aylık gecikmeyle neşrolunur. 1882 Mayıs sonunda çıkmış olması gereken 48. sayı ise yedi aylık bir gecikme ile bu yılın ancak Aralık ayı başında çıkar.

Çıkışına iki aya yakın bir süre daha ara verdikten sonra 15 Kanunisâni 1298-27 Ocak 1883’de *Hazîne-i Evrâk* 2. devresiyle yayım hayatına devam eder. Gerek İstanbul’da gerekse memleket-i Osmaniye’de kendisini gerektiği üzere tanıttığına dair duyulan

güvenle, yazı heyeti daha büyük çapta edebiyatçılara yer vermek sözünde bulunur. Derginin bu ikinci devresi basın dünyasında takdir ve tebrik yazılarıyla karşılaşılır. (*Envâr-ı Zekâ*, no:6, s:190, Şubat 1883) Şekil ve kadrosu değişmeden, bir'den başlayarak yeni bir sayfa numarası ile, öncekinden daha irice harflerle basılır. İlk çıktığı yıllardaki düzenini kazanmış görünmekle beraber 30 Nisan 1299'da (12 Mayıs 1883) 15. sayıdan sonra hiçbir açıklama yapılmaksızın derginin neşri kesilir. Bu defa ancak iki yıl yedi ay sonra 18 Cemâziyelevvel 1303 (22 Şubat 1886) tarihi ile yeniden çıkmaya başlar. 16 numaralı bu sayıda M. Celâleddin "Mahcûbuz hem de ma'zûruz" başlıklı yazı ile aradan geçen uzun zamandan ötürü mahcûbiyetlerini duyurur. Dergi böylelikle 3. devresini 18 Cemâziyelevvel 1303 (22 Şubat 1886)'de yeniden başlatır. Bu çıkış basında yine sevinçle karşılanarak haber verilir. (*Tercümân-ı Hakikat*, no:2305, 20 Cemâdilülâ 1303 – 24 Şubat 1886) Neredeyse her yeni sayının basında duyurulmuş olması, derginin, zamanında ne derece takdirle karşılandığını göstermesi bakımından da önemlidir. Dergi 3. devresi olan bu dönemde 5 sayı yayımlanır. 17. sayıyı takip eden nüshaların hafta yerine 15 günlük ara ile çıktığı görülmekte iken 25 Cemâziyelâhir 1303 (31 Mart 1886) tarihli 19. sayıdan sonra bu defa gün belirtilmeksizin sadece "Cemâziyelahir sene 1303" diye bir tarih konmuştur. *Tarik ve Tercüman-ı Hakikat'de H. Evrâk*'ın bu son sayısı için çıkan yazılardan 20. sayının bir aylık gecikme ile ancak Mayıs başında çıkabildiği anlaşılıyor. (*Tarik*, no:755, 27 Receb 1303- 20 Nisan 1302 – 2 Mayıs 1886, *Tercümân-ı Hakikat*, no: 2382, 29 Receb 1303 – 21 Nisan [1302] – 4 Mayıs 1886). Dolayısıyla 20. sayının tarihi, dergide yazılı olduğu şekliyle (Cemâziyelâhir 1303) yanlış kabul edilmelidir.

Derginin açıklama yapılmaksızın aniden yayını kesmesine sebep olarak Akün'ün ileri sürdüğü fikirleri burada aynen kullanmak istedik.

"Yayının aniden kesilmesine sebep, o nüshada Nâmık Kemâl'in "Cevher-i Girân-kiymet adlı yazısında baş ve son harfleriyle rumuzlu bir şekilde iki defa "hürriyet" kelimesine yer verilmesi yanısıra M. Celâleddin'in kaleme aldığı özlü sözler arasında birbirine düşman iki kuvvet teşbihi ile esâretin karşıtı olarak "hürriyet" sözünün doğrudan doğruya yazılmış olmasının sebep olması kuvvetle muhtemeldir." (AKÜN; DİA, 1998)

Hazîne-i Evrâk'ın 3. devresine kadar Mâlî takvimin esas alındığı yayın tarihlerinde belki de mâlî oluşları gözönünde bulundurulmadığından milâdî karşılıkları itibariyle çeşitli kaynaklarda derginin çıkış tarihleri farklılık göstermektedir. *Hazîne-i Evrâk*'dan bahseden kaynakları tanıtırken belirttiğimiz yanlışlar dışında başkaca kaynaklarda benzer tarih çevirme hataları mevcuttur. Bu tutarsızlığı dergi ile ilgilenenleri yanıltmaması açısından belirtmeyi uygun gördük.

- Kültür Bakanlığı Süreli Yayınlar Kataloğu:

Mevcut sayılar: 1297 (1883) – 1298 (1884) 1-2. yıl

1-48, 1-15

1303 (1889), 16-20. sayı

- 100. yıl münâsebetiyle “*Tanzimat*” adlı Maarif matbaasından 1940 yılında çıkan kitapta “*Tanzimat Döneminin Yazı Dili*” başlıklı makalede *H. Evrâk* ile yayın tarihi aynı olan Osmanlı Gazetesi için 1297/(1880) tarihi karşılık olarak verilir.

- Daha önceki sayfalarda adından bahsettiğimiz “*Tanzimat'ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvi*” isimli çalışmadan ise İsmail Doğan, Münif Paşa'nın *Hazîne-i Evrâk*'daki yayımcılığını anlatırken, yazılarının çıktığı tarihleri “1 Mayıs 1297 (1880) ile 19 Şubat 1298 (1881)” şeklinde verir ki milâdî karşılıkları yanlıştır. Özellikle ilk tarih 1 Mayıs 1297 (12 Mayıs 1881) derginin ilk neşir tarihi oluşu sebebiyle bu yanlış belirtmeyi uygun gördük.

Hazîne-i Evrâk'ın yayına başladığı ilk sayıdan 32. sayıya kadar müessis olarak Mahmûd Celâleddin ve Abdülbâkî (Samipaşazâde Abdülbâkî) beyleri beraber görmekteyiz. 32. sayıda Abdülbâkî bey görevinden ayrılır. Son sayıya kadar M. Celâleddin tek başına derginin müessisliğini yürütür. Ancak bu hususta zorluk yaşar ki 18 Cemâziyelevvel 1303 (22 Şubat 1886) tarihli 16. sayıda her hafta çıkması gereken dergiyi tek başına hazırlamakta karşılaştığı güçlükler hakkında bilgi verir.

Dergiye 32 sayı Mahmûd Celâleddin ile birlikte müessislik yapan Abdülbâkî hakkında tafsilatlı bir bilgiye ulaşamadık. Kısa olmasıyla birlikte Abdülbâkî'den bahseden ve

bizim görebildiğimiz tek kaynak olarak Yılmaz Öztuna'nın Hânedanlar Târîhi isimli kitabını anmak gerekir. Burada verilen bilgiye göre, Sâmi Paşa'nın çocuklarından olup Sezâî Bey "Samipaşazâde" ile kardeştir. Çocukları Ferid Bey ve Sâmiye hanımıdır.¹⁶

H. Evrâk "Mihrân" matbaasından basılır. Derginin muhtelif sayılarında matbaanın adresi "Bâb-ı Âlî caddesi, numara 7" olarak belirtilir. 48 sayının tamamı "Mihrân" matbaasında basılırken 2. devreden itibaren herhangi bir matbaa ismi verilmez. *H. Evrâk*'ın çeşitli kütüphanelerdeki mevcut koleksiyonları incelendiğinde hiçbir sayının orijinal kapağına rastlayamadık. Muhtemelen bu kapaklar dergi ciltlenirken çıkartılmış olabilir.

Dergide herhangi bir resim mevcut değildir. Ancak fen konulu yazılarda birkaç çizim vardır. Kendisini devrinin başka dergilerinden farklı kılan başlıca şekil özelliği baskısıdır. Yine Akün'ün tespitine göre dergi küçük boyutlarda Fransız basımının dergiciliğini örnek alır. Hazîne-i Evrâk'ın sayfa sistemini örneklemesi amacıyla derginin mukaddimesinin bulunduğu ilk sayfa ile uzun bir aradan sonra yayınına 3. devre ile devam ettiği 16. sayının ilk sayfa fotokopisi 26. ve 27. sayfalarda mevcuttur.

Toplam sayfa sayısı "binkırk" (1040) olan *Hazîne-i Evrâk*, genelinde düzenli olarak her sayı "onaltı" sayfa halinde çıkmış, bir kez sayfa sayılarında azalmaya gidilmiştir. 1. devre, 43. sayıdan itibaren sayfa sayısı sekize düşürülmüş, ne sebeple bu azalmaya gidildiğine dair bir açıklama yapılmamıştır. Haftalık bir dergi oluşu sebebiyle yazı yetiştirmekte zorlanıldığı ya da mâlî sıkıntı sebebiyle sayfa sayısında azaltmaya gidildiği düşünülebilir.

Derginin tesis tarihi 1 Mayıs 1297 (13 Mayıs 1881) "Cuma" gününe tekâbül ettiği halde, her sayının ilk sayfasında daimî olan "Ayda dört kere olarak Cumartesi günleri yayınlanır" ibâresine bağlı kaldık ve tarihleri "Cumartesi" gününü baz alarak tespit ettik.

¹⁶ ÖZTUNA, Yılmaz; "Devletler ve Hanedanlar-Türkiye 1074-1990", K.B.Yay. 1101, cilt:2, Başbakanlık Basımevi, Ank.

خزینہٴ اوراق

۱۸۸۱ مایس
۱۲ تاریخ
۱ مایس سنہ ۲۹۷

جمعہ ایرتسی

نومرو
۱

عمومی اعتباریله فنونہ دائر رسالہ ادبیہ در

آیدہ درت کره اوله زق جمعہ ایرتسی کونلری چیقار

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمه

ممالک متمدنه ده انتشار ایدن انوار معارفک اسباب مهمه -
سندن بری ده برطاقم جمعیات علیه نیک همت و اقدانلریله میدان
نشره قوی دقلری اثار نافعہ و مفیده در .

انتشار معارف یالکز مکتبلره دار الفنونلره . منحصیر قالمش
اولیدی بوکون اوروپا کتبخانه لرنده . میلیونلرجه کتابلر بولنوردی
و بوجه انقلابات و اختراعات مهمه دن عالم انسانیت بهره مند
منفعت اوله میسوب مهر تابان مدنیت مستور سخاب ظلت
اولوردی .

بوکی جمعیتلرک اعضای مؤسسه سی او مللکک بالطبع . اک
مقتدر و اک زیاده صاحب قلم و معرفتی اولدیغن سندن انلردن
صدور ایدن اثار کندیلری کی نادیده و قیمتسدار اولغله نیک
چوق کره لر برملکی برملتی ورطهٴ دهشتناک جهانلرین .
دقلری امثال بی شمار ایله بدیداردن .

بو حقیقت علوم و فنون متنوعه ایله تزین

خزینہ اوراق

مؤسی

محمود جلال الدین

تاریخ طبعی

۱۸ جانی الاول سنہ ۱۳۰۳

تاریخ تاسیسی

۱ مایس سنہ ۱۲۹۷

بورسالہ ادبیہ جمعہ ایرتسی کونلری چیقار

مجبوز ہمدہ معذورز

خزینہ اوراق بہر جزوی بیکر نسخہ باصالدینی
ومؤخرآ جہاسی برلکده بر مبلغ مقابلندہ صرافیم
افندی یہ صاتلدینی حالده برنجی سنہ سنندن بعض نومروسی
افندی مومی الیہ طرفندن ایکنجی دفعہ طبع ایتدیرلمش
واون دردنجی نومروویہ وارنجہ مطبعہ یہ یکیدن مراجعتہ
ہاہ بوکرہ لزوم کوسترلمشدر .

خواصک جدآ مظهر التفاتی اولمش وغوام طرفندن
بیانہ اتلنامش اولان بورسالہ موقوتہ نک ایکنجی سنہ لکنہ
مباشرتمزده بعض ذوات کرام ابونمان بدلاتی اولجہ

Hazîne-i Evrâk dergisinin yayın hayatı boyunca çıkış tarihleri, bunların milâdî karşılıkları, çıkışındaki aksaklıklar aşağıdaki gibidir.

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
1. devre	1. cilt	1	1 Mayıs 1297	13 Mayıs 1881	16 sayfa (1-16)	
"	"	2	[9 Mayıs 1297]	21 Mayıs 1881	16 sayfa (17-32)	2-48. sayılarda tarih mevcut değil. Yalnızca tesis tarihi verilmiştir.
"	"	3	[16 Mayıs 1297]	28 Mayıs 1881	16 sayfa (33-48)	
"	"	4	[23 Mayıs 1297]	4 Haziran 1881	16 sayfa (49-64)	
"	"	5	[30 Mayıs 1297]	11 Haziran 1881	16 sayfa (65-80)	
"	"	6	[6 Haziran 1297]	18 Haziran 1881	16 sayfa (81-96)	
"	"	7	[13 Haziran 1297]	25 Haziran 1881	16 sayfa (97-112)	
"	"	8	[20 Haziran 1297]	2 Temmuz 1881	16 sayfa (113-128)	
"	"	9	[27 Haziran 1297]	9 Temmuz 1881	16 sayfa (129-144)	
"	"	10	[4 Temmuz 1297]	16 Temmuz 1881	16 sayfa (145-160)	
"	"	11	[11 Temmuz 1297]	23 Temmuz 1881	16 sayfa (161-176)	

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
1. devre	1. cilt	12	[18 Temmuz 1297]	30 Temmuz 1881	16 sayfa (177-192)	
"	"	13	[25 Temmuz 1297]	6 Ağustos 1881	16 sayfa (193-208)	
"	"	14	[1 Ağustos 1297]	13 Ağustos 1881	16 sayfa (209-224)	
"	"	15	[8 Ağustos 1297]	20 Ağustos 1881	16 sayfa (225-240)	
"	"	16	[15 Ağustos 1297]	27 Ağustos 1881	16 sayfa (241-256)	
"	"	17	[22 Ağustos 1297]	3 Eylül 1881	16 sayfa (257-272)	
"	"	18	[29 Ağustos 1297]	9 Eylül 1881	16 sayfa (273-288)	
"	"	19	[5 Eylül 1297]	17 Eylül 1881	16 sayfa (289-304)	
"	"	20	[12 Eylül 1297]	24 Eylül 1881	16 sayfa (305-320)	
"	"	21	[19 Eylül 1297]	1 Ekim 1881	16 sayfa (321-336)	
"	"	22	[26 Eylül 1297]	8 Ekim 1881	16 sayfa (337-352)	

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
1. devre	1. cilt	23	[3 Teşrinievvel 1297]	15 Ekim 1881	16 sayfa (353-368)	
"	"	24	[10 Teşrinievvel 1297]	22 Ekim 1881	16 sayfa (369-384)	
"	"	25	[17 Teşrinievvel 1297]	29 Ekim 1881	16 sayfa (385-400)	
"	"	26	[24 Teşrinievvel 1297]	5 Kasım 1881	16 sayfa (401-416)	
"	"	27	[31 Teşrinievvel 1297]	12 Kasım 1881	16 sayfa (417-432)	
"	"	28	[7 Teşrinisani 1297]	19 Kasım 1881	16 sayfa (433-448)	
"	"	29	[14 Teşrinisani 1297]	26 Kasım 1881	16 sayfa (449-464)	
"	"	30	[21 Teşrinisani 1297]	3 Aralık 1881	16 sayfa (465-480)	
"	"	31	[28 Teşrinisani 1297]	9 Aralık 1881	16 sayfa (481-496)	
"	"	32	[5 Kanunievvel 1297]	17 Aralık 1881	16 sayfa (497-512)	Abdülbâki bey derginin müessesliğinden ayrılır.
"	"	33	[12 Kanunievvel 1297]	24 Aralık 1881	16 sayfa (513-528)	

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
1. devre	1. cilt	34	[19 Kanunievvel 1297]	31 Aralık 1881	16 sayfa (529-544)	
"	"	35	[26 Kanunievvel 1297]	7 Ocak 1882	16 sayfa (545-560)	
"	"	36	[2 Kanunisanı 1297]	14 Ocak 1882	16 sayfa (561-576)	
"	"	37	[6 Şubat 1297]	18 Şubat 1882	16 sayfa (577-592)	1 aylık bir gecikme ile Aralık ayının sonunda çıkması gereken 37. sayı Şubat'ın ilk haftası çıkar
"	"	38	[Şubat/Mart 1297/1298]	Şubat/Mart 1882	16 sayfa (593-608)	38., 39., sayılar gecikme ile yayımlanır. Gecikmenin yoğun kış sebebiyle olduğu açıklanır.
"	"	39	[Mart/Nisan 1298]	Mart/Nisan 1882	16 sayfa (609-624)	Üçüncü kısım bu cüzde tamam olmuştur.
"	"	40	[17 Nisan 1298]	29 Nisan 1882	16 sayfa (625-640)	Gecikme ile yayımlanır. Çıkışı ancak Nisan ortasını bulur.
"	"	41	[15 Mayıs 1298]	27 Mayıs 1882	16 sayfa (641-656)	Müessisin Midilli'de oluşu sebebiyle dergi 2 aylık bir gecikmeyle yayımlanır.
"	"	42	[22 Mayıs 1298]	3 Haziran 1882	16 sayfa (657-672)	
"	"	43	[29 Mayıs 1298]	10 Haziran 1882	8 sayfa (673-680)	Sayfa sayısı azalıyor (8 sayfa)
"	"	44	[5 Haziran 1298]	17 Haziran 1882	8 sayfa (681-688)	

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
1. devre	1. cilt	45	[12 Haziran 1298]	24 Haziran 1882	16 sayfa (689-696)	
"	"	46	[19 Haziran 1298]	1 Temmuz 1882	16 sayfa (697-704)	
"	"	47	[26 Haziran 1298]	8 Temmuz 1882	16 sayfa (705-712)	
"	"	48	[4 Kanunievvel 1298]	16 Aralık 1882	16 sayfa (713-720)	Haziran sonunda çıkması gereken sayı, 6 aylık bir gecikmeyle Aralık ayı başında yayımlanır.

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
2. devre	2. cilt	1	15 Kanunisanı 1298	27 Ocak 1883	16 sayfa (1-16)	İki aya yakın bir süre ara verilerek bu sayının yayını ile 2. devre başlar.
"	"	2	22 Kanunisanı 1298	3 Şubat 1883	16 sayfa (17-32)	2. devre hiçbir sayıda matbaa adı verilmez.
"	"	3	29 Kanunisanı 1298	10 Şubat 1883	16 sayfa (33-48)	
"	"	4	5 Şubat 1298	17 Şubat 1883	16 sayfa (49-64)	
"	"	5	12 Şubat 1298	24 Şubat 1883	16 sayfa (65-80)	
"	"	6	19 Şubat 1298	3 Mart 1883	16 sayfa (81-96)	
"	"	7	26 Şubat 1298	10 Mart 1883	16 sayfa (97-112)	
"	"	8	5 Mart 1298	17 Mart 1883	16 sayfa (113-128)	
"	"	9	12 Mart 1298	24 Mart 1883	16 sayfa (129-144)	
"	"	10	19 Mart 1299	31 Mart 1883	16 sayfa (145-160)	

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
2. devre	2. cilt	11	26 Mart 1299	7 Nisan 1883	16 sayfa (161-176)	
"	"	12	2 Nisan 1299	14 Nisan 1883	16 sayfa (177-192)	Bu sayıdan itibaren 3. nüsha oluşur.
"	"	13	8 Nisan 1299	20 Nisan 1883	16 sayfa (193-208)	
"	"	14	16 Nisan 1299	28 Nisan 1883	16 sayfa (209-224)	
"	"	15	30 Nisan 1299	12 Mayıs 1883	16 sayfa (225-240)	15. sayı bir haftalık gecikme ile yayınlanır.

Devre	Cilt	Numara	Çıkış Tarihi	Milâdî karş.	Sayfa	Düşünceler
3. devre	2. cilt	16	18 Cemaziyevvel 1303	22 Şubat 1886	16 (241-256)	İki yıl yedi ay aradan sonra Hicrî takvim esas alınarak yeniden çıkmaya başlar.
“	“	17	18 Cemaziyevvel 1303	27 Şubat 1886	16 (257-272)	Bu sayıyı takip eden nüshalar hafta yerine 15 günlük ara ile yayımlanır
“	“	18	10 Cemaziyelahir 1303	16 Mart 1886	16 (273-288)	
“	“	19	25 Cemaziyelahir 1303	31 Mart 1886	16 (289-304)	
“	“	20	Cemaziyelahir 1303	Mart 1886	16 (205-320)	Son sayıda gün belirtilmez. Bir aylık bir gecikme ile ancak Mayıs başında çıkar.

Hazîne-i Evrâk'ın neşrindeki aksaklıkları belirttiğimiz sayfalarda ifade edildiği gibi, derginin “20” numaralı son sayısında gün belirtilmeksizin “Cemâziyelâhir 1303” tarihi mevcuttur. Aktın, 20. sayının çıkışı ilân eden “Târîk” ve “Tercümân-ı Hakikat” gazetelerinin yayın tarihlerinden yola çıkarak söz konusu nüshanın çıkışını, yaklaşık 1 aylık gecikme ile Mayıs başı olarak tespit eder. Dolayısıyla gün verilmeden belirtilen “Cemâziyelâhir 1303” tarihi yanlış bir ibâre olarak dikkate alınmalı, doğrusu “Recep 1303” olarak kabul edilmelidir.

1.2. YAZAR KADROSU

Hazîne-i Evrâk dergisi yaklaşık 5 yıllık yayım hayatı boyunca içinde Tanzimat döneminin önde gelen isimlerinden, Nâmık Kemal, Ziyâ Paşa, Şinâsi, Recâizâde Mahmud Ekrem, Abdülhak Hâmid, Sâmipaşazâde Sezâyî ve o günlerde pek genç olan Hâlid Ziyâ Uşaklıgil gibi şahsiyetlerin de içinde bulunduğu yaklaşık yüz civarında şair ve yazardan oluşan bir kadroya sahiptir.

Bu bölümde derginin yazı heyetini oluşturan şahsiyetlerden döneminde önem arzeden ve *Hazîne-i Evrâk* dergisinde yazılarıyla ağırlık taşıyan isimleri tanıttık. Aralarında çokça bilinen “Şinâsi, Nâmık Kemal, A. Hâmid” gibi isimleri yalnızca birkaç cümle ile belirtmeyi yeterli gördük. Çalışmamız süresince biyografilerini öğrendiğimiz şahısların çoğunun, dönemin yenilikçi çizgisine uygun biçimde Batı kültürü ve eğitim almış kişiler olduklarını tespit ettiğimizi özellikle belirtmek gerekir.

ABDÜLHAK HÂMİD (ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN)

Tanzimat edebiyatı şair ve yazarı (2 Ocak 1852-12 Nisan 1937)

ABDÜLHAK MİHRÜNNİSÂ HANIM (ABDÜLHAK MİHRÜNNİSÂ TARHAN)

1864’de Bebek’de doğdu. Abdülhak Hâmid’in kızkardeşidir. Keçecizâde Fuad Paşa’nın torunu Hikmet Bey’le evlendi. “*Son Asır Türk Şairleri*”nde şairenin kendi kaleminden hayatı da mevcuttur. Hâmid’in de hocası olan Tahsin Efendi’den ilim ve fen üzerine dersler aldığını, o yıllarda edebiyata da ilgi duyduğunu, Fransızca okuduğunu anlatır. Hissi şiirleri ile Abdülhak Hâmid’in, edebiyat dünyasına kazandırdığı değerli kadın şairlerimizdendir.

- İbn. M. Kemal İnal, “*Son Asır Türk Şairleri*”, s:962-966.

AHMED HAMDİ BEY “NÂZİMÜ’L-HİKEM”

Bursalı Mehmed Tâhir’in ifadesiyle “üç dilin edebiyatına vâkîf, yaradılıştan kabiliyetli bir şairdir.” İstanbul’da doğdu, tahsilini tamamladıktan sonra hükümet işlerinde çalıştı. Son memuriyeti olan Meclis-i Kebîr-i Maârif âzalığundan ayrılmışken 1916’da vefat etti. Bir aralık Aksaray’da kurduğu “Medrese-i Ebediyye” isimindeki mektebin müdürlüğünü yaptı.

“Nâzimü’l-Hikem” vasfı Muallim Nâci tarafından verilmiş. Divânı basılı değilse de bazı şiirleri ayrı ayrı basılmıştır.

- Bursalı Mehmet Tâhir Efendi; “Osmanlı Müellifleri”, cilt:2, s:165-166.

AHMED HAMDİ EFENDİ, “ŞİRVANLI”

(1830-1890) Türk bilginidir. Müderris Abdullah Efendi’nin oğludur. Öğretmenlikten yetişerek Encümen-i Teftiş’te üye ve başkan olarak bulunmuş ve 1887’de Meclis’-i Maarif üyesi olmuştur. Hindistan’a gönderildiğinde dönüşünde Hindistan seyahatnâmesini yazmıştır. Doğu dillerini ve Fransızca’yı öğrendi. Eserleri; *Makâlet-ül Urefâ fi Mesâil-il-Hükemâ*, *İlm-ül-Aruz Ve’l-Kavafi*, *Coğrafya-yı Kebîr*, *Kavaid-i Selimiyye*, *Fenn-i Hisâb*, *Belâgat-i Lisân-i Osmânî*, *Medhâl-i İnşâ*, *Türkçe Muhtasar Mantık*.

- Türk Ansk., cilt:1, s: 256.

ÂKİF BEY

Mehmed Âkif Bey vüzerâdan Koca Bekir Paşa’nın soyundan Mehmed Bey’in torunudur. 1193’de Enderûn hümâyunda tahsiline başladı ve tamamladı. Muasır olduğu Enderun Şuarâsının terâcüm-i ahvâline “*Mir’at-ı Şiir*” adıyla bir tezkire yazdı. Kendi tercüme-i hâlinde doğum tarihini bile yazmamıştır. Vefât tarihi de belli değildir.

İbn. M. Kemâl İnâl; “*Son Asır Türk Şâirleri*”, Cilt:1, s:78-79.

BESİM BEY (MEHMED BESİM BEY)

Mülkiye kaymakamlarından aynı zamanda son asır Türk şairi. Ali Rızâ Efendi'nin oğludur. Safer 1279'da İstanbul'da doğdu. İbn. M. Kemâl'in ifâdesine göre "özli sözüne uygun, vaziyet-i resmiyesini hüsn-i ifâyâ mukdim, eshabı reviyet ve hamiyettendir. Fazilet-i ilmiyyesi ve hulkiyyesi kendini tanıyanlarca müsellemdir." Gerek eski tarzı gerekse yeni tarzı bilerek şiir söyleyen şairlerdendir. Eserlerinin çoğu meskut risâlelerde mevcuttur.

- İbn. M. Kemâl İnal; "*Son Asır Türk Şâirleri*", cilt:1, s: 185-186.

BEDRİ BEY (HASAN BEDRETTİN PAŞA)

Askeriyeden Vasfi Efendi'nin oğludur. 1267'de Simav'da doğdu. Arapça'yı Emeviyye camiinde Attarzâde Ömer Efendi'den, Farsça'yı Şeyh Abdülresül Efendi'den tahsil ettikten sonra Şam'a giderek lise tahsilini tamamladı. Harbiye mektebinden kurmay subay olarak yetişip Manastırlı Rıf'at Bey'le berâber Harbiye'de öğretmenlik yaptı. 1292'de kolağası akabinde binbaşı, miralay oldu. Meşrutiyetin ilanı ile İstanbul'a geldi. İşkodra vali ve kumandanlığına terfi oldu. Bu onun son memurluğu idi, 1330'da vefat etti. "*İlm-i Ahvâl-i Semâ*", ile "*Fenn-i Remî*"ye müteallik iki eser ve "*İskaat-ı Cenîn*" *Fâcianâmesi* ile "*Bir Günlük İkbâl*", "*Jirofle*" ve "*Madam Larşidük*" operalarını tercüme etti. Arkadaşı Rıf'at Bey'le ortaklaşa "*Temâşâ*" adı altında bir tiyatro külliyyâtı kurdular. Hayatının çoğunu sürgünde geçirmiştir.

- İbn. M. Kemâl İnal, "*Son Asır Türk Şâirleri*", cilt: 1, s:162-163.

- Bursalı Mehmet Tâhir, "*Osmanlı Müellifleri*", cilt: 2, s: 63-64.

EKREM BEY (RECÂİZÂDE EKREM)

Tanzimat devri şair ve yazardır (1 Mart 1847-31 Ocak 1914)

EMİN EFENDİ (MEHMED EMİN EFENDİ)

Takriben 1240'da İstanbul'da doğdu. İlim tahsil ettikten sonra Mâliye aklâmına geçti. 1295'de Edirne, 1299'da Manastır Defterliğinde bulundu. 1305'de İstanbul'da

vefât etti. Gazelleri ve mektupları vardır. Nazımlarında bazen “Vâhid” mahlasını kullanmış.

İbn. M. Kemâl İnal; “*Son Asır Türk Şâirleri*” cilt:1, s:293.

E(lif) NÂZİM (AHMED NÂZİM) “NÂBİZÂDE”

(1862-1893) Edebiyatımızın Servet-i Fünûn’la birlikte meydana gelen yenileşme devrinde önemli bir şair ve muharririmizdir. İstanbul’da doğdu. Harbiye’de cebir, topoğrafya hocalıklarında bulundu. 30 yaşında kemik vereminden öldü. Edebiyata ve fene dair küçük risâleler halinde eserleri basılmıştır. İlk eseri “*Heves Ettim*” isimli küçük bir şiir mecmuâsıdır. “*Zehra*” adlı romanı Hâlid Ziyâ’dan önce batılı anlamda roman yazmanın ilk tecrübelerinden sayılır.

İbrahim Alaattin Gövsa; “*Türk Meşhurları*”, s:270.

FEYZİ EFENDİ (AHMED FEYZİ EFENDİ)

1258’de doğdu, Osmanlı memuriyetinde Amasya tahrirat kitabevine tayin oldu. Robert Kolej’de muallimlik etti. Amerikalıların İslâmiyet aleyhinde kitapları tercüme etmesini istemeleri üzerine istifa etti. Maarif nâzırı Münif Paşa’nın davetiyle Galatasaray mektebinde farisî muallimliği yaptı. 16 Safer 1328’de vefât etti. Eserleri; “*Usûl-i Fârisî, Kâmus (Türkçe’den Fârsça’ya ve Farsça’dan Türkçe’ye), Muntehabât-ı Fârisiye, Vâveylâ, Divân-ı Eş’âr, Rübâiyât-ı Hayyam*”

İbn-i M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şâirleri*”, cilt: 1, s:419-420.

FİTNAT HANIM

Ordu’nun Aybastı kazasından ve Süleyman Paşa sülâlesindedir. Tahsiline Trabzon’da başlayıp İstanbul’da tamamladı. Hat sanatında da ihtisası vardır. Müretteb divanı varsa da basılmamıştır. 1327 târihi’nde vefat etti.

Bursalı Mehmet Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:123-124.

FUAD BEY (MEHMED FUAD BEY)

1272'de Alâiye'de doğdu. Bazı ulemâ ve üdebâdan ayrıca şair Nevres Efendi'den dersler aldı. 1330'da Dâhiliye Nezâreti Müsteşarlığına getirildi. İbn. M. Kemal İnal, şairi ahlak sahibi, edebiyatı iyi bilen bir şahsiyet olarak tanıtır. Bir divânçe neşrecek kadar şiirleri vardır. Yusuf İzzettin Efendi'nin ölümü üzerine yazdığı “mersiyye” ile zevcesi şair Makbule Hanım için yazdığı “*Terkib-i Bend*” şiirlerindedir.

İbn. M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, cilt:1, s:433-434.

HAFİD BEY (MEHMED HAFİD BEY)

1850'de İstanbul'da doğdu. Rüşdî mektebinde ve lisan mektebinde tahsil etti, Farisî okudu. 1876'da İstinaf Mahkemesi hukuk kısmı kalemi müdüriyetine tayin oldu. 1890'da Sâlise rütbesi ve Mecîdî nişanı verildi. 1895'de İstanbul Bidâyet Mahkemisi Âzâlığına getirildi. 1920'de vefat etti. Mevcut risâlelerde manzûmeleri var. Kerbelâ hadisesine dair “*Meşhed-i Mihr-i Cemâl*” nâmındaki eserine Muallim Feyzî Efendi uzun bir takrîz yazmıştı.

İbn. M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, cilt:4, s:2143-2144.

HÂŞİM BEY (ABDÜ'L-KAADİR-ZÂDE HÜSEYİN HÂŞİM BEY)

“YENİŞEHİRLİ”

Bursalı Mehmet Tahir, Hâşim Bey'i “nazım ve nesirde akıcı ve hareketli bir üslûba sahip olup her manasıyla edîb ve nezih bir zâttır” ifadesiyle anlatır. Muallim Nâci mektebinin güzide şahsiyetlerindedir. Arabî ilimleri tanımış, güzel sanatları da mezun olduğu “Sanâyi-i Nefise Mektebi”nde öğrendi. Hat sanatında ustalığı vardır. Yıldız Kütüphanesinde “celî, sülûs, nesih, kûfî, reyhânî, ta'lik, rik'a, divânî” yazılarından mürekkep iki mecmuası mevcuttur. 1339'da vefat etti. Üstâd Ekrem'in yanına defn oldu. Şiire dair eserlerinin bir kısmı 1305 tarihinde neşrettiği *Şihab* ve 1315'de bastırıldığı “*Mülhemât*” isimlerindeki risâlelerde yer almıştır.

Bursalı Mehmet Tâhir; “*Osmanlı Müellifleri*”; cilt.2, s:143.

HAYRET EFENDİ (HOCA MEHMED BAHAEDDİN HAYRET EFENDİ)

Üç İslâm dili edebiyatının derinliklerine vâkıf, yaradılıştan kudretli bir şairdir. Adanalı'dır. Tahsilini bitirdikten sonra İstanbul'da Maarif Nezâreti'nde vazife görmüştür. 1331'de vefat etti. Eserlerinin çoğu basılı değildir. Eserlerinden; “*Sûk-i Ukkaz*” ve “*Şehrâyin*” isimlerinde edebî risâleleri ile “*Mirâtü'l-Haremeyn*” ile “*Münyetü'r-râgıb*”a belîğ olarak yazdığı takrizleri basılmıştır.

Bursalı Mehmet Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:163.

İSMET EFENDİ (İSMAİL İSMET EFENDİ)

1842'de mâliye hazinesinde esham muhasebesi dahilinde maden kalemine girdi. 1851'de Trabzon Tahfîrat Kitabevi'ne tayin olundu. Son memuriyeti İşkodra Mektupculuğudur. *Ceride-i Havâdis*'in edebî kısmını idâre etti. 1884'de vefat etti.

Ceride-i Havâdis'de neşrettiği eserlerden Arap ve Fars lisanlarında nazma muktedir olduğu anlaşılır. Divânı yahud mecmuâ-i eş'arı matbû olarak yoktur.

İbn. M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, cilt:2, s:710-711.

İRFÂN PAŞA

1815'de İstanbul'da doğdu. 1858'de Mâliye Müsteşarlığına getirildi. Birçok memuriyeti arasında Edirne valiliği, Şu'râ-yı Devlet Riyâseti Vekâleti, Hey'et-i Âyân, Sicilli-i Ahvâl-i Me'murîn Komisyonu vb. mevkilere getirilmiştir. 1888'de vefat etti. Bazı şiirleri ve mektubâtı “*Mecmua-i İrfan Paşa*” adıyla neşredildi. Nâmık Kemal'in Magosa'dan İrfan Paşa'ya yazmış olduğu mufassal mektup “*İrfan Paşa'ya Mektup*” adıyla Ebüzziya tarafından basılmıştır.

İbn. M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, cilt:2, s:705-706.

KÂNÎ (EBÛBEKİR)

Tokad (1712-İst. 1791) Edebiyatımızın nazım özellikle de nesir ustalarındandır. Genç yaşında hem nazım hem de nesirde kendine mahsus, nükteli ifâdesi ve üslubu ile

ünsalmıştır. Mevlevî tarikatine mensup olup 40 yaşına kadar Tokad mevlevihânesinde bağlı kalmıştır. Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa'ya yazdığı kaside sayesinde İstanbul'a çağırılmış, Divân-ı Hümâyun Kalemi'ne getirilmiştir. Devrin ileri gelen şahsiyetlerinden birkaçına divân katipliği yapmış. Bükreş'de Ulah beylerinin hizmetinde bulunan Voyvodo Alexandre'nin yanında çalışmıştır. Sonra İstanbul'a tekrar dönmüş ancak saray adabına ayak uyduramayışı yüzünden Limni'ye sürülmüştür. 80 yaşında vefat etti. Türkçe'den başka, Arapça, Farsça şiirler yazmış, Divânı Râşid Efendi'nin teşviki ile basılmıştır. Kânî'nin ustalığı, sayısı yüzü aşan mektuplarındaki ince nükte ve hicivlerinde kendini gösterir. Yeğen Mehmed Paşa'ya yazdığı mektuplar, bir kedi ağzından ev sahibine yazılmış gibi tertiplemediği *Hirrenâmesi* çok ün kazanmıştır. *Münşeâtı* da basılmıştır.

Türk Ank., cilt:21, s.204.

KÂZİM PAŞA (KÂZİM İBRAHİM PAŞA) “FERİK-KONİÇEVİ”

Bursalı Mehmet Tahir'in ifadesiyle “çok dokunaklı, yanık şiir söyleyen şâirlerden bir zat olup Ehl-i Beyt'e muhabbetinin şiddetiyle meşhur olmuştur. Na't-ı Şerifler, kasîdeler, mersiyeler, hicve dair manzumeler ile meşhurdur. Tahsilinî İstanbul'da yaptı. Matbû eserleri; mersiyelerini toplayan “*Mekaalîd-i Aşk*” ile “*Divânçe-i Eş'âr*”ından ibarettir. 1307'de vefat etti.

- Bursalı Mehmet Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:208.

KEMÂL BEY (NÂMIK KEMÂL)

Tanzimat devri şâir ve yazarlarındandır (21 Aralık 1840-2 Aralık 1888)

LEYLÂ HANIM (LEYLÂ SAZ)

Hazîne-i Evrâk'da sürekli biçimde “L. Hanım” imzasıyla şiirlerine sartladığımız bu şaire Leylâ Saz'dır. Şairliğinin yanında bestekârlığı ile de bilinir. 1850'de İstanbul'da doğan Leylâ Hanım nâzırlıkta bulunan vezir Hekim Dr. İsmâil Paşa'nın kızıdır. 11 yaşına kadar sarayda Abdülmecit'in kızıyla beraber tahsil gördü. 16 yaşında şiir söylemeye başladı. Atina Üniversitesinde hocalık yapmış “Kırya Konsaksaki” adında

yaşlı bir Rum hanımdan batı kültürünü tanıma imkanı buldu.” Giritli Kutbî Efendi'den Osmanlı şiiri ve arûz öğrendi. 19 yaşında Sırrı Paşa ile evlendi. 45 yaşında dul kaldı. Yüksek aristokrasiye mensub olduğundan sultanlarla rahatça görüştü. Batı ve Türk musikisine dair bilgisini ilerletti. Bostancı'daki evi yandığında şiirleri, besteleri, hâtıra defterleri yandı. Türk ansiklopedisinde verilen bilgiye göre müzisyenliği şairliğinden üstündür. Arapça, Farsça, Fransızca, Rumca bilirdi. Yangından toparlayabildiği şiirlerini *Solmuş Çiçekler* adı altında neşretti. Hâtıraları 1920-1922 yılları arasında *Vakit* ve *İleri* gazetelerinde tefrika edildi.

- Türk Ansiklopedisi, “*Saz Leyla*”, cilt: s.

LÜTFİ EFENDİ (AHMED LÜTFİ)

1817'de İstanbul'da doğdu. Mahalle mektebinde okudu, Kurân-ı Kerîm'i hıfz etti. Amcazâde Hüseyin Paşa Medresesine girdi. Sekiz sene arabî, farisî, tefsir, hadis ve fıkıh tahsil etti. 1881'de Matbuat Nezâretine girdi. On ay sonra Meclis-i Maarif Azâlığına ve 1865'de vak'a-nivisliğe tayin oldu. Hayatı memuriyette geçti. 1907'de vefat etti. İbn. M. Kemal İnal'ın ifadesiyle nazik, terbiyeli, zekî, edebiyata vâkıf bir şahsiyet imiş.

Eserleri, *Târih-i Lütfi*, *Robenson Tercümesi*, *Divançe*, *Lugât-ı Kâmus*.

- İbn. M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, s:890-896.

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

Özellikle resmî kitâbettteki kalem kudreti ile bilinir. “Çorlu'lu Âli Paşa” torunlarından. İstanbul'ludur. Genç yaşında Bab-ı Âlî'de yazı hizmetlerinde bulunarak aynı zamanda mâliye ve nâfia nezâretleriyle valilik gibi mühim devlet işlerinde bulundu. 1316'da vefât etti. Matbû eserleri; “*Ravzatü'l Kâmiyyin*” isimindeki “*Şerh-i Şefiknâme*” ile “*Münşeat*” ve “*Mecmua-i Eş'âr*”dır.

Bir de “*Mir'ât-i Hakikât*” isiminde Osmanlı-Rus harbini anlatan üç cüz matbû' târihçesi vardır.

- Bursalı Mehmed Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*” cilt:2, s:238.

Mahmud Celâleddin, edebiyat dünyamızın tanınan isimlerinden Abdülhak Şinâsi Hisar'ın babasıdır.

Necmettin Turinay, “*Abdülhak Şinâsi Hisar*” (1¹⁷) isimli doktora çalışmasında edebiyatçının ailesi hakkında verdiği bilgilerde Mahmûd Celâleddin’e geniş bir şekilde değinir, Neşrettiği dergi “*Hazîne-i Evrâk*”dan bahseder.

MAKBULE HANIM (MAKBULE LEMAN HANIM)

İstanbul’da yetişmiş Osmanlı edîbelerinin en meşhurlarından sayılmış, nazım ve nesirdeki iktidarı herkesçe kabul edilmiştir. 1316’da vefat etti. Şûrâ-yı Devlet Eski başkâtibi Fuad Bey’in zevcesidir. Bursalı Mehmet Tahir’e göre, İslam ve Osmanlı ahlâkına tam manasıyla uygun olarak kadınlardan ilk kıymetli eser neşreden kendisi olduğu gibi vefâtından sonra gerek eşi Fuad Bey ve gerekse kendinden sonraki kadın şairler tarafından hazırlanan mensûr ve manzûm mersiyelerden bir kitap meydana gelmiştir ki buna ilk muvaffak olan ilk şaire Makbule Hanım’dır.

Bursalı Memed Tâhir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:238-239.

MEHMED HÂLİD (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

Servet-i Fünûn dönemi şair ve yazarlarındandır. (1866-27 Mart 1945)

MÜNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÜNİF PAŞA)

Abdünnâfi Efendi’nin oğludur. 1828’de doğdu. İbtidâî ulûmu ve Farisî’yi “Nuruosmânî” medresesinde okudu. 1852’de Arabî ve Fârisî mütercimliğiyle Bâb-ı Âlî terceme odasına girdi. İngilizce ve Fransızca’yı öğrendi. 1861’de *Cerîde-i Havâdis* muharirliğine başladı. Ayda bir kere *Mecmua-i Fünûn* isimli bir mecmua çıkardı. “*Cemiyet-i İlmiyye-i Osmâniyye*” namıyla bir encümenin kuruluşunu sağladı. Sultan Abdülhamit’in önemli bazı meselelere dair mütâlaasını aldığı bir şahsiyettir. 1910’da vefât etdi. Basılan eserleri; *Dâstân-ı Âlî Osmânî*, *Telhis-i Hikmet-i Hukuk*, *Medhâl-i İlm-i Hukuk*, *İlm-Servet*.

İbn. M. Kemâl İnal; “*Son Asır Türk Şâirleri*”, cilt: 2, s: 997-1012.

1¹⁷ TURINAY, Necmettin, “*Abdülhak Şinâsi Hisar*”, Öğretmen Yazarlar Dizisi, M.E.B., s:31-37, İst. 1988.

19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'nde “*Yeniliğin Üç Büyük Muharriri*” başlığı altında Münif Paşa hakkında tafsilatlı bilgi mevcuttur (1¹⁸). Eğitimciliği, ansiklopedist üslûbu ve yayıncılığı üzerine bilgilerin verildiği bu yazıda Tanpınar, Münif Paşa’yı “ilk felsefi ve ilmî kıpırdanış” tanımlamasıyla değerlendirir.

Münif Paşa hakkında bilgi toplarken rastladığımız bir diğer kaynak Doç. Dr. İsmail Doğan'ın çalışmasıdır. “*Tanzimat'ın İki Ucu; Münif Paşa ve Ali Suâvi*” (1¹⁹) adlı kitapta Münif Paşa, hayatı, eserleri, düşünceleri, kültür ve eğitime katkıları bakımından ele alınır. Ali Suâvi'nin Türk Kültür ve eğitiminine katkıları ile mukâyeseli bir çalışma yapılarak değerlendirilir.

NÂCİ EFENDİ “MUALLİM NÂCİ” (NÂCİ ÖMER BEY)

Tanzimat devri şair ve yazarlarından (1850-13.4.1893).

NÂCİM EFENDİ (NÂCİM ABDURRAHMAN EFENDİ)

Üç lisanın edebiyatına vâkıf muharrirlerdendir. Süleymâniyeli'dir. 1312'de Harput'da vefat etti. Tarikakçe Nakşibendî olduğu yazılmakta. Hece harfleri sırasına göre tanzim edilmiş, üç lisanı seçilmiş şiirlerini toplayan “*Hediyetü'l-Ümem*” “*Yenbûi'l-Hikem*” ve “*Gülzâr-ı Âsâr*” isimlerinde edebî eserleri ve “*Teshîlü't Tahsil*” isminde Arapça risâlesi mevcuttur.

- Bursalı Mehmet Tâhir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:287.

NEVRES PAŞA (MEHMED NEVRES PAŞA)

1826'da Beşiktaş'ta doğdu. 1835'de Enderun'a girdi. Orada tahsil ve terbiye gördü. 1862'de Bursa Mutasarrıflığı'na getirildi. 1863'de Maarif Nezâreti'ne tayin edildi. 1870'de üçüncü defâ baş mabeynciliğe getirildi. 1871'de azledildi. İbn. M. Kemal İnal'ın ifadesine göre Sultan Abdülaziz, onu aralıklarla yanından çıkarır yine almış. Güzel söz söyleyen, eğlenmesini bilen, zevk ehli, şişman bir zat olduğunu da ekliyor

1¹⁸ TANPINAR, A. Hamdi; “*Yeniliğin Üç Büyük Muharriri-Münif Paşa*”, *19. Asır Türk Edebiyat Târîhi*, 6. baskı, Çağlayan Kitabevi, s:180-182, İst. 1985.

1¹⁹ DOĞAN, İsmail; “*Tanzimat'ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvi*”, İz Yay., s:45-135, İst. 1991.

Nevres Paşa'nın tercüme-i hâline. Aynı yazı içinde Nevres Paşa'nın Ziyâ Paşa ile olan dostluğu da anlatılmakta.

- İbn. M. Kemal İnal, "Son Asır Türk Şâirleri", cilt:3, s:1185-1188.

RAHMÎ EFENDİ (RAHMÎ İBRAHİM EFENDİ)

Değerli ediplerden yüksek ahlâklı bir zât olarak değerlendirilen Rahmi Efendi, Girid adasının Kandiye şehrindedir. İlk tahsilini memleketin âlimlerinden aldı. İzmir, Edirne, Girit, Preveze, Cidde rüsûmat müdürlüklerinde başarı ile hizmet etti. 1312'de vefat etti. Bursalı Mehmed Tâhir, şairi "üç lisanda da nazım ve neşir inşâsına muktedir bir şahsiyettir" diye anlatır. Eserleri; "*Vâsıtatü's Sülûk fî Siyâseti'l-Mülûk, Ferâidü'l-Fevâid, Âdâb-ı İnsan, Terceme-i Risâle-i Râbîta*".

- Bursalı Mehmet Tahir; "Osmanlı Müellifleri", cilt:2, s: 327.

RÂŞİD EFENDİ

1819'da Ayıntab'da doğdu. Sıbyan mektebinde okuduktan sonra arabî, fârisî tahsil etti. 1857'de Maarif nezâreti mektupculuğuna tayin oldu. 1893'de vefat etti. Arap ve Fars lisânlarıyla tekellüm ve kitâbet ettiği, Fransızca'ya âşina olduğu "Son Asır Türk Şâirleri"nde geçen bilgiler arasında.

- İbn. M. Kemâl İnal, "Son Asır Türk Şâirleri".

REŞİD BEY (MUSTAFA REŞİD BEY)

(Edirne 1861-İst.1936) Edirne Kaadirî şeyhi Ahmed Niyâzi Efendi'nin oğludur. İstanbul'da gazetecilik ve memuriyet yaptı. Maarif Nezâretinde müdürlüklerde bulundu. Tarik gazetesi başmuharrirliği yaptı. Şiir hikaye ve çeşitli konularda epey kitabı vardır, çoğunluğu gençlik yıllarında kaleme alınmıştır. Eserleri; "*Meftun Emeller, Şark, Envâr-ı Zekâ, Bir Çiçek Demeti, Gözyaşları, Hayf, Neyyîr, Bir Kızın Hâtırası, Te'sir-i Terbiyye, Te'sir-i Terbiyye, Bir Cürm-i Meşhûd, Flora, Hazîne-i Mekâtîp, Penbe Ferâce, Şükûfe-i İstiğrak*".

- Türk Ansk., cilt:27, s.293.

RIF'AT BEY (RIF'AT MEHMED BEY) "MANASTIRLI"

Nâmık Kemal devrine mensub kalem sâhiplerinden olan değerli bir askerdir. Manastır'da doğdu (1851). Okulundan mezun olunca bir müddet Harbiye Mektebi'nde muallimlik yaptı. Orduda hizmet verdi, 1325'de Haleb'de vefât etti. 25 kadar eseri vardır. Bunlar dile, matematiğe ve askerliğe ait ders kitaplarıyla, kimi tercüme olan edebî mahiyetteki risâlelerdir. Edebiyat kaide ve örneklerini içeren "*Mecâmi-ül Edep*" isimlisi en büyük eseridir. Askerliğe ait "*Çanta*" adında makalelerden oluşan bir mecmua neşretmiştir. Kuvvetli manzumeleri, birçok piyesi vardır. "*Temâşâ*" adlı bir tiyatro mecmuası da neşretmiştir.

- İbrahim Alaattin Gövsa, "*Türk Meşhurları*", s:324.

- Bursalı Mehmet Tahir; "*Osmanlı Müellifleri*", s: 331-332.

RÛHÎ BEY (ALÎ RÛHÎ BEY)

Darbazzâde Veys Paşa'nın oğludur. 1270'de doğdu. Matbû' divançesinden başka birçok asâr-ı manzûmesi, tamamlanmamış bir "*tezkîretü's-şuarâsı*" vardır. Ağabeyi Halep mektupcusu Zeynülâbidin Reşid Bey'in ifâdesine göre, Ali Rûhi için lâkırdı etmekle şiir söylemek müsâvi imiş. 1890'da bir deniz kazasında vefât etti.

- İbn. M. Kemal İnal; "*Son Asır Türk Şairleri*", cilt:3, s:1526.

SÂDULLAH PAŞA

[1838-1890] Edebiyatımızın yenileşmeye başladığı devirlerin en değerli kalem sahiplerindendir. Nazırlık ve elçilik görevlerinde bulunmuş bir vezirimizdir. Erzurum'da doğmuş, İstanbul'da Dârülmaarif'te okumuş, *Bâb-ı Âlî* tercüme odasında yetişerek 5. Murat'ın saltanatında Mabeyn Başkâtibi olmuştur. "*19. Asır*" isimli meşhur manzumesi, Lamartine'den tercüme ettiği "*Göl*" şiiri gibi manzum eserleri olmakla beraber bilhassa nesirleriyle Tanzimat edebiyatında isim sahibidir. Terakkiyi sevdiği gibi memleketini de seven irfânı gibi karakteri de kuvvetli bir şahsiyettir. Viyana'da elçilik binasının banyo dairesinde İstanbul'a dönmesine müsaade edilmediği için intihar eder.

- İbrahim Alaattin Gövsa; "*Türk Meşhurları*", s.336.

SAİD PAŞA “DİYARBEKİRLİ”

Osman ediplerinin en büyüklerinden faziletli, târihçi, hikmet sâhibi, yüksek bir zattır. Son memuriyeti olan Mardin Mutasarrıflığı'nda görevliyken 1308'de vefat etti. Matbû eserleri; “*Mîzânü'l Edeb, Dîvançe-i Eş'ar, Mir'ât-ı Sıhhat, Türkçe Hülâsa-i Mantık, Nuhbetü'l Emsâl, Mir'âtü'l İber*”.

Bursalı Mehmed Tâhir, şairin özellikle hâkimâne şiirlerinden olan “Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni” nakaratlı manzûmesini güzel bir ahlâk dersi olarak değerlendirir.

- Bursalı Mehmet Tahir, “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:362-365.

SAİD BEY (KEMALPAŞAZÂDE SAİD BEY) (LASTİK SAİD)

Meşhur edip ve gazetecilerimizdendir. Ahmed Kemal Paşa'nın oğludur. İyi tahsil görmüş, Arapça, Farsça, Fransızca ve Almanca öğrenmiştir. Uzun müddet *Tarik* ve *Vakit* gazetelerinde “*İcmali Ahval*” adı ile siyâsi makaleler, dil ve edebiyata dair birçok yazılar neşretmiştir. Özellikle Fransızca'ya hakimiyeti sonucu çok sayıda terçümleri vardır. “*Galatat-ı Tercüme*” adlı eseri bu alanda meşhurdur.

İkinci Abdülhamit döneminde serbest fikirliliği sebebiyle 1899'da Yemen'e sürülmüştür. Meşrutiyet'den sonra İstanbul'a döndü. Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesi Reisliğine tayin edilmiş, birkaç yıl sonra tekaüt olmuştur. Namık Kemal ve Ahmed Mithat Efendi ile münakaşaları ve Hâmid'den sonra oluşan yeni edebî mesleklerine karşı mübâheseleri vardır.

Basılmış eserleri; “*Fazâil-i Ahlâkiyye, Garâib-i Âdat-ı Akvâm, Galatat-ı Tercüme, Dar-ül-Kütüp, Sefirler ve Şehbenderler, Teşebbüsât-ı Cürmiye, Hukûk-ı Düvel, Teşhîr-i İzmihlâl, Usûl ü Mesûliyet-i Vükelâ, Hukûk-ı Siyâsiye-i Osmâniye*”.

Mehmet Tâhir'in ifadesiyle, özellikle nesirde inşâ ve edebiyat kaidelerine fevkalade dikkatlidir.

- İbrahim Alaattin Gövsa; “*Türk Meşhurları*” s:339.

SÂMÎ PAŞA (SÂMÎ ABDURRAHMAN PAŞA)

Osmanlı devletinin en büyük vezirlerinden, âlim ve ediplerden yüksek dereceli bir zâttır. Mora'ya bağlı Tırpoliçe kasabasında doğmuştur. 1878'de vefat etti. Dinî ilimlerde, İslâm hikemiyâtında, şiir ve nesirde oldukça bilgiliydi. “*Münşeat*” ve “*Rumûzü'l-Hikem*” “*Kişver-i Derûn*” isimli eserleri matbû'dur.

- Bursalı Mehmet Tâhir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s: 361.

SEZÂÎ BEY (SAMÎ PAŞAZÂDE SEZÂÎ)

Tanzimat devri şair ve yazarlarındandır (1860-26 Nisan 1936).

SIRRI PAŞA “GİRİDÎ”

Osmanlılar'ın vezir ve ediplerinden olup Girid'in Kandiye kasabasından doğmuştur. Tahsilini tamamladıktan sonra, mektupçuluk, mutasarrıflık, vâililik, gibi hizmetlerde bulunarak en son memuriyetini Diyârbekir'de yaptı. 1313 (1895)'de vefat etti. Bursalı Mehmet Tâhir'in tespitiyle nesri nazmından üstündür. Bununla beraber *Hazîne-i Evrâk*'da en fazla sayıda şiiri olan şairlerdendir. Matbû eserleri şunlardır; *Sırr-ı Kur'ân*, *Ahsenü'l-Kasas*, *Sırr-ı Fûrkan*, *Sırr-ı İnsan*, *Ârâ ü Mîlel*, *Râh*, *Nûrû'l-Hudâ* *Limenihtedâ*, *Mektubât-ı Sırrı Paşa*, “*Galatat*” *Numûne-i Adâlet*.

- Bursalı Mehmet Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:368.

ŞÂKİR EFENDİ “HÂFİZ”

Üç lisanın edebiyatına vâkıf bir zat olup Ayıntab'lıdır. İstanbul'da doğmuş 1326'da efat etmiştir. Tahsilini tamamladıktan sonra kalem hizmetlerinde bulundu. Edebî meslektaşları arasında “*Firdevs-i Kudsi*”, “*Şehnâmenevis*” “*Mesnevî-hân*” vasıflarıyla anılırdı. *Emsâl-i Meydânî*'yi tercüme etmiştir. Bir de şiir divanı vardır.

- Bursalı Mehmet Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s:368.

ŞİNÂSÎ

Tanzimat dönemi şair ve yazarlarındandır (1826-13 Eylül 1871).

TÂHİR (TÂHİR MEHMED BEY) “MENEMENLİZÂDE”

19. yüzyıl şairlerindedir. Adana’da 1862 yılında doğdu. İstanbul’a gelerek Soğukçeşme Askerî Rüşdiye’sinde tahsiline başlamış, Mülkiye Mektebi’ne gitmiştir. Adana, İzmir, Selânik gibi illerde maarif müdürlüğü, lise öğretmenliği yaptı. Mülkiye’de edebiyat, Dârülfünun’da ahlâk dersleri okuttu. 1886’da çıkarmaya başladığı “*Gayret*” dergisinde Nâmık Kemal’in, Hâmid’in yazılarını yayımladı.

Recâizâde Ekrem, Tâhir’in “*Elhan*” isimli şiir kitabını değerlendirmek amacıyla *Takdîr-i Elhan’ı* (1886) yazıp Muallim Nâci’nin şiir anlayışına karşı çıkınca Muallim Nâci de *Demdeme* (1887) kitabında Ekrem’e ağır cevaplar verdi.

Matbû eserleri; *Osmanlı Edebiyatı*, *Elhan*, *Yâd-ı Mâzî*, *Osmanlı Coğrafyası*, *Gayret* (dergi) *Güneş* ve *Haver*’de makaleleri vardır.

- Behçet Necâtigil; “*Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*”, s.216.

- Bursalı Mehmet Tahir; “*Osmanlı Müellifleri*”, cilt:2, s.419.

TAHSİN EFENDÎ (HASAN TAHSİN EFENDÎ) [MARİZ]

“HOCA TAHSİN”

Arnavutluk’un Çamlık ulemâsından Osman Efendi’nin oğludur. Tahmînen 1813’de doğdu. Medreseye girdi, Lisan ve fen tahsil etmek için Pâris’e gitti. Dönüşünde Dârü’l-fünûn müdürlüğüne getirildi. 1296’da *Mecmua-i Ulûm* adında bir mecmua neşretti. Hoca Tahsin’in ölümü üzerine Hâmid’in bir manzûmesi vardır. Şemseddin Sâmî Bey *Hafta* ismiyle neşrettiği mecmuada mufassal bir makalede Hoca’nın hayatını anlatır. İlmi, fazlı, fenni, efkârı yüksek bir şahsiyet olarak değerlendirilir. 1881’de Münif Paşa’nın Erenköydeki köşkünde vefat etti.

Eserleri; “*Târih-i Tekvin*, *Esâs-ı İlm-i Heyet*, *İlmü-r-rûh*, *Heyet-i Âlem* adlı risâleleri” ve “*Mirâtü-s-semâ*” adlı levhasıdır.

- İbn. M. Kemâl İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, cilt:4, s:1871-1875.

TIFLÎ EFENDİ

1849'da Mudurnu'da doğdu. 1908'de öldü. Arap ve Fars lisanlarını okuduğu, meclisârâ bir zât olduğu rivâyet olunur. Hal ve mevkiine göre manzûmeleri takdîre şâyandır.

- İbn. M. Kemal İnal; “*Son Asır Türk Şairleri*”, cilt.4, s:1902-1905.

VEHBİ BEY (SÜLEYMAN VEHBİ BEY)

Esbak maarif nâzırı Münif Paşa'nın oğludur. 1864'de İstanbulda doğdu. Galatasaray mektebinde okudu. Mülkiye mektebine girdi. Bir müddet mekteb-i sultânî'de muallimlik yaptı. 1921'de vefât etti. Bazı manzûmeleriyle, makalelerini, “*Ah ü enîn*” ismiyle neşretmiştir.

- İbn. M. Kemâl İnal; “*Son Asır Türk Şâirleri*”, cilt:4, s:1974.

YUSUF KÂMİL PAŞA

1908'de Arabgir'de doğdu. Amcası meşhur vezirlerden Gümrükçü Osman Paşa'nın yanında tahsil ve terbiye gördü. Divân-ı Hümayun kalemine memur oldu. 1876'da Bebek'deki yalısından vefât etti. İbn. Mahmud Kemal'in ifadesiyle, vakur, o nisbetle de mütevâzi idi. Kerem ve mürüvvet sahibi idi. Devlet ve millet umurunda pek müstakim ve adâletkâr idi. Birçok asâr-ı hayriyesi vardır. Binlerce cilt nefis ve nâdir kitabı ihtivâ eden hususî kütüphanesi mevcuttu. Paşa'nın siyâsî ve hususî muharrerâtı ile şiirleri 1864'de bir yangında ziyan olmuştur. O târihten sonra yazılan mektuplar, tarihler ve kasîdeler “*eser-i Kâmil Paşa*” adı ile basılmıştır.

Eserlerin çoğu matbû değildir.

- İbn. M. Kemâl İnal, “*Son Asır Türk Şâirleri*”, cilt:2, s:781-791.

ZİYÂ PAŞA

Tanzimat dönemi şair ve yazarlarındandır (1825-1880).

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAZAR VE KONU ADLARINA GÖRE TAHLİLİ FİHRİSTLER

2.1. YAZAR ADLARINA GÖRE FİHRİST

Yazar adlarına göre fihristte önce yazarın adı, tırnak içinde ünvanı; parantez içinde bizim bulabildiğimiz ad ve ünvanlar, köşeli parantez içinde ise varsa yazar ve şairlerin derginin muhtelif sayılarında bulunan diğer adları ve ünvanları belirtilmiştir. Derginin muhtelif sayılarında bazı yazıların başlıkları olmayıp açıklayıcı bir ibâre ya da takdim yazısı ile giriş yapılmış; dolayısıyla biz de derginin fihristini oluştururken bu yazılar için aynı tarzda ya takdim yazısını olduğu gibi kullandık ya da kendimiz açıklayıcı bir ibâre belirleyerek köşeli parantez “[]” içinde gösterdik. Hiçbir başlığı olmayan yazıları ise “isimsiz” ifadesiyle tanımladık. Fihristte köşeli parantez içinde geçen bütün ifadeler bize aittir. Bu fihrist, dergide bulunan tüm şair ve yazarların adları alfabetik sıraya konularak oluşturulmuştur B(e), M(im) gibi rumuzlar yazılırken harfin aslı esas alınarak, B(e)’ler “B”, M(im)’ler “M” maddesinde gösterilmiştir. Dergide yeralan imzasız yazıları, bu fihristte ayrı bir başlık altında “imzâsız” adıyla değerlendirdik.

ABDÜLHAK HÂMİD (ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN)

- Mektub-ı Tâziyet - [edebî mektup], 1.devre, no:8/119-121
- Bir Vâize Bir Mev'ize - [şiir], 1. devre no:13/197-199
- Mâzi Yolcusuna Âtî Yolu - [şiir], 1. devre no:15/237-240;
1. devre no:17/268-272
- Münâcaat - [şiir], 1. devre no:18/284-288
- Nazîre-i Hasbînâl - [şiir], 1. devre no:20/310-311
- Bedîhe - [şiir], 1. devre no:26/401-404
- Bir Sâfilin Tesellisi - [şiir], 1. devre no:27/417-421
- Melekûtdan Sâfiline Bir Nazar - [şiir], 1. devre no:31/488-489
- Sekt-i Melih - [şiir], 1. devre no:33/513
- Ziyâret - [şiir], 1. devre no:34/530-531
- Bir Rü'yâdan Sonra - [şiir], 1. devre no:35/548-549
- Telâkîler - [şiir], 1. devre no:36/563-565
- [Beyit] - [şiir], 1. devre no:39/609
- [Beyit] - [şiir], 1. devre no:39/609
- Dilbernihân Peyker - [şiir], 1. devre no:40/629-630
- Hikâyet - [manzum hik.], 1. devre no:41/647-649
- Hikâyet - [manzum hik.], 1. devre no:42/662-666
- Hikâyet - [manzum hik.], 1. devre no:47/706-708
- Bir Böcek-yâhud-Cemiyet-i Beşerriye - [şiir], 2. devre no:2/22-24
- Zamana Birkaç Hitâb - [şiir], 2. devre no:6/83-87
- Lâhika - [şiir], 2. devre no:7/105-106
- Abdülhak Hâmîd Bey'in Kemâl Bey'e Bir Mektubu - [edebî mektup], 3. devre no:17/265-271
- Bir Mektup - [teşekkür ilânı], 3. devre no:18/287-288
- [Manzûme] - [şiir], 3. devre no:20/309-311

ABDÜLHALİM BEY

- Der-Ta'dil-i Usûl-i Mekâtib ve Medâris ü Teshîl-i Husûl-i Metâlib-i Medâris - [eğitim], 1. devre no:44/683-685

AHMED HAMDİ EFENDİ

- Bûlbûl - [zooloji], 1. devre no:2/23-24
- Kastor - [zooloji], 1. devre no:5/70-73
1. devre no:6/89-91
- Târih-i Tabi'i-Kuşlar - [zooloji], 1. devre no:9/133-136
- Eşyâ Bir İhtiyâc-ı Umûmî İçinde Muvâzenededirler - [felsefi sohbet], 1. devre no:5/164-167
- Umum Baykuşlar - [zooloji], 1. devre no:14/219-224
- Karatavuk Familyası - [zooloji], 1. devre no:15/234-237
- Sinek Kuşları - [zooloji], 1. devre no:20/318-320;
1. devre no:21/328-332;
1. devre no:34/531-534
- Târih-i Tabi'i Kara Tavuk - [zooloji], 1. devre no:37/582-584
- Târih-i Tabi'i - [zooloji], 1. devre no:38/59-597
- Târih-i Tabi'i Karınca Kuşları - [zooloji], 1. devre no:39/614-615
2. devre no:3/46-47;
2. devre no:5/67-70;
2. devre no:7/103-105;
2. devre no:8/116-120;
2. devre no:12/188-189;
- Târih-i Tabi'i Zürâfa - [zooloji], 2. devre no:14/211-212

AHMED HAMDİ BEY

- ["Biz" redifli şiir] - [şiir], 1. devre no:38/607

ABDÜLHAK MİHRÜNNİSÂ HANIM

- Manzûme / Nazîre - [şiir], 1. devre no:19/302-303
- Küçük Bir Aslın Büyük Bir Fer'î - [mensur edebî eser], 1. devre no:21/332-336
- Bir Kız ki Tanırdım - [şiir], 1. devre no:28/433-435

AHMED NÂFİZ

- İcraat-ı Hâkimânedden Bir Numûne - [hukuk], 1. devre no:25/386-389

AHMED ZÂİD

- Top Hakkında Kasîdedir - [şiir], 1. devre no:44/681-683

ÂKİF BEY

- Pederinin Evine Bir Ziyâret - [tercüme mensur], 1. devre no:34/541-543
edebî eser

ALİ GÂLİB

- Hind Ahâli-yi İslâmiyenin - [medeniyet tarihi], 1. devre no:11/167-169
Düğünleri

ÂLÎ PAŞA

- Sadr-ı Sâbık Âlî Paşa'dan - [resmî yazı], 1. devre no:37/577-578
Reşîd Paşa Hazretlerine

AVNÎ

- Bir Manzume - [şiiir], 1. devre no:47/708-709

B(e) AFİFE HANIM

- Mukaddime - [takdim yazısı], 1. devre no:41/649-650
- Makâle-i Şâirâne - [mansur edebî eser], 1. devre no:42/658-662
- Mukaddime-i Mütevâz'îâne - [takdim yazısı], 3. devre no:16/247-250
- Küçük Su - [mansur edebî eser], 3. devre no:17/261-265;
3. devre no:18/290-292

BAHADDİN MUHAMMED

- Tabiatte Kaffe-i Eşyâ Hareketdedir - [fizik], 1. devre no:20/311-316
- Cism -
- Eczâ-i Ferdiyye - [fizik], 1. devre no:23/353-355

BAHRİ BEY

- Nazîre - [şiiir], 1. devre no:32/510-511

BÂKÎ [ABDÜLBÂKİ BEY]

- Mukaddime - [takdim yazısı], 1. devre no:1/1-2
- Gökyüzü - [astronomi], 1. devre no:1/14-16
- Zaman - [felsefî sohbet], 1. devre no:2/28-30
- Mevâlid-i Selâse - [fizik], 1. devre no:3/48;
1. devre no:4/63-64;
1. devre no:5/78-80;
1. devre no:6/91-93;
1. devre no:8/124-128;

1. devre no:10/156-160;
1. devre no:11/173-176;
1. devre no:13/205-208
- İn'ikâs-ı Şems - [fizik], 1. devre no:14/213-219
- Dün ve Yarın - [felsefî sohbet], 1. devre no:16/249-256
- Rüzgar ve Fırtına - [fizik], 1. devre no:26/409-413;
1. devre no:29-456-460

BEDRİ BEY

- Münâcaat - [şiir], 1. devre no:25/389-391

BESİM BEY (MEHMED BESİM BEY)

- İsimsiz - [felsefî sohbet], 1. devre no:39/615-616
- Tasvîr-i Bahar - [felsefî sohbet], 1. devre no:41/653-655
- Bir Makâle ki Şâirânedir - [felsefî sohbet], 1. devre no:44/686-687
- Bir Makâle - [felsefî sohbet], 2. devre no:5/73-74

CÂFER

- Fransa Meşâhîr-i Üdebâsından - [tercüme sohbet], 1. devre no:20/318
Maselyon'un "Vicdan" Ünvanlı Makâlesinin Tercümesidir.
- Palamut ve Bal Kabağı - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:32/511-512

DERVİŞ İHSAN EFENDİ [DERVİŞ EFENDİ]

- Afyon - [tıp], 1. devre no:33/524-526;
1. devre no:36/570-571;
1. devre no:37/591-592;
1. devre no:38/608;
1. devre no:39/620-623

EKREM BEY (RECÂİZÂDE MAHMÛD EKREM)

- Mukaddime - [şiiir], 1. devre no:1/9-13
- Ağustos Böceğiyle Karınca - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:2/20-21
- Karga ile Tilki - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:2/20-21
- Viktor Hügo (Victor Hugo)
Meâlen Tercümedir - [tercüme şiiir], 1. devre no:3/39-40
- (Efsâne) – Meşe ile Saz - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:5/67-68
- Çiçek - [şiiir], 1. devre no:5/68-69
- Ahlâka Dair Ba'zı Mutâla'at-ı
Manzûme - [şiiir], 1. devre no:5/70
- Olanlar Feyz-yâb-ı İntibâh - [felsefî sohbet], 1. devre no:6/82-85
Âsâr-ı Kudretten Alırlar
- Hisse-i İbret-i Temâşâ-yı Tabiatden
- Horoz ve İnci - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:7/100
- Hasbihâl - [şiiir], 1. devre no:7/100-101
- Arslanla Akd-i Şirket Eden - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:8/116-117
Dana, Kuzu, Oğlak
- Çin Edebiyatı - [edebiyat tarihi], 1. devre no:9/129-132
- İstirâhat-i Vicdan - [tercüme mensur], 1. devre no:9/132-133
'Tercüme-i Neşîde'
edebî eser
- Biri Tuz Diğeri Sünger - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:10/149-151
Hamûleli İki Eşek
- Keçi ile Tilki - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:17/260-267
- Tevhîd - [şiiir], 1. devre no:18/280-282
- Tehâlûf-i Hissiyât - [şiiir], 1. devre no:19/303-304
- Mübâlağa Bahsi-Ta'lîm-i
Edebiyatdan - [edebiyat bilgileri], 1. devre no:20/305-310
- Tecnis Bahsi-Ta'lim-i Edebiyatdan - [edebiyat bilgileri], 1. devre no:21/321-327;
1. devre no:22/337-340
- Bazı Mülâhazât-ı Hikemiyye - [tercüme vecîze], 1. devre no:24/370-371
- Ekrem Bey Efendi'nin [kıt'a] - [şiiir], 1. devre no:34/531

- [Beyit] - [şiiir], 1. devre no:34/531
- [kıt'a] - [şiiir], 1. devre no:35/550
- Lamartine-Tercüme [kıt'a] - [tercüme şiiir], 1. devre no:36/565
- Edebiyat - [tercüme mensur], 1. devre no:37/578-579
edebî eser
- Nâzımı "Kontas" mütercemi - [tercüme şiiir], 1. devre no:39/609
- [kıt'a] - [tercüme şiiir], 1. devre no:40/631
- Tercüme - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:42/670-671
- Ekrem Bey Efendi Hazretlerindir [kıt'a] - [şiiir], 2. devre no:1/12
- Neş'e-iİnsâniyye Hakkında - [tercüme şiiir], 2. devre no:1/12
- Ölüm ile Oduncu - [tercüme manzum hik.], 3. devre no:16/255-256
- Ekrem Bey Efendi Hazretlerinin Âsâr-ı Edebiyyelerindendir [kıt'a] - [şiiir], 3. devre no:17/261
- Ekrem Bey Efendi Hazretlerinin Âsâr-ı Müterceme-i Hikemiyelerindendir - [tercüme vecîze], 3. devre no:18/274-275
- Hikemiyât - [tercüme vecîze], 3. devre no:20/307-309

EMİN EFENDİ

- [Münif Paşa'nın "Vatan"
gazeline Nazîre] - [şiiir], 2. devre no:12/186-187
- [Münif Paşa'nın "Bülbül"
Gazeline Nazîre] - [şiiir], 2. devre no:14/220-221

E(lif) H(a)

- Çin İmtihânı - [medeniyet tarihi], 1. devre no:6/85-87
- Ucuz ve Çabuk Resim Çıkarmak - [fotoğrafçılık], 1. devre no:8/117-119

- Mülâhazât-ı Hikemiyye
Roşfukold (Rochefoucould) - [tercüme vecîze], 1. devre no:30/473-475
- Mülâhazât-ı La Roşfukold
(La Rochefoucould)'dan - [tercüme vecîze], 1. devre no:30/505-508

E(lif) NÂZİM (AHMED NÂZİM) “NABİZÂDE”

- Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk - [manzum hik.], 1. devre no:27/431-432
- Tarz-ı Cedîd - [şiir], 1. devre no:31/493-494
- Aleksander Duma-Zâde - [tercüme mensur, 1. devre no:35/550-553
edebî eser]
- Hikemiyât-Manzûm - [tercüme vecîze], 1. devre no:43/679-680
- Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim - [şiir], 1. devre no:9/133-135

FEYZİ EFENDİ (AHMED FEYZİ EFENDİ)

- [Sâmi Paşa Merhum için
Gazel-i Nefise] - [şiir], 1. devre no:7/108
- Şiire Mûteallik Bir Eser - [şiir], 1. devre no:29/461-462
- [“gelir” Redifli Gazel] - [şiir], 1. devre no:37/584
- {Ateşgede} Mündericâtından
Bir Manzûmenin Tercümesidir - [tercüme şiir], 2. devre no:5/71-72
- Manzûme - [şiir], 2. devre no:8/122-123
- Manzûme - [şiir], 2. devre no:10/146

FÂZİL

- [Leylâ Hanım'ın Eseri İçin] - [H.Evrak'da geçen], 2. devre no:4/62
yazılara yönelik ilân

FİTNAT HANIM

- ["olsam" redifli şiir] - [şiir], 1. devre no:35/550

FUAD BEY

- "Bu Dahî" - [şiir], 1. devre no:25/396
- Manzûme - [şiir], 1. devre no:29/449-451

HAFİD BEY

- Şiire Mûteallik Bir Eser - [şiir], 1. devre no:25/395
- Manzûme - [şiir], 1. devre no:30/475-476
- Feyzî Efendi'ye Nazîre - [şiir], 1. devre no:36/572-573
"hem vezin değildir"

HALİL KEMAL

- Ömr-i İnsânî - [tercüme mensur, 1. devre no:18/282-283
edebî eser]
- Maktul Peder - [tercüme mensur, 1. devre no:38/604-606
edebî eser]

HAMİD BEY EFENDİ

- Hasbihâl'e Nazîre - [şiir], 1. devre no:27/423-424

HÂMİD BEY

- Karı Sûretine Girmiş Bir Kedi - [manzum hik.], 1. devre no:35/553-554
- La Fonten (La Fontaine)den
Mütercem-Ok ile Urulmuş Bir Kuş - [tercüme manzum hik.], 1. devre no:44/685-686

HAMZA BEY

-Tevhîd - [şiiir], 2. devre no:9/139-141

HÂŞİM BEY

- Nazîre - [şiiir], 1. devre no:37/590-591

- Adliye Nezâreti - [şiiir], 1. devre no:41/652

Memurîn-i Kirâmından

Hâşim Bey Efendi Hazretlerindir.

HÂŞİM BEY

- Gazel - [şiiir], 1. devre no:45/690-692

HAYRET EFENDİ (HOCA MEHMED BAHAEDDİN HAYRET)

- Teşîir - [şiiir], 1. devre no:32/508-509

- [Nazîre-i Zarifâne] - [şiiir], 1. devre no:32/510

HİKMET BEY

- Münâcaat - [şiiir], 1. devre no:25/389-391

HUGO

- Ta'rife - [ekonomi], 2. devre no:3/33-38

HÜSEYİN HULKİ

- Muhabbet-i Vataniyye - [tercüme sohbet], 1. devre no:45/693-695

HÜSNÜ

- İnsanın Hayatı

- [felsefî sohbet], 2. devre no:2/24-28

İLHÂMÎ

- Meşhur Tepedelenli Âlî Paşa'nın
Tercüme-i Hâli

- [biyografi], 2. devre no:4/59-61;
2. devre no:5/75-78

İNS ÇELEBİ

- Ta'rif-i Nefî

- [şiir], 1. devre no:38/593-594

İRFAN PAŞA

- İrfan Paşa Hazretlerinin
Eser-i Kalemidir

- [resmî yazılar], 1. devre no:23/366-367

İRFÂNÎ

- Letâif-i Edebiyye

- [mensur edebî eser], 1. devre no:32/497-504

İSMET EFENDİ

- İşkodra Mektubcusu
İzzetli İsmet Efendi'nin
Nazîresidir

- [şiir], 1. devre no:37/580-581

- Nazîre

- [şiir], 1. devre no:44/687-688

- Nazîre

- [şiir], 1. devre no:44/688

- Nazîre

- [şiir], 1. devre no:8/115-116

KADRİ BEY

- [beyit] - [şiir], 2. devre no:11/164

KÂNÎ

- Kâni'nin Bir Kedinin Ağzından Yazdığı Arzuhâl Sûretidir - [mensur edebî eser], 1. devre no:39/613-614

KÂLUS EFENDİ

- Sayd-ı Mervarîd - [denizcilik], 1. devre no:11/170-173;
1. devre ro:13/199-201

KÂZİM PAŞA

- Manzûme - [şiir], 1. devre no:6/87-89;
1. devre no:8/121-124
- Hasbihâl'e Nazîre - [şiir], 1. devre no:28/435-436
- [Beyit] - [şiir], 1. devre no:36/565

KEMAL BEY (NAMIK KEMÂL)

- Makâle - [sosyal konulu yazılar], 1. devre no:15/232-234
1. devre no:16/246-249,
1. devre no:17/260-267
- Kemâl Bey Efendi'nin - [şiir], 1. devre no:33/514
- Kemâl Bey Efendi'nin - [değerlendirme ve, 1. devre no:30/545-546
tenkit yazıları]
- Kemal Bey Efendi'nin - [şiir], 1. devre no:42/658
- Tebriknâme - [tebrik yazısı], 1. devre no:43/673-674
- Kemal Bey Efendi'nin - [şiir], 1. devre no:44/681

- Kemal Bey Efendi'nin
 - Mukaddime
 - Edîb-i Âli-Kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Kıt'a
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Edîb-i Âli-kadr Kemâl Bey Efendi'nindir
 - Eser-i Kemâl/Bir Cevher-i Girânkıymet
 - Meşhur Kemâl Bey Hazretleri'nin
- [şiir], 1. devre no:45/689-690
 - [mensur edebî eser], 1. devre no:47-705-706
 - [şiir], 2. devre no:1/11
 - [şiir], 2. devre no:2/20-21
 - [şiir], 2. devre no:3/39
 - [şiir], 2. devre, no:4/57
 - [şiir], 2. devre, no:5/66-67
 - [şiir], 2. devre, no:6/83
 - [şiir], 2. devre, no:7/103
 - [şiir], 2. devre, no:8/114-115
 - [şiir], 2. devre, no:9/131
 - [şiir], 2. devre, no:11/161
 - [şiir], 2. devre, no:13/193
 - [mensur edebî eser], 3. devre no:16/253-254;
3. devre no:17/258-261;
3. devre no:20/305-306
 - [şiir], 3. devre no:19/292

KEMÂLÎ EFENDİ

- Letâif-i Edebiyye - [mensur edebî eser], 1. devre no:32/497-504

L. HANIM (LEYLÂ SAZ)

- Nazîre-i Hasbihâl - [şiiir], 1. devre no:29/452
- Nazîre - [şiiir], 1. devre no:31/487-488
- İftirâk - [şiiir], 1. devre no:34/535-536
- Gazel - [şiiir], 1. devre no:36/562-563
- Târih-i Sâl - [şiiir], 1. devre no:39/611-613
- Lugaz - [şiiir], 2. devre no:2/17
- [“geçer” redifi şiiir] - [şiiir], 2. devre no:4/49
- Gazel - [şiiir], 2. devre no:6/81-82
- Gazel - [şiiir], 2. devre no:10/145
- Nazîre be-Gazel-i Aynî - [şiiir], 3. devre no:16/242-243
Merhûm
- Kıt’a - [şiiir], 3. devre no:17/258
- Gazel - [şiiir], 3. devre no:18/275-276
- Gazel - [şiiir], 3. devre no:19/289-290

LÜTFÜ EFENDİ

- Semâhatlü Lütfü Efendi Hazretlerinin - [tebrik ilânı], 1. devre no:3/33-34
Hazîne-i Evrâk Hakkında gösterdikleri
Teveccûh-i Ma’arifperverâneleridir

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Mukaddime - [H. Evrâk’ın neşrine, 1. devre no:1/1-2
yönelik ilânlar]
- Ekonomi-Politik - [ekonomi], 1. devre no:2/30-32

İlm-i Emvâl-i Milliyye

- Ecrâm-ı Semâviyye
 - Ubûdiyetnâme
 - Versay'dan Mektup
 - (Versay) mektubu-cevâbdır
 - Bosüe (Bossuet) - Tercüme
 - Volter (Voltaire) Tercüme
 - Hoca Tahsin
 - Mikyâs-ı Ravza
 - İnsanların Çoğalışı
 - "Kitap ilânı"
 - Mülâhazât-ı Husûsiyye
 - Telgraf
 - Ekonomi-Politik
 - Her "Hasbihâl" için bir Mülâhaza
 - Hacle-i Nisvân
 - Trablusgarp
 - Târih
 - Nev Usûl-"Sarf-ı Fransevî"
 - Endülüs Tarihi
 - Kâmus-ı Frensevî
 - Hâl-i Muammâ
- [astronomi], 1. devre no:3/44-47
 - [resmî yazılar], 1. devre no:4/58-59
 - [tercüme mektup], 1. devre no:6/93-96
 - [tercüme mektup], 1. devre no:7/109-112
 - [tercüme mensur, 1. devre no:10/154-156 edebî eser]
 - [tercüme felsefe], 1. devre no: 13/202-205
 - [sohbet yazıları], 1. devre no:22/343-347
 - [matematik], 1. devre no:23/363-365
 - [antropoloji], 1. devre no:24/375-378
 - [kitap ilânı], 1. devre no:24/384
 - [vecîze], 1. devre no:25/394-395
 - 1. devre no:27/424-425
 - 1. devre no:31/494-496
 - 1. devre no:33/526-528
 - 1. devre no:34/539-541
 - [haberleşme], 1. devre no:25/396-399
 - [ekonomi], 1. devre no:26/415-416;
1. devre no:27/426-431
 - [değerlendirme ve, 1. devre no:28/436-445 tenkit yazıları]
 - [kitap ilânı], 1. devre no:29/461
 - [coğrafya], 1. devre no:29/462-464
 - [târih], 1. devre no:30/477-480;
1. devre no:36/574-575
 - [değerlendirme ve, 1. devre no:31/492 tenkit yazıları]
 - [Medeniyet Târihi], 1. devre no:35/547
 - [dilbilgisi], 1. devre no: 37/587-590
 - [H. Evrâkta geçen, 1. devre no: 39/616-617 yazılara yönelik ilânlar]

- (Markiz De La Krüzo) nâm-ı zâtın Prens (Lois Dükond'a) Yazdığı cevabdır - [tercüme mektup], 1. devre no: 39/623-624
- İfade-i Mahsûsa - [H. Evrâk'ın neşrine, 1. devre no:40/625 yönelik ilânlar]
- (Markiz De La Krüzo) nâm-ı zâtın Prens (Lois Dükond'a) Yazdığı cevâbdır - [tercüme mektup], 1. devre no:41/655-656
- İ'tizâr - [H. Evrâk'ın neşrine, 1. devre no:42/657 yönelik ilânlar]
- isimsiz - [tebrik ilânı], 1. devre no:42/662
- İstanbul - [coğrafya], 1. devre no:46/701-704
- 'Arluken Ruva' - [tercüme mensur, 1. devre no:47/711-712, edebî eser] 1. devre no:48/713-720
- İfade-i Mahsûsa - [H. Evrâk'ın ilgili, 1. devre no:48/720 ilânlar]
- Teşebbüs - [H. Evrâk'ın ilgili, 2. devre no:1/1-2 ilânlar]
- Mülâhazât-ı Husûsiyye - [vecîze], 2. devre no:1/13-14
- [vecîze], 2. devre no:2/28-29
- [vecîze], 2. devre no:3/47-48
- [vecîze], 2. devre no:4/61-62
- [vecîze], 2. devre no:5/78-80
- [vecîze], 2. devre no:7/111-112
- [vecîze], 2. devre no:8/128
- [vecîze], 2. devre no:18/284-287
- [vecîze], 2. devre no:19/304
- [vecîze], 2. devre no:20/316-320
- Versay Mektuplarından - [tercüme mektup], 2. devre no:6/92-93

- Mahcûbuz Hende Ma'zûruz - [Hazîne-i Evrâk'ın, 3. devre no:16/241-242 ilgili ilânlar]
- Bizim ifâdemiz - [değerlendirme ve], 3. devre no:16/243-247 tenkit yazıları
- İltizâm-ı Hakîkat - [takdim yazıları], 3. devre no:16/251
- Bir Cevher-i Girânkıymet - [takdim yazıları], 3. devre no:16/252
- Markiz De la Krûzo'dan - [tercüme mektup], 3. devre no:17/271-272
- Kontyazılan mektuplardandır
- İlân ederim - [kitap ilânı], 2. devre no:18/288
- Arîzem - [değerlendirme ve], 2. devre no:19/295-298 tenkit yazıları

MAHMUD EL MANSUR

- Manyatiz Manimal - [sihirbazlık], 1. devre no:23/356-358

MAKBULE HANIM "YANYALI"

- Bir Makâle Ki Şâirânedir - [taktim yazıları], 2. devre no:1/2
- Vâlidemden Ebedî Müfârekât - [mensur edebî eser], 2. devre no:1/2-7

MEHMED EFENDİ "Hâfız"

- Nazîre-i Hasbihâl - [mektup], 1. devre no:30/469-470
- Tahmis (Hasbihâl) - [şiir], 1. devre no:30/473-475

MEHMED HÂLİD "UŞÂKİZÂDE" (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

- isimsiz [mektup] - [mektup], 2. devre no:6/87
- Târih-i Tabi'î - [zooloji], 2. devre no:6/88-90
2. devre no:14/221-222
2. devre no:15/226-229

2. devre no:15/231-233

- Fransızca'dan Mütercem Ba'zı - [tercüme vecîze], 2. devre no:13/200-201
Hikemiyât
- Niyagara Çağlayanı - [coğrafya], 2. devre no:10/152-155
- İncimâd - [fizik], 2. devre no:9/136-139

MEHMED RIF'AT BEY "MANASTIRLI"

- Na't-ı Nebî - [tercüme şiir], 1. devre no:38/602-604
- Nazîre - [şiir], 1. devre no:46/697-701
- Nev-zemîn Bir Gazel - [şiir], 1. devre no:46/704

MEHMED ZİYA BEY

- Maymunlar-Târih-i Tabi'î - [zooloji], 1. devre no:23/368
1. devre no:24/380-384
1. devre no:25/399-400
1. devre no:26/414
Arı-Bal-Ta'rih-i Tabi'î - [zooloji], 1. devre no:38/597-600

MEHMED MAHFÎ BEY

- Manzûme - [şiir], 2. devre no:13/197-198
- Manzûme - [şiir], 2. devre no:13/199

MÜNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÜNİF)

- Franklin – Adâb-ı Santraç - [spor], 1. devre no:1/3-9
- Müferrin Rüya Görmenin Çaresi - [sohbet yazıları], 1. devre no:3/34-38
- Mevt - [felsefî sohbet], 1. devre no:5/65-67
- Mektup - [mektup], 1. devre no:6/81-82
- Ümid Burnundan Bir Mektup - [mektup], 1. devre no:5/73-75

- Penan Adası - [coğrafya], 1. devre no:7/97-99
1. devre no:8/113-115
- Çine Dair Malûmat - [coğrafya], 1. devre no:10/145-149
- Borneo Adası - [coğrafya], 1. devre no:11/161-164
- Penânlı Seyd Muhammed - [coğrafya], 1. devre no:13/193-196
Saïd Efendinin Cezâyir Bahr-i
Muhîte Dair Verdiği Bazı Malûmat
- Makâmât-ı Harîrî Tercümesi - [tercüme], 1. devre no:14/209-213
- Penan Adasına Dair Malûmat - [coğrafya], 1. devre no:17/257-260
- Çinde Bulunan Ehl-i İslâm - [coğrafya], 1. devre no:19/299-302
- Hasbihâl'e Nazîre - [şiir], 1. devre no:24/369-370
- Nazîre-i Hasbihâl - [şiir], 1. devre no:25/385-386
- Misâfirhâne - [tercüme mensur, 1. devre no:40/626-629
edebî eser]
- Birinci Mektub - [tercüme mektup], 1. devre no:41/641-647
- İkinci Mektub - [tercüme mektup], 2. devre no:1/7-11
- Üçüncü Mektub - [tercüme mektup], 2. devre no:2/17-20
- Makâle-tercüme - [tercüme mensur, 2. devre no:4/50-57
edebî eser]
- Hayâtın Şerefine Dair - [tercüme sohbet], 2. devre no:6/82-83
Amerikalıların Tertîb Etmiş
Oldukları Bir Kıt'a-i Manzûm
(Marseliz)in Neşren Tercümesidir

MÜNİR BEY

- Teşrifâtı-ı Umûmiyye Nâzırı - [tebriki yazısı], 1. devre no:9/129
Utûfetlü Münir Bey Efendi
Hazretleri'nin Hazîne-i Evrâk'a
İrsâl Eyledikleri Cevâbdır

M(im) Nâzım

- Hayvanât-ı Vahşiyye - [zooloji], 1. devre no:35/556-557
1. devre no:37/585-586

M(im) T(e)

- Hayâl-Evhâm - [psikoloji], 1. devre no:20/316-318

NÂCİ EFENDİ

- Şuarâ-yı be-Nâmdan Nâci - [şiir], 1. devre no:37/586-587
Efendi Tarafından İrsâl
Buyurulmuştur

NÂCİ BEY

- Gazel - [şiir], 1. devre no:39/611

NÂCİM EFENDİ (NÂCİM ABDURRAHMAN EFENDİ)

- Fuzelâ'dan Nâcim Efendi - [şiir], 1. devre no:6/90-91
Hazretlerininidir

NÂDİR

- Şekspir (Shakespeare)-Tercüme - [tercüme mensur, 1. devre no:39/617-620
edebî eser]

NÂDİRİ FEVZİ EFENDİ

- Fennî-Mektup - [mektup], 1. devre no:33/516-520

- Fennî-Mektup - [mektup], 1. devre no:36/566-568
- İsimsiz
[Mektupdan ma'bâb] - [mektup], 1. devre no:7/110-111

NECİP "KİLİSLİ"

- Onikinci Şarl'ın Sabâveti - [biyografi], 1. devre no:12/185-192

NEVRES PAŞA

- Nevres Paşa Merhûmun - [şiir], 1. devre no:40/636

NEZİH BEY

- Sâbık Konya Mektubcusu - [şiir], 1. devre no:30/476-477
Nezih Bey'in Hasbihâl'e
Söyledikleri Nazîredir
- Nazîre - [şiir], 1. devre no:38/601

ÖMER SUPHİ BEY

- Marsilya Vebâsı - [tercüme anı], 2. devre no:10/147-152
- Fazâ'il-i Askeriyye - [askerlik], 2. devre no:13/194-196

RAHMİ EFENDİ (RAHMİ İBRAHİM EFENDİ)

- Nazîre - [şiir], 1. devre no:37/579-580
- Nazîre - [şiir], 1. devre no:43/678-679

RÂŞİD EFENDİ (ALİ RÂŞİD EFENDİ)

- Kapu Kethudâsı Râşid Efendi - [şiir], 1. devre no:27/422

Tarafından “Hasbihâl”e Söylenen

Nazîredir

- Gazel - [şiir], 1. devre no:15/229

REŞAD BEY

- [beyit] - [şiir], 1. devre no:35/559

REŞİD

- Kâbus Yâhud Cisâm - [psikoloji], 1. devre no:4/60-63;
1. devre no:5/76-78
- Makale-i Tıbbiye - [tıp], 1. devre no:12/180-185

REŞİD BEY

- Çinlilerin Ahlâkı - [medeniyet tarihi], 1. devre no:22/347-352
- Taife-i Nisâdan - [hukuk], 1. devre no:23/359-363
Hâkimler ile Mahkemeleri
- Âşı - [tıp], 1. devre no:24/371-375
- Mısır Kadîm Pâdişahları - [medeniyet tarihi], 1. devre no:25/391-393
- Hikemiyât - [vecîce], 1. devre no:26/404-405;
1. devre no:33/514-516
- İbn-i Sinâ - [biyografi], 1. devre no:28/445-448
- Mektup - [mektup], 1. devre no:29/452-456
- Esnâ-yı Nevm - [tercüme sohbet], 1. devre no:31/490-491
Vaziyet-i Mahsusa
- Ebû Ekber el Râzî - [biyografi], 1. devre no:34/536-539
- Gazel - [şiir], 1. devre no:39/610
- İlm-i Hikmet - [felsefe], 1. devre no:40/631-635;
1. devre no:43/675-678
- Bir Yetîmenin Feryâdı - [şiir], 2. devre no:11/161-163

REŞİD BEDİ'Î

- Nazîre - [şiiir], 1. devre no:40/635
- Nazîre - [şiiir], 2. devre no:4/58-59

REŞİD PAŞA

- Reşid Paşa Merhum'un Encümen-i Dâniş'in İptidâi Gûşâdında Bil-bedâhe İrâd Ettiği Nutk-ı Resmî'dir. - [resmî yazılar], 1. devre no:36/561-562

SAFVET BEY

- [beyit] - [şiiir], 1. devre no:35/559
- Gazel - [şiiir], 2. devre no:12/187-188

SAİD PAŞA "DİYARBEKİRLİ"

- Ahlâk - [şiiir], 1. devre no:10/151-154
- Nazîre - [şiiir], 2. devre no:13/193-194
- [Gazel-i Nefise] - [şiiir], 2. devre no:14/210-211
- Gazel - [şiiir], 3. devre no:17/257-258

SAİD BEY (KEMAL PAŞAZÂDE MEHMED SAİD BEY)

- Said Bey Efendi'nin - [şiiir], 1. devre no:33/514
- Tercüme - [şiiir], 1. devre no:35/549
- [Kit'a] - [şiiir], 1. devre no:36/563
- [Târih] - [şiiir], 1. devre no:37/578
- Nazîre - [şiiir], 1. devre no:10/146-147

SÂMÎ PAŞA (SÂMÎ ABDURRAHMAN PAŞA)

- Merhum Abbas Paşa'ya Yazdıkları Arıza - [rezmî yazılar], 1. devre no:2/17-20
- Kıt'a-zaman - [şiiir], 1. devre no:34/529
- Bir nutk-ı Resmî - [resmî yazılar], 2. devre no:7/97-102
- Cennetmekân Sâmî Paşa'nın Âsâr-ı Hekîmânelerinden - [felsefî sohbet], 2. devre no:8/113-114
- Cennetmekân Sâmî Paşa'nın Âsâr-ı Hekîmânelerinden İkmâl Olunmamış Bir Lâyhâ - [felsefî sohbet], 2 devre no:9/129-130

SALÂH BEY

- Târih-i Kudemâ-yı mülûk-ı Mısiriyye - [medeniyet tarihi], 1. devre no:4/49-54
- 1. devre no:9/141-144
- 1. devre no:12/177-180

SEZÂYÎ BEY "SAMÎ PAŞAZÂDE"

- Çamlıca - [edebî eser], 1. devre no:3/40-44
- Bir Düşmüş Kadın - [mensur edebî eser], 1. devre no:7/105-108
- Pederinin Mezârında - [mensur edebî eser], 1. devre no:33/521-523

SENİH EFENDİ

- Târih - [şiiir], 1. devre no:40/640

SIDKI EFENDİ

- [Terci-i Bend] - [şiiir], 1. devre no:40/636-640

SIRAFÎM EFENDÎ

- İsimsiz - [H. Evrâk'ın neşrine, 1. devre no:34/544
yönelik ilân]
- İsimsiz - [H. Evrâk'ın neşrine, 1. devre no:36/576
yönelik ilân]

SIRRI PAŞA “GİRÎDÎ”

- Hasbihâl'e Nazîre - [şiir], 1. devre no:27/421-422
- Minhacü'l-Hudâ - [dini konu], 1. devre no:30/465-469
- Ahlâk - [ahlâk], 1. devre no:31/481-487
- Asâr-ı Perâkende - [şiir], 1. devre no:32/504-505
- Gazeliyât - [şiir], 1. devre no:33/523-524
- Asâr-ı Perâkende - [şiir], 1. devre no:34/534-535
- Nazîre - [şiir], 1. devre no:40/635-636
- Nazîre - [şiir], 1. devre no:41/651-652
- [“Görünür” redifli şiir] - [şiir], 1. devre no:42/672
- Bir Nazîre - [şiir], 2. devre no:1/12-13
- Gazel - [şiir], 2. devre no:2/21
- [“Katresi” redifli şiir] - [şiir], 2. devre no:3/46
- Nazîre - [şiir], 2. devre no:4/57-58
- Sırrı Paşa Hazretleri'nin
[“Katresi” redifli şiir] - [şiir], 2. devre no:8/115
- Nazîre - [şiir], 2. devre no:9/132
- Eski Bir Gazelimdir - [şiir], 2. devre no:14/209-210

SUPHÎ PAŞA

- Lâyhâ - [ekonomi], 1. devre no:15/225-232
1. devre no:16/241-246
1. devre no:18/273-280

SÂDULLAH PAŞA

- Kıt'a - [şiir], 2. devre no:18/273

SÛLÛYMAN EFENDİ “Şeyh”

- Târih-i Sadâdet-i Uzmâ - [şiir], 2. devre no:20/315

SÛREYYÂ BEY

- İstatistik - [istatistik], 3. devre no:18/279-284
- Timurleng - [biyografi], 2. devre no:10/155-159
- Timurleng - [biyografi], 2. devre no:11/164-172
- Timurleng - [biyografi], 2. devre no:12/177-186
- Timurleng - [biyografi], 2. devre no:13/202-206
- Mücevherâta Dair Ma'lûmât - [kuyumculuk], 2. devre no:14/213-219

ŞÂKİR EFENDİ “HAFİZ”

- Nazîre-i Gazel-i Fuzûli - [şiir], 1. devre no:45/695-696

ŞİNÂSÎ (ŞİNÂSÎ İBRÂHİM EFENDİ)

- [Beyit] - [tercüme şiir], 1. devre no:35/549
- Tenâsüh Hikâyesi - [manzum hikâye], 3. devre no:16/251-252
- Eşek ile Tilki Hikâyesi - [manzum hikâye], 3. devre no:20/312-314

TAHSİN EFENDİ [MARÎZ] (HASAN TAHSİN EFENDİ)

- Rûh - [felsefî sohbet], 1. devre no:7/102-105
1. devre no:9/137-141
1. devre no:22/340-343

- Fuzelâ-yı be-Nâmdan - [şiir], 1. devre no:2/24-27
Bir Marîzin Eser-i Hazînidir

TÂHİR (TÂHİR MEHMED BEY) “MENEMENLİZÂDE”

- Bahar - [şiir], 2. devre no:8/120-122

TIFLÎ EFENDÎ (HASAN TAHSİN TIFLÎ)

- Nazîre - [şiir], 1. devre no:37/581-582

VEHBÎ BEY (SÜLEYMAN VEHBÎ BEY)

- Genç Kız - [şiir], 3. devre no:19/298-300
- Nazîre-i be-Gazel-i Nedîm - [şiir], 3. devre no:20/311-312

YUSUF ÂGÂH BEY

- Gazel - [şiir], 1. devre no:33/520

YUSUF KÂMİL PAŞA

- Ba'zı Perâkende Eş'ar - [şiir], 1. devre no:23/365-360

ZEHRÜNNİSÂ BEGÜM

- Manzûme - [şiir], 2. devre no:13/197-198

ZİYÂ PAŞA

- Ziyâ Paşa Merhûmun - [şiir], 1. devre no:36/563
- Cennetmekân Ziyâ Paşa'dan - [mektub], 1. devre no:38/594-595

Bir Zât-ı Necîbû-s sîfata
İrsâl Olunan Mektub
- Ziyâ Paşa

- [şiiir], 3. devre no:19/293-295

İMZÂSIZ YAZILAR

Deride geçen imzâsız yazıları ayrı bir başlık altında toplamayı uygun gördük. İmzâlarını tespit edemediğimiz yazıları, yazı isimlerinin alfabetik sıralamasına göre belirttik ve parantez içinde [imzâsız] ibâresiyle kullandık. İmzâsız olmakla beraber, dergi yazı heyetine ait olduğu anlaşılan yazıları “imzâsız [*Hazîne-i Evrâk*] şeklinde gösterdik.

- [imzâsız]-Cüz’üdânımın Mahsûlü - [sohbet yazıları], 3. devre no:18/277-278
- [imzâsız]-Evvel-i Tufûliyyet ve
Vakt-i Şeyhûhet - [tercüme sohbet], 1. devre no:13/201-202
- [imzâsız]-Garez - [sosyal konulu yazılar], 3. devre no:19/301-302
- [imzâsız]-İbn-i Sinâ - [şiiir], 1. devre no:35/559
- [imzâsız]-Jan Jak Russo
(Jean Jacques Rousseau)nun
Asârından Tercümedir - [tercüme şiiir], 2. devre, no:11/163-164
- [imzâsız]- Karıncalar-Târih-i Tabi’î - [zooloji], 1. devre no:26/405-408
- [imzâsız]-Kırım Târihi - [şiiir], 2. devre no: 1/15-16
2. devre no:2/29-32
2. devre no:4/63-64
2. devre no:6/94-96
2. devre no:9/141-144
2. devre no:10/159-160
2. devre no:11/172-176
2. devre no:12/189-192
2. devre no:13/206-208
2. devre no:14/223-224
2. devre no:15/234-240

[imzâsız]-Letâif-i Edebiyye	- [şiir], 1. devre no:47/709-710
[imzâsız]-Mahsûsât Millet-Ümmet	- [sosyal konulu yazılar], 1. devre no:35/557-559
[imzâsız]-Meskûkât	- [ekonomi], 2. devre no:5/65-66
[imzâsız]-Nazfîre-i Vakt	- [şiir], 1. devre no:35/556-557
[imzâsız]-Victor Hügo'nun Sekseninci Senesi	- [tercüme aktüalite], 1. devre no:42/666-670

İMZÂSIZ [HAZÎNE-İ EVRÂK]

(isimsiz)	- [takdim yazısı], 1. devre no:1/3
(isimsiz)	- [takdim yazısı], 1. devre no:1/9
(isimsiz)	- [kitap ilânı], 1. devre no:13/205
(isimsiz)	- [tashih ilânı], 1. devre no:14/209
(isimsiz)	- [kitap ilânı], 1. devre no:14/224
(isimsiz)	- [takdim yazısı], 1. devre no:15/225
(isimsiz)	- [tashih ilânı], 1. devre no:21/321
(isimsiz)	- [tashih ilânı], 1. devre no:23/355
(isimsiz)	- [tashih ilânı], 1. devre no:25/385
(isimsiz)	- [kitap ilânı], 1. devre no:25/400
(isimsiz)	- [tashih ilânı], 1. devre no:30/480
(isimsiz)	- [tashih ilânı], 1. devre no:31/481
(isimsiz)	- [H. Evrâk'ın, 1. devre no:31/496 neşrine yönelik ilân]
(isimsiz)	- [H. Evrâk'ın, 1. devre no:32/512 neşrine yönelik ilân]
(isimsiz)	- [H. Evrâk'ın, 1. devre no:33/528 neşrine yönelik ilân]
-ifâde-	- [H. Evrâk'ın, 1. devre no:34/543-544 neşrine yönelik ilân]
-ifâde-	- [H. Evrâk'ın, 1. devre no:35/560 neşrine yönelik ilân]

-ifâde-	- [H. Evrâk'ın, 1. devre no:36/576 neşrine yönelik ilân]
-tashih-	- [tashih ilânı], 1. devre no:42/672
-isimsiz-	- [teşekkür ilânı], 1. devre no:13/201
- Sevâbık-ı Muarefemizden Bir Nebze	- [kitap ilânı], 1. devre no:15/225-226
-“Yeis”	- [kitap ilânı], 1. devre no:19/303

2.2. KONULARA GÖRE FİHRİST

Konulara göre fihrist oluştururken yazar adlarını esas alıp; konu adlarını alfabetik sıralamaya göre düzenledik.

Fihristte konular 7 ana başlık altında toplanmıştır. Ana konu başlıkları şunlardır:

2.2.1. Dil ve Edebiyatla İlgili Konular

2.2.2. Fen Konusunda Yazılan Yazılar

2.2.3. İlânlar

2.2.4. Mektuplar

2.2.5. Sosyal Konular ve Ansiklopedik Bilgiler

2.2.6. Resmî Yazılar

2.2.7. Tercüme Yazılar

Dil ve Edebiyatla ilgili konular; “Şiir, Tercüme Şiir, Manzum Hikâye, Tercüme Manzum Hikâye, Mensur Edebî Eser, Tercüme Mensur Edebî Eser, Dil Bilgisi, Edebiyat Bilgileri, Edebiyat Târîhi, Değerlendirme ve Tenkit Yazıları, Vecîze, Tercüme Vecîze” olmak üzere oniki (12) alt başlıkta ele alınmıştır.

2.2.1. Dil ve Edebiyatla İlgili Konular

2.2.1.1. ŞİİR

ABDÜLHAK HÂMİD (ABDÜLHAK HÂMİD TARHAN)

- Bir Vâize Bir Mev'ize - 1. devre no:13/197-199
- Mâzi Yolcusuna Âtî Yolu - 1. devre no:15/237-240
no:17/268-272
- Münâcaat - 1. devre no:18/284-288
- Nazîre-i Hasbihâl - 1. devre no:20/310-311
- Bedîhe - 1. devre no:26/401-404
- Bir Sâfilin Tesellisi - 1. devre no:27/417-421
- Melekûtüdan Sâfiline - 1. devre no:31/488-489
- Bir Nazar
- Sekt-i Melîh - 1. devre no:33/513
- Ziyâret - 1. devre no:34/530-531
- Bir Rû'yâdan Sonra - 1. devre no:35/548-549
- Telâkîler - 1. devre no:36/563-565
- [beyit] - 1. devre no:39/609
- [beyit] - 1. devre no:39/609
- Dilbernihân Peyker - 1. devre no:40/629-630
- Bir Böcek Yâhud - 2. devre no:2/22-24
- Cemiyet-i Beşeriyye
- Zamana Birkaç Hitab - 2. devre no:6/83-87
- Lâhika - 2. devre no:7/105-106
- Manzûme - 3. devre no:20/309-311

ABDÜLHAK MİHRÜNNİSÂ HANIM

- Manzûme-Nazîre - 1. devre no:19/302-303
- Bir Kız Ki Tanırdım - 1. devre no:28/433-435

AHMED HAMDİ BEY

- ["Biz" redifli şiir] - 1. devre no:38/607

AHMED ZÂİD

- Top Hakkında Kasîdedir - 1. devre no:44/681-683

AVNÎ

- Bir Manzûme - 1. devre no:47/708-709

BAHRÎ BEY

- [Nazîre] - 1. devre no:32/510-511

BEDRÎ BEY

- Mûnâcaat - 1. devre no:25/389-391

EKREM BEY (RECÂİZÂDE MAHMUD EKREM)

- Mukaddime - 1. devre no:1/9-13
- Çiçek - 1. devre no:5/68-69
- Ahlâka Dair Ba'zı - 1. devre no:5/70
- Mutâla'at-ı Manzûme
- Hasbihâl - 1. devre no:7/100-101

- Tevhîd - 1. devre no:18/280-282
- Tehâlûf-i Hissiyâd - 1. devre no:19/303-304
- Ekrem Bey Efendi'nin
[kıt'a] - 1. devre no:34/531
- [beyit] - 1. devre no:34/531
- [kıt'a] - 1. devre no:35/550
- [kıt'a] - 2. devre no:1/12
- [kıt'a] - 3. devre no:17/261

EMİN EFENDÎ

- [Münif Paşa'nın "Vatan"
Gazeline Nazîre] - 2. devre no:12/186-187
- [Münif Paşa'nın "Bülbül"
Gazeline Nazîre] - 2. devre no:14/220-221

E(lif) NÂZİM (Ahmed Nâzım) "Nâbizâde"

- Tarz-ı Cedîd - 1. devre no:31/493-494
- Ol Yâre Hitâb Ki
Ben Severdim - 2. devre no:9/133-135

FEYZİ EFENDÎ (AHMED FEYZİ EFENDÎ)

- [Samî Paşa Merhum İçin
Gazel-i Nefise] - 1. devre no:7/108
- Şiire Mûteallik Bir Eser - 1. devre no:29/461-462
- ["gelir" redifli gazel] - 1. devre no:37/584
- Manzûme - 2. devre no:8/122-123
- Manzûme - 2. devre no:10/146

FİTNAT HANIM

- ["olsam" redifli şiir] - 1. devre no:35/550

FUAD BEY

- "Bu dahî" - 1. devre no:25/396
- Manzûme - 1. devre no:29/449-451

HAFİD BEY (MEHMED HAFİD BEY)

- Şiire Mûteallik Bir Eser - 1. devre no:25/395
- Manzûme - 1. devre no:30/475-476
- Feyzî Efendi'ye Nazîre - 1. devre no:36/572-573
"Hem vezin değildir."

HAMİD BEY EFENDİ

- Hasbihâl'e Nazîre - 1. devre no:27/423-424

HAMZA BEY

- Tevhîd - 2. devre no:9/139-141

HÂŞİM BEY

- Nazîre - 1. devre no:37/590-591
- Adliye Nezâreti Memurîn-i
Kirâmından Hâşim Bey
Efendi Hazretlerindir.

HÂŞİM BEY “YENİŞEHİRLİ” (ABDÛLKAADİRZÂDE HÛSEYİN HÂŞİM)

- Gazel - 1. devre no:45/690-692

HAYRET EFENDİ (HOCA MEHMED BAHAEDDİN HAYRET)

- Teşîr - 1. devre no:32/508-509

- [Nazîre-i Zarifâne] - 1. devre no:32/510

HİKMET BEY

- Mûnâcaat - 1. devre no:25/389-391

İNS ÇELEBİ

- Ta'rif-i Nefî - 1. devre no:38/593-594

İSMET EFENDİ (İSMÂİL İSMET EFENDİ)

- İşkodra Mektubcusu - 1. devre no:37/580-581

İzzetlü İsmet Efendi'nin

Nazîresidir.

- Nazîre - 1. devre no:44/687-688

- Nazîre - 1. devre no:44/688

- Nazîre - 2. devre no:8/115-116

İMZASIZ

- İbn-i Sînâ - 1. devre no:35/559

- Kırım Târihi - 2. devre no:1/15-16

- 2. devre no:2/29-32

- 2. devre no:4/63-64

- 2. devre no:6/94-96
 - 2. devre no:9/141-144
 - 2. devre no:10/159-160
 - 2. devre no:11/172-176
 - 2. devre no:12/189-192
 - 2. devre no:13/206-208
 - 2. devre no:14/223-224
 - 2. devre no:15/235-240
 - 1. devre no:47/709-710
 - 1. devre no:35/556-557
- Letâif-i Edebiyye
- Nazîre-i Vakt

KÂZİM PAŞA (KÂZİM İBRÂHİM PAŞA) “KONİÇEVİ”

- Manzûme - 1. devre no:6/87-89
- Manzûme - 1. devre no:8/121-124
- “Hasbihâle” Nazîre - 1. devre no:28/435-436
- [Beyit] - 1. devre no:36/565

KADRİ BEY

- [beyit] - 2. devre no:11/164

KEMAL BEY (NAMIK KEMAL)

- Kemâl Bey Efendi'nin - 1. devre no:33/514
- Kemâl Bey Efendi'nin - 1. devre no:42/658
- Kemâl Bey Efendi'nin - 1. devre no:44/681
- Kemâl Bey Efendi'nin - 1. devre no:45/689-690
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:1/11
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:2/20-21

- Kıt'a - 2. devre no:3/39
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:4/57
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:5/66-67
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:6/83
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:7/103
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:8/114-115
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:9/131
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:11/161
- Edîb-i Âlî-Kadr
Kemâl Bey Efendinindir. - 2. devre no:13/193
- Meşhûr Kemâl
Hazretlerinin - 2. devre no:19/292

LEYLÂ HANIM "LEYLÂ SAZ"

- Nazîre-i Hasbihâl - 1. devre no:29/452
- Nazîre - 1. devre no:31/487-488
- İftirâk - 1. devre no:34/535-536
- Gazel - 1. devre no:36/562-563
- Târih-i Sâl - 1. devre no:39/611-613
- Lugaz - 2. devre no:2/17
- ["geçer" redifli gazel] - 2. devre no:4/49
- Gazel - 2. devre no:6/81-82
- Gazel - 2. devre no:10/145

- Nazîre be-gazel-i Aynî Merhum - 3. devre no:16/242-243
- Kit'a - 3. devre no:17/258
- Gazel - 3. devre no:18/275-276
- Gazel - 3. devre no:19/289-290

MEHMED MAHFÎ BEY

- Manzûme - 2. devre no:13/198-199
- Manzûme - 2. devre no:13/199

MEHMED EFENDÎ "HÂFİZ"

- Tahmis (Hasbihâl) - 1. devre no:30/473-475

MEHMED RIF'AT BEY "MANASTIRLI"

- Nazîre - 1. devre no:46/697-701
- Nev-zemîn Bir Gazel - 1. devre no:46/704

MÜNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÜNİF PAŞA)

- Hasbihâl'e Nazîre - 1. devre no:24/369-370
- Nazîre-i Hasbihâl - 1. devre no:25/385-386

NÂCİ EFENDİ (MUALLİM NÂCİ)

- Şuarâ-yı be-Nâmdan - 1. devre no:37/586-587
Nâci Efendi Tarafından İrsâl
buyurulmuştur.

NÂCİ BEY

- Gazel - 1. devre no:39/611

NÂCİM EFENDİ

- Fuzelâ'dan Nâcim Efendi - 2. devre no:6/90-91
Hazretlerinindir.

NEVRES PAŞA

- Nevres Paşa Merhûmun - 1. devre no:40/636

NEZÎH BEY

- Sâbık Konya Mektupcusu - 1. devre no:30/476-477
Nezîh Bey'in Hasbihâl'e
Söyledikleri Nazîredir.

- Nazîre - 1. devre no:38/601

RAHMİ EFENDİ (RAHMİ İBRAHİM EFENDİ)

- Nazîre - 1. devre no:37/579-580

- Nazîre - 1. devre no:43/678-679

RÂŞİD EFENDİ (ALİ RÂŞİD EFENDİ)

- [Hasbihâl'e Nazîre] - 1. devre no:27/422

- Gazel - 2. devre no:15/229

REŞÂD BEY

- [beyit] - 1. devre no:35/559

REŞİD BEY

- Gazel - 1. devre no:39/610
- Bir Yetîmenin Feryâdı - 2. devre no:11/161-163

REŞİD BEDİ'Î

- Nazîre - 1. devre no:40/635
- Nazîre - 2. devre no:4/58-59

RÛHÎ BEY

- ["âşinâ" redifli şiir] - 1. devre no:41/650-651
- Sırrı Paşa Hazretleri'ne - 2. devre no:6/91
Nazîre

SÂDULLAH PAŞA

- Kıt'a - 2. devre no:18/273

SAFVET BEY

- [beyit] - 1. devre no:35/559
- gazel - 2. devre no:12/187-188

SAİD PAŞA "DİYARBEKİRLİ"

- Ahlâk - 1. devre no:10/151-154

- [Nazîre] - 2. devre no:13/193-194
- [Gazel-i Nefise] - 2. devre no:14/210-211
- Gazel - 3. devre no:17/257-258

SAİD BEY (KEMAL PAŞAZÂDE MEHMED SAİD BEY)

- Saîd Bey Efendinin - 1. devre no:33/514
- [kıt'a] - 1. devre no:36/563
- [târih] - 1. devre no:37/578
- nazîre - 1. devre no:10/146-147

SÂMÎ PAŞA (SAMÎ ABDURRAHMAN PAŞA)

- Kıt'a-Zaman - 1. devre no:34/529

SENİH EFENDİ

- Târih - 1. devre no:40/640

SIDKI EFENDİ

- [Terci-i Bend] - 1. devre no:40/636-640

SIRRI PAŞA (GİRÎDİ)

- Hasbihâl'e Nazîre - 1. devre no:27/421-422
- Asâr-ı Perâkende - 1. devre no:32/504-505
- Gazeliyât - 1. devre no:33/523-524
- Asâr-ı Perâkende - 1. devre no:34/534-535
- Nazîre - 1. devre no:40/635-636
- Nazîre - 1. devre no:41/651-652
- ["Görtünür" redifli şiir] - 1. devre no:42/672

- Bir Nazîre - 2. devre no:1/12-13
- Gazel - 2. devre no:2/21
- ["katresi" redifli şiir] - 2. devre no:3/46
- Nazîre - 2. devre no:4/57-58
- Sırrı Paşa Hazretlerinin - 2. devre no:8/115
- Nazîre - 2. devre no:9/132
- Eski Bir Gazelimdir - 2. devre no:14/209-210

SÜLEYMAN EFENDİ (ŞEYH)

- Târih-i Sadâret-i Uzmâ - 2. devre no:20/315

ŞÂKİR EFENDİ "HAFIZ"

- Nazîre-i Gazel-i Fuzûli - 1. devre no:45/695-696

TAHSİN EFENDİ [MARÎZ] (HASAN TAHSİN EFENDİ)

- Fuzelâ-yı be-Nâmdan - 1. devre no:2/24-27
- Bir Marîzin Eser-i Hazînidir.

TÂHİR "MENEMENLİZÂDE" (TÂHİR MEHMED BEY)

- Bahar - 2. devre no:8/120-122

TIFLÎ EFENDİ (HASAN TAHSİN TIFLÎ)

- Nazîre - 1. devre no:37/581-582

VEHBÎ BEY (SÜLEYMAN VEHBÎ BEY)

- Genç Kız - 3. devre no:19/298-300

- Nazîre-i be Gazel-i Nedim - 3. devre no:20/311-312

YUSUF ÂGÂH BEY

- Gazel - 1. devre no:33/520

YUSUF KÂMİL PAŞA

- Ba'zı Perâkende Eş'âr - 1. devre no:23/365-366

ZEHRÜNNİSÂ BEGÜM

- Manzûme - 2. devre no:13/197-198

ZİYÂ PAŞA

- Ziyâ Paşa Merhûmun - 1. devre no:36/563

- Ziyâ Paşa - 3. devre no:19/293-295

2.2.1.2. TÜRCÜME ŞİİR

EKREM BEY (RECAİZÂDE MAHMUD EKREM)

- Meâlen Tercümedir - 1. devre no:3/38-39

- Victor Hügo (Victor Hugo) - 1. devre no:3/39-40

Meâlen Tercümedir

- Lamartine - Tercüme - 1. devre no:36/565

- Nazımî "Kontas" Mütercemi - 1. devre no:39-609

- [kıt'a] - 1. devre no:40/631

- Neş'e-iİnsâniyye Hakkında - 2. devre no:1/12

FEYZİ EFENDİ (AHMET FEYZİ EFENDİ)

- Ateşgede Mündericâtından - 2. devre no:5/71-72
Bir Manzûmenin Tercümesidir

İMZÂSIZ

- Jan Jak Ruso (Jean Jacques - 1. devre no:35/549
Rousseau)nun Âsârından
Tercümedir.

MEHMED RIF'AT BEY "MANASTIRLI"

- Na't-ı Nebî - 1. devre no:38/602-604

SAİD BEY (KEMAL PAŞAZÂDE MEHMED SAİD BEY)

- Tercüme - 1. devre no:35/549

ŞİNASÎ

- [beyit] - 1. devre no:35/549

2.2.1.3. MANZUM HİKÂYE

ABDÛLHAK HÂMİD (TARHAN)

- Hikâyet - 1. devre no:41/647-649
- 1. devre no:42/662-666
- 1. devre no:47/706-708

E(lif) NÂZİM (AHMED NÂZİM) “NÂBİZÂDE”

- Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk - 1. devre no:27/431-432

HÂMİD BEY

- Karı Sûretine Girmiş Bir Kedi - 1. devre no:35/553-554

ŞİNÂSÎ

- Tenâsüh Hikâyesi - 3. devre no:16/251-252

- Eşek ile Tilki Hikâyesi - 3. devre no:20/312-314

2.2.1.4. TERCÜME MANZUM HİKÂYE

CÂFER

- Palamut ve Bal Kabağı - 1. devre no:32/511-512

EKREM BEY (RECAİZÂDE MAHMUD EKREM)

- Ağustos Böceği ile Karınca - 1. devre no:2/20-21

- Karga ile Tilki - 1. devre no:2/21-22

- (Efsâne) Meşe ile Saz - 1. devre no:4/54-56

- (Efsâne) Kurbağa ile Öküz - 1. devre no:5/67-68

- Horoz ve İnci - 1. devre no:7/100

- Arslanla Akd-i Şirket Eden - 1. devre no:8/116-117

Dana, Kuzu, Oğlak

- Biri Tuz Diğeri Sünger - 1. devre no:10/149-151

Hamûleli İki Eşek

- Keçi İle Tilki - 1. devre no:17/260-267

- Tercüme - 1. devre no:42/670-671
- Ölüm ile Oduncu - 3. devre no:16/255-256

2.2.1.5. MENSUR EDEBÎ ESER

ABDÜLHAK MİHRÜNNİSÂ HANIM

- Küçük Bir Aslın Büyük Bir Fer'i - 1. devre no:21/332-336

B(e) AFİFE HANIM

- Makâle-i Şâirâne - 1. devre no:42/658-662
- Küçük Su - 3. devre no:17/261-265
- 3. devre no:18/290-292

E(lif) NÂZİM (AHMED NÂZİM) "NÂBİZÂDE"

- Aleksander Düma-zâde - 1. devre no:35/550-553

İRFÂNÎ

- Letâif-i Edebiyye - 1. devre no:32/497-504

KÂNÎ

- Kânî'nin Bir Kedinin - 1. devre no:39/613-614
Ağzından Yazdığı Arzuhâl
Sûretidir.

KEMÂL BEY (NÂMIK KEMÂL)

- Mukaddime - 1. devre no:47/705-706

- Eser-i Kemâl Bir Cevher-i Girânkıymet - 3. devre no:16/253-254
- 3. devre no:17/258-261
- 3. devre no:20/305-306

KEMÂLÎ EFENDÎ

- Letâif-i Edebiyye - 1. devre no:32/497-504

MAKBÛLE HANIM “YANYALI”

- Vâlidemden Ebedî Müfârekât - 2. devre no:1/2-7

SEZÂÎ BEY “SAMİPAŞAZÂDE”

- Çamlıca - 1. devre no:3/40-44
- Bir Düşmüş Kadın - 1. devre no:7/105-108
- Pederinin Mezârında - 1. devre no:33/521-523

2.2.1.6. TERCÜME MENSUR EDEBÎ ESER

ÂKİF BEY

- Pederinin Evine Bir Ziyâret - 1. devre no:34/541-543

EKREM BEY

- Tercüme-i Neşîde/İstirahât-ı Vicdan - 1. devre no:9/132-133

HALÎL KEMÂL

- Makdûl Peder - 1. devre no:38/604-606
- Ömr-i İnsânî - 1. devre no:18/282-283

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Bosüe (Bossuet) - Tercüme - 1. devre no:10/154-156
- “Arluken Rüva” - 1. devre no:47/711-712;
- 1. devre no:48/713-720

MÛNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÛNİF PAŞA)

- Misâfirhâne - 1. devre no:40/626-629
- Makâle-tercüme - 2. devre no:4/50-57

NÂDİR

- Şekspir (Shakespeare) Tercüme - 1. devre no:39/617-620

2.2.1.7. DİL BİLGİSİ

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Kâmus-ı Frensevî - 1. devre no:37/587-590

2.2.1.8. EDEBİYAT BİLGİLERİ

EKREM BEY (RECAİZÂDE MAHMUD EKREM)

- Mübalağa Bahsi - 1. devre no:20/305-310
- Ta’lîm-i Edebiyat’dan
- Tecnis Bahsi - 1. devre no:21/321-327
- 1. devre no:22/337-340

2.2.1.9. EDEBİYAT TÂRİHİ

EKREM BEY (RECÂİZÂDE MAHMUD EKREM)

- Çin Edebiyatı - 1. devre no:9/129-132

2.2.1.10. DEĞERLENDİRME VE TENKİT YAZILARI

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Her “Hasbihâl” İçin Bir Mülâhaza - 1. devre no:28/436-445
- Bizim İfâdemiz - 3. devre no:16/243-247
- Arîzem - 3. devre no:19/295-298
- Nev-usûl/Sarf-ı Fransevî - 1. devre no:31/492-493

KEMAL BEY (NAMIK KEMÂL)

- Kemâl Bey Efendi'nin - 1. devre no:30/545-546

2.2.1.11. VECİZELER

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Mülâhazât-ı Husûsiyye - 1. devre no:25/394-395
1. devre no:27/424-425
1. devre no:31/494-496
1. devre no:33/526-528
1. devre no:34/539-541
2. devre no:1/13-14
2. devre no:2/28-29
2. devre no:3/47-48
2. devre no:4/61-62
2. devre no:5/78-80

- 2. devre no:7/111-112
- 2. devre no:8/128
- 3. devre no:18/284-287
- 3. devre no:19/304
- 3. devre no:20/316-320

REŞİD BEY

- Hikemiyyât - 1. devre no:26/404-405
- 1. devre no:33/514-516

2.2.1.12. TERCÜME VECİZE

EKREM BEY (RECÂİZÂDE MAHMUD EKREM)

- Ba'zı Mülâhazât-ı Hikemîyye - 1. devre no:24/370-371
- Âsâr-ı Müterceme-i - 3. devre no:18/274-275
- Hikemîyelerindendir
- Hikemiyyât - 3. devre no:20/307-309

E(lif) NÂZİM (AHMED NÂZİM) “NÂBİZÂDE”

- Hikemiyyat-Manzûm - 1. devre no:43/679-680

E(lif) H(a)

- Mülâhazât-ı Hikemiyye - 1. devre no:43/679-680
- La Roşfukold (La Rochefoucould)
- Mülâhazât-La Roşkufold - 1. devre no:32/505-508
- La Rochefoucould)

MEHMED HÂLİD “UŞAKİZÂDE” (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

- Fransızca'dan Mütercem - 2. devre no:13/200-201
Ba'zı Hikemiyyât

Fen konusunda yazılan yazılar, maddeler halinde sırasıyla; “astronomi, fizik, matematik, tıp, zooloji” olarak alt başlıklara ayrılmış ve incelenmiştir.

2.2.2. FEN KONUSUNDA YAZILAN YAZILAR

2.2.2.1. ASTRONOMİ

BÂKÎ

- Gökyüzü - 1. devre no:1/14-16

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Ecrâm-ı Semâviyye - 1. devre no:2/30-32

2.2.2.2. FİZİK

BAHADDİN MUHAMMED

- Tabiatte Kaffa-i Eşyâ - 1. devre no:20/311-316
Harekettedir
- Eczâ-yı Ferdiyye - 1. devre no:23/353-355

BÂKÎ

- Mevâlid-i Selâse - 1. devre no:3/48

- 1. devre no:4/63-44
 - 1. devre no:5/75-80
 - 1. devre no:6/91-93
 - 1. devre no:8/124-128
 - 1. devre no:10/156-160
 - 1. devre no:11/173-176
 - 1. devre no:13/205-208
 - 1. devre no:14/213-219
 - 1. devre no:26/409-413
 - 1. devre no:29/456-460
- İn'ikâs-ı Şems
- Rüzgar ve Fırtına

MEHMED HÂLİD "UŞÂKİZÂDE" (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

- İncimâd
- 2. devre no:9/136-139

2.2.2.3. MATEMATİK

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Mikyâs-ı Ravza
- 1. devre no:23/363-365

2.2.2.4. TIP

DERVİŞ İHSÂN EFENDİ [DERVİŞ EFENDİ]

- Afyon
- 1. devre no:33/524-526
- 1. devre no:36/570-571
- 1. devre no:37/591-592
- 1. devre no:38/608
- 1. devre no:39/620-623

REŞİD

- Makâle-i Tıbbiyye

- 1. devre no:12/177-180

REŞİD BEY

- Aşı

- 1. devre no:24/371-375

2.2.2.5. ZOOLOJİ

AHMED HAMDİ EFENDİ

- Bülbül

- 1. devre no:2/23-24

- 1. devre no:4/56-58

- Kastor

- 1. devre no:5/70-73

- 1. devre no:6/89-91

- Târih-i Tabi'î Kuşlar

- 1. devre no:9/133-136

- Umum Başkuşlar

- 1. devre no:14/219-224

- Karatavuk Familyası

- 1. devre no:15/234-237

- Sinek Kuşları

- 1. devre no:20/318-320;

- 1. devre no:21/328-332;

- 1. devre no:34/531-534

- Kara Tavuk

- 1. devre no:37/582-584

- Târih-i Tabi'î

- 1. devre no:38/595-597

- Târih-i Tabi'î

- 1. devre no:39/614-615

Karınca Kuşları

- Târih-i Tabi'î

- 2. devre no:3/46-47

- 2. devre no:5/67-70

- 2. devre no:7/103-105

- 2. devre no:8/116-120

- 2. devre no:12/188-189

- 2. devre no:14/211-212

İMZÂSIZ

- Karıncalar-Târih-i Tabi'î - 1. devre no:26/405-408

MEHMED HÂLİD “UŞAKİZÂDE” (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

- Târih-i Tabi'î - 2. devre no:6/88-90
- 2. devre no:14/221-222
- 2. devre no:15/226-229
- 2. devre no:15/231-233

MEHMED ZİYÂ BEY

- Maymunlar - 1. devre no:23/368
- Târih-i Tabi'î - 1. devre no:24/380-384
- 1. devre no:25/399-400
- 1. devre no:26/414
- Arı-Bal
- Târih-i Tabi'î - 1. devre no:38/597-600

M(im) NÂZİM

- Hayvanât-ı Vahşiyye - 1. devre no:35/556-557
- 1. devre no:37/585-586

- Dergide mevcut olan ilânlar;

“Hazîne-i Evrâk'ın neşriyle ilgili ilânlar, Kitap İlânı, Takdim yazısı, Tashih (düzeltme) İlânı, Tebrik İlânı, Teşekkür İlânı, Hazîne-i Evrâk'da Geçen Yazılara Yönelik İlan olmak üzere alt başlıklara ayrılmış; diğer bölümlerde olduğu gibi alfabetik sıralama yapılmıştır.

- İlânlar bahsinde rastladığımız yazılardan imzâsız ve isimsiz olup “*Hazîne-i Evrâk*” heyetine ait olduğu anlaşılanlar, yazar adları baz alınarak oluşturulan alfabetik sıralamada “i” maddesinde “imzâsız [Hazîne-i Evrâk] şeklinde gösterilecektir.

2.2.3. İLÂNLAR, TAKDİM YAZILARI

2.2.3.1. HAZÎNE-İ EVRÂK’IN NEŞRİYLE İLGİLİ İLÂNLAR

İMZÂSIZ [HAZÎNE-İ EVRÂK]

- İsimsiz	- 1. devre no:31/496
- İsimsiz	- 1. devre no:32/512
- İsimsiz	- 1. devre no:33/528
- İfâde	- 1. devre no:34/543-544
- İfâde	- 1. devre no:35/560
- İfâde	- 1. devre no:36/576

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Mukaddime	- 1. devre no: 1/1-2
- İfâde-i Mahsûsa	- 1. devre no: 40/625
- İfâde-i Mahsûsa	- 1. devre no: 48/720
- İ’tizar	- 1. devre no: 42/657
- Teşebbüs	- 2. devre no: 1/1-2
- Mahcûbuz hem de ma’zûruz	- 3. devre no: 16/241-242

SIRAFÎM EFENDİ

- İsimsiz	- 1. devre no:34/544
- İsimsiz	- 1. devre no:36/576

2.2.3.2. KİTAP İLÂNI

İMSÂSIZ [HAZÎNE-İ EVRÂK]

- İsimsiz - 1. devre no:13/205
- İsimsiz - 1. devre no:14/224
- İsimsiz - 1. devre no:25/400
- Sevâbık-1
- Muarefemizden Bir Nebze - 2. devre no:15/225-226
- Yeis - 3. devre no:19/303

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Kitap ilânı - 1. devre no:24/384
- Hacle-i Nisvân - 1. devre no:29/461
- İlân Ederim - 3. devre no:18/288

2.2.3.3. TAKDİM YAZISI

B(e) AFÎFE HANIM

- Mukaddime - 1. devre no:41/649-650
- Mukaddime-i Müttevâz'îâne - 3. devre no:16/247-250

BÂKÎ

- Mukaddime - 1. devre no:1/1-2

İMZÂSIZ [HAZÎNE-İ EVRÂK]

- İsimsiz - 1. devre no:1/3
- İsimsiz - 1. devre no:1/9

- İsimsiz - 1. devre no:15/225

MAHMUD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- İltizâm-ı Hakikat - 3. devre no:16/251

- Bir Cevher-i Girânkıymet - 3. devre no:16/252

MAKBULE HANIM “YANYALI”

- Bir Makâle ki Şâirânedir - 2. devre no:1/2

2.2.3.4. (TASHİH) DÜZELTME İLÂNI

İMZÂSIZ

- İsimsiz - 1. devre no:14/209

- İsimsiz - 1. devre no:21/321

- İsimsiz - 1. devre no:23/355

- İsimsiz - 1. devre no:25/385

- İsimsiz - 1. devre no:30/480

- İsimsiz - 1. devre no:31/481

- Tashih - 1. devre no:42/672

2.2.3.5. TEBRİK İLÂNI

LÜTFÜ EFENDİ

- Semâhatlü Lütfü Efendi - 1. devre no:3/33-34

Hazretlerinin Hazîne-i Evrâk

Hakkında Gösterdikleri

Teveccüh-i Ma’ârifperverâneleridir

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- İsimsiz - 1. devre no:42/662

MÛNİR BEY

- Teşrifâtı-i Umûmiyye - 1. devre no:9/129

Nâzırı Utûfetlû Mûnir Bey Efendi

Hazretleri'nin Hazîne-i Evrâk'a

İrsâl Eyledikleri Cevâbdır

NÂMIK KEMÂL

- Tebriknâme - 1. devre no:43/673-674

2.2.3.6. TEŞEKKÛR İLÂNI

ABDÛLHAK HÂMİD (ABDÛLHAK HÂMİD TARHAN)

- Bir Mektup - 3. devre no:18/287-288

İMZÂSIZ [Hazîne-i Evrâk]

- İsimsiz - 2. devre no:13/201

2.2.3.7. HAZÎNE-İ EVRÂK'DA GEÇEN YAZILARA YÖNELİK İLÂN

FAZIL

- İsimsiz [Leylâ Hanım'ın eseri için] - 2. devre no:4/62

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Hâl-i Muamma

- 1. devre no:39/616-617

- Mektup türündeki yazılar; “edebî mektup, mektup” olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır. Tercüme mektuplar ise, ayrı bir başlık altında; “tercüme yazılar” bahsinde mevcuttur.

2.2.4. MEKTUPLAR

2.2.4.1. EDEBÎ MEKTUP

ABDÛLHAK HÂMİD (ABDÛLHAK HÂMİD TARHAN)

- Mektub-ı Tâziyet

- 1. devre no:8/119-121

- Abdülhak Hâmid Bey'in

- 3. devre no:17/265-271

Kemâl Bey'e Bir Mektubu

2.2.4.2. MEKTUP

MEHMED EFENDİ “HÂFİZ”

- Nazîre-i Hasbihâl

- 1. devre no:30/469-470

MEHMED HÂLİD (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

- İsimsiz [mektup]

- 2. devre no:6/87

MÛNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÛNİF PAŞA)

- Ümid Burnundan Bir Mektup

- 1. devre no:5/73-75

- Mektup

- 1. devre no:6/81-82

NÂDİRİ FEVZİ EFENDİ

- Fennî - Mektup - 1. devre no:33/516-520
 - (Fennî) - Mektup - 1. devre no:36/566-568
 - İsimsiz - 2. devre no:7/110-111
- [Mektup'tan ma'bâd]

REŞİD BEY

- Mektup - 1. devre no:29/452-456

ZİYÂ PAŞA

- Cennetmakar Ziyâ Paşa'dan - 1. devre no:38/594-595
- Bir Zat-ı Necîb-üs-Sıfata İrsâl
Olunan Mektup

“Sosyal Konular ve Ansiklopedik Bilgiler” ana başlığı altında, alt başlıklar alfabetik sıralamaya göre; antropoloji, askerlik, biyografi, coğrafya, denizcilik, dinî konu, eğitim, ekonomi, felsefe, felsefî sohbet, fotoğrafçılık, haberleşme, hukuk, kuyumculuk, medeniyet tarihi, psikoloji, sihirbazlık, sohbet yazıları, sosyal konulu yazılar, spor, târih” şeklinde maddeleştirilmiştir.

2.2.5. SOSYAL KONULAR ve ANSİKLOPEDİK BİLGİLER

2.2.5.1. ANTROPOLOJİ

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- İnsanların Çoğalışı - 1. devre no:24/375-378

2.2.5.2. ASKERLİK

ÖMER SUPHİ BEY

- Fazâ'il-i Askeriyye - 2. devre no:13/194-196

2.2.5.3. BİYOGRAFI

HÜSNÜ

- Meşhur Tepedelenli Âlî Paşa'nın
Tercüme-i Hâli - 2. devre no:4/59-61
- 2. devre no:5/75-78

NECİP "KİLİSLİ"

- Onikinci Şarh'ın Sabâveti - 1. devre no:12/185-192

REŞİD BEY

- İbn-i Sînâ - 1. devre no:28/445-448
- Ebû Ekber El-Râzî - 1. devre no:34/536-539

SÜREYYÂ BEY

- Timurleng - 2. devre no:10/155-159;
- 2. devre no:11/164-172;
- 2. devre no:12/117-186;
- 2. devre no:13/202-206

2.2.5.4. ÇOĞRAFYA

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Trablusgarp - 1. devre no:29/462-704
- İstanbul - 1. devre no:46/701-704

MEHMED HÂLİD “UŞÂKİZÂDE” (HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIGİL)

- Niyagara Çağlayanı - 2. devre no:10/152-155

MÛNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÛNİF PAŞA)

- Ümid Burnundan Bir Mektup - 1. devre no:5/73-75
- Penan Adası - 1. devre no:7/97-99
- 1. devre no: 8/113-115
- Çin’e Dâir Ma’lûmat - 1. devre no: 10/145-149
- Borneo Adası - 1. devre no:11/161-164
- Penân’lı Seyd Muhammed - 1. devre no:13/193-196
- Saîd Efendinin Cezâyir Bahr-i
Muhîte Dair Verdiği Bazı Malûmat
- Penân Adasına Dâir Malûmat - 1. devre no:17/257-260
- Çin’de Bulunan Ehl-i İslâm - 1. devre no:19/299-302

2.2.5.5. DENİZCİLİK

KÂLUS EFENDİ

- Sayd-ı Mervarîd - 1. devre no:11/170-173
- 1. devre no:13/199-201

2.2.5.6. DİNİ KONU

SIRRI PAŞA “GİRİDİ”

- Minhacü'l Hudâ

- 1. devre no:30/465-469

2.2.5.7. EĞİTİM

ABDÜLHALİM BEY

- Der-Ta'dil-i Usûl-i Mekâtib
ve Medâris ü Teshîl-i Husûl-i
Metâlib-i Medâris

- 1. devre no:44/683-685

2.2.5.8. EKONOMİ

(Mösyö) HUGO

- Ta'rife

- 2. devre no:3/33-38

İMZASIZ

- Meskûkât

- 2. devre no:5/65-66

MAHMÛD CELÂLEDDİN “İSTANBULÎ”

- Ekonomi/Politik
İlm-i Emvâl-i Milliyye

- 1. devre no:2/30-32

- Ekonomi-Politik - 1. devre no:26/415-416
- 1. devre no:27/426-431

SUPHÎ PAŞA

- Lâyhâ - 1. devre no:15/225-232
- 1. devre no:16/241-246
- 1. devre no:18/273-280

2.2.5.9. FELSEFE

REŞÎD BEY

- İlm-i Hikmet - 1. devre no:40/631-635
- 1. devre no:43/675-678

2.2.5.10. FELSEFÎ SOHBET

AHMED HAMDÎ EFENDİ

- Eşyâ Bir İhtiyâc-ı - 1. devre no:5/164-167
Umûmî İçinde Muvâzenededirler

BÂKÎ

- Zaman - 1. devre no:2/28-30
- Dün ve Yarın - 1. devre no:16/249-256

BESİM BEY (MEHMED BESİM BEY)

- İsimsiz - 1. devre no:39/615-616
- Tasvîr-i Bahâr - 1. devre no:41/653-655

- Bir Makâle ki Şâirânedir - 1. devre no:44/686-687
- Bir Makâle - 2. devre no:5/73-74

EKREM BEY (RECÂÎZADE MAHMUD EKREM)

- Olanlar Feyz-yâb-ı - 1. devre no:6/82-85
İntibâh Asâr-ı Kudretten
Alırlar Hisse-i İbret-i
Temâşâ-yı Tabiatden

HÜSNÜ

- İnsanın Hayâtı - 2. devre no:2/24-28

MÜNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÜNİF PAŞA)

- Mevt - 1. devre no:5/65-67

SÂMÎ PAŞA (SÂMÎ ABDURRAHMAN PAŞA)

- Cennet mekân Sâmi Paşa'nın - 2. devre no:8/113-114
Âsâr-ı Hekîmânelerinden
- İkmâl Olunmamış Bir Lâyiha - 2. devre no:9/129-130

TAHSİN EFENDİ [MARİZ] (HASAN TAHSİN EFENDİ)

- Ruh - 1. devre no:7/102-105
- 1. devre no:9/137-141
- 1. devre no:22/340-343

2.2.5.11. FOTOĞRAFÇILIK

E(lif) H(a)

- Ucuz ve Çabuk Resim Çıkarmak - 1. devre no:8/117-119

2.2.5.12. HABERLEŞME

MAHMÛD CELÂLEDDİN (İSTANBULÎ)

- Telgraf - 1. devre no:25/396-399

2.2.5.13. HUKUK

AHMED NÂFİZ

- İcraât-ı Hâkimânedan Bir Numûne - 1. devre no:25/386-389

REŞİD BEY

- Tâife-i Nisâdan Hâkimler
ile Mahkemeleri - 1. devre no:23/359-363

2.2.5.14. KUYUMCULUK

SÜREYYÂ BEY

- Mücevherâta Dair Ma'lumât - 2. devre no:14/213-219

2.2.5.15. MEDENİYET TARİHİ

ALİ GÂLİB

- Hind Ahâli-yi
İslâmiye'nin Düşünleri - 1. devre no:11/167-169

E(lif) H(a)

- Çin İmtihânı - 1. devre no:6/85-87

MAHMÛD CELÂLEDDİN "İSTANBULÎ"

- Endülüs Târîhi - 1. devre no:35/547

REŞİD BEY

- Çinlilerin Ahlâkı - 1. devre no:22/347-352
- Mısır Kadîm Padişahları - 1. devre no:25/391-393

SALÂH BEY

- Târih-i Kudemâ-yı - 1. devre no:4/49-54;
Mülûk-ı Mısırıyye - 1. devre, no:9/141-144
- 1. devre, no: 12/177-180

2.2.5.16. PSİKOLOJİ

M(im) T(e)

- Hayâl-Evhâm - 1. devre no:20/316-318

REŞİD

- Kâbus Yâhud Cisâm - 1. devre no:4/60-63
- 1. devre no:5/76-78

2.2.5.17. SİHİRBAZLIK

MAHMÛD EL MANSUR

- Manyatiz Manimal - 1. devre no:23/356-358

2.2.5.18. SOHBET YAZILARI

İMZÂSIZ

- Cüz'üdânımın Mahsulü - 3. devre no:18/277-278

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Hoca Tahsin - 1. devre no:22/343-347

MÛNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÛNİF PAŞA)

- Müferrih Rüyâ Görmenin Çaresi - 1. devre no:3/34-38

2.2.5.19. SOSYAL KONULU YAZILAR

İMZÂSIZ

- Garez - 3. devre no:19/301-302
- Mahsûsat/ Millet- Ümmet - 1. devre no:35/557-559

KEMÂL BEY (NÂMIK KEMAL)

- Makâle - 1. devre no:15/232-234
- 1. devre no:16/246-249
- 1. devre no:17/260-267

2.2.5.20. SPOR

MÜNİF PAŞA

- Franklin/Adâb-ı Satranç - 1. devre no:1/3-9

2.2.5.21. TÂRİH

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Târih - 1. devre no:30/477-480
- 1. devre no:36/574-575

Dergide mevcudu az da olsa birkaç resmî yazıya rastlandığından, bunları ayrı bir ana başlık altında göstermeyi uygun bulduk.

2.2.6. RESMÎ YAZILAR

ÂLÎ PAŞA

- Sadr-ı Sâbık Âlî Paşa'dan - 1. devre no:37/577-578
- Reşîd Paşa Hazretleri'ne

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Ubûdiyetnâme - 1. devre no:4/58-59

REŞİD PAŞA

- Reşid Paşa Merhûm'un - 1. devre no:36/561-562
Encümen-i Dâniş'in İptidâî
Gûşâdında Bil-Bedâhe İrâd
Ettiği Nutk-ı Resmî'dir

SÂMÎ PAŞA (SÂMÎ ABDURRAHMAN PAŞA)

- Merhum Abbas Paşa'ya - 1. devre no:2/17-20
Yazdıkları Arıza
- Bir Nutk-ı Resmî - 2. devre no:7/97-102

“Tercüme yazılar” ana başlığı altında edebiyatla ilgili olan yazılar dışında tüm tercüme yazıları birarada toplamayı uygun bulduk ve şu alt başlıklar altında izledik.

“Tercüme Aktüalite, Tercüme Anı, Tercüme Din, Tercüme Felsefe, Tercüme Mektup, Tercüme Sohbet”.

2.2.7. TERCÜME YAZILAR

2.2.7.1. TERCÜME AKTÜALİTE

İMZÂSIZ

- Victor Hugo'nun Sekseninci Senesi - 1. devre no:42/666-670

2.2.7.2. TERCÜME ANI

ÖMER SUPHÎ BEY

- Marsilya Vebâsı - 2. devre no:10/147-152

2.2.7.3. TERCÜME DİN

MÜNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÜNİF PAŞA)

- Makâmât-ı Harîfî Tercümesi - 1. devre no:14/209-213

2.2.7.4. TERCÜME FELSEFE

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Volter (Voltaire)-tercüme - 1. devre no:13/202-205

2.2.7.5. TERCÜME MEKTUP

MAHMÛD CELÂLEDDİN

- Versay'dan Mektup - 1. devre no:6/93-96
- (Versay) Mektubu Cevâbdır - 1. devre no:7/109-112
- (Markiz De la Krüzo) - 1. devre no:39/623-624
nâm-ı zâtın Prens
(Lois Dükond'a) yazdığı
cevâbdır.
- (Marki De la Krüzo)dan - 1. devre no:41/655-656
(Lois Dükond)'a yazılan
cevablardan
- Versây Mektuplarından - 2. devre no:6/92-93
- Markiz De la Krüzo'dan - 2. devre no:17/271-272
Kont.....yazılan mektuplardandır.

MÜNİF PAŞA (MEHMED TÂHİR MÜNİF)

- Birinci Mektup - 1. devre no:41/641-647

- İkinci Mektup - 2. devre no:1/7-11
- Üçüncü Mektup - 2. devre no:2/17-20

2.2.7.6. TERCÜME SOHBET

CÂFER

- Fransa Meşâhir-i Üdebâsından - 1. devre no:20/318
Maselyon'un "Vicdan" Ünvanı
Makâlesinin Tercümesidir.

HÜSEYİN HULKÎ

- Muhabbet-i Vataniyye - 1. devre no:45/693-695

İMZÂSIZ

- Evvel-i Tufûliyyet ve - 1. devre no:13/201-202
Vakt-i Şeyhûhet

MÜNİF PAŞA

- Hayâtın Şerefine Dâir - 2. devre no:6/82-83
Amerikalıların Tertib Etmiş
Oldukları Bir Kıt'a-i Manzûm
(Marseliz)'in Neşren Tercümesidir.

REŞİD BEY

- Esnâ-yı Nevm/Vaziyyet-i Mahsûsa - 1. devre no:31/490-491

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİLMİŞ YAZILAR

- Bu bölümde *H. Evrâk* dergisinde yer alan yazılardan çalışmamıza dahil ettiklerimizi sırasıyla; “şiiir, tercüme şiiir, manzum hikâye, tercüme manzum hikâye” başlıkları altında saptadık. Bu türlere ait eserleri yazar adlarına göre oluşturduğumuz fihriste bağılı kalarak sıraladık ve lâtin harflerine çevirerek aktardık. Önsözde de belirttiğimiz gibi dergide yer alan “Abdülhak Hâmîd, Recâizâde Ekrem, Nâmık Kemâl, Şinâsi ve Ziyâ Paşa’nın eserleri, seçilmiş yazıların dışında bırakıldı.

Çevirisini yaptığımız şiiirlerde, mürettip hataların foldukça fazla bulunduğı vezin ve mana bozukluklarından anlaşılmaktadır. Bunların mümkün olanları tarafımızdan düzeltilmiştir. Bu dergide yer alan bazı şiiirlerin orijinalinde şair tarafından konulan dipnotlar bir değışiklik yapılmadan değıerlendirilmiş ve eser altında gösterilmiştir. Dönemin imlâ kaidelerine bağılı kalınarak arapça ve farsça kelimelerin yazılışlarında değışiklik yapılmaksızın, Türkçe sözcüklerde bugünkü imlâ kullanımına uygun şekilleri öngörölmüştür. Yine şiiirlerin orijinalinde şair tarafından kullanılan noktalama işaretleri, çevirilerde olduğı gibi gösterilmiştir. Dergide Rahmi Efendi, Reşid Bedi’i, İsmet Efendi, Leyla Hanım gibi şairlerin bazı şiiirleri, farklı sayılarda iki kez yayınlanmış olduğundan fihrist oluştururken sıralamaya bağılı kalarak bu durumu gözardı ettik. Ancak bu bölümde söz konusu şiiirleri doğıal olarak bir defa ele aldık.

3.1. ŞİİR

Ahmed Hamdi Bey

["Biz" redifli şiir]

[1. devre, no: 38/660]

Cânân yolunda cânı fedâ eylemişiz biz
Hep leyl ü nehâr kavs-keş-i tîr-i gamız biz

Sine tutarız tîg-i müj-i yare siper-veş
Dünyâda müdâm mevc-zen-i bahr-i hemiz biz

Etrâfımızı leşker-i aşk aldı ne çâre
Fermân-ı kazâyâya rızâ-dâdeleriz biz

Da'vâ-yı muhabbet ederiz meclis-i dilde
Mecnûn gibi sahrâ-yı elemde gezeriz biz

Aşkdan dem urur bir nice nâdân velîkin
Anlar mı içer zevkle zehr-âb içeriz biz

Âşık denemez bülbüle ma'sûksuz ötmez
Bak sayf u şitâ nevha ile âh çekeriz biz

Pervâne yakar kendüyi ol şem'i görünce
Tâ rûz-i memât hasret ile sabr ederiz biz

"Hamdî" gibi ol âşık isen şöyle cefâ gör
Râhat geçinen âşika âşık demeyiz biz

Abdülhak Mihrünnisâ Hanım

Manzûme-Nazîre

[1. devre, no: 19/302-303]

Edibler oluyor tercümânın ey bülbül
Niçin bilinmeye derd-i nihânın ey bülbül

Bitirdi cân figânın bizi ne sırdır bu
Aceb nühtüfte midir anda cânın ey bülbül

Bir öyle şevk verirsin anâ hayâta şebîh
Ki rûhusun denilir gülsitânın ey bülbül

Eder numûne beyâbânı bağ-ı ma'nâyâ
Hudâ bilir ki ne dildil figânın ey bülbül

Garibsin vatanınken bu bağda güyâ
Cihânda bir kuşusun sen cinânın ey bülbül

Yüzü gülünce kadar goncalar açıp çimenin
Sabâ gibi güzer eyler zamânın ey bülbül

Olunca fevt sana yok mu bir bahâr-ı diğér
Adem midir acaba son hazânın ey bülbül

Bu dem ki şöhre-i gülzâr-ı alem olmuşsun
Revâ mı kalmaya nâm u nişânın ey bülbül

Bir Kız Ki Tanırdım

[1. devre, no: 28/433-435]

Göğsünün kan içinde yâreleri
Açılıp lâleden nişân olmuş
Şems-i gârib gibi ayân olmuş
Boyanıp reng-i âla zülf-i zeri
Bu ne mahluktur ne afettir
Ruh iken olmamış semâya revân
Eylemiş yerde ihtiyâr-ı mekân
Her gören zanneder budur cânân
O kadar cami'-i letâfettir
Ey sehâb-ı siyâh içinde melek
Câme-hâbın mı giydiğin gömlek

Aşka mağlub o hüsn-i ma'sumun
Görürüm ben hayâlini nâlân
Eseri var o pençe-i şûmun
Okşuyor hüsn ü ânını hâlâ
Mümkalib hâke nev-baharında
Duruyor tazelik mezârında
Gezinirken onun civârında
Bir teessürle ben tek ü tenhâ
Sanırım kabrden çıkıp nâ-gâh
Olacak şevk ile bana hem-râh

Hüsnü bir öyle şu'le-i bî-tâb
Söntüyor muhtazır yatağında
Reng-i sevdâ gülüp kucağında
Ağlıyor bisterinde nûr-ı şebâb
Ne revâ bir vücûd-ı nâdide
Böyle bir hâl ile nümâyândır
Refte refte karîn-ı pâyândır
Benzetirsem bu hâli şâyândır
Kalb-i me'yûs içinde ümmîde
Sarı bir güldün ey adem çiçeği
İstemezdim sana verem demeği

O mücessem hayat o mâh-ı münîr
Böyle kalsın mı bahr-i zulmette
Gün doğup evc-i sermediyette
Onu etmez mi bir daha tenvîr
Benziyor aynı serv-i sîmîne
Ne kadar dil-rübâ şu seng-i mezâr
Onun altında âh cânân var
Acaba olmuyor mu cismine bâr
Acizim ben o cism-i tebyîne
Hâlini şerhe bir zarif lisân
Üzerinde açan gül-i handân

Ahmed Zâhid

Top Hakkında Kasıdedir

[1. devre, no:44/681-683]

Eğer âdî ma'âdînden isen de gerçi sûretde
Nice cevherlere fâik gelür kadrin hakîkatde

Nazarda dâhil-i kısm-ı cemâdât sâde bir topsun
Mu'âdilsin velî insanlara icrâ-yı hizmetde

Adedce izdiyâdın mûcib-i teşdîd-i şevketdir
Vücûdun bulmasun noksân hemîşe mülk ü milletde

Vukû'atın ise zîbende-i evrâk-ı târihidir
Tutub esbâb-ı insâniyeti bâlâ-yı rıf'atde!!

Nice zülm ü mesâvî-i cihâna sen hitâm verdin
Nizam-sâz-ı zamân oldun devâmla hüsn-i âdetde

Eğer sen olmasaydın i'tilâf etmezdi akvâm hiç
Bekâ bulub kalırdı zâlimin hısn-ı husûmetde

Kavîler çöp-i tahkirle za'îfi öldürürlerdi
Hukûk-ı âcizân merbût olurdu dest-i kuvvetde

Güvâhım var gümânım yok umûmen hayra âletsin
Yed-i Osmâniyânla kullanıldın hep adâletde

Sagîrken kundağında eyledin İstanbul'un fethin (*)
Sehil'ül eslâfû'l İslâma bulundun

Bu günse sıhhatinle sinn ü sâlin pek kemâl buldu
Tutulmakta vücûdun şân ile kürsi-i rağbetde

Lüzûm ü nef'ine hep fenn-i harbler şâhid-i âdil
Senin sayende olmakda bugün akvâm selâmetde

Muîn insanlara vakt-i felâketde hemân sensin
Nice orduları kurtarmışındır hâl-i ric'atde.

Sa'adât-ı milel sulh-ı düveldir sana vâbeste
Onunçün ihtirâm görmekdesin her bir hukûmetde

Nidâ-yı şiddetin bile cünûdu şîr-i ner eyler
Eder bî-şübhe-takvim kalbleri pûlâd-ı kuvvetde

Hemân ikbâl-i istikbâlimiz mes'ûd ede Allâh
Seninle harb ü ceng edip sahârî-yi hamîyyetde

Rakîbin men'ine sâî olur sen daima nâcî
Şerefle sâdıkân-ı aşka meydân-ı celâdetde

Cevâb-ı müskiti ağzınla ağyâra verirsin ki
Kelâm-ı dehşet-efzâna nazîre yok belâgatte

Senin gibi vefâ-sâz dilber-i mümtâz bulunmaz hiç
Onunçün uğruna uşşâk olur meydân-ı gayretde

(*) Çünkü İstanbul'un fethi 1453 sene-i Milâdiyesinde olup ol vakt ise top icad olmuş olduğundan mehd-i zamanda topçuluk fenni kundağında sâbi idi.

Avnî

Bir Manzûme [1. devre, no:47/708-709]

Seyf-i hûn-rîz-i adû dense sezâdır hâmem
Âleme kan saçıcı olsa becâdır hâmem

Çağlatır dîde-i pür-hûnunu evvel-âhir
Kılmazam ka'r-ı kemâl olsa revâdır hâmem

Feyz alır katre-i eşkînden o pîr-i dâná
Çünkü her tâlibe âyîne-nümâdır hâmem

Nice zenginleri âciz bırağur cûd ile
Gerçi sûrette bakılsa fukarâdır hâmem

Reşk-âver eder her gülşeni nakş-ı sezâî
Çemenistân-ı kemâlât-ı safâdır hâmem

Hicre âgâz edemem etsem eğer bir kerre
Ser-i nâdân-ı rakîbe ne belâdır hâmem

Deli-meşrebmi sanırlar beni zevk eylersem
Doğrusu bezm-i safâ-dûş-ı hevâdır hâmem

Akıdır çeşm-i kemâlinden o eşk-i sevâd
Çünkü bir mültezim-i çeşm-i karâdır hâmem

Eylemem sâde kalb-i şakîlere atf-ı nazarı
Hayret efza-yı cemî' ukalâdır hâmem

Severim bir gül-i handânı begâyet (Avnî)
Güher olsa dahi râhında fedâdır hâmem

Bahri Bey

[Nazîre] [1. devre, no:32/510-511]

O rütbe fecrde dilsûz ezânın ey bülbül
Duyunca gül bile ağlar figânın ey bülbül

Gönül unutmuş idi derd-i hicr-i yâri yine
Getirdi hâtıra berk-i zebânın ey bülbül

Güle bakıp nagamâtın füzûn-ter et ki senin
Cihânda bağ-ı İremdir mekânın ey bülbül

Beni bitirdi senin bu sada-yı dilsûzun
Daha tükenmedi derd-i nihânın ey bülbül

Figân aceb seni tahlîs eder mi hicrândan
Anın için mi üzûlmekte cânın ey bülbül

Hevâ-yı aşk ile bu gülşene niçin geldin
Senin de böyle geçer gül zamânın ey bülbül

Bedri Bey

[Münâcaat] [1. devre, no:25/389-391]

Bedri Bey Efendi ile Arabistan ıslâhat kâtibi sâbık Hikmet Bey'in müştereken nazm ettikleri münâcaat'dır.

1
B- Ey olan yokluk içinde dâim ü hayy ü ebed
H- Kâinâta zât-ı pâkinden gelir feyz ü meded

B- Yok şerîkin hâkimi külsün büyüksün bî-menend
H- Kudretin her bir fem-i tarizi etmiş sedd ü bend

Tekrâr-ı Mükerrer

B- Birliğin bürhânı çünkü Kulhüv Allahü ahâd
H- Senden özge Tanrı yoktur sensin Allahü's-Samed

2

H- Cehd edip deryâ-yı bî-Pâyân-ı vahdâniyyetin
B- Âleme verdi vücûd ferman-ı vahdâniyyetin
H- Zâhir oldu muktezâ-yı şân-ı vahdâniyyetin
B- Münceli her zerrede bürhân-ı vahdâniyyetin

Tekrâr-ı Mükerrer

3

B- İmtizâc etti anâsır buldu her âlem nizâm
H- Kıymet-i mâhiyetince tuttu her unsur makâm
B- Verdî hükmün hey'et-i eşyâya şekl-i intizâm
H- Müstefiz-i kudret ü tevfiğin oldu hâs ü âm

Tekrâr-ı Mükerrer

4

B- Şâhid-i icâz nümâ-yı vahdetindir âsumân
H- Anda bürhanı münîr-i kudretindir ahterân
B- Her felekte bin güneş olmaktadır pertev-feşân
H- Zerredir nisbetle mahlûkatına bu hâkdan

Tekrâr-ı Mükerrer

5

H- Cümle eşyâ hey'etiyle mâil-i semt-i zevâl
B- Her nefeste nice bin eşbâh eder tahvil-i hâl
H- Nev'i insana husûsiyle bekâ emr-i muhâl
B- Kârgâh-ı sun'un içre sensin ancak lâyezâl

Tekrâr-ı Mükerrer

6

H- Ric'at eyler aslına emrinle bir gün mümkinât
B- Var iken nâ-bûd olur bir an içinde kâinât
H- Mahv olur âlem seyr-dünya söner şem'-i hayat
B- Sen münezzehsin halelden sendedir ancak sebât

Tekrâr-ı Mükerrer

7

B- İnkılab-ı hâdisâta dâldır reybul'menun
H- Fehm olunmaz nüsha-i esrâr-ı kudrettir şu'ûn
B- Dâim olmaz "Bedriyâ" bu gerdişinde çarh-ı dûn
H- Onu da "Hikmet" eder hükm-i ezel elbet zebûn
Tekrâr-ı Mükerrer

Emin Efendi

[Münif Paşa'nın Vatan Gazeline Nazîre]

[2. devre, no:12/186/187]

Ayn-1 Tûbâ görünür aynıma eşcâr-1 vatan
Ravza-i cennet imiş âdeme çün dâr-1 vatan
Vatan ehli ne bilir nükte-i hubb'ül vatan
Dil-i gayretzededir ârif-i esrâr-1 vatan

Subh eder şâm-1 garîbânı hayâlinde dahi
Ufk-1 dilde doğan mihr-i ziyâdâr-1 vatan

Gâliba ruh-1 beden rîh-i vatandan müştak
Hâlet-i nez'e sürer dildeki efkâr-1 vatan

Künc-i gurbetde demâdem ediyor şeyh ü şebâb
Dâne-i eşkini hep sayha-i ezkâr-1 vatan

Mazhar olsa niam-1 ülfete her dem gurebâ
Meşrebince bulamaz lezzet-i güftâr-1 vatan

Peyrevim acz ile ol asâf-1 zîşâna vahîd
Tab'-1 sâmilere dir revnak-1 eş'âr-1 vatan

[Münif Paşa'nın "Bülbül" Gazeline Nazîre]

[2. yıl, no:14/220-221]

Aceb fitrî midir her dem figân u zârın ey bülbül
Edersin nale girmişken güle minkârın ey bülbül

Cefâ-yı hâr-1 gülmüş bais-i zârı vü nâlânı
Garîbdir kuşca halinle ola ağyârın ey bülbül

Mudârâdır güle zannım bu gûne sabr u temkînin
Gül eyler hârı yoksa âh-1 ateşbârın ey bülbül

Nevâsâz-1 tarabsın şah-1 gülde hem de gülberke
-Sirişk- efşân olursun bü'l-acebdir kârın ey bülbül

Değil gülbün çıkıp gül cami'î kürsüsüne güyâ
Nikât-1 gülsitânı şerh eder güftârın ey bülbül

Usûl-i gülşenî üzre kıyamın verd-i eshâra
Bütün gülzârı teshîr etmedir efkârın ey bülbül

Vahîd-âsâ hezâr asârını neşr eylemişler hep
Yine pâzâra çıkmış rişte-i esrârın ey bülbül.

E(lif) Nâzım

Tarz-ı Cedîd

[1. devre, no:31/493-494]

1

Zülf-i zer-târını döküp saçarak,
Uykudan şimdi kalkmış ol dilber,
Tel gibi ince gömleği açarak,
Çeşm-i uşşâka arz-ı sîne eder!
Vechine reng-i gül verip zîver,

Güneş urmuş da bak ne hâl olmuş!

2

Teni meydanda gözleri süzgün;
Mütebessim o ayn subh-ı besîm,
Bin gönül ol tebessüme düşkün
Rûhunu eyliyor fecir tersîm
Dokununca hafif hafif nesîm,

Zülfünü eylemektedir tehzîz!

3

Tenin levni reng-i ebr-i bahâr,
Zülfünün rengi şu'le-i zerrîn!
Lehcesinde nasıl halâvet var!
Çeşm-i mest-i nigâhı pek şîrîn,
Tavrı gönlüm gibi nasıl da hazîn!

Zannedersem semâdan inmiştir!

Ol Yâre Hitâb Ki Ben Severdim

[2. devre, no:9/133-135]

Ey aksi karîn olan zevâle
Ey gönlüm olan mezâr-ı aşkı;
Ey yâr ki ber-güzâr-ı aşkı
Kalmışdı fikirde bir misâli!

Hasret kaldım ben ol hayâle
Ey ruh ki asla etdi ric'at;

Kâbil olacak mı âh avdet!
Ey berk ki lemha münhasırdır

Ey yâdı ki hüzn-i müstemirdir;
Fikrimde yok olsa da hayâli!

Hurşid ki oldu işte gârib;
Ey nûr ki zulmet içre gâib!

Ey şu'le-i muhtefî ki nûru,
Benzer idi nûr-ı kibriyâya!

Ey hadise ki dem-i zuhûru
Mebde idi hadd-i müntehâya!

Ey kadri bilinmemiş sa'âdet,
Ey boş yere sarf olan inâyet!

Cânâ bana pek rahîm idin sen
Hayfâ ki kazanmadım liyâkat.

Lutf eyleyerek kerîm idin sen
Nisyân etdi gönül nihâyet!

Ol ra'd ki inliyor semâda,
Güyâ dile bir itâb-ı kahrın!

Ol hâtıralar gelince yâda,
Billah olur azâb-ı kahrın!

Bîçâre gönül ne yapdı bilmez.
Oldukda muhibbinin çekilmez

Kurtulmak için uzağa kaçdı,
-Bir âfet ona kucağın açdı;-

Hür olmak için esîri oldu!
Ol âteş-i aşkdan kaçarken

Tâ gitdi cehenneme sokuldu!
Hâlâ dahî bî-haber bu işden.

(Billâh bu başka mâcerâdır)
Ta'yîb ona özge iftirâdır:

Divânede ihtiyâr yoktur,
Temyîze de iktidâr yoktur.

Her lahzâ kasem be-nâm-ı kakhâr
Dil kahrına olmadı sezâvâr;

Âlemlere bahş eden muhabbet,
Her bir sözüme eder şehâdet.

Feyzi Efendi

[Sâmi Paşa Merhûm İçin Gazel-i Nefise]

[1. devre, no: 7/108]

Rahîk-i lutfun ile mest olan dil azâde
Şarâb-ı kevseri yâd eylemez değil bâde

Ey iltifâtını hiçbir zaman unutmadığım
Gelir mi müddet-i ömründe bu kulun yâde

Kibâra yâd-ı sığâr âdet olmamış lâkin
Hasîsadır sana bu fazl-ı hârikûlâde

Gubâr-ı hâk-i der-i akdesin gözümde tüter
Nasıl ki sürme-i Kâ'be uyûn-ı a'made

Senin hevâ-yi ubûdiyetinle gelmiş iken
Cihân dedikleri bu dâr-ı mihnet-abâde

Tegâfûlün bana ey ruh-ı bahş-zinde-dilân
Revâ mıdır ede esbâb-ı mevte amâde

Muhakkar olmağa ukbâda "Feyzî" râzıdır
Teveccühünle muazzez olursa dünyada.

Şiire Mûteallik Bir Eser

[1. devre, no:29/461-462]

Gönül serâirini keşf eder beyân yokdur
Beyân-ı mes'ele-i aşka tercümân yokdur

Umûm elsine-i şark u garbı öğrendim
Teessürât-ı dili bildirir lisân yokdur

Nihâl ise yüce alçak demez neşîmen eder
Hümâ-yı devlete mahsûs aşiyân yokdur

Şikeste dilleri terk eylemez ölünceye dek
Cihânda gam gibi bir yâr-ı mihribân yokdur

Mesîregâh-ı tahammülde gez de zevkine bak
Mekîne çâh-ı belâ olmadık mekân yokdur

Firâz-ı kasr-ı ümîde aceb nasıl çıkılır
Nişîb-i hâkden eflâke nerdübân yokdur

Vakârını bozarak yalvarıp yakarma sakın
Kader dedikleri cellâd için amân yokdur

Hayatımın dahi yok itibârı nezdimde
Ki bir zaman o dahi varsa bir zaman yokdur

Tarab-serây-i adem Feyziyâ güzel yer imiş
Ki halk hep gidiyor hiç dönüp gelen yokdur

[“gelir” redifli şiir]

[1. devre, no:37/584]

Sımâh-ı cânıma rûhâniyân sadâsı gelir
Gıdâ-yı ruh olarak cisme can sadâsı gelir

Nevâ-yı mutribe karşı niyâza eyle kıyâm
Namâz vaktidir ey dil ezân sadâsı gelir

Peyâm-ı Yusuf-ı güm-geşte yok mu Ya’kuba
Hazîn hazîn bana bir kârvân sadâsı gelir

(O bî-amân yine bilmem kimi şehîd ediyor)
Ki bir acıklı acıklı amân sadâsı gelir

Serimde cünbüş eden fikr-i ebrûvânından
Sımâh-ı rûhuma her dem kemân sadâsı gelir

Seninle (Feyzî) biraz mahremâne söyleşelim
Harîm-i aşkda nâ-mahremân sadâsı gelir

Manzûme

[2. devre, no:8/122-123]

Var mı çarhın hüneri cevr ü cefâdan gayrı
Kahrını kim çeker erbâb-ı vefâdan gayrı

Gitdi ol dem ki bana yaver idi sabr u ümîd
Kalmadı dâd-resim şimdi Hudâdan gayrı

Yol budur hâtır-ı mahzûnuma her türlü hayâl
Yalnız bilmediğim zevk u safâdan gayrı

Hâlîme acıyarak dedi Mesîhâ benden
Ne dilerseñ dile Dâru-yı şifâdan gayrı

Dâr-ı gurbetde ben ol bî-kes u tenhâyım kim
Kimse açmaz kapımı bâd-ı sabâdan gayrı

Hedef-i tîr-i kazâsın o zebun-keş kaderin
(Feyziyâ) kimse bulunmaz fukarâdan gayrı

Manzûme [2. devre, no:10/146]

Belâ-yı firkate insan dayanmaz
Dayanır belki insan cân dayanmaz

Ten-i bî-tâbımı eşkim çürütdü
Bu seyle hâne-i virân dayanmaz

Elinde bismel (*) olsam cânâ minnet
Fakat bu zahmete cânân dayanmaz

Devâm etmez muhabbet bî-vefâda
Keremsiz hânedede mihmân dayanmaz

Durur mu aşka karşı akl u tedbîr
Has ü hâr âteşe bir an dayanmaz

Sirişk-i dîde-i hasret boşandı
Kesilmiş bir damarda kan dayanmaz

Rakîb etmiş gam-ı yâri ferâmuş
Dil-i nâ-pâkde imân dayanmaz

Tehî mağzâne pend olmaz müessir
Firâz-ı kubbede bârân dayanmaz

Aceb mi (Feyzi) yi hicrân düşürse
Belâ-yı firkate insân dayanmaz

(*) Maktûl olmak ve boğazlanmak demektir.

Fitnat Hanım

[“olsam” redifli şiir] [1. devre, no:35/550]

Her yerde senin sâye sıfat hem-demin olsam
Kalb eyleseler sana beni müdgamın olsam

Bilsem kimedir meyl-i nihânî-i derûnun
Girsem yüreğin içine hep mahremim olsam

Gark eyleridim katre-i nâcize vücûdum
Gülberg-i cemâlinde senin şebnemin olsam

Fuad Bey

“Bu Dahi”

[1. devre, no: 25/396]

Bîçâre gönlüm bir şûha mâil
Her cevre râzı her zulme kâil
Olmazken aslâ bir lutfâ nâil

Tekrâr-ı mükerrer
Her cevre râzı her zulme kâil

Bilmez ki zâlim-i aşk ibtilâsın
Rahma sezâ görsün mübtelâsın
İster bu gönlüm artık belâsın

Her cevre râzı her zulme kâil

Va'd-i vefâsı geldikçe yâda
Ağlar zuhûr-ı aks-i murâda
Sorsan ne ister bilmez “Fuâda”

Her cevre râzı her zulme kâil

Manzûme

[1. devre, no:29/449-451]

1
Bir subh-dem kevn ü mekân
Vermiştî cennetden nişân

Olmuşdu dağlar sahalar
Ezhâr ile bir gülsitân

Bakdım ki mihr-i muhteşem
Bir hil'at-ı zerrîn ile

Kendin cihâna arz eder
Çün hatve-i temkîn ile

Kuşlar yuvasın terk edib
Pervâz ederken câ-be-câ

Hep birden alkışhân idi
Şems-i münîre gâliba

Esdikçe bir yandan sâbâ
Etdi muattar hanemi

Verdi meşâm-1 cânıma
Bûy-1 ruh-1 cânânemi

Bülbül görüp bu hâleti
Aşk u garâmından hemân

Feryâd u zâra başladı
Ben de onunla hem-zebân

Zaten cefâ-yı yâr ile
Gönlümde hüzn-alûd idi

Mümkün mü feryâd etmemek
Arâm-1 cân nâ-bûd idi

2
Gördüm ki devrân-1 felek
Bir rûz-1 nev ihzâr eder

Onda vücud-1 Hâlıkı
Bin hâdisât izhâr eder

Bir gonca-i üşkûftenin
Meftûnu olmuş andelîb

Düşmüş derûn-1 âşıkâ
Bir âteş-i aşk-1 lehîb

Bir nemle-i âciz tutub
Recl-i cerâdı kal'eder

Şehbâz takmış penceye
Murg-1 za'îfi bel'eder
Bildim ki bu hâle sebeb
İlcâ-yı aşk u inti'âş

Endîşe-i ahvâl ile
Gönlüme düşdü bir telâş

Bülbül bu dem hâmuş olup
Vasl-1 gül-i pür-hâr ile

Ben eyliyordum âh u zâr
Hicr ü firâk-1 yâr ile

Kâbil mi giryân olmamak
Maksûd-1 dîl mefkûd idi

Enhâ vü eşyâda bile
Asâr-1 aşk mevcûd idi

3

Hayrân iken bu hâlete
Gelmişdi bir müdhiş haber

Derhâl binip bir kayığa
Tahvîl olundu bahr u behr

Gördüm ki sayyâd-1 semek
Ağ atmış eyler intizâr

Akvât-1 yevmiyyesini
Ta ka'r-1 deryâda arar

Ol demdi geldi gûşuma
Âvâze-i çeng ü rebâb

Sâhilde bir kaşânede
Sâzendegân-1 bî-hesâb

Nağmât-1 gunâ gûn ile
İcrâ-yı aheng eyliyor

Gördük de bu hâli dedim
Yârâb ne bunda hikmetin

Her âcizin akdârına
Aciz değilken kudretin

Bî-şübhe bu hâli garîb
Bir cilve-i ma'bûd idi
Belki bu sayyâd-1 hakîr
Ol mukbile mahsûd idi

4

Gitmiştim ol gün hâsılı
Bir hasta kız görmek için

Yetmişti sevdâ cânına
Saklar idi bilmem niçin

Âhir fedâ-yı cân edip
Sevdâsını ketm eyledi

Onbeş yaşında bir kıza
Zâlim felek gör neyledi

Bir derd ki men'-i mümteni
Ta'yib olunmaz ibtilâ

Mümkün mü tagyîr eylemek
İcrâ eder hükmün kazâ

Soldu hevâ-yı aşk ile
El hâsıl ol ismet gülü

Okşanmadan koklanmadan
Dağıldı zülf-i sünbülü

Verseydin ey tâli' ona
İkrâr-ı aşka iktidâr

Etseydin ol ma'sûmeye
Agûş-ı dildârın mezâr

Fikrimce her ân u zamân
Ahvâl-i aşk mes'ûd idi
Lâkin o hengâm-ı belâ
Aşk u cihân merdûd idi.

Hafid Bey

Şiire Müteallik Bir Eser

[1. devre, no:25/395]

Ey dil demeyim yâr bana yâr olsa n'olurdu
Yâr olsa bu âlemde bana bahtım olurdu
Elbet bir ecîr yaramı bağlar bulunurdu

Tekrâr-ı mükerrer
Yâr olsa bu âlemde bana bahtım olurdu

Ol mukbil ide yeisle endîşe-i idbâr
Kim yâri felek yâveri ikbâl ola her bâr
Hiç ben gibi müdbir mi sever sen gibi dildâr

Tekrâr-ı mükerrer
Çekdim felekin celle-i saht-ı sitemin ben
Bu hâlime rahm etmedi ol şuh-ı melek-ten
Yârdan da felekten de vefâ umma "Hafid" sen

Manzûme

[1.devre, no:30/475-476]

Şebnem-i gül mü aceb cevher-i cânın bülbül
Ki gülistân-ı cihân oldu mekânın bülbül
Ne ötersin acabâ meşcere-i vahşetde
Anlayan var mı sanırsın bu lisânın bülbül

Herkese nâlen olur bâis-i tenşît kılıp
Olmadı hâline hiçbir acıyanın bülbül

Sana âşık mı desem yoksa aceb hercâyi
Her gelen başınadır âh u figânın bülbül

Ne revâ ki seni âşıklık ile yâd edeyim
Bultür her sene bir gonca dehânın bülbül

Her seher gülbün olur nâlene bir cây-ı karâr
Varak-ı gülde midir şerh-i ezânın bülbül

Her sabah dinliyorum nâle ile demlerini
Böyle te'siri mi var nây u kemânın bülbül

Ne uzunmuş bu kadar sûre-i Leyl'i takrîr
Subh olup yetmedi hâlâ ki beyânın bülbül

Katre-i eşkin ile bulmuş iken neşv ü nemâ
Sâyedâr olmadı ol tâze fidânın bülbül

Koklaya elleye âlem gülü pejmürde kılar
Uğramazsa gâmına bâd-ı hazânın bülbül

Kefeni gül varakının suyu âbından olur
Sen gibi gül vere mi şühedânın bülbül

Na'sını kerkes-i zürrâ' kut edindir mevtinde
Yok mezârın ki olam mersiye-hânın bülbül

Sana bu tarz ile hemdem olarak kilik-i (Hafid)
Nakş eder berk-i güle vird-i zebânın bülbül

(Feyzî Efendi'ye Nazîre)
“hem vezin değildir”

[1. devre, no: 36/572-573]

Gönül hâlinden anlar bir hakîm-i nüktedân yokdur
Bu bir ilm-i ledündür zâhiren hiç anlıyan yokdur

Gönül ders-i kemâlâtı yüzünden ezber etmişdir
Dile hiç safha-i vechin gibi şerh ü beyân yokdur

Gönül ümmîyken etmiş hikmet-ül-irfânı istikmâl
Lisân-ı kalbi tebyîne ne çâre tercümân yokdur

Gönül her bir makâma düşmüyor gayet hümâ-meşreb
Ser-i zülfünden âlâ bu cihanda âşiyân yoktur

Ne mümkündür gönül bîzâr ola bu hâl-i şevkinde
Gamından firkatinden çünkü dilde bir nişân yokdur

Durağım meclis-i vaslın kelâmın neş'e-i câvid
Bana aşk âleminde bundan âlâ bir zamân yokdur

Ne devlettir bana sâyen eyâ nahl-i emel-perver
Gönül müstağrak-ı lütfun felekden imtinân yokdur

Kader mes'ûd eder gönlüm firâz-ı kasr-ı rıf'atde
Bana bahtım gibi alemde yar ü mihrîbân yokdur

Safâ-yı adn için ben Kâbız-ül-ervâha can vermem
Ki yâr âlemde bâkîken bana nakl-i mekân yokdur

Gönül mağrûr-ı ikbâlsin visâl-i yâre aldandın
Gubâr-ı vaslı göstermez cihanda bir civân yokdur

Felek kasr-ı ümîdi bir gün elbet ser-nigûn eyler
Hafîdâ bâd-ı âsîf esmeden âlemde ân yokdur

Hamîd Bey Efendi

Hasbihâl'e Nazîre

[1. devre, no: 27/423-424]

Niçin gelmiyor gûşuma figânın ey bülbül
Yoksa terk mi eyledin mekânın ey bülbül

Gülistân o gülistân ammâ ki vakt hazân
Bozdu mu bâd-ı vezân âşiyânın ey bülbül

Olurduk seninle dem-sâz bu cây-ı canfezâda
Ne şîrin beyân idi zebânın ey bülbül

Neydi o te'sir-i latif ki o bank-i seher-gâh
Tâ cânına değerdi âşîkânın ey bülbül

Ne garîb haldir bu ki zamân-ı firkatde
Sükût ile geçiyor şebânın ey bülbül

Sen goncaya hasret-keş ben de bir gonca feme
Yakalım eşcârını âh ile gülistânın ey bülbül

Gülistânın da ne cürmü var o da biz gibi gam-kâr
Elbette bir hikmeti var bu hicrânın ey bülbül

Şüphesiz bu dem de geçer oluruz yine dil-şâd
Kemal-i lütfu ile Rahmân'ın ey bülbül

Gelince fasl-ı bahâr ederiz azm-i gül-zâr
Oluruz hem-nîşini bir gonca-dehânın ey bülbül

Sen de âşık-ı sun'ı Haksın ki nihâl-i gülde
Lâ-şekk-senâhânısın Yezdân'ın ey bülbül

Hamza Bey

Tevhîd

[2. devre, no:9/139-141]

1

Hüdâya hikmetin sormağa yokken izn ü destûru
Nedir insânın ona ittıla'a sây-i mevfûru

2

İhâtâ eylemişken kudret ü ilminle eşyâya
Nedir bunda tasavvur eylemek esbâb-ı makdûru

3

Nihâyet rütbesi hayret olunca bâb-ı tahkikde
Nedir sun'-i kemâlinde ukûlun derk-i maksûru

4

Senindir görünen eşyâda kudret bunda yok şübhe
Kazâ vü hikmetin ins ü melek bil-cümle me'mûru

5

Müsahhardır serâpâ cümle mevcûdat u hayvânât
Senin emrine münkâd ister ankâ ister usfûru

6

Perî olsun dîv olsun cümlesi hükmünledir kâim
Divâr nakşî gibi bî-cân olur olmazsa destûru

7

Tıbâk-1 nüh-felekde bunca seyyârât u sâbitler
Bütün feyzinledir meş'al-nümâ'yı leyl-i deycûru

8

Behâr u nehri arzın cüzzenimde gelmesi dâim
Heme cûş ü hurûşu aşkının asâr-1 manzûru

9

Bu ezmân u fusûl-1 dehre senden başka hâkim yok
Meşiyet hep senindir nisbet-i zâhir ise sûru

10

Sana tefvîz-i emr etmekliği mu'tâd eden her kul
Olur merhem-pezîr olsa da yüzbin zahm-i nâ-sûru

11

Adâlet eyler ef'âlinde halkı eylemez îzâ
Makarr-1 haşyetin addeyleyen her kalb-i meksûru

12

Bilirken bu kulun (Hamza) kef u nûn sırrını elbet
Umar her asrı lütfundan bula esbâb-1 meysûru

Haşim Bey

Nazire

[1.devre, no:37/590-591]

Muhteremdir bana ol rûtbe ki kühsâr-1 vatan
Ayn-1 cennet görürdür dîdeme dîdâr-1 vatan

Sa'y ile nâm alır elbette kişi âlemde
Sarf-1 efkâr ile eyler ise i'mâr-1 vatan

Vatan ol mertebede cevher-i cânândır kim
Bulunur Hâk-i rehinde nice esrâr-1 vatan

Can verip üstüne ditrer vatanın âdem olan
Gösterince ruh-1 tâbânını dildâr-1 vatan

Gurbeti etmededir âlemi dûcâr-1 gumûm
Neş'e-i rûh verir âdeme ezkâr-1 vatan

İzz ü kadr-i vatana dair olan sözlerde
Aczin izhâr eder elbette sühân-kâr-1 vatan

Şâh cihân-ı vatanı etmede ihyâ “Hâşim”
Mîhr-i adli oluyor matla’-i envâr-ı vatan

**Adliye Nezâreti Memurîn-i Kirâmından
Hâşim Bey Efendi Hazretlerindedir**

[1.devre, no:41/652]

Behâr eyyâmı cân-bahş-ı safâdır
Hazan hengâmı dâ'im gamfezâdır

Bu gerd-i serdi âlemde bilenler
Görürler kim cihân ibret-nümâdır

Alır ibret müncelîdir sırr-ı eşyâ
Hakâyık-ı levh-i dilde rû-nümâdır

O gül gonca muhabbet âleminde
Hezâr-ı tab'a her dem âşinâdır

Eder mi merd-i âşık bî-vefâlık
Vefâkar olmayan ehl-i hevâdır

Dil-i âşıkda vardır bin tecelli
Serây-ı kalbi mir'ât-ı Hüdâ'dır

Safâ'dan olmasın vâreste “Hâşim”
Bu âlem şüphesiz kim bî-bekâdır

Hâşim Bey

Gazel

[1.devre, no:45/690-692]

1
Figân kim necm-i bahtım tâli'-i burc-ı nuhûsettir
Cihândan âh ser-tâcım fetân-ı hâk-i gıybetdir

Nasıl sabr eylesin gönlüm bu âfât-ı revân-sûza
Cihân gerçi mutî'-i hükm-i fermân-ı meşıyyetdir

Gidince vâlidem feryâd-ı âlemden garîb oldum
Bana şimdengirü mesken hemân hâmun-ı vahşetdir

Ne güne ba'd-ez-în meyyâl-i taraf-ı inbisât olsun
Gönül kim hüznle vakf-ı harâb-abâd-ı ducretdir

Sirişk-i dîde-i hûnînimi tufân kıyâs etme
Cihâna geldiğimçün dökdüğüm eşk-i nedâmetdir

(Ne yâna meyl idem ayâ ne semti azm idem âh âh)
(Hemân ihsân ide sabr u karârı Hazret-i Allâh)

2

Beni kıldın rehîn-i gûşe-i gamhâne-i efgân
Felek olsun bu nüh-tâkın ilâhi hâk ile yeksân

Ne hikmetdir hezâr-efsûs kıldın çeşm-i mey-güne
Heyûlâ-yı fenâyı sûret-i meyhâne-i virân

Çekilmez oldu gayr-i çarh-ı devrânın bu âzârı
Tüvân-fersâ gam-ı dünyâyâ âyâ yok mudur pâyân

Kızarsın çeşm-i encüm çerh-i gerdûn dûrdan kalsın
Olup hûn-âbe-rîz-i eşk-i mâtem dîde-i imkân

Nasıl ben sine döğmem eşkimi rîzân edip söyle
Bu afât-ı tahammül-sûza ayâ neylesin insan

Tekrâr-ı Mükerrer

3

Belâyâ vü mesâib çenber-i tahrîn eserdendir
Benim bu çektigim her dem bu çarh-ı kîne-verdendir

Yanımdan bir nefes-ekdâr-ı gerdûn iftirâk etmez
Vücûdum mâyesi güyâ ki zehrâb-ı kederdendir

Peder azm-i bekâ kıldı belâyâ aldı etrâfım
Ne olduysa bana hep nâr-ı hicrân-ı pederdendir

Gelen mâtem-serây-ı dehre hep gitmekde peyderpey
Güzârgâh-ı bekâ-yı halk-i âlem bu memerdendir

Kime şerh eyleyim hâl-i dil-i zârı hakikatde
Benim bu tîregi-i hâtırım hükmi-kaderdendir

Tekrâr-ı Mükerrer

4

Cihândan vâlidim gitti cihâtım kapladı hep gam
Hücûm-ı ceş-i âlâm-ı fenâyı neyleyim bilmem

Peder vâ-firkata azm-i reh-i semti adem kıldı
Bu fec-i cangüdâza masiv Allâh eylesin mâtem

Dağılsın nüh-habâb-ı çenber-i gerdûn-ı erzâk-fâm
Kırılısın şîşe-i ikbâl-i hesti-i benî adem

Bozulsun bezm-i işret çâk olup peymâne-i hurşîd
Harâb olsun hemân şimdengirû meyhâne-i âlem

دع التعذيب يوماً لائل القلب يا قهري
فؤادي الدوامي في مضيقتك لنت لا تعلم

Tekrâr-ı mükerrer

5

Cihanda görmedi lutf u vefânı kalb-i gam mu'tâd
Demâdem ey felek kıldın dil-i sâd-çâkimi nâ-şâd

Alıp ser tâcımı elden beni hicrâna soldın âh
Düşürdün zîr-i hâke ma'den-i esrârımı feryâd

Terahhum eyleyip bir kez bana ey çarh-ı dîn-perver
Bu mağlub-i gam olmuş gönlüme hiç etmedin imdâd

Vezânî-i semûm-ı gam-resân-ı rûzgâr eyvâh
Nidem kim eyledi bu hırmen-i samanımı berbâd

Benimçün zevk-i âlem ba'd-ez-in gayrı harâm olsun
Kesildi "Hâşimâ" şimdi bana dünya harâb-âbâd

Tekrâr-ı mükerrer

Hayret Efendi

Teşfir

[1.devre, no:32/508-509]

H(a) Aceb gül anlamıyor mu lisânın ey bülbül
"Edibler oluyor tercümânın ey bülbül"

O rütbe bağda gül-rû tabibler var iken
"Niçin bilinmeye derd-i nihânın ey bülbül"

"Bitirdi cân-ı figânın bizi ne sırdır bu"
Hadis-i aşkı mı söyler zebânın ey bülbül

Nedir bu gülde de bir bûy-ı aşk hissederim
"Aceb nühüfte midir anda canın ey bülbül"

"Bir öyle şevk verirsin anâ hayâta şebîh"
Sebeb o handesine sensin onun ey bülbül

Revân-ı Hazret-i Sa'dî misin aceb bilmem
"Ki ruhusun denilir gülsitânın ey bülbül"

"Eder numune beyâbânı bağ-ı manâya"
Nevâ-yı kilkime benzer beyânın ey bülbül

Gelirse sahibi de gülsitâni anlayamaz
“Hudâ bilir ki ne dildir figânın ey bülbül”

“Garibsin vatanın bu bağda gütyâ”
Ki yokmuş anda senin âşiyânın ey bülbül
Sezâ-haninine bir gonça bile yok gülşende
“Cihânda bir kuşusun sen cinânın ey bülbül”

“Olunca fevt sana yok mu bir bahâr-ı diğêr”
Niçin duyulmuyor âh u figânın ey bülbül

Gülün vücûdu senin ilk bahârın olmuşdur
“Adem midir acaba son hazânın ey bülbül”

“Bu dem ki şöhre-i gülzâr-ı âlem olmuşsun”
Okursa gonca-becâ dâstânın ey bülbül

Dikilsin ismine gülbünle bağa bir heykel
“Revâ mı kalmaya nâm u nişânın ey bülbül”

[Nazîre-i Zarifâne]

[1.devre, no:32/510]

Olursa şâd revâdır revânın ey bülbül
Ki gonça-femler okur dâstânın ey bülbül

Ne aşkdır bu ki isminde yâri terk etmez
Anılsa gül anılır nâm u şânın ey bülbül

Şitâda ismin anılmakla bir bahâr oluyor
Tasavvur eyleyemem ben hazânın ey bülbül

Düşer mi şevketine hüsrev-i gülün bu aceb
Ki hâr ü hasdan ola âşiyânın ey bülbül

Numûnedir o mehimden i'zârın ey gonça
Nişânedir elemimden figânın ey bülbül

İns Çelebi

Ta'rif-i Nef'i

[1.devre, no:38/593-594]

Ey fitne-i mülk-i fehm ü dâniş
Vey âfet-i rûzgâr-ı ma'na

Âşub-ı cihân-ı şuh-ı tab'ı
Biz hem-zen-i kâr u yâr-ı ma'na

Şahbâz-1 felek mesîr-i mazmûn
Şâhin-i melek şikâr-1 ma'na

Ezder-keş-i vâdi-i tahayyül
Ber efken-i kuhsâr-1 ma'na

Nef'î-yi sühan-penâh-1 âlem
Üstâd-1 bezîr güvâr-1 ma'na

Sensin o sühan-ver-i ciger-der
Bî-vâhime şehsüvâr-1 ma'na

Kim ruhsun hayâlin etse cümbüş
Dünyâyı tutar gayâr-1 ma'na

Hep senden alır metâ'î feyzî
Ey hâce-i nâmdâr-1 ma'na

Bâzâr-1 cevâhir-i sühanda
Her lafzın eden medâr-1 ma'na

Nâminladır iştiâr-1 irfân
Lafzınladır iftiâr-1 ma'na

Her tâze kasîde-i latîfin
Bir şâhid-i şîve-kâr-1 ma'na

Her beyt-i belîg-i pür-hayâlin
Bir gülşen-i nükte-var-1 ma'na

Her lafz-1 garîb-i dil-firîbin
Bir câvidî sihr-kâr-1 ma'na

Her nükte-i hâs-1 reşk-bahşın
Bir hançer-i ab-dâr-1 ma'na

Her nokta-i hûb-1 anberînin
Hâl-i siyeh-i gadâr-1 ma'na

Ger olmasa ol devâir-i mevzûn
Fevvâre-i dür-nisâr-1 ma'na

Olmazdı sevâhil-i beyânın
Sermâyedih-i bihâr-1 ma'na

El-kıssa cihânda şimdi sensin
Sûret dih-i iştiâr-1 ma'na

Lâzımdır ede duânı dâim
Her tâlib-kâr u mâber-i ma'na

Tâ kim ol arsa-i sühandâ
.....

Feth ile cihân-ı nazm u nesri
Ol hüsrev-i kâmkâr-ı ma'na

Şahân-ı memâlik-i sühandan
Gelsin sana ber-güzâr-ı ma'na

İsmet Efendi

**İşkodra Mektubcusu İzzetlü İsmet Efendi'nin Nazîresi'dir.
[1.devre, no:37/580-581]**

Yâd etme bizi râh-ı sadâkatden ilâhi
Yâdı ile zâtın bize gösterdi o râhı

Biz vâkıf-ı esrâr-ı mezâyâ-yı cihânız
Ef'âlimizin boynumuza varsa günâhı

Sâkî gelicek bezmimize câm bedest ol
Tâ kim olalım elde ayağınla mübâhî

Her kârda ahkâm-ı zuhurâtı gözet hep
Zâhirde sakın kimseye rabt etme nigâhı

Hep ellerimiz râbıta-i kudrete merbût
Destinde kıyâs etme evamirle nevâhi

Bilmem ki kimin bende-i eltâfısın ey dil
Eltâf-ı ilâhî var iken nâ-mütenâhî

(İsmet) yetişir mes'ele-i aşkı uzatma
Da'vâmızın amâde iken elde güvâhı

Nazîre

[1.devre, no:44/687-688]

Bak la'l-i yâre çeşmin rengin şerâb görsün
Yâ cem'-i zıdd-ı havî âteşle âb görsün

Göster yüzün ki ey meh insan yeryüzünde
Hurşîd-i çarha fâik bir âfitab görsün

Lâyık mıdır rakîban görsün de lutf-ı vaslın
Uşşâk-ı hayr-hâhın her dem itâb görsün

Bak görmek isteyenler olmaz mı ruy-gerdân
Hattın gelüb de hüsnün pür inkilâb görsün

İsmet suâl-i yâre ihzâr kıl cevâbın
Şâirler içre âlem hâzır-cevâb görsün

Nazîre

[1.devre, no:44/688]

Yâd etme bizi rah-ı sadâkatdan ilâhi
Yâdı ile zâtın bize gösterdi o râhı

Biz vâkıf-ı esrâr-ı mezâyâ-i cihânız
Ef'âlimizin boynumuza varsa günâhı

Sâkî gelicek bezmimize cam-bedest ol
Tâ kim olalım elde ayâğınla mübâhî

Her kârda ahkâm-ı zuhûratı gözet hep
Zâhirde sakın kimseye rabt etme nigâhı

Hep ellerimiz râbıta-i kudrete merbût
Destinde kıyâs etme evâmirle nevâhi

Bilmem ki kimin bende-i eltâfısın ey dil
Eltâf-ı ilâhi var iken nâ-mütenâhî

İsmet yetişir mes'ele-i aşkı uzatma
Da'vamızın âmâde iken elde güvâhı

İmzasız Eserler

İbn-i Sina

[1.devre, no:35/559]

اعتصام الوری بمغفرتک
عجز الو اصفون عن صفک
تب علينا فاننا بشر
ما عرفناک حق معرفتک

Kırım Tarihi

-Mukaddimesinden anlaşılacağı vechile bu eser manzum bir Kırım tarihidir ki evrâk-ı resmiyeye müstenid ve üdebâ-yı vüzerâdan bazılarının nezâret ü dikkatine mevdu' olduğu halde huzûr-ı şahâneye takdîm olunmuş idi.

Bismillâhirrahmânirrahim
Fâtih-i kıfl-i der-i-heft-iklîm
Hamd-i bî-had ile bin şükr ü senâ
Hâlık-ı kevn ü mekâna ahrâ
Dahi Peygamber-i zî-şâna müdâm
Lâ-yuad ola salât ile selâm
Tarziye ile hezârân tekrim
Âl u ashâbına ba'de't-takdim

2. devre, no:1/15-16

Ola pâyende ilâhî her ân
Dâver-i mefhar-i Âl-i Osmân
Vâris-i mülk-i Süleymânîdir
Revnak-i taht-ı cihân-bânîdir
Sâye-i rahmet-i Rabb-ı 'allâm
Mâye-i servet-i sâ mân-ı eñâm
Nâşir-i şerh-i metîntü'l-ahkem
Nâsır-ı dîn-ı mübîn-i ekrem
Sâhib-i seyf ü kalem şâh-ı ümem
Kati'ı 'ırk-ı nizâ'-ı âlem
Râfi-i fetret-i şûr-ı eşrâr
Dâfi'-i zulmet ü hüzn ü ekdâr
Hâver-i mihr-i serîr-i şevket
Yâver-i dîn-ı mübîn-i millet
Yâni sultan-ı cihân Han Mecîd
Zıll-ı Hak mazhar-ı ahlâk-ı Hamîd

Böyle bir pâdişeh-i adl-ârâ
Ne gelir dehre ne gelmiş aslâ
Saltanat zâtı ile buldu şeref
Mensî-i tarz-ı vukûât-ı selef
Merhamet huyu atâ mûtâdı
Münhasır âleme adl ü dâdı
Emeli vechile Tanzîmât'ı
Kıldı icrâ dahi tensîkatı
Mâl ü cânından olup herkes emîn
Yok zamânında hazîn ü gam-gîn
Yaptı bu köhne cihânı yeniden
Oldu âbâd dahi mülk-i sühen
Nice mâbed nice mekteb inşâ
Eyledi millet ü mülkü ihyâ
Kıldı ol dâver-i kabil-perver

Zîr destânını tergîb-i hüner
Cehlden kurtulup esnâf-ı ümem
İlmin âsârını gördü âlem
Buldu âsâyiş-i asrında cihân
Bildi âlem ne imiş emn ü amân
Çünkü her devrde bir çarh-ı esîr
Devrin ahvâlini eyler tagyîr
Yine bir fitne-i uz mâ peydâ
Edip ammâ ki sonunda rüsvâ
Zîrde bast olunan hâlâtın
O vukûât-ı zafer-âyâtın
Cem'ü te'lifini kıldı teklîf
Bir iki zât berây-ı taltîf

Böyle bir vak'a-ı kübrâya sezâ
Bir zafernâme olunmak inşâ
Râkımü'l-mes'ele Sâlih Hayri
Kıldı tanzîmine cür'et gayri
Âciz ü ahkar isem de ne kadar
Yani bî-behre-i idrâk ü hüner
Eyledim bir eser-i nev-inşâd
Nâmına dense n'ola "Hayrâbâd"
Ede ikmâline Mevlâ ikdâr
Nusret u fevz u ferahla her bâr
Varsa ta'bîrde noksânım eğer
Afv u imhâ buyura ehl-i nazar
Etse de sehv hata kilik-i beyân
Setr eder aybını ehl-i irfân
Gerçi nesren dahi tanzîm olunur
Zât-ı şâhâneye takdîm olunur
Var bu manzûmede başka hâlet
Muhtasarca bilinir keyfiyyet
Gâlibiyet nerede olmuş ise
Bu seferde ne vukû bulmuş ise
Sıhhati vechile tahkîk ettim
Bildiğim şeylere tatbîk ettim
Ma-hüve'l-vâkii kıldım inşâ
Gitmedim semt-i hilâfa aslâ
Her mevâddı sırasıyla tenmîk
Eyledim seyf-i kalemle tefrîk
Etmese hâme vukûatı beyân
Anlaşılmaz idi ahvâl-i cihân
Olmasa elde eger seyf ü kalem
Mümkün olmazdı nizâm-ı âlem

Moskovun neş'eti ma'lûm-ı enâm
Bilinen şeyi ne hâcet i'lâm
Sofya ol kavme biraz nâm verdi

2. devre, no:2/29-32

Hey'et-i devlete sonra girdi
İntizâmâtı Deli Petro'dan
Katerina denilen bânûdan
Hem-civârın ederek istilâ
Giderek eyledi kuvvet peydâ
Bulunup nesli o yolda dâim
Anların isrine oldu âzim
Nakz-ı ahd eyleyerek ikide bir
Bî-sebep hasılı gavgâ çıkarır
Nikola Pavloviç'in izmârı
Niyet-i mâ-hasal-ı efkârı
Olmak isteridi fermân-fermâ
Zîr-i destinde bulunsun dünyâ
Vakt-i fırsat gözedirdi her bâr
Ede bu devlete îsâl-i hasâr
Bir zaman eyledi gerçi temkîn
Düvel-i sâireden olsa emîn
Anlara sûret-i âharda beyân
Edip ammâ ki sonu çıktı yalan
Dildeki muzmeri oldu zâhir
Kuvveden fi'le çıkardı âhir
İbtidâsı Macaristan'dandır
İnfiâlin birazı ondandır
İstedi mültecîyânı evvel
Vermedi zıll-ı Hüdâvend-i ezel
O zamandan beri gerçi muğber
Kodu meydâna mevâdd-ı diğber
Evvelâ Kuds-i şerîfe el atıp
Birbirine bütûn o yanı katıp
Kasdı İstanbul'u zabt etmek idi
Buradan Hind'e kadar gitmek idi
Karadağ semtini işğâl etti
Devleti haylice işğâl etti
Oraya râbîta vermekte iken
Bir nizâm altına girmekte iken
Ba'dezîn Nemçe'yi etti tahrîk
O da Niketin'i kıldı teslîk
Nâ-be-câ bâzı tekâlîf etti
İşi haksız idi bitti gitti

Mençikof geldi akîbinde ânın
Sebebi çûnkü odur arbedenin
Girip İstanbul'a pür-dehşet ile
biralay zâbit ü cem'iyet ile
Bâb-ı Âli'ye gelip bî-pervâ
Etmedi resme riâyet aslâ
Hâriciyye tarafın bilmedi hiç
İşi etmek idi gûyâ tervîc

Nâzır-ı asr Fuad-ı ekrem
Hıfz-ı nâmûsunu görmüştü ehem
Der'akab etmişidi istifâ
Gelip ol mansıba Rıf'at Pâşâ

Nâme-i imparatoru verdi
İşe tadrîc ile artık girdi
İmtiyâz istedi Rum milletine
Çâre bulmaktı nüfûs illetine
Madde-i mezhebi tutmuştu sebep
Maksadı celb-i reâyâ idi hep
Bir de serbestçe müsâvât olsun
Şark kiliseleri revnak bulsun
Ortodoksin ola hem hâmisî
Milletin hâfız-ı rûhânîsî
İmtiyâzât-ı rehâbîn murâd
Oluna her yere onlar ik'âd
Vermek ister idi mahfice karar
Duymanın devlet-i âhar zinhâr
İsteyip bir senede rabt etmek
Çar-çabuk bu işi yapıp gitmek
İşte bu vechile teklîf-i 'anîf
Etti takrîr ü şifâhen tahvîf
Konulup meclis-i mahsûsa bu iş
Olunup sûret-i sehli der-pîş
Aslsız meşgale-i uzmâya
Düşmeden dağdağa-i kübrâya
Olup ol vechile sarf-ı efkâr
Anı iskât ise emr-i düşvâr
Arayıp def'ine çâre vükelâ
Olarak bir iki madde itâ
Gönderildikte şifâhen me'mur
Olmayıp râzı sefir-i mesfûr
Senedi istemedi imzâsız
Diyerek bitmeyecek gavgâsız
Değişip fikr ü karâr u niyyât
Hasbe'l-îcâb olup tevcîhât

Nâilî Mustafa Pâşâ el-hak
Mühr alıp oldu vekîl-i mutlak
Dahi hem-nâm-ı Nebî ser-asker
Buldu zâtıyla ferah her asker
Fethi Pâşâ-yı Aristo-haslet
Verdi Tophâne'ye revnak kat kat
Ba'dezîn Mençikof ısrâr edip
İki def'a dahi Mâbeyne gidip
Yazarak bâzı zevâta mektûb

Zübde-i re'yini kıldı matlûb
Gâh sertlikle taannüd ederek
Gâh tenezzülde tereddüd ederek
Bir iki zâta edip va'd-i nukûd
Gördü kim olmağa cür'et mefkûd
Çalışıp haylice Hüsrev Pâşâ
İşe sûret verecekti gûyâ
Kuvvet-i devleti teftîş için
Milletin zihnini tahdîş için
Logfet'i âlet edip ortada

Bâzı gûnâ çalışıp ifsâda
Anlayıp hîlesini millet-i Rûm
Dîn için olduğunu bildi umûm
Bâzı ahmak anı gerçek sandı
Sonradan kizbine aklı kandı
Bir kolaylık aradı el-hâsıl
Olmadı menzil-i kâma vâsıl

Bağteten azl ile Rıf'at Pâşâ
Yerine geldi Reşîdü'l-vükelâ
Hâriciyye işine fer verdi
Maslahat başka usûle girdi
Vâkîf-ı hâl u hususât-ı milel
Ârif-i sırr-ı rumûzât-ı düvel
Hakkı bu bâbda olunmaz inkâr
Eder idrâkini âlem ikrâr

Akd-i cem'iyet edip hep vükelâ
Meclise celb ile bâzı ulemâ
Ceng ü sulhün düşünüp fâidesin
Düvel-i sâirenin kaidesin
Zîr ü bâlâsı tefekkür olunup
Sehl ü düş-vârı tezekkür olunup
Düşünülmüş idi mülk ü millet
Gözetilmişti hukûk-i devlet
Bu tekâlîfi verilse Rûs'a
Dokunur devlete hem nâmûsa
İmtiyâz ise eger Rûm'a merâm
Vermiş evvelce selâtîn-i izâm
Asr-ı şâhânedede hadden efzûn
Hep reâyâ müteşekkir memnûn
Ger kabûl eylese devlet farazâ
Mâlikü'l-mülk olur muydu rızâ
Gitse bir devletin istikbâli
Olabilir mi kederden hâli
Hem de bin türlü mazarrat hâzır
Mülk ü millet gider elden âhir

Çünkü hiç hakk u sebep olmayarak
Kasdı nâmûsa dokunmak ancak
Etmek ister idi moskov hâşâ
Lem'a-i şem'a-i dîni itfâ
Bir yere halk-ı cihân gelse muhâl
Edemez dîn-i mübîni ibtâl
Meselâ olsa bu teklifi kabûl
Haşre dek hey'et olurdu medhûl
Bâzı gûnâ olunup te'mînât
Devlet-i Rûs'u ne mümkün ibhât
Elçinin def'i kararı verilip
Resmen etrâfa dahi bildirilip
Düvel-i digere iş bi'l iş'âr
Bir nevi çünkü kefâletleri var
Verilip hâsılı mesfûra cevâb
İndirip armasını kıldı şitâb
İşi metbûuna arz u takrîr
Ettiği anda nakîr u kıtmîr

Anı ser-rişte edip imparator
Eyledi askerini sevk-i sugûr
Geçti nehr-i Purut'u bî-perva
Nakz-ı ahd etti o demde zîrâ
Girdi Eflâk ile hem Boğdân'a
Mülk-i mevrûs-i şeh-i devrâna
Ne cesâret bu ne hâl ü hareket
Devlet eyler mi kabûl-i şirket
Yıktı bünyân-ı esâs-ı ahdi
Herc ü merc eyledi dehri cehdi
Purotesto olunup keyfiyyet
Şaştı bu hâlete diğerk devlet
Yazıp etrâfa bütün kizb-i sarîh
Binde bir tane değil idi sahîh
Hîlesi gâlib olup askerine
Kullanır hûd'ayı doğru yerine
Menba'i mefsedet ü şûr-efken
Mebde-i mel'anet ü ahd-şiken
Meşrebi sefk-i dimâa mâil
Bir vakit hakkına olmaz kâ'il
Vezn-i sulhü ana bozmak âdet
Eylemez ahd u şurûta rağbet
Kimde kuvvet var ise haklı odur
İtikadında anın doğru budur
Etse bir memleketi istîla
Yağar ol beldeye bârân-ı belâ
Zor ile etmiş ahâlisini râm
Zir-i destinde olan bî-ârâm
Mülke evrâk-ı havâdis koymaz

2. devre, no:4/63-64

Bir vukûâtı ahâli duymaz
Serbesiyyet ne demek hürriyet
Anlamaz bilmez anı ol millet
Yoktur ol firkada insâniyyet
Etmez âdemliğe asla niyyet
İşte Rûsiyyelünün ef'âli
Hîleden hâli değil her hâli
Bulsa bir devletin ikbâli kemâl
Yüz tutar olmaya makrûn-i zevâl
Bahs-i diğer o husus asl-ı merâm
Garezim vak'ayı etmek ifhâm
Hasılı Memleketeyn istilâ
Olunup etti taaccüb dünyâ

İngiliz devletine başka zemîn
Kullanıp eylemiş evvel te'mîn
Edip ol vechile tasdik-i ümid
Parlamentoda olup güft ü şenîd
Vükelâdan kimi Rûs'u hâmi
Yâni derk eylemeyen encâmı
Ekserîsi ana nâ-kail olup
Taraf-ı saltanata mâil olup
Mâden-i akl ü zekâ Palmerston
Yâni ol zât-ı nebâhât-merhûn
Eyleyip meclise re'yin îmâ
Karşı gelmişse de bâzı a'zâ
Son deminde olacak işleri hep
Söyleyip hem dahi gösterdi sebep
Olarak bahs u cedel tûl ü dirâz
Mes'ele sonra çatallandı biraz
Kîl ü kâl olmuş idi bir hayli
Çoğunun kalmadı Rûs'a meyli
Denilip devlet-i islâmda hak
İttifâk eylemek elzem mutlak

Paris'in meclis-i uzmâsında
Buna dâir sūhan esnâsında
Etti haşmetlü Napolyon bizzât
Haksız olduğunu Rûs'un isbât
Askeri Memleketeyn'e girdi
İşte harbe sebebiyyet verdi
Seyf-i takrîr ile kesdi attı
Meclis erbâbının aklı yattı
Der-akab zimnen o iki devlet
Vererek birbirine emniyyet
Eyleyip onca donanma tertîb
Cânib-i Bahr-ı Sefid'e tesrîb
Geldi Beşikler'e lenger attı

Sallanıp iş biraz anda yattı
Rûs'dan selb olarak emniyyet
İhtiyât üzre olundu hareket

Bâ'dezîn pâdişeh-i mülk ü milel
Verdi şemşîr-i kazâyâ saykal
Rabt-ı kalb eyledi Hakk'a hakka
Dîni etmek için ihyâ mahzâ
Hıfz-ı nâmûs ile istiklâli
Gözetip şevket ile her hâli
An-samîm eyledi harbe niyyet
İhtiyâten olup ikdâma kesîr
Şân-ı şâhâneye şâyân tedbîr
Hazret-i Hakk'a tevekkül ederek
Fahr kevneyne tevessül ederek
İhtiyâr eyledi bu gâileyi
Zâil etmeklik için hâileyi
Buyurup emr-i cihâdı tasmîm
Olup etrâfa evâmîr terkîm

Yâver-i a'zam Ömer Pâşâ'ya
Olup ol saf-der-i saf-ârâya
Karadağ'dan ederek atf-ı inân
Olarak mevkîe der-ân revân
Boyuna gezdi Tuna sâhilini
Keşf edip hâricini dâhilini
Gidip ordu-yı hümûyûn derhâl
Ederek cümlesini istikbâl
On iki mevkîe koydu asker
Varna'dan Vidin'e varınca kadar
Eyleyip Şumnu'yu merkez ol zât
İhtiyât üzre münâsib harekât
Verilip her tarafa istihkâm
Tâbyalar kal'a gibi buldu hitâm
Asker i'zâm olunup peyder-pey
Olup irsâl mükemmel her şey
Erzurum'a gidip Abdi Pâşâ
Anadol ordusu oldu isrâ
Bâzı noksanları bâde'l-ikmâl
Olunup sonra hududa îsâl
Ehemiyyetten olup hıfz-ı sugûr
Gidip üç mevkîe ayrı me'mûr
Çünkü takviyyeti Kars'ın elzem
Kal'a vü tâbya yapıldı muhkem
Ardahan kal'ası termîm olarak
Bâyezid'in dahi tanzîm olarak
Batum'a hâssa müşîri Pâşâ

2. devre, no:6/94-96

Olunup yâni Selîm nâm isrâ
Cem olup cünd-i muvazzafla nizâm
Yapılıp bâzı yere istihkâm
Kâr-sâzân-ı mühimmât-ı cihâd
İhtimâm eyledi ber-fevk-i murâd
Üç büyük ordu çıkardı devlet
Az vakit içre buyurdu himmet
Müsteşarlar dahi nasb u îsal
Olup ordulara kadı isbâl

Mısır'ın vâlisi Abbâs Pâşâ
Nâmını etti şu bâbda ibkâ
Oldu hoşnûd şeh-i Dârâ-fer
Ümm-i dünyâ bunu tasdik eyler
Sâha-i himmete taş dikti o zât
Eyledi sıdk u hulûsu isbât
Olmadan emr-i hümâyûn vârid
Kıldı ahkâmını icrâ zâid
Gönderip on yedi tâbûr asker
Her mühimmâtı mükemmel yek-ser
Verip aylıkları ber-vech-i peşîn
Oldu her himmeti gâyet tahsîn
İntihâb ile Selim Pâşâ'yı
Etti ta'yin o hüner-pîrâyı
Dahi sür'atle donanma techîz
Kıldı her şeyle derûnun leb-rîz
Ümerâlıkla Hasan nâm ferîk
O da birlikte olundu tesvîk
Dâhil oldu sūfûn-i vâlâya
Sanki Nil akdı leb-i deryâya
Sonradan oldu nice irsâlât
Askere top u mühimmât, edevât
Dahi etmişti iâne îrsâl
Yâni on bin kise akçe îsâl
Doğrusu devlete hizmet etti
Saltanat kesb-i meserret etti.

Nemçe'ye azm ederek imparator
Purusiyye dahi oldu mecbûr
Bavyera, Belçika ile giderek
Orada meclis-i mahfî ederek
Celb için anları ber-teşvikât
Bî-taraflik yoluna tergîbât
Düvel-i sâire vermişti sebep
Bunların re'yi berâberdir hep
Her hükümdâr ü kiral ü devlet
Mülküne verdi büyük takviyyet
Eyleyip cümlesi asker izhâr

İhtiyât üzre kılâ'ın i'mâr
Edip ezhân-ı cihânı tahdîş
Düştü her bir yere şûr u teşvîş
Bi-sebep halkı ayaklandırdı
Bonapart demlerini andırdı

İmtihân olsa eger seyf ü kalam
Tîğ eder bahsde kilki mülzem
Olup İngiltere'de cem'iyet
Devletin re'yini sordu millet
Başvekil nâm Aberdeen o zaman
Ederek meclise bu yolda beyân
Râhât-ı âlemi gavgâ giderir
Ahz u itâya dahi sekte verir
Moskovun memleket istîlâsı
Sûret-i rehn ile dir da'vâsı
Hayr-hâhâne yine Palmerston
Re'yini verdi kabûle makrûn
Sürüp encâmını ol nâdir-i fen
Bil-vekâle taraf-ı meclisten
Hakk-ı devlet gözetilmezse eğer
Sâire sonra sirâyet eyler
Moskovun bitmeyecek da'vâdır
Hasmı ilzâm edecek da'vâdır
Âharın mülkünü kendine zam
Etmek ister o da emr-i mübhem
Ettiği ahda mugâyir mi değil
İşte haksızlığı zâhir mi değil
Devlet-i Rûs'u eger istishâb
Eyleyen varsa olur isti'câb
İşte bu vechile o zât hitâb
Ederek almak için şâfi cevâb
Çün Russel nâm reistü'l-vükelâ
Etmemişti yine aslâ îmâ
Diyerek meclise pek ma'zûrum
İhtifâ eylemeğe mecbûrum
Yok mudur bizlere emniyyetiniz
Sonra olmaz diyecek sohbetiniz
Edemem hâsılı şimdi i'lân
Olunur ba'dezin efkâr beyân
Meclise verdi bu sözlerle hitâm
Anlaşıldı ne imiş sonra merâm
Purusiyyâ ile Avusturya
İş alevlenmeden evvel gûyâ
Sulh u te'lif olunmak tarafeyn
Yâ'ni islâh için zâtü'l-beyn
Ederek sulhü mübîn-i tedbîr

Dahi her bir yere nâme tesyîr
Yapılan sûret-i tanzîmiyye
Yâ'ni Rûsiyyeyi temîniyye
Düvel-i sâireye bil-isrâ
Edip onlar dâhi resmen imzâ
Sûreti imparatora îsâl
Eyleyüp bâzı şerâit idhâl

Nemçe zu'munca merâmın tasdik
Edip elçisine ba's u tenmîk
Bâb-ı Âlî'ye o da bi-t-takrîr
Etti hey'et bu cevâbı tahrîr
Devletin Memleketin terk etsin
Asker-i Rûs çekilsin gitsin
Taraf-ı devleti te'mine kadar
Gelsin İstanbul'a hem Voyvodalar
Ba'dezîn sulha verilsin sûret
Devleteyn ile olunsun rü'yet
İşte bu vechile sûret tashîh
Devletin hakkı olundu tasrîh
Gönderildikte cevâbı tekrâr
Edip evvelki sözlünde ısrâr
Moskova geldi girân ol tâ'bir
Harbsiz halli görülmüştü asîr
Etmeyip hakkı ta'annüdle kabûl
Oldu Rûsiyye bu bâbda medhûl
Eyleyip hayli teennî devlet
Büsbütün selb olarak emniyyet

2.devre, no:9/141-144

Hasmı iknâ edemez ise kalem
Himmet-i seyf ile münhall mübhem
Akd-i meclisle umûmen tekrâr
Neşr u i'lân olunup kat'-ı karar
Taraf-ı şer'den akvâ fetvâ
Alınıp harbe olundu imzâ
Bilmeyen sulh olacaktır derdi
Âkıbet cengi netîce verdi
Ahde dâir olan işler bitti
Harbin i'lânı takarrur etti
Kaldı Rûsiyye'de mes'ûliyyet
Yazdı resmen süferâya devlet
Vak'anın bed'ine tarih imlâ
Beyt-i vâhida olundu inşâ

Pâdişeh harbi buyurdu i'lân
Ede encâmını Allah âsân
Çeksin on beş güne dek askerini
Devletin tahliye etsin yerini

Mütecâviz olur ise müddet
Harbe mecbur olacaktır devlet
Kopyası böylece sebt ü tahrîr
Olunup Şumnu'ya ba's u tesyîr
Vâsıl oldukta Ömer Pâşâ'ya
Edip imzâ o şecâat-vâye
Der'akab Gorçakof'a gönderdi
O da me'mûru geri gönderdi
Durup artık tarafeyn hasmâne
Muntazırlardı cihât i'lâna
Kaçılaryaya kapanıp azm etti
Moskova tâbi olanlar gitti
Postalar men olununca nâ-çâr
Oldu tüccarları havfe dûçâr
Ba'zısı kaldı berâ-yı hâtır
Oldu tab'iyet edenler nâdir
Nemçe elçisi bakıp işlerine
Olmadı renc ü keder hiç birine

Zapt edip Memleketeyn'i encâm
Kendinin mülkü gibi verdi nizâm
Soktu her beldesine askerini
Kullanıp hizmete yerlilerini
Bükreş'i eyledi merkez evvel
Verip ârâm-ı ahâlîye halel
Kalarak Yaş'ta boyarlar nâ-çâr
Renkten renge girerdi her bâr
Viyana cânibine voyvodalar
Gidip anlarla familya ekser
Tarafından oturup kaimakam
Vergi tahsîline kıldı ikdâm
Öpüp İncîli berâ-yı âyîn
Kavmi te'mîn için etmişti yemîn
Din içindir diyerek bu gavgâ
Edip i'lân inandı cühelâ
Ba'zı bî-hûşları kandırmıştı
Çoğunu candan usandırmıştı
Çarşıdan askeri alsa eşyâ
Eylemezlerdi bahâsını i'tâ
Herkesin mâlını gâret âdet
Cebren olmazsa ederler sirkat
Girdiği yerleri etmişti harâb
Köylüler kaldı elinde bî-tâb
Asker almıştı âhâlisinden
Az idi kendiliğinden yazılan
Karakolhâne vü tâbye kordon
Zor ile yerliye yaptırdı bütün
Kapayıp Sinne boğazın yek-ser

Doldurup çıkmamak üzere gemiler
Hayli destinde sefâyîn kalarak
Dümen ü yelkenini hep alarak
Kesip âyâb u zehâbı Tuna'dan
Etdi mesdûd misâl-i rehzen
Takviyet verdi Tunâ sâhiline
Dikti artık gözünü Rûmeli'ne

Haber-i harb oluncâ vâsıl
Kalb-i askerde meserret hâsıl
Olup İsakça'da evvel gavgâ
Cenge âmâde idî ehl-i vegâ
Oradan üç duba bir de vapur
Eylemek üzere iken yâ'ni mürûr
Tâbyadan üstüne âteş ilka
Olarak bir duba gark ü ifnâ
Ederek hayli telefle ric'at
Olup islâm karîn-i nusret
Bir kolağası ile altı nefer
Eyledi adne şehâdetle sefer

Vidin'in karşısına bir miktar
Adaya asker olundu imrâr
Toplar irsâl olarak pey-der-pey
Geçti sal vâsıtasıyla her şey
Kol kumandânı Simâil Pâşâ
Kalafat'a geçerek dikti livâ
O civarda bulunan moskovlu
İstemişlerse de gelmek karşı
Hâsılı olamayıp tâb-âver
Karayova'ya firâr eylediler
Olmayıp iki taraftan telefât
Zapt u teshîr kılındı Kalafat
Kalıp üç topla mühimmât-ı kesîr
İki yüz bin kile buğdayla şa'îr
Olmadı mâl-ı ahâli gâret
Verilip yerlisine emniyyet
Tâbyalarla yapılıp istihkâm
Hıfzına oldu be-gâyet ikdâm

Dahi Batum'da Selim Pâşâ'nın
Haber-i olduğu ân i'lânın
İbtidâ re'y-i hakîmâne ile
Davranıp tavr-ı şecîâne ile
Yaptırıp bâ'zı karakolhâne
Tutturup Gürcüden üç beş tâne
Öğrenip tavrını Gürcistân'ın
Sorup ahvâlini her bir yanın

Şkotil nâm mahalli teshîr
Eylemek üzre yapıp bir tedbîr
Cüst ü cû oldu Çürüksu'da biri
Hem cesur olabile hem o perî
Yerliden oldu Hasan Bey memur
Âb-ı rûyı Batum'un merd-i gayûr
Başbozukla olundu i'zâm
Geriden gönderilip cünd-i nizâm
Geceden nehri geçip bî-pervâ
Mest ü mağrûr yatarken a'dâ
Kal'ayı bastı ale'l-gafle o mîr
Olunup tâbyeler evvel teshîr
Eyleyip dâver-i mîr-i merkûm
Cân-sipârâne dilîrâne hücûm
Hüseyn Bey'le Ali nâm iki zât
Ederek cünd-i muvazzafla sebât
Tahmas-oğullarının sa'yı mezîd
Olup üç tanesi birlikte şehîd
Onların rihleti bâdî-i esef
Diger altmış beşi olmuştu telef
Şaşıp kendini Rûsiyyeliler
Tepelendi iki yüz elli kadar
Kışlayı yaktı savuştu ceneral
Kaldı dört top ile cerr-i eskal
İki zâbit yaralı bi't-te'hîr
Elli üç tane tutulmuştu esir
Kalıp ambardaki me'kûlâtı
Haylice esliha ceng âlâtı
Üzerinde bulunan moskovlu
Geri almaklık için etti gulu
Avn-ı Hak askere oldu yâver
Def-i a'dâya yine buldu zafer
Orasın terk ile çâr-nâ-çâr
Nâr-ı âra yanarak etti firâr
Feth ü nusretle olup asker şâd
Yeniden tâbyalar oldu inşâd
Hafr-i hendekle derunu bîrûn
İntizâm üzre çekildi kordon
Ba'dezîn oldu musallat düşman
Geldi beş def'a denizden karadan
Yedi kıt'a gemi tekrâr îsâl
Edip asker dolu vapur irsâl
Almak isterdi döğüp Şkotil'i
Başına patlayıp aldı fitili
Atılan dâne-ü top u obüs
Eyleyip asker-i Rûs'u me'yûs
Edip orsa-boca artık avdet
Battı vapuru ederken ric'at

Safa nâm iskeleyi mîr Hâmîd
Bir gece bastı edip sa'y-ı ekîd
Gürcüler oldu firâra mecbûr
Yaktırılmıştı mahall-i mezkûr
Aznavurlarla Tavat'tan birkaç
Olarak tîr-i kazâya âmâc
Yerlisinden on üç âdem rihlet
Etti dîğerleri emnen avdet
Nâm-ı nâmi-i şeh-i dehre sezâ
Gördü gazîliği şâyeste Hu
Hutebâ istedi me'zûniyyet
Taraf-ı şer'den oldu ruhsat
Âl-i Osmânın olup mümtâzı
Nâm-ı sâmisin okuttu gazî
Emr-i âlîler olundu sâdir
Yâni feth ü gazavâta dâir
Olarak nâtıka-zib-i hutebâ
Oldu dil-şâd ahâli-i bilâd
Etti şenlikle kanâdil ikâd
Sûre-i Feth okunup vakt-i sabâh
Dinleyip rikkat ile ehl-i silâh
Sıdk ile herkes edip hayr duâ
Kıldı her farz akîbînde edâ
Edecek şâh-ı cihânı mansûr
Nev-be-nev fevz ü ferahla mesrûr

Nemçeli etti yine istid'â
Bir kolaylıkla görülsün da'vâ
Çalışıp vermek için emniyyet
Sulh-ı kâzible bula iş sûret
Elçisi dahi Bruck bil-ikdâm
Eyleyip hey'ete hayli ibrâm
Dahi sâir süferâya giderek
Devleti hastaya teşbîh ederek
İki sûretli lisan kullanarak
Güyyâ hîle ile iş yaparak
Bâ'zı şart eyleyip îmâ vükelâ
Gösterilmişti yine rûy-ı rızâ
Düvel-i erbaa etti tensîb
Beç'de bir meclis olundu tertîb
Düşünülmüş kapalı bir tedbîr
Başka sûretle yazılmış ta'bîr
Zâhiren gerçi sarâhat yoğidi
Lîk ma'nâda mazarrat çoğidi
Sûreti imparatora giderek
Tıpkı re'yince tevâfûk ederek
Devletayne olunup iş iş'âr
Verip onlar dahi sûrede karâr

Kopyasını eyleyip imzâ süferâ
Bâb-ı Âlîye olundu isrâ
Etti mecliste kırâat hey'et
Oldu her harfine sarf-ı dikkat
Mû-şikâfâne tefekkür olunup
Bâzı mahzûr-ı hafisi bulunup
Sûreta sulh u salâha dâir
Lafz u ma'nâ vü meâli sâir
Hâriciyye bulunan zât-ı celîl
Yâni ol nâzır-ı bî-misl ü 'adîl

Mustafâ nâm Reşîdü'l-vükelâ
Emr-i müşkil gelir âsân ona
Re'yi makbûl-i mizâc-ı devlet
Kalemi bâis-i feyz-i millet
Gelen evrâkı buyurdu tashîh
Lâfz u ta'bîrini kıldı teşrîh
Bî'l-ilâve dahi bir iki mevâd
Eyledi ehl-i ukûlü irşâd
Her ibârâtı kitâbet hikmet
Her rumûzâtı nikat-ı ibret
Nüshası gitmişidi her düvele
Gezdi tesvîdi anın elden ele
Çeşm-i insâf ile ettikte nazar
Diyecek bulmadılar zerre kadar
Sûreti Moskova buldukta vusûl
Etmemişti o siyâk üzre kabûl
Garazı anlaşılıp be-heme-hâl
Bî-esâs iş ile etmek işgâl
Sulha rağbet ederek ikide bir
Yine kendisi işe sekte verir

2. devre, no:11/172-176

Başvekil nâm Nesselrode tekrâr
Etti bu vechile neşr ü iş'âr
Garazı devletimin harb değil
Dâimâ sulh u salâha mâil
Şu vukûâtta maksat ancak
Mezhebi taht-ı nizâma koymak
Hakkı var imparatorun diyerek
Şu zeminlerde kelâm eyleyerek
Halkı kandırmak için etti beyân
Gazete vâsıtasıyla i'lân
Herkesin fikrine vermektî fütûr
Eylemek aybını bir de mestûr
Cerh edip her sözünü Avrupalı
Verdi anlar da cevâbın karşı

Yemm medâr olsa da eşcâr kalem
Varta-i bahri yine şerh edemem
Olup evvelce donanma hâzır
Müstakil Bahr-ı Siyâh'a dâir
Ba'zı noxsânları itmâm olunup
Müntehab cünd-i bahâdır konulup
Çıkarıldı karakollar dışarı
Boğaz ağzında gezip döndü geri
Keşti-i Rus dahi geşt ü güzâr
Eyleyip avladı deryâda şikâr
Münkazî olmadan evvel müddet
Etti vapur medârı sirkat
Tuttu pervâzı dahi bî-pervâ
Mûm donanmasını kıldı icrâ
Kapudanlık bilen olsaydı eger
Göz göre olmaz idi bunca zarar
İlm-i bahriyyede behre lâzım
Amelîsi ise elzem dâim
İ'tinâ etmedi Mahmud Pâşâ
Sormayıp ehl-i vukûfa asla
Müteahhid idi deryâca o zât
Yoğiken katre kadar ma'lûmât
Yalnız Patrona Osmân Pâşâ
Aklına yelken edip uydu ona
Ederek ba'zı hafî tenbîhât
Edip i'tâ yerine ta'lîmât
On iki kıt'a sefîne ihrâc
Olarak Bahr-ı Siyâh'a inhâc
Merkez olmuştu Sinop limânı
İşiten etti taaccüp ânı
Yan gelip mekr-i adudan gâfil
Oldu bâis buna re'y-i bâtıl
Çerkese Mustafa Pâşâ me'mûr
Olup irsâl dahi üç vâpur
Avdetinde Sinop'a uğrayarak
Ana mümkündü alıp da çıkmak
İhtirazen Kapudân Pâşâ'dan
Dahi havf etmiş idi a'dâdan

Alarak hâsılı Moskovlu haber
Yâ'ni limana çekilmiş gemiler
Edip ol anda donanma irsâl
Naşimof nâm amirali îsâl
Dört üç-anbarlı büyük bir kuvvet
Sevk edip hayli "kabak"la "korvet"
Rûzigârın önüne düştü adû
Girdi bir puslu havada içerü
İbtidâ attı "Nizâmî"ye topu

Düşmenin geldiğini duydu topu
Bir iki üç alabanda sağarak
Gülle mânende-i bârân yağarak
Kapudan Kadri Bey oldu güm-nâm
Rütbe-i kadri şehâdetle bekâm
İmamoğlu Ali Bey nâm dîlir
Olıcak bindiği nâvında habîr
Gelerek “kulzüm-i” sa’y u cûşa
Atmayıp dâne-i topu boşa
Edip ibrâz-ı besâlet ammâ
Kalmayıp kimse yanında hayfâ
Verdi cephâneye ateş o zaman
Attı kendiyle gemiyi der-ân
Devlet uğrunda edip cân fedâ
Haşre dek nâmını kıldı ibka
Kapudân-ı “Gül-i Deryâ-yı Sefid”
Gemiden eyleyerek kat’ı- ümîd
Der’akab yâni Hasan Bey nâ-çâr
Hevl-i cân ile çıkıp çizdi kenâr
Firkateyn kâidi mîri Edhem
Kullanıp gerçi dayanmış idi hem
Gemi pek çok zedelendi battı
Sâhile kendi kapağı attı
Keşti-i Fazl-ı ilâhi a’dâ
Sa’y ile etmeğe gark u ifnâ
Çünkü destinden otuz yıl akdem
Alınıp sonra yapılmış muhkem
Anı da eyleyip ihrak adû
Buldu zu’minca ferâh moskovlu
Kapudânı Ali Mâhir Bey idi
Vâkıa gayreti zâhir Bey idi
Arayıp gerçi rehâya tedbîr
Karada geçti ele kendi esîr
Batırıp gülle “Nesîm-i Zafer”i
Bezl-i cân eyledi hayli neferi
Hüseyn Bey vurulup düştü o ân
Oldu müstağrak-ı gark-ı gufrân
Kapudân Râşid ihâfe ederek
Bırakıp adn-i İlâha giderek
Oldu “Dimyât” dahi gark ü nâ-bûd
Asker-ı Mısır idi anda mevcûd
Kurtarıp kendini Şâhin kapudân
Bâzı mellâh ile çıktı der-ân
Dayanıp “Necm-feşân”ın takımı
Telef oldu kimi kurtuldu kimi
Sa’y edip binbaşı mîr-i İzzet
Karaya çıktı çekip çok zahmet
“Feyz-i Ma’bûd”da bir onbaşı

Edip âlem ana bin şâbâsı
Giresun'lu idi hem Abdullah
Eylesin sa'yını meşkûr Allah
Yaptığı tavg-ı beşerden bîrûn
Hizmeti gayreti hadden efzûn
Cân-sipârâne büyük bir ikdâm
Dahi diğerlerine bil-ibrâm
Ansızın gülle düşüp sağ koluna
Aldı mehtâbı o anda soluna
Memesi üstüne düştü misket
Yine ol hâl ile etti gayret
Çekti birkaç kişi top başından
Sâhile çıktı o hâletde iken
Merhem-i sabrı vurup yâresine
Kimseye bak demeyip çâresine
Sonra Tersâneye buldukta vusûl
Oldu hakkında nevâziş mebzûl
Gitti gördü anı Sadr-ı a'zam
Verdi ihsân o vezir-i efham
Hüseyn Bey'di süvâri gemide
Amiral aldı götürdü anı da
Etti Bozcaadalı çok gayret
Görse Nelson'a gelirdi hayret
Yâ'ni Pâşâ-yı semiyî-i Hüseyin
Nâm u nâmusuna hiç vermedi şeyn
Edip ol zât mukaddem ihtâr
Sinob'a girmemek üzre ısrâr
Âkıbet olmadı bir şey'e müfid
Kendi de top yoluna gitti şehîd
Battı vapur-ı "Ereğli" tekmîl
Etti baştan kara mîr İsmâil

Bulunup İngilizin bir gemi hem
Oldu müstağrak-ı deryâ-yı adem
Çıkıp ol âteş içinden "Tâif"
Kapudan Yahya Bey oldu hâif
Anı tevkîf ederek anbâra
Yüzbaşı buldu rehâya çâre
Oldu on bir gemi dûçâr-ı kazâ
Etti bin elli nefer azm-i beka
Sâhile çıktı iki bin miktar
Dahi mecrûh iki yüz altmış var
Neferât ile küçük zâbitler
Hârikulâde edip arz-ı hüner
Topu ibrâz-ı şecâat ederek
Doğrusu cümlesi gayret ederek
Sa'y edip ez-dil ü cân merdâne
Çalışılmıştı fedâkârâne

O kadar kuvvete karşı durmak
Kimsenin kârı değildir ancak
Müteaddid kırılıp cünd-i adû
Denizi lâşesi etti memlû
Yağlı paçavra atıp bit-ta'kîb
Memleket yanmış idi nısfâ karîb
Hâkim-i belde muhâfızla kaçıp
Yerli topçusuna onlar yol açıp
Tâbyalar işlemeyince nâ-çâr
Kal'adan oldu top atmak düşvâr
Moskovun da zedelendi pek çok
Gemiler gitmesinin mümkünü yok
İki gün kaldı berâ-yı ta'mîr
Buldu yüz on neferi aldı esîr
Yaralanmış idi Osmân Pâşâ
Oldu sâir üserâyâ hem-pâ
Edip orsa-boca avdet amiral
Dümeni yelkeni yok bî-per ü bâl
Gelip İstanbul'a "Tâif"le haber
Kalmadı dendi donanmadan eser
Âlemi nâr-ı gama yandırdı
Avaron vak'asını andırdı
Etti mâtem bu küdüretle enâm
Oldu mustağrak-ı bahr-i âlâm
Şaşırp pûsulayı bazı ümerâ
Çok telâş etti Kapudan Pâşâ
Oldu devletçe bu iş gerçi suâl
Etmedi kimse suçu üstüne mâl
Bu husûs âleme verdi dehşet
Devleteyne gelip artık gayret
Sinob'a sür'atle üç vapur
Olup irsâl sefirler mecbûr
Olarak Bahr-ı Siyâh'a teşvîk
Mâcerâyı edip anlar tahkîk
Amiraller tarafından der-ân
Mençikof'a olup iş'âr-ı beyân
Bir vapur sevkile Sivastopol'a
Yelkeni itti suya verdi mola
Yedi mil oldu denizden temdîd
Geçmemek üzre kılındı te'kîd
Denilip haddi tecavüz etme
Sâhil-i devlete yâni gitme
Vâkıâ çekti donanmasını ol
Bulmayı gayri beri geçmeğe yol
Denize çıktı sefâyin toptan
Girdi limanına artık düşman
Gemiler her tarafa yol buldu
Nakl-i erzâk u mühimmât oldu

2. devre, no:12/189-192

Bir gemi girdi Boğaz'dan içerû
Sık boğaz olmuş idi moskovlu
Zâbitân u neferât ile hekîm
Otuz üç tanesi oldu teslîm
Aranıldıkta derunu bizzât
Çıktı nâriyyeye dâir edevât
Zâbitânı olup istintâk
Güiyâ kalmamış ab u erzâk
Çıkarıp topları atmışlar imiş
Vâkıâ hayli mühimmât var imiş
Zabt olundu hele ber-vech-i yesîr
Cünd-i bahriyye-i Rus oldu esir
İstikamet yakışır kilke müdâm
Eğrilik tîği eder dûr-ı be-nâm
Yine bir hîle kurup imparator
Herkesi vermek için ye's-i fütûr
Gösterip sulha muahhar rağbet
Yine tasvîb edip dört devlet
Zât-ı şâhânedan iş istifzân
Olunup meclis-i mahsûsa beyân
Verilip maslahata cüz'î karar
Temşiyet bulmuş idi bir mikdâr
İstedi sulhü anuñün devlet
Kala Rûsiyye'de mes'ûliyyet
Görünüp hey'ete sormak elzem
Cümlelerin re'yi beraber ola hem

Olunup meclise da'vet vükelâ
Ulema saniye ûla bâlâ
Der-miyan eyleyerek maslahatı
Düşünüldü zarar ü menfaati
Vükela kıldı beyân îcâbı
Elzemîyâtdan olan esbâbı
Buyurup meclise şeyhülislâm
Ne ise re'yiniz olsun ifhâm
Evvelâ akçe olundukta suâl
Gösterip Nâzır-ı Mâliye melâl
Vâkıâ harb nûkuda mevkûf
Himmet-i hey'et olursa masrûf
Müsteşârdan olunup istifşâr
Adem-i kuvveti kıldı izhâr
Kimi kurşun ile bârut îmâ
Ederek bâzısı güçlük inbâ
Birisi eyledi ta'dâd-ı nüfûs
Yâni altmış yedi milyon dedi Rûs
O dahi istedi harbi ammâ
Mülk-i düşmende olursa gavgâ
Sulhü gavgâya biri bi't-tercih

Eyleyip harb ü sitîzi takbîh
Sulhü etmiş idi zâten biri cerh
Eyleyip bâri deyip millete şerh
Gâlibiyyetle olur sulh ü salâh
Devlet ânımla bulur fevz ü felâh
Mâni'-i râhat ise ceng ü cidâl
Harb ile hıfz olunur istiklâl
Olunan masrafı etsin tazmîn
Denilip devleti kılsın te'mîn
Bu suâle olunup isti'câb
Verilip re'y edene böyle cevâb
Pây-taht olmayıcak istîlâ
Moskov eyler mi bir akçe i'tâ
Birisi başladı nush u pende
Meclis erbâbına geldi hande
Bahr u berden ümerây-ı asker
O kadar kudretimiz yok dediler
Mebhas-ı cenge girişti ulemâ
Diyerek olmalı mutlak gavgâ
Müttehid cümlesi harbi tensîb
Eyleyip nâsı cihâda tergîb
Kimisi aylığımız terk ederiz
Dediler bâzısı biz de gideriz
Aylığı terk ile hiç iş mi biter
Cenge ecnâd-ı muallim ister
Dedi bir zât ulemâdan yekden
On iki bin kılıç ister düşmen
On iki kerre otuz bin yetmez
Cünd-i mevcûd kifâyet etmez
Zaferin zevki seferde ma'lûm
Akçe ve esliha asker melzûm
Herkesin hâsılı re'yi telmîh
Olunup sulh cihâda tercîh
Biz-zarûr oldu beyân za'fiyyet
Ahz-ı fetvâya göründü hâcet
Şer'e tatbîk olunup bi'l-icâb
Rü'yet-i sulha alınmıştı cevâb
İttifâk üzere karar-gîr oldu
Yazılıp mazbata temhîr oldu
Zât-ı şâhâneye arz-ı takdîm
Olarak hatt-ı hümayûn terkîm

Zikr-i âtîde husûsât imlâ
Sulh ile bunlar olursa febihâ
Evvelâ Memleketeyn'den gitsin
Orasın tahliye vü terk etsin
Sâniyen devleti kılsın te'mîn
Ola ammâ ki o da sıdka karîn

Bî-taraf beldede meclis olsun
Maslahat doğruca faysal bulsun
Devleteynin ola re'yi munzam
Gide me'mûr-ı murahasları hem
İşte bu vechile nâzır Pâşâ
Kaleme aldı işi pek a'lâ
Bildirip elçilere bi't-takrir
Etti devletlere anlar tesyîr

Giremez arsa-i heycâya kalem
Bahs-i gavgâya gelince ebkem
Toplanıp Fâtih'e birkaç talebe
Diyerek sulh olacak ne sebebe
Dersiâmlardan edip istifsâr
Bildiğin etmeyip anlar izhâr
Sözü ayağa düşürdü ulemâ
Bir iki gün uzadı bu da'vâ
Ekseri serseri câhil haylâz
İlmden behresi yok bâzı yobâz
Çıkmayıp ehl-i hayâ medreseden
Kendini bilmeyen ortada gezen
Topu üç yüzden ibâret tâlib
Oldular pekçoğu havfa zâhib
Çekilip bir iki tâbur asker
Kaçtılar korkularından ekser
Bâb-ı fetvâya birikti ferdâ
Aklı ermez bir iki yüz molla
Sordu keyfiyyeti Şeyhülislâm
Doğruca etmediler arz-ı merâm
İçlerinden dedi birkaç ahmak
Bize lâzım değil artık okumak
Bir iki zâtı fakat istemeyiz
Ba'dezîn kimseye bir şey demeyiz
Habbeyi kubbe yapıp bâzı kesân
Suhtegânın revîşi dindi yaman
Herkese verdi biraz endîşe
Düştü bâ'zı vükelâ teşvîşe
Süferâya dahi dehşet verdi
Kimisi kendini beklettirdi
Çekilip bâ'zısı kâşânesine
Meteris yapmış idi hânesine
Gitti Ser-asker-i sâhib-savlet
Dağıtılmıştı biraz cem'iyet
Hâceler cem' olunup akşâmı
Toplayıp suhteleri encâmı
Birazı tard olundu Girid'e
Müsterih oldu kalanlar geride
Dersiâmdan birisi Hoca Nasuh

2. devre, no:13/206-208

Olarak mâil-i fi'l-i makdûh
Eyleyip ya'ni erâcif îrâd
Vükelâ hakkına bâ'zı isnâd
Birisi hakkına ba'zı isnad
Birisi Hamdî-i Dâğistânî
O da gammazlık edip pinhânî
Bunları celb ile bil-istintak
Biri fassâl biri ehl-i nifâk
Nefy ü te'dibleri bit-tensîb
Oldu emsâli o yüzden terhîb

Râzını saklayamaz dilde kalem
Keşf eder olsa da sırr-ı mübhem
Sulha ta'zîz olarak bî-ma'na
Birisi bâ'zı şey etmiş imlâ
Çünkü Şehzâdebaşı bir-ma-ber
Gece dîvâra yapıştırmışlar
Anı ferdâsı görüp ba'zı kesân
Koparılmıştı varakpâre hemân
Sebk-i enfâz-ı maânîsi acîb
Hatt u inşâ vü mezâyâsı garîb
İzzet-i nefsine düşmüş gûyâ
Sulhü istermiş anuçün vükelâ
Harbden fârig olursa devlet
Fitne ihdâs edecekmiş millet
Buna dâir daha sâir ta'bir
Halkı teşcî'e lüzumsuz tedbîr
Azv olundu bir iki zâta bu iş
Sulhü men'etmek için yaptırmış
Anı tecviz eder mi âkil
Ola ifsâd u nifâka mâil
Sulha rağbet aralıkta âdet
Harb olur bulmasa hüsn-i sûret
Çünkü encâmı husûsun zâhir
Çengi müntec olacaktır âhir
Vükelâ olmasın iş derler mi
Zarâr-ı devleti isterler mi
Hey'etin râhatı himmetle olur
Devletin kuvveti milletle olur
Etti Rûsiyye o sulhü yine red
Geldi her devlete hayret-i bî-had

Azl olundu Kapudân-ı deryâ
Sû-i tedbîr ile Mahmûd Pâşâ
Sinob'un vak'ası olmuştu sebeb
Bolu'ya nefyi görüldü enseb
Kapudânlıkla Rızâ Pâşâ'nın
Oldu terfî'gine kadri ânın

Olmasa hâmede te'sîr-i kabûl
Kat'eder her işi seyf-i meslûl
Olup İngiltere'de hayli makal
Yâni meclisce olundukta suâl
Lord Palmerston edip feth-i dehân
Başlayıp bahse o sâhib irfân
İttifâk etmez ise üç devlet
Eder îrâs-ı mazarrat kat kat
Dostumuz Devlet-i Âl-i Osmân
İttifâk etmek anınla bize şân
İltizâm etmez isek bu hâli
Bozular cümlelerin istikbâli
Moskov'un ettiği hadden birûn
Zararı fâidesinden efzûn
Mülk-i devlette fevâid der-kâr
Bunu tüccârımız etmez inkâr
Sözü Rûsiyyelinin işte yalan
Haklıdır Devlet-i Âl-i Osmân
Mutlaka hıfz u himâye lâzım
Dahi nâmûsu vikaye lâzım
Buna dâir dahi bir nice kelâm
Edip a'zâları encâm ilzâm
Meclise eylediği re'y-i güzîn
Cümle indinde karîn-i tahsîn

Ba'dezîn bir yere geldi millet
Olarak Londra'da cem'iyet
Harbin olmaklığını istid'â
Eyleyip meclise arz u inhâ
Gösterip cümlesi cenge hâhiş
Sorulup hey'ete tekrâr bu iş
Çün Rusell nâm reisü'l-vükelâ
Gerçi etmişti mukaddem ihfâ
Vâkîü'l-hâl bu def'a tekmil
Eyleyip meclise şerh u tafsîl
Moskov'un kizbini meydâna kodu
Gelen evrâkını resmen okudu:
Devletin mülkünü taksîm edelim
Beynimizde anı tanzîm edelim
Duymasın âhır zinhâr demiş
İngiliz devletine yazmış imiş
İşte Rûsiyyelinin tedbîri
Avrupa kıt'asının teshîri
Dönmeyip hâsılı efkârından
Geçmeyip nâfile etvârından
Harpsiz halli bunun nâ-kabil
Olmuyor hakkına asla ka'il
İşte bu vechile kıldı izhâr

Birleşip hâsılı re'y-i efkâr
Kuvveden fi'le çıkıp işler hep
Anlaşıldıkta merâm ü matlab
Clarendon olup artık mebhut
Etti Rûsiyye taraftarı sükût
Harbin i'lânı karar-gîr olarak
Alenen millete tebşîr olarak
Çekilip elçisi Petersburg'dan
Def' olunmuştu sefir-i düşmen

Harbe olmuştu Napolyon mecbûr
Kesb-i şöhret için ol imparator
Dahi ezcümle nüfûzun tezyîd
Eylemek müddet-i hikmet temdîd
Vereli Paris'e zatı ziyet
Yatışıp buldu Fransa râhat
Aklı eslâfına tercîh olunur
Mülkü tanzîmde nâdir bulunur
Etti şu vak'ada pek çok himmet
Devlete verdi büyük emniyyet
Vâkı'â kendinin istikrârı
Bir de halkın düzele efkârı
Milleti iş ile etmek işgal
Kuvvet-i devlete bâis fil-hâl
Gerçi âmâde olup gavgaya
Kendin önce komadı ortaya
Olmasın zâtına mes'ûliyyet
Sebeb oldu demesin bir devlet
Ehl-i irfâna ehemdir bu revîş
Girer elbet yola tadrîc ile iş
Âkılâne edip evvel temkîn
İngilizler anı kıldı te'mîn
İttifâka verilip önce karar
Millete sonra olundu izhâr

İhtiyat üzre muahhar Roma'ya
Gönderip haylice asker oraya
Hıfz-ı âyîn-i hükûmet olarak
Papa ol sâyede râhat bularak
Nemçe'ye karşı olup maksûdu
Alamanya'nın ola meşhûdu
İstirâhatta İtalya kaldı
Doğrusu imparator şân aldı

Eyleyip Moskov'a nâme tisyâr
Dostâne anı etti ihtâr
Nusha dâir idi lafzı ammâ
Harbi her harfî ederdi îmâ

2.devre, no:14/223-224

Gerçi sûrette mefâdı ahsen
Dikkat oldukta misâli sûzen
Râhat-ı âleme sekte verme
Diyerek sonra vebâle girme
Devletin mülk-i sarîhinden git
Askeri çek talebi tahfif et
Sinob'un vak'asını bi'l-iş'âr
Haksız olduğunu kıldı izbâr
Dostunuz eski Napolyon hâlâ
Diyerek nâmeye koydu imzâ

Nikola Pavloviç'e bil-isbâl
Olup âteş-zen-i kânûn-i cidâl
Kendini hiddet edip isti'âb
Yazdı bu vechile şiddetle cevâb:

“Bin sekiz yüz on iki sâlinde
En büyük kuvvetiniz hâlinde
Yâda gelmez mi aceb ol hengâm
Cündümüz Pâris'e vermişti nizâm”
Bonapart vak'asın etti îmâ
Nâ-be-câ böyle nice söz inbâ
Bu cevâb ile gelip bir nâme
Elden artık bırakıldı hâme

Ettirip meclis-i mahsûs küşâd
Nutkunu kıldı Napolyon îrâd
Söz edip kaht u gâlâdan dolayı
Hâlet-i ceng ü duâdan dolayı
Vak'a-i hâzıradan hüzn ü melâl
Gösterip meclise îsâr-ı kelâl
“İşte Rûsiyyelinin ifsâdı
Renciş-i hâtıra oldu bâdi
Eyleyip ahde mugâyir hareket
Avrupa zabtını kıldı niyyet
Devletin mülkün edip istîlâ
Bozdu vezn-i düveli bî-pervâ
Etti komşusuna ol gûne hasâr
Niyyet-i fâsidi ahz-ı aktâr
Men'ine çok çalıştı ammâ
Nushumuz etmedi asla isgâ
Tek anın matlabı hâsıl olsun
Âlemin râhatı zâil olsun
Bizi ol imparator-ı mağrûr
Edecek harb u kîtâle mecbûr
Irz u âsâyışın istihsâli
Dahi nâmûsumuz istikmâli
Maksad ancak bu kadar gâileden

Kurtula Avrupalı hâileden
Değiliz fâide efkârında
Sa'yimiz âlemin i'mârında
Hıfz-ı nâmûs-ı hükûmettir bu
Bir hırâsetten ibârettir bu
Râhat-ı âlemin istimrârı
Ba'dezîn olmaya harb âsâri
Gayret-i hubb-ı vatandır maksûd
Sonradan devletimiz görmek sûd
Seferin külfeti gerçi zâhir
Dâimî sulh olacaktır âhir
Oluna cem'-i cünûda ikdâm
Dahi tanzîm-i mühimmâta kıyâm
Kendini bilmeyene bildirmek
Böyle bir vak'ada elzemdir pek"
İşte bu vechile îrâd-ı kelâm
Olunup cümleye ifhâm-ı merâm
Hâmenin olmasa ger tedbîri
Ruy-ı şemşîrde gör te'sîri
Müttefikler tarafından i'lân
Olarak Moskov'a resmîce beyân
Kat'olup rişte-i hubb u sohbet
Geldi hasmâneye mecbûriyyet
Tarafeynin çekilip elçileri
Avrupa halkı giderdi kederi
Verdi kuvvetle o iki devlet
Cânib-i saltanata emniyyet

Bir ahid-nâme yapılmak enseb
Tarafeynden olarak böyle taleb

2. devre, no:15/234-240

Devleteynin gelecek askerine
İhtirâmât ola her birine
İşlerinde olarak teshîlât
İhtiyâcâtına hem ikdâmât
Askerin râhatıdır asl-ı merâm
Ne kadar müddet ederse ârâm
Akçesiyle verile me'kûlât
Etseler her ne ki arz-ı hâcât
Yalnız etmeye sulhü devlet
Etse birlikte verilsin sûret
Devletin kal'a vü mevk'ilerini
Terk ü teslîm edeler her birini
Sulh akibinde geriye ric'at
Edeler kırk gün içinde avdet
Bi'l-ilâve daha sâir şeyler
Derc olunmuştu husûs-ı diger
İttifak-nâme bu yolda tenmîk

Oldu imzâ vü te'âti tasdîk
Devleteyn ile musâvât hâsıl
Oldu ser-hadd-i kemâle vâsıl
Bahr-ı Baltık tarafın teshîre
Bakılıp lâzime-i tedbîre
İngiliz etti donanma ihrâc
Mislini kıldı Fransa inhâc
Başkumandanlığı meşhûr amiral
Napier'e oldu ihâle derhâl
Gemiler gönderilip pey-der-pey
Muntazam asker ile her bir şey

Cünd-i berriyyeleri bi't-tertib
Olup İslâmbol'a ba's u tesrib
Gelip İngiltere'den bir vapor
Yapmamış mislini bir fabrikator
İsmidir Hîmalaya cism-i cesîm
Sanki deryâda yürür kûh-i azîm
Altı bin âdemi bil-isti'âb
Görmeyen kimse eder isti'câb
Altı yüz kıt'a gemi tahmînen
Gönderilmişti topu tahmîlen
Asker i'zâmına ikdâm-ı müdâm
Ettiler nakl-i mühimmâta kıyâm
Oldu merkez Gelibolu evvel
Arsa-i mahşere döndü o mahal
Yaptılar tâbya vü istihkâmât
Sanki ser-hadde gibi bir harekât
Komsiyon örfü berâ-yı ikrâm
Eyleyip maslahatı istilzâm
Gidip Osman Bey ile bir de livâ
Hem Kabûlî ma'ârif-pîrâ
Bâ'zı hâne olunup tahliye
Dahi îcârları hem te'diye
Anların ma'rifetiyle sûret
Verilip her şey olundu rü'yet
Düvel-i müttefika olmadı bâr
Bilerek etmedi halkı ızrâr
Akçesiyle alınıp me'kûlât

Kat'olunmuş idi her bir fi'ât
Her ne vermişse ahâlî-i kazâ
Nakden olmuştu bahâsı i'tâ
Hâs ta'yîn verip askerlerine
Lira harc eylediler su yerine
Gelen asker oraya dolmuş idi
Sonra İslâmbol'a celb olmuş idi
Yerleşip kışlalara bir müddet

Edip ecnâd yerinde râhat
Gelibolu'da Fransızlardan
Oldu terbiyye edepsizlik eden
İngiliz askerinin şekli zarîf
Hep nahîfû'l-beden endâmı latîf
Hem mülebbes çoğu boylu poslu
Terbiye görmüş akıllı uslu
Donsuz asker denilen fistanlı
Güçlü kuvvetli mehîb ü şanlı
Baş kumandanlık ile Lord Raglan
Olup i'zâm o sâhib-îkân
Bulunup ma'rekelerde pek çok
Var o fende hüneri sağ kolu yok;
Karada cünd-ı Fransız meşhûr
Gözü pek gönlü katı ceş-i cesur
Başı sarıklı "zuhaf" nâm asker
Gerçi serbest ise de ceng-âver
Sevk edip hayli Cezâyirli arap
Müntehab cünd-i süvâri idi hep
Bil-azîme mareşal Saint-Arnaud
Olup ordulara ser-asker o
Bonapart vak'ası hengâmında
Vurulup ma'reke eyyâmında
O zamandan beri çok gün görmüş
Haylice yaş yaşamış dem sürmüş
Canrobert idi reîsü'l-erkân
Hem mu'âvin olup ol nâdire-dân
Dahi birlikte de Napolyon der-hâl
Yâni hem nâmını etti irsâl
Duck de Cambridge gelip İngiltere'den
Kendi istek ederek ol pür-fen
Biri oturdu Neşât-âbâd'a
Biri Fer'iyye'de fevkal'âde
Haklarında olarak çok hürmet
İhtirâmât-ı ri'âyât kat kat
Başka başka ikisi de tatyîb
Oldu devletçe ziyâfet tertib
Amiraller ile ser-askerler
Cenerallerle livâ-yı asker
Da'vet olmuştu umûmen süferâ
Gelip erbâb-ı menâsıb vükelâ
Çünkü Beylerbeyi cây-ı hâli
Oldu tasvîb o sarây-ı âlî

Oturup sofrada yüz on yedi zât
Müte'addid ni'am ü meşrûbât
Zat-ı şâhâne dahi bi't-teşrîf
Cümle mihmânı buyurdu taltîf

Gelip İspanya'dan evvelce Prime
Oldu hakkında ziyâde tekrîm
Zâten Avrupa'ca meşhûr ceneral
Vâkıf-ı hendese vü harb ü cidâl
Dolaşıp Rumeli'yi bir müddet
Gezip orduları etti avdet

Mihr-i şâhen-şeh-i gerdûn-vakar
Yâni ser-asker-i Haydar-Kerrâr
O Muhammed Ali Pâşâ-yı cemîl
Etmeyip emr-i cihâdı ta'tîl
Etti şu vak'ada pek çok himmet
Harbin i'lânına gâyet gayret
Mukdim u mukbil u mağrûr u gayûr
Rûz u şeb eyleyerek sarf-ı şu'ûr

Yoksa da gerçi mu'în ü yaver
Çünkü hoşnûd idi yek-ser asker
Râh-ı ebnâ-yı zemâna gitmez
Hiçbir ferde tekâpû etmez
İnfisâl eyledi mecbûren o zât
Hasbe'l-icâb olup tevcihât

Yine ol câha Rızâ Pâşâ'nın
Nasbı tensîb görüldü ânın
Emelî üzre sipih-dâr oldu
Bedr-i ikbâli bedîdâr oldu
Dahi Kıbrıslı Muhammed Pâşâ
Oldu vâlâ kapudân-ı deryâ
Olamaz fülk-i felek behemehâl
Keştî-i re'yi yanında sandal
Kıldı Tophâne'de Fethi Pâşâ
Her mühimmâtı müheyyâ vâlâ

Âkil ü âdil-i deryâ-dildir
Millete menfaati şâmildir
Yoğiken önce tedârikten eser
Hâtıra gelmez idi çünkü sefer
Evvel etmişdi cihâdı der-pîş
Düşünüp âhırın ol dûr-endîş
Sarf-ı endîşe-yi firkat ederek
Bezl-i nakdîne-i himmet ederek
Etmeyip nâfile zâyi evkat
Kıldı vaktiyle tehiyye edevât
Dökdürüp haylice top sür'atle
Dop dolu gülle yapıp himmetle
Her mühimmâtı mükemmel verdi
Ne ki istenmiş ise gönderdi

Yaptırıp her tarafa istihkâm
Kâmilen eyleyip itmâm-ı mehâm
Etti her cânibe eşyâ irsâl
Kal'a vü iskeleler mâl-â-mâl
Devlet ü millet için subh ü mesâ
Bî-huzûr oldu o kâr-ı fermâ

Etmese sebt havâdis hâme
Kimse âgâh olamaz ahkâma
İngiliz elçisinin inhâsı
Kapu'ya sûret-i istid'âsı
Mülk'i şâhânedede zîr-i destân
Her biri ola nazarda yeksân
Düşse ger mahkemece bir da'vâ
Ola icrâ'yı şehâdet isgâ
Serbesiyyetde müsâvât üzre

Yâni müslimle mesâfât üzre
Cizye vergisi dahi bil-ilgâ
Eski ta'birler olunmak imhâ
Vakf ise mülk ola her bir hâne
İntikal eyleye hem hîşâne
İltimâsın biri men'i üserâ
Ba'dezin olmaması bey'-ü şirâ
Hem tamâmı ile Tanzîmât'ı
Ya'ni tasrîh edip ıslâhâtı
İşte bu vechile etti takrîr
Bâb-ı Âli'ye ekîden tahrîr
Hey-et-i devlete hayret verdi
Dahi icrâsını va'd ettirdi
Hâkim-i mahkeme-i rûz-ı cezâ
Gösterir mi bu hususâta rızâ
Oldu beyne'l-vükelâ bahs-ı amîk
Vakt-ı merhûna kılındı ta'lik

Şeyhulislâm edip isti'fâ
Ya'ni azlolmasını istircâ
Ârif-i hikmet-i ilm-i hey'et
Vâkıf-ı sırrı-ı rumûz-ı devlet
Râsihu'l kalb muhibb-i nebevî
İ'tikadı bütün îmânı kavî

Oldu peygüle-nişîn-i uzlet
Tâ'at-ı Hak ile buldu râhat
Yerine Ârif-i uhrâ geldi
Mukni-i meclis-i vâlâ geldi
Bu dahi âlem-i âlî-derecât
Âkıl ü âdil ü kâmil bir zât

Kıldı Őu mes'elede çok tetkik
Eyledi Şer'-i Őerife tatbik

Verdi hem nâib ü kuzzâta nizâm
Yoluna girdi mevâlî-i kirâm
Yaptı nüvvâba dahi bir mekteb
İmtihân maddesi ya'ni matlab
İltimâsın önünü kesti biraz
Vermeyip kadî-i cuhhâle cevâz
Resm-i zâid ile harc-ı hüccet
Mu'tedil olmağa verdi sûret
Buyurup Şer'-i mübîni icrâ
Eyledi ehl-i ulûmu ihyâ

Rü'yet olmazsa Őerî'atle mevâd
Cereyân eyler o dem âb-ı fesâd
Hâkim olmazsa hakîm-i âdil
Marazı dilde olur mu zâil

Olıcak Şer'e mesâlih tatbik
Edemez kimseyi kimse tazyik
Şer'-i Hakk ile görülürse da'vâ
Hiç halkın olamaz hakkı hebâ
MüteŐerri' müteverri' hükkâm
Kırk yarar bir kılı kılrsa ikdâm
Şâhid-i zoru ederise tedkik
Hakk u bâtil olur elbet tefrik
Fasl-ı da'vâda eden sa'y-ı cemil
İki âlemde bulur ecr-i cezil

Müterakkıb idi ehl-i İslâm
Bir fütuhât u meserrât-ı müdâm
Ruz u Şeb fikri Ömer Pâşâ'nın
Burnunu kırmak olup a'dânın
Tutrakan'dan geçirip askerini
Der'akap tuttu Karantin yerini
Zabt olup Oltenie nâm mahâl
Eyleyip ânı tasavvur evvel
Hendese üzre o sâhib savlet
Verdi derhâl oraya takviyyet
Yaptı Ye'cüc-ı adûya bir sed
Görse etmez idi İskender red
Durup ecnâd-ı Şecâat-mu'tâd
Ya'ni saf-beste-i meydân-ı cihâd
Gelerek on yedi bin Moskovlu
Dört bin asker ile durdu karŐu
Fenn-i harb üzre buyurdu hareket

Verdi bin hatve kalınca ruhsat
Başlayıp âteşe seşhâ neciler
Öndeki hattı edip zır ü zeber
Arap Ağa ile Hâlid Pâşâ
Edip ibrâz-ı besâlet hakkâ
Adadan topları mikrâz-vârî
Uydurup yaktı adûyu nârî
Atılıp karşıya salkım vâfir
Eser-i rahnesi oldu zâhir
Bozulup münhezimen Moskovlu
Çekilip havf u hırâsıyla geri

Letâif-i Edebiyye

[1. devre no:47/709-710]

Ecille-i üsdebâdan iki zât beyninde muhâvere-i edebiyye

Arabça isteyen urbâna gitsin
Acemce isteyen İrân'a gitsin
Frengîler Frengistân'a gitsin
Bunu fehm etmeyen câhil demektir
Ki biz (Türk'üz) (*) bize Türkî gerekir

Cevâb

Lisân-ı Türkü terk etmişdi âbâ
Lisân-ı asrıda terk etse ebnâ
Ne dersin söyle ey münşî-i dânâ
Tekellümde nasıl etmek gerekdir
Meğer kasdın bize dilsiz demektir
Arabca her lugat urbâna gitse
Acemce her sühan İrân'a gitse
Frenkî'ler Frengistân'a gitse
Lisân-ı milleti mahv eylemekdir
Bunu fehm etmeyen câhil demektir

Cevâb ül cevâb

Merâmın ey sühan-ver kangı âbâ
Selef etmiş lisân-ı Türkü ihyâ
Sen ol isterisen münşî-i dânâ
Sözün indimde gayet bî-nemektir
Bilâ-mücib Arapça (*) söylemektir
Lugat gitsin diyen yok efendi
Kim bu rey-i nâ-pesendi
Kavâid vaz'eder her kavme kendi
Sühan fehm eylemek akla mihekdir
Sühan fehm etmeyen ahmak demektir
(*) Türk'ük

Nazîre-i Vakt

[1.devre, no:35/556-557]

Artdıkça za'f bir kişinin cânı bâr olur
Çökdükçe ye's-i tâbiş-i irfânı târ olur

Gülşenleri harâbe görür bülbülân-ı bûm
Perverde etdiği gül-i nazânı hâr olur

Bir şâire fenâ-yı cihandan becâ mı gâm
Cânı yok olsa dehrde divânı vâr olur

Ta'rîz-i in u ân ona tesir eder mi hiç
Bir kimsenin ki nefesine vicdânı yâr olur
Vicedânı olmayıp da utanmazsa halkdan
Bak öyle şahsa dîn ile imânı âr olur

Her kim ziyâna mazhar ise nef'-i nâs için
Ma'nâda ol mazarratın ünvanı kâr olur

Her nevreside fikre olan zehr-pâş-ı levâm
(Bilsin ki târ-ı kâkül-i canânı mâr olur): yâhud
Bilsin ki yârinin dahi müjgânı mâr olur

Efkârı zâr kalbi zebûn vechi şerm-sâr
Tahkir eder emâsil u akrânı hâr olur

Kâzım Paşa

Manzûme

[1. devre, no:6/87-89; no:8/121-124]

Sâkî çevir demâ-dem câm-ı safâ medârı
Bezîm-i felekde tutsun hurşîdi şerm-sârı
Sâki aman hırâm et nâkısları tamam et
Rindânı mest-i kâm et def' eyleyib humârı
Ey mâh-ı âlem-ârâ sensin cihanda hâlâ
Dihîm-i zevk u şevkin sultân-ı şehr-yârı
Ey ma'den-i mürüvvet rihdâna verme mühlet
Kıl muttasıl inâyet sahbâ-yı gam-küsârı
Dök âb-ı âteşini minâ-yı şu'le-i bârâ
Yak çün çerâğ-ı lâle dağ-ı dil-i nizârı
Peymânelerde sahbâ hem çün perî beşîşe
Andırsın ebr içinde berk-i şerer-nisârı
Hep sende kaldı ümmîd ey yâdgâr-ı cemşîd
Mânend-i câm-ı hurşîd devr eyle durma bâri
Bâbında hep gedâyız muhtâc u bî-nevâyız
Bir câm ile unuttur âlâm-ı rûzgârı
Sensin bu gün bu bezmin sultân-ı cem-nişânı

Zerrâtın âftâbı ecrâmın âsmânı
Sâki kümeýt-i câmı al destine kıyâm et
Her yana bas ayağın âteş gibi hırâm et
Sâki düşürme elden peymâne-i sabûhu
Tâ subh-ı haşr olunca rindâna bezl-i câm et
Meydir ilâc-ı âcil derd-i marîz-i aşka
Merhem sürüp elinle makrûn-ı iltiyâm et
Mey mâye-i muhabbet sen nûr-ı çeşm-i cansın
Göster cemâl-i pâkin dünyâyı mest-i kâm et
Döndürse bâde başın durma çevir piyâle
Olsun cezâ amelde icrâ-yı intikâm et
Rindâna derd-i sahbâ pîr-i meye arak ver
Uşşâka la'lin öpdür zühhâde çok selâm et
Hâk-i vatanda amma hürriyeti görürsün
Pûs ile dest ü pâyın tevkîr ü ihtirâm et
Olsun fedâ yolunda cân-ı gam-âşinâmız
Ey aftâb-ı işve senden budur ricâmız
Sâki kadeh-nisâr ol yağdır şarâb-ı nâbı
Mutrib safâya yol bul çaldır ney ü rübâbı
Sâki hevâ-yı meyle mînâ-yı çarhı döndür
Mutrib sadâ-yı neyle çâk eyle nüh kabâyı
Mey-renk kalbi silsin gam sineden kesilsin
Neyler terâne kılsın def ıstırâbı çeksin
Meyden yapıp gülistân neyden hezâr-ı nâlân
Câm-ı felekde devrân mihr eylesin habâbı
Gösterdi gülde şebnem şebnemde aks-i mehtâb
Sahbâda nakş-ı ber-âb peymânede şerâbı
Nây ü kemân ü tanbur kanun ü ceng ü santur
Çalsın irakla mâhûr dinsin meye cevâbı
Gûş eyledikçe sahbâ coşsun misâl-i deryâ
Kılsın ferîh ü ihyâ rindân-ı dil-harâbı
Olsun terâne-i nây mahsûd-ı nefha-i sûr
Etsin piyâle-i mey şermende âfitâbı
Gam terk-i âlem etsin rindân pür-nagamdır
Dursun sipîhr-i devvâr devrân câm-ı cemdir
Sâki piyâle lerûd bir lâlezâr göster
Arz et cemâl-i pâkin bağ u bahâr göster
Sâki elinde sâğar azm eyle bezm-i nûşa
Çok nahl-i tavr-ı servi âteş-nisâr göster
Yağdır şarâb-ı nâbı bârân gibi cihâna
Mânend-i feyz örtsün bir iktidâr göster
Dök zülf-i müşkirini ruhsâr-ı gerden üzre
Âteşlere sarılmış bî-çîde mâr göster
Eyle habâb-ı meyde aks-i lebin temâşâ
Mirât-ı cân içinde nakş u nigâr göster
Hûbânı bezme celb et uşşâk ile berâber
Meyhânelerde boy boy servi ü çınâr göster
Bir elde zülf ü rûyun bir elde sâğar mey

Cem'eyle mihr ü mâhı leyl ü nehâr göster
Pürçin et ebr ü ânın bakdıkça ehl-i zühde
Ur taşa tîg ü hançer sayd u şikâr göster
Döndür nigâh-ı lutfun uşşâk-ı dil-i nigâre
Peymâne-i safâyı canlarda kıl idâre
Sâki felek muhâlif hükm-i zamâne kemdir
Baht ise nâ-müsâid devr ise pür-sitemdir
Sâki mizâc-ı ümmet efsâne-i garâbet
Rindân harâb-ı hayret fessâk mu'tenemdir
Ey şâh-ı kişver-i dâd sen eylemezsen imdâd
Kâbil olur mu azâd gönlüm esîr-i gamdır
Bir mâha düşdü gönlüm yandı tutuşdu gönlüm
Âhir uyuşdu gönlüm mihnetle pür-elemdir
Oldu serimde peydâ bî-çide mâr-ı sevdâ
Ammâ görürdü hâlâ gîsu-yı ham be-hamdır
Dime bu derd ü sâfi sun cân-ı gam-şikâfi
Mâfât için telâfi ger sence mültezemdir
Meydir hayât-ı âlem zahm-i derûna merhem
Mey içmeğe demâdem devrân u dem bu demdir
Dağ-ı dil-i nezâre kıl derdim ile çâre
Bu bezm-i pür-humâra mey yadigâr-ı cemdir
Cünbüş fûrûş-ı nâz ol refîâr ile ikdâm
Bir elde şîşe-i mey bir elde câm-ı gülfâm
Sâki siner felekde tâ âftâb dönsün
Dursun anda ziyâ câm-ı şarâb dönsün
Sâki çırağ-ı hüsnün pervâne-veş görünce
Nâr-ı firâka cânın yaksın kebâba dönsün
Destinde şîşe-i mey çık raksa gayretinden
Mihr ü mehi çevirsin bu ne kıbâba dönsün
Olsun o rûtbe câri seylâb-ı şevk-i dil kim
Her bir cüdâ-velende bin âsiyâb dönsün
Peymâne-i şarâbın rindâneye adû ver
Bir başka renge girsin rûz-ı hesâb dönsün
Sahbâ-perest aşka serbest olunca mey ver
Taktîl eden ayağın hep kâm-yâb dönsün
Dolab-ı ayş u nûşı kıl öyle kim idâre
Ser-rişte-i muhabbet bî-piç ü tâb dönsün
Etdikçe devr-i daim ecrâm-ı çerh-i minâ
Devr olmasın elinden hurşîd-i câm-ı sahbâ
Sâki meded yetişdir câm-ı cihân-nümâyı
Ednâ bir iltifâtın sultân eder gedâyı
Sâki piyâle göster meyden şelâle göster
Uşşâka nâle göster al deste çeng ü nâyı
Sordum tabîb-i aşka derd-i dilin ilâcın
Dedi ki şîşe çekmek olmuş en kolayı
Pür zahm-ı rişeyim ben muhtâc-ı şîşeyim ben
Bir câm-ı meyle def'et gönlümden ibtilâyı
Etmiş cenâb-ı izzet rûz-ı ezelde kısmet

Rindâna sıdk u safvet sâlûsa bu riyâyı
Destinde sübha zühhâd çeksin elimle evrâd
Sen ney ve meyle kıl şâd uşşâk-ı bi-nevâyı
Meyler dehâna gelsin neyler lisâna gelsin
Rıdvân cihâna gelsin seyr eylesin safâyı
Sâyende (Kâzım)-ı zâr olsun garîk-i envâr
Kıl mest olunca tekrâr câm-ı ferâh-fezâyı
Lutf et ayağ-ı meyden destin ayırma sâki
Tâ rünûmâ olunca uşşâka vech-i bâkî

Hasbihâl'e Nazîre

[1. devre, no:28/435-436]

Olursa gülbün-i huld âşiyânın ey bülbül
Durur yine diken üstünde cânın ey bülbül

Bu kuş diliyle edersin cihâna bast-ı makâl
Lisân-ı hâlimi ayâ lisânın ey bülbül

Çemende sun'-ı celîle delil lâzım ise
Yeter tebessüm gülle figânın ey bülbül

Bu murg-zârda yokdur sana şemîm-i visâl
Harîm-i sadr-ı gül olsa mekânın ey bülbül

Şerâr-i ahker ile berk-i verd-i ter gibidir
Seninle nisbeti pervâne-kânın ey bülbül

Dağıldı hırmen-i çeşmimde dâne-i eşkim
Değince cânıma berk-i zebânın ey bülbül

Çekip piyâle-i gülden şarâb-ı şebnem-i aşk
Süren sefâsını sensin cihânın ey bülbül

Olurdu metn-i gülistân gibi hezâr kitâb
Yazılsa yek varak-ı dâstânın ey bülbül

Çevirdi mastaba-i sumnâta gülzârı
Nedir bu nâliş-i âteş-feşânın ey bülbül

Bu hâr-zâr-ı fenâda misâl-i Kâzım-ı zâr
Geçer medîha-i gülle zamanın ey bülbül

Fî 1 Teşrîn-i Sâni

[beyit]

[1.devre, no:36/565]

İltifât eylese erbâb-ı şekâyâ germi
Sü'edâdan sayılırdı koca arved-i pelîd.

Leylâ Hanım

Nazîre-i Hasbihâl

[1.devre, no:29/452]

Edîbler olamaz hem-zebânın ey bülbül
Bilirse gül bilir ancak lisânın ey bülbül
Nihâl-i gül olıcak sâye-bânın ey bülbül
Çemende hoş geçer elbet zamanın ey bülbül

Seni bu merteye serbest ederse nûkhet-i gül
Onun da cânına işler figânın ey bülbül

Baharda nagamın dinlemek sever-ı âlem
Hazân erince okur dâstanın ey bülbül

Garib âşıkâ nisbetle bahtlısın ki senin
Geçer vatanda bahâr u hazânın ey bülbül

Hayâl-i yâd-ı hazîninle (Hasbihâl) ederek
Diler ki hâmem ola tercümânın ey bülbül

Nazîre

[1.devre, no:31/487-488]

Zîr-i kâkülde ruh-ı dildâr kendin gösterir
Ebr içinde mihr-i pür-envâr kendin gösterir

Zahmına merhem umup hep ol tabîb-i nevrese
Derdini söyler dil-i bîmâr kendin gösterir

Kân-ı aşkın etti çün kûh-ı dili âteş-feşân
Leblerin yâd ettiğim dem nâr kendin gösterir

Arzu-yı pûs-ı lâ'lin dil yine etse nihân
Dideden eşk-i dem-i serşâr kendin gösterir

Ehl-i aşka hâlîmi takrîrde hiç hâcet komaz
Fevr ile mirât-ı dilde yâr kendin gösterir

Hâr-ı cevri ile rakîb hep sineme bin dağ açar
Bir dakika kim o gül-ruhsâr kendin gösterir

Kıl hazer etme tekebbür ey şeh-i iklim-i nâz
Belki bir gün âh-ı âteşbâr kendin gösterir

Vasf-ı dendânınla nâgâh tab'(.....) cûş edip
Bahr-i dilden lü'lü'-i eş'âr kendin gösterir

Fitnat u Leylâ'yı tanzîre yok ammâ kudretim
Hâme-i üşkuste-i gam-hâr kendin göster

İftirâk

[1.devre, no:34/535-536]

Eşkimi cânân edince cuybâr-ı iftirâk
Oldu cisr-i târ-ı âhım rehğüzâr-ı iftirâk
Bezm-i vaslında gönül serbest iken ey gonca-leb
El meded tâ câna dek geçdi bu hâr-ı iftirâk

Âsiyâb-ı mihnet etdi dâne-i cismim dakîk
Hırmen-i ömrüm savurdu rüzgâr-ı iftirâk

Görmez asla gözlerim (.....) bu sahn-i âlemi
Sârsar-ı âhım ile doldu gubâr-ı iftirâk

Akl u cân u sabr u râhat gitdi hep cânân ile
Dağ-ı gam kaldı gönülde yâdigâr-ı iftirâk

Gazel

[1.devre, no:36/562-563]

Sanma kim bir lahzâ dilden aks-i cânânım çıkar
Aşkî kalbimde kalır tenden nedem cânım çıkar

Zülf-i yâri dest-i hasretle arayıp tarasan
Şâne-i endişede akl-ı perîşânım çıkar

Arzû-yi mîve-i vaslıyla pür dağ oldu dil
Çeşm-i ümmîdde yine serv-i hırâmânım çıkar

Cânâ şahbâz-ı nigâhı bâl u per açsa eğer
Pençe-i gayretten ol dem sabr u sâmânım çıkar

Aks-i didârın fotoğrafı didem cezb edip
Levh-i câm-ı sîneye tasvîr-i sultânım çıkar

Sûz-ı hicrinle yanıp kül olduğum ketm eylesem
Dağ-ı dilden âh-ı pür dûd-ı firâvânım çıkar

Bahr-i aşk içre sadak-veş kalb (.....) nihân
Dürr-i bî-hem-tâ gibi nâm-ı sühân-dânım çıkar

Şi'rimi tanzîre rağbet etse canânım eğer
Arşa fahrâniyet-i bî-hadd ü pâyânım çıkar

Târih-i Sâl

[1. devre, no:39/611-612]

Şâhen-şeh-i dârâ-hadem hâkân-ı İskender-alem
Ba-şevk-i dil cümle ümem der pâdişahım çok yaşa

Ey hüsvrev-i âlem-penâh sâyende buldu halk refâh
Lutfun hele bî-iştibâh cism-i cihâna cân-fezâ

Ey mihr-i rû-âlî himem pür merhamet kân-ı kerem
Envâr-ı adlin subh-dem eyler cihânı rûşenâ

Dergâh-ı lutfun her zaman seyyâre-veş cümle şehân
Devr etmede bâ-şevk-i cân ey âftâb-ı pür-ziyâ

Taltîf edip şâm u seher kıldın cihânı pür-hüner
Çıkdı nice yektâ güher deryâ-yı lutfundan şehâ

Asrında çün çekmez elem hem-pâ olur ger ki ganem
Lutfun nasıl yazsın kalem yemm dir tükenmez bî-riyâ

(.....) mûr-ı nâtüvân Abd-i Süleymân-ı zamân
Arz-ı kasâidle hemân her rûz u sâl etsin duâ

Hakk şevketin müzdâd ede şehzâdegânın şâd ede
Düşmanların berbâd ede nâr-ı hasedle dâimâ

Her sâat-ı rûz u leyâl olsun sana ferhunde-sâl
Kılsın muammer zü'l-celâl hem-vâre bâ-zevk u sefâ

Ol dâver-i şevket-meâb dârende olsun kâm-yâb
..... olsun be-Hakk-ı müctebâ

Çıkdı üç ahter ol şehin târihînin buldu rehin
Mes'ûd ede sâl u mehin Abdülazîz Hân'a Hudâ

1283

Diğer

Geldi târihiyle bir hayr-ı duâ
Pâdişâhım ol muzaffer dâimâ

1283

Diğer
Târihini yazdım duâ etdim hemân Yârabb celîl
Dilşâd u hurrem eyleye şâh-ı cihânı dâimâ

Lugaz [2.devre, no:2/17]

Kimdir ol üftâde-i baht-i siyâh
Kâr u kisbi rûz u şeb feryâd u vâh

Kâmeti bâlâ vü cismi nâ-tüvân
Ney gibi bađrı dilin eyler figân

Ne eli var ne ayađı ne gözü
Lâkin âlem içre cârîdir sözü

Kara giymiş gark-ı mâtemdir bütün
Vâkıf-ı esrâr-ı âlemdir bütün

Vuslat-ı cânân için ol derd-nâk
Sinesin etmekdedir her lahza çâk

Sevdiđin gördükde bî-sabr u şekîb
Dâmenin pûs eyleyip ağlar garîb

Cevher-i eşkin döküp ol dem hemân
Hâletinin ol sîm-tene eyler beyân

(.....) gâm-hâreye hem-demdir o
Nâle-i cân-gâhına mahremdir o

Bağ-ı irfâna kılıp eşkin revân
Haşre dek râz-ı dilin etsin ıyân

[“geçer” redifli gazel] [2.devre, no:4/49]

Aks-i hüsn-i yâr eşk-i bî-ferden geçer
Fülk-i gevherdir o güyâ bahr-i ahmerden geçer

Yekten olmak isteyen ol gül-bedenle âkıbet
Pirehen-veş sînesin çâk eyleyip serden geçer

Hep bu lu’betgâh-ı dehrin rûz u şeb mihr ü mehi
İki tıfl-ı nâzenindir sanki çenberden geçer

Kâmetin seyr eyleyen tûbâya eyler mi nigâh
La’l-i cân-bahşın öpen elbette kevserden geçer

Sanma (.....) değmez ol sîmîn-berk hiç kalbine
Nâvek-i âh-ı derûn pûlâd u mermerden geçer

Gazel [2.devre, no:6/81-82]

Arzuhâle yok lıyâkat câm-ı dil-i işkestdir
Hem zebân-ı kıl-k-i termûy-i elemle bestedir

Gûşe-i mihnettedir uşşâka ârâm u safâ
Sanma râhat eyler âlâmdan ne dem vârestedir

Bahr-i gamda yakdı çün ocağını vâpur-ı dil
Dûd-ı âhımla figânım çarha dek peyvestedir

Rahm edip Leylâya cânâ nîm-nigâh et kim yazık
Pister-i hasretde cân üstünde bir dil-hastedir

Şi'rim elbette lezîz olmaz şitâ-yı gamda çün
Savbe-i dilde yetişmiş meyve-i nevestedir

Gazel [2.devre, no:10/145]

Âsmân-ı dilde sensin mihr-i rahşânım benim
Sînede aks-i ruhundur mâh-ı tâbânım benim

Âşık-ı dil-mürde-i hasret-keşe can vermede
Yâd eder İstî-demin nutk-ı sühân-dânım benim

Gevher-i ihlâsdan hâli değil bulursam vasl ile
Râz-ı ışıktır efendim genc-i pinhânım benim

Haste-i hicrim nola tâkat bulursam vasl ile
Nutm-ı cân-bahşındır ey mehpâre dermânım benim

Şübhesiz bir şişede saklı sanır âb-ı hayât
Görse (.....) aşkını cân içre canânım benim

Nazîre be Gazel-i Aynî Merhûm [3.devre, no:16/242-243]

Mihr-i rûy-i nev-hilâl-i ebrûsuna nezzâreden
Seçmez oldu dîde-i bî-nûrum ağı kâreden

Tîr-i ebrû gül-izâr bir dilbere nezzâreden
Bahr-i ahmer oldu eşkim geçdi ağı kâreden

Sinemi çâk eyleyip nâlem ile eğlenmeği
Tıfl-ı nâzım meşk mi etdin ninni-i gehvâreden

Seng-i cevri ile şikest etdi yüzün göstermeyip
Fark olunmaz sînemiz âyîne-i sâd-pâreden

Gûşe-i hasretde andım hançer-i müjgânını
Eşk-i hûn akdı hemân çeşm-i dil-i pür-yâreden

Tîr-i müjgân gamze-i gaddârın öldürse beni
Hûn-feşân olan nigâhında çıkar mı aradan

Ermesin mi medd-i âhım tâ göğe ey meh-cemâl
Fark olunmaz rûy u hâlin mihr ile seyyâreden

Kıt'a [3.devre, no:17/258]

Bezme geldi zülf-i zer-târın açıp cânân bu şeb
Sanki doğdu geceden hurşîd-i nur-efşân bu şeb
Gün yüzünü zülf-i müşkin içre setr olmuş gören
Münhasif oldu sanır mutlak meh-i tâbân bu şeb

Gazel [3.devre, no:19/289-290]

Râh-ı Hakkı bu olunca rûz-ı fırsat rehnümâ
Tîz erir çün zulmet-i şâm-ı peşimânî dilâ

Bâd-ı ömrüm geldi geçdi gülşen-i dehr içre lîk
Bulmadım bir cây-ı râhat kalmamış bûy-ı vefâ

Cümleye hercaînin arz etdiği âlâmdır
Kimse mir'at-ı felekde görmedi rûy-ı safâ

Pâyimâl-i şah-ı aşk oldum gubâr-ı râh-veş
Rûzgâr-ı mihnet ammâ etdi ömrüm ber-hevâ

Öyle bî-tâbım ki (L....) bilmezem rûz u şebi
Rûşen etmez kalbimi bir mihr-i rûber mehlikâ

Mehmed Mahfi Bey

Manzûme [2.devre, no:13/198-199]

İnsana safâ mâl ile kâşâne değildir
Neş'e verecek yâz günü Kâtâne (*) değildir
Meclûb-ı maârif olana atf-ı nazâr et
Âteş-zede bilhâssa pervâne değildir

Tahsîl-i maârif gibi dilber bulunur mu?
Âriflere sor Yusuf'u bir dâne değildir

Kesb ile hüner koymalı meydâna eserler
Âlemde edib sözü nâdâne değildir

Tekmîl-i edeb kılmalı "Mahfî" üdebâdan
Zirâ benim eş'ârım edîbâne değildir.

(*) Kağıdhâne

Manzûme

[2.devre, no:13/199]

Hâmi'-i dîn-i vatan kudret-nümâdır ma'rifet
Asker-i düşmen-şiken heybet-nümâdır ma'rifet

Top tüfek(**) şimşiri irfândır hüner-ver âdemin
Kuvvet-i bî-intihâ şevket-nümâdır ma'rifet

Kal'a-i âli-metânet mevki'-i hısn-ı hasîn
Çeşm-i a'dâya zehî dehşet-nümâdır ma'rifet

Kim taarruz eylese mutlak eder sağdangeri
Câhilâne kahkarî ric'at-nümâdır ma'rifet

Ma'rifet tedmîr eder a'dâsını her lahzada
Gûşe-i "Mahfî" de hilmîyyet-nümâdır ma'rifet

(**) tüfek

Mehmed Efendi "Hafız"

Tahmis (Hasbihâl)

[1.devre, no:30/470-473]

Alışdı şekveye gülden zebânın ey bülbül
Anınçün üstüne gülmez dehânın ey bülbül
Duyurdun âleme zâr-ı nihânın ey bülbül

"Nedir çemende bu âh u figânın ey bülbül
Yazık ki böyle geçer hep zemânın ey bülbül"

Huzûr u hâbını terk eyleyip seherde bütün
Nedir bu nevha bu girye bu derd-i rûz-efzûn
Vâr ey fûtâde-i iffet-şi'âr u zâr u zebûn

“Enîn ü vâh ile perde-deride bir gül için
Amân fedâ olacak kuşca cânın ey bülbül”

Bilir misin ne çiçek olduğun o gonca-i ter
Gülüm gültüm dediğin âh ettiğin dilber
Amân amân sana bir sû-i kasdı var benzer

“Nühüfte dâmeni altında hârdan hançer
O senk-dil dökecek sanki kânın ey bülbül”

O tatlı şiveli sûzişli sözlerin ile ben
Seherde gaşy olayazdım kemâl-i neş’emden
Amân fesâne mi efsun mudur nedir o suhân

“Kitâb-ı sad-varak-ı gülde mi okursun sen
O âşikâne edâ dâstânın ey bülbül”

Nihâl-i goncada lâne yapılsa sana revâ
Çemenistânı kudûmunla eyledin ihyâ
Sebât-ı aşkda benzersin ey fütâde bana

“Ederdi berk-i gültü ferşin-âşiyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânın ey bülbül”

Ne cânibe nazar etsen miyân-ı bağda ger
Ayân bedâ-i ahkâm-ı kudret şizer
Birer lisân-ı mücessem kesildi sertâser

“Çemende sun’-i Hak’ı gerçi her varak söyler
Senin belîğdir ammâ beyânın ey bülbül”

Edîb-i asr u erîb-i mükemmel ü mâhir
İmâm-ı ehl-i sühan muktedâ-yı her şâir
Senin makâm u edânı öğüp şu beyt ile der

“Nihâl-i gülden olur minberi senin ki bir
Hatîb-i hoş sühân ü hoş edânın ey bülbül”

Egerçi âteşe pervâne kendini saplar
Figânın âteşi ammâ senin cihânı yakar
Yakarsın âlemi sen lîk o sâde kendi yanar

“Tarîk-i aşka pervâne-i hâmuş u nezâr
Olur mu hiç senih hem-inânın ey bülbül”

Ya bir inâyet-i Hakdır o âteşin-sühân
Ya feyz erişdi sana rûh-ı bir Huneyninden
Nedir bu nağme-i dilkeş nedir bu savt-ı hasen

“Bu şakk-ı-i tâze ile pîr-i mutribânsın sen
Nola olurlar ise peyrevânın ey bülbül”

Egerçi tûtide var başkadır senin hâlin
Görülmedi hele bağ-ı fütâde emsâlin
Seherde vird ile dâim geçirme visâlin

“Çemende düşse eger bana zıll-i şehbâlin
Çeker mi minnetini dil hümânın ey bülbül”

Miyân-ı bağda yâ hâr u hasda olsan da
Gülün esîri de yüz bin hevesde olsan da
Dilin vatan çağırır son nefesde olsan da

“Gınâ-yı tab’dan altın kafesde olsan da
Yine gözünde uçar âşiyânın ey bülbül”

Bu nazm ile seni bir ârif eyleyip ta’rif
O nazmı bendesi Hâfız da eyleye terdif
Ne bahtiyarsın ey murgak-i zebûn u za’if

İşitdi nağmeni gülşende oldu kilk-i “Münîf”
Hezâr-ı şevk ile şâbâş-hânın ey bülbül

Mehmed Rıf’at Bey “Manastırlı”

Nazîre

[1. devre, no:46/697-701]

Dâima zahm-ı şehâdet vechimizde yer bulur
Ömrümüzde görmedik darb-ı kafâyı bilmeyiz

Çineriz elması hem zehri kolay hazm eyleriz
Bizce birdir telh ü şîrîn-i gıdâyı bilmeyiz

Şâkiriz künc-i kanâatde gınâ erbâbıyız
Mâ-hâsal hengâme-i bezm-i sehâyı bilmeyiz

Merkeb ü cemmâzemiz düş-ı tevekküldür bizim
Öyle cemmâle tekâpûş-ı cezâyı bilmeyiz

Âkibet berbâd olur ey hâce bunda her kişi
Nefsimiz bildik şükür biz hod-sıtâyı bilmeyiz

Cevher-i maksûd saçma bizlere sen ey sehâb
Gönlümüz taşdır bizim neşv ü nemâyı bilmeyiz

Nesyeden yok bahsimiz biz tâlib-i nakdiz hemân
Rûz u mahşerde olan ahz u atâ’yı bilmeyiz

Nefye dâir yok eser biz de sübût bürhânıyız
Gel ni'am ta'lim et biz denge-lâyı bilmeyiz

Bizde var nûr-ı Hudâ zulmetden aslâ korkmayız
Bizleriz mir'at-ı Hakk subh u mesâyı bilmeyiz

Yalvarıb korkmak hele küfr-i tarikatdır bize
Kûy-i hürriyetde biz havf u ricâyı bilmeyiz

Bizleriz divâne vü âzâde-i kayd-ı cünûn
Pây-ı bend ü mahpes-i dâr-ı şifâyı bilmeyiz

Keşf-i esrâr-ı hakâyıktan sebak-âmuz olup
Hikmeten tertîb-i bürhân u riyâyı bilmeyiz

Cevher ü nakş-ı arazdan bahsimiz yokdur bizim
Hark-ı eflâk u semâ vü mâ-halâyı bilmeyiz

Mağlata kılmaz tefelsüf etmeyiz ey hâce biz
Zâhirî bir ilm ile vech-i hafâyı bilmeyiz

Saymayız aksâm-ı akvâl-i öşür beyhûde biz
Lâm ile keyf ü kem ü in-i metâyı bilmeyiz

Bilmeyiz ilm-i suturlâb-ı rasetla tûl u arz
Olsa mı zîr u zeber arz u semâyı bilmeyiz

Nükte-i tevhîdi biz ehl-i cedelden sormayız
Zevkimiz tevhîd-i Hakk başka safâyı bilmeyiz

Bizleriz vâreste kânûn-ı nehât u harfden
Âmil-ü ma'mul u ebvâb-ı bînâyı bilmeyiz

Yazmayız tarz-ı fasîhân üzre inşâ-yı bedi'
Biz ma'âni belledik sâde senâyı bilmeyiz

Bahs-i meyde râhibândan almışız fetvâyı biz
Şer'ü fikha hîle-kârlıkla cefâyı bilmeyiz

Biz ki meydân-ı sadâkatde adûsuz kalmışız
Arsa-i aşk u muhabbetde güvâyı bilmeyiz

Halka bizler eyleriz dâim müdâra sulh için
Resm-i ser-bâzı vü meydân-ı vegâyı bilmeyiz

Neyleriz biz dâmen-i zühd ü girîbân-ı riyâ
Bî-ser u pâyız gözüm bizler abâyı bilmeyiz

Bir vakit ser-rişte-i cehdi taharrî etmedik
Biz kader esrârını râz-ı kazâyı bilmeyiz

Bizleriz vâreste ahkâm-ı hükûmetden hemân
Tavr-ı abdâlân ile sûy-ı belâyı bilmeyiz

Bizler ashâb-ı yakînz şübheden vâresteyiz
Hâsılı sâhib-savâbız biz hatâyı bilmeyiz

Sûret-i takvâ ile bizler riyyâ göstermeyiz
Resm-i sûfiyân u tesbîh ü ridâyı bilmeyiz

Kendimizden geçmişiz biz na're-i mestân ile
Sem'a gelmez da'vet-i hayy-ı alâyı bilmeyiz

Biz harâbât-ı mugân postunda secde eyleriz
Câmi'ü seccâde mihrâb u duâyı bilmeyiz

Ka'beden biz sormayız sa'y u tavâfi etmeyiz
Merveden bahs etmeyiz râh-ı safâyı bilmeyiz

Kâfile sâlâriz ammâ bizde yok nâm u nişân
Biz ceres raksı ile bâng-i sadâyı bilmeyiz

Varlık yokluk gamından fârigiz biz âlemin
Biz fenâ hâkinden ol âb-ı bekâyı bilmeyiz

Aks-i nur-ı Mustafâ'ya mazhar olmuş çeşmimiz
Hamd-ül-lillâh aynımız rûşen amâyı bilmeyiz

Hande eyler ilmîne eflâk u encüm ser-teser
Kim ki derse sâhib-i levlâk-ı lem'âyı bilmeyiz

Sâye-i peygamberîdir rûz-i mahşerde penâh
Kim demiş kim pertev-i şems-i duhâ'yı bilmeyiz

Olmasa nûrunu târik olurdu dü-cihân
Kim demiş kim tal'at-ı bedr ü câyı bilmeyiz

Doldu bûy-ı dost ile pîrâhen-i eflâk hep
Derd-i Ya'kûb ile bizler hûy u hâyı bilmeyiz

Çok şükür biz pîr u ashâb-ı peygamberdeniz
Şer'-i enverden diğeri bir rehnümâyı bilmeyiz

Tütüyâ-yı çeşmimizdir hâk-pây-ı Mustafâ
Kim demiş kim kıymet-i âl-i abâyı bilmeyiz

Hazret-i siddîk-ı a'zamdır serağ-ı dînimiz
Kim demiş kim yâr-ı gâr-ı Mustafâ'yı bilmeyiz

Dînimiz şevket-nümâdır adl-i fârûkî ile
Kim demiş kim sâhib-i adl ü vefâyı bilmeyiz

Menba'-ı cûy-i hayâdandır hayâ-yı dinimiz
Kim demiş kim gevher-i bahr-i hayâyı bilmeyiz

Nûr-ı Haydar pertevîdir nur-ı şem'i dînimiz
Olmasa nûr-ı Alî rah-ı alâyı bilmeyiz

Bizler evlad-ı Ali mâtem-keşîyi dâimâ
Kim demiş kim vâris-i şîr-i Hudâ'yı bilmeyiz

“Rıf'atâ” sen âşikâr et kim demiş bu sözleri
Senden aslâ duymadık böyle edâyı bilmeyiz

Fârisî gördük onu biz Feyzî-i Hindî demiş
Vâr ise sen tercümânsın biz riyâyı bilmeyiz

Sad-hezâr El-hamdüli-llâh Müslümân şâirleriz
Lugat-ı peygamberden özge ibtilâyı bilmeyiz

Münif Paşa

Hasbihâl'e Nazîre

[1.devre, no:24/369-370]

Nedir çemende bu âh u figânın ey bülbül
Yazık ki böyle geçer hep zemânın ey bülbül

Ederdi berk-i gülü ferş-i âşiyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânın ey bülbül

Çemende sun'Hak'ı gerçi her varak söyler
Senin beliğdir amma beyânın ey bülbül

Nihâl-i gülden olur minberi senin gibi bir
Hatîb-i hoş-sühan ü hoş edânın ey bülbül

Tarîk-i aşkda pervâne-i hamûş u nizâr
Olur mu hiç senin hem-inânın ey bülbül

Bu şevk-i tâze ile pîr-i mutribansın hep
Nola olurlar ise peyrevânın ey bülbül

Müyesser olsa gülistanda zıll-i şehbâlin
Çeker mi minnetini dil hümânın ey bülbül

Gınâ-yı tab'dan altun kafesde olsan da
Yine gözünde uçar âşiyânın ey bülbül

İşitdi nağmeni gülşende oldu kilik-i münif
Kemâl-i şevk ile şâbâş-hânın ey bülbül

Nazîre-i Hasbihâl

[1.devre, no:25/385-386]

Nedir çemende bu âh u figânın ey bülbül
Yazık ki böyle geçer hep zamanın ey bülbül

Enîn ü âh ile perde-derîde bu gül için
Amân fedâ olacak kuşca cânın ey bülbül

Nühüfte dâmeni altında hârdan hançer
O seng-dil dökecek sanki kânın ey bülbül

Kitâb-ı sadd-varak-ı gülde mi okursun sen
O âşıkâne edâ-dâstânın ey bülbül

Ederdi berk-i gülü fers-i âşiyâne sana
Olaydı bağda bir kadr-dânın ey bülbül

Çemende sun'-ı Hak'ı gerçi her varak söyler
Senin belîğdir amma beyânın ey bülbül

Nihâl-i gülден olur minberi senin gibi bir
Hatîb hoş-sühân ü hoş edânın ey bülbül

Tarîk-i aşkda pervâne-i hamûş u nizâr
Olur mu hiç senin hem-inânın ey bülbül

Bu şevk-i tâze ile pîr-i mutribansın hep
Nola olurlar ise peyrevânın ey bülbül

Çemende düşe eğer bana zıll-i şehbâlin
Çeker mi minnetini dil-hümânın ey bülbül

Gınâ-yı tab'dan altun kafesde olsan da
Yine gözünde açar âşiyânın ey bülbül

İşitdi nağmeni gülşende oldu kilik-i "Munif"
Kemâl-i şevk ile şâbâş-hânın ey bülbül

Nâci Efendi

**Şua'rá-yı Benâm'dan Nâci Efendi
tarafından İrsâl Buyurulmuştur.**

[1.devre, no:37/586-587]

1

Vuslât-ı dildâr ile virân gönül abâd ola
Sun mey-i gül rengi sâki neş'emiz müzdâd ola
Kalmaya asla keder dilde gönüller şâd ola
Âlem isterse harâb-ı mahv ola berbâd ola

2

Durma ey sâki şarâb-ı nâbden ver dem-be-dem
Çünkü oldum yâr ile sîne-be-sîne fem-be-fem
Çal ney ü çeng ü rübâbı sen de mutrib et kerem
Âlem isterse harâb u mahv ola berbâd ola

3

Bâdedir eyyâm-ı hicr ü yevm-i vuslatda
Bâis-i tezyîd zevk ü neş'e vü hüzn ü gamım
Bahtiyârım şimdi cânân-ı mûnisim mey-i hem-demim
Âlem isterse harâb ü mahv ola vü berbâd ola

Naci Bey

Gazel

[1.devre, no:39/611]

Kim ki ola ehl-i dil gamla perişân olur
Ehl-i kemâl olmayan devlete çisbân olur

Olmasa ger lutf-ı Hakk sana mu'in-i zahîr
Tâli' ü bahtında bî-çâre vü dermân olur

Etme temelluk sakın çerh-i denî-pervere
Lütfunun ihsânının aksi nümâyân olur

Versem eğer gönlüme ruhsât-ı feryâd u âh
Arş ü zemin ü mekân mahv u perişân olur

Âh u figân ile dil yâr-ı cefâkâr sana
Belki mürüvvet eder sâbit-i peymân olur

Etse perişân nesîm zülf-i semensâsını
Gülbün-i hüsnünün hep sünbül-i dermân olar

Kâbil olup assalar bu gazeli arşa tâ
Şa'sa'a vü red nef-i ziyet-i ekvân olur

Nâcim Efendi

Fuzelâ'dan Nâcim Efendi Hazretlerininindir

[2.devre, no:6/90-91]

Serây-ı pür meserretidir aceb kâşânedir âlem
Temâşâ-gâh-ı ibrettir tiyatroy-hânedir âlem

Cihanda merd-i hikmet bîn alır her kıssadan hisse
Bilir zıll-i hakîkatdır demez efsânedir âlem
Nazar kıl ziyet-i sahne ne gûne arz eder timsâl
Celâb-ı zî-basirretdir meğer ferzânedir âlem

Kazâ-yı feyzdir şimdi münakkaş sakf u dîvarı
Safâ-bahş-ı tabî'atdır eğerçi lânedir âlem

Libâs u tarz-ı âharla açılsa perdesi sathın
Garaz ahlâka hizmetdir neden dîvanedir âlem

Hemîşe (şükr) lâımdır bunu tesis eden zâta
Ki zîb-i ilm ü san'atdır dür-i yekdânedir âlem

..... abes bu kubbede Nâcim
Bütün kandil-i hikmetdir ona pervânedir âlem

Nevres Paşa

Nevres Paşa Merhûmun

[1.devre, no:40/636]

Şehâb-ı zülfünü ref'et görünsün mah-veş rûyun
Seni ey mâhitâbânım görenler ây desin düşsün

Nezih Bey

Sâbık Konya Mektupcusu Nezih Bey'in Hasbihâl'e Söyledikleri Nazîredir.

[1.devre, no:30/476-477]

Şukûfe-zâr-ı safâ âşiyânın ey bülbül
Niçin enîn ile geçsin zamânın ey bülbül

Aceb müfessir-i hüzn ü elemdir ehl-i dile
Hezâr sayfa sezâ dâstânın ey bülbül

Vücûd-ı mûr misâli bu rütbe ta'zîbin
Fakat medâr-ı sirişk-i revânın ey bülbül

Gönülde yâreler açdı nidâ-yı firkatle
Şu kuşca câna ezâ vü ziyânın ey bülbül

Geçer mi bir gül ile mevsîm-i bahâr yazık
Hemîşe gonca mı vird-i zebânın ey bülbül

Safâ-yı bûy-ı vefâ gülde mi ararsın sen
Muhâl-i mahzı temennî beyânın ey bülbül

Zevâl-i hâl-i hazînin için terakkubu var
Benim gibi nice pîr ü civânın ey bülbül

Nazîre

[1.devre, no:38/601]

Evvel nigâh-ı nâzı dile cân-fezâ idi
Ruhsâr-ı anberîni meserret-resâ idi

Mihr-i münîri yâda getirmezdi âşıkân
Gözler kamaştırırdı o bir dil-rübâ idi

Tal'at-ı firûz-ı encümen oldukça kâmeti
Üftâde-gân-ı hüsne saâdet-nümâ idi

Bekler dururdu müjde ve teşrîfini gönül
Zâlim cefâyâ mâil idi bî-vefâ idi

Mahrûm idi benim gibi vuslat ümîd eden
Ağyâr ise rehîn-i menâ vü atâ idi

Bir vakt o serv-i sîm-tenin pertev-i ruhu
Çeşm-i cihâna şu'le fezâ-yı safâ idi

Belki bu kerre nâil-i lutfun olur "Nezîh"
Bu âna dek nasılsa keremden cüdâ idi

Rahmi Efendi

Nazîre

[1.devre, no:37/579-580]

Al dâdımı ol zâlim-i hûnîden ilâhi
Eflâke çıkar subh u mesâ gönlümün âhı

Herkesde birer nebze var envâr-ı safâdan
Zannetme tehi her dili her sâlik-i râhı

Dil vâkîf-ı sırr-ı ehâdiyettir azîzim
Kesretde egerçi görünür gâfil ü lâhi

İsbât-ı vücûd eyleyemez cenb-i kademde
Mümkün ne kadar olsa da zâhirde mübâhi

Bir meşreb-i sâf ehlini bulsam şu cihânda
Eylerdim ona cânımı vermekle tebâhi

Asâr-ı vefâ kalmadı bir ferdde ammâ
Gadr ile mübâhât süs buldu tenâhi

Câm-ı meye tercih edemem beste-i yâri
Ağzın öpeyim söyle bana var mı günâhi

Lü'lü'-i hakîkîyi bulur akibet-ül-emr
Her kim ki eder bahr-i mecâzîde şinâhi

“Rahmî” yine söyletdi seni “Sırrı”-i âgâh
İklîm-i tegazzülde odur âmir ü nâhi

Râşid Efendi

[Hasbihâl'e Nazîre]

[1. devre, no:27/422]

Huzûr-ı gül idi dâim mekânın ey bülbül
Sebeb ne âh ile geçdi zemânın ey bülbül

Erer nihâyete ehl-i figânın efgânı
Senin tükenmedi gitdi figânın ey bülbül

Ne çıkdı minber-i aşka dahî ne çıksa gerek
Misâli sen gibi bir hoş-zebânın ey bülbül

Miyân-ı ehl-i vefâda misâl-i pervâne
Cihânı tutdu senin sıyt u şânın ey bülbül

Çemende âyet-i aşkı güle eder tefsîr
Nihâl-i nahl-i gül üzre beyânın ey bülbül

Hazân u fasl-ı behârı gelir geçer dehrin
Hemişe dilde gezer dastânın ey bülbül

Firâş-ı hâba yatırdı o gül-femi (Râşid)
Biraz bu bağda tutsun lisânın ey bülbül

Gazel

[2.devre, no:15/229]

Avrûpa dilberleri kasrında balkon istiyor
Çifte atlı koşular altında fayton istiyor

Pek hevâlandı o..... duhterînin meşrebi
Âh-ı âşıkdan semâya şimdi balon istiyor

Şem'-i kâfûru fena ispermeçet eyler taleb
Şem'dânı sîmden olmazsa fakfon istiyor

Şabkasın açdım o..... kâkülün koklatmadı
Şimdi ibrâz-ı rezonla resm-i pardon istiyor

Bu gazelde şâirânın cem'î lâzımdır beğim
Kâfiye-teng oldu zirâ bir komisyon istiyor

Reşâd Bey

Beyit

[1.devre, no:35/559]

Ol mesihâ-demsin ey hûri sıfat her an senin
(Safvet Bey) muahhar söylenilmiş
Bir nigâhın bin dili ifnâ eder ihyâ eder
(Reşâd Bey) mukaddem söylenilmiş

Reşîd Bey

Gazel

[1.devre, no:39/610]

Mahrem-i râz-ı nihân-ı levh-i kudretdir kalem
Masdar-ı sırr-ı kader mîzâb-ı hikmetdir kalem

Mazhar-ıHakk mecrâ-yı takdîr ü kazâ
Mahv u isbât eylemekde özge âletdir kalem

Mevrid-i feyz-i ezeldir mehbit-i esrâr-ı gayb
Tercümân-ı âlem-i gayb u şehâdetdir kalem

Bâis-i ikbâl ü devlet mûris-i mecd ü kemâl
Mavsıl-ı ser-menzil-i râh-ı saâdetdir kalem

Hüsn-i tedbîr-i umûr-ı âlem ancak ondadır
Reh-nümâ-yı irtikâ-yı kadr-i devletdir kalem

İntizâm-ı âlemin üssü'l esâs-ı seyf ise
Hasmı ilzâm eylemek çün haklı hüccetdir kalem

Mümkünât u müşkülât-ı kâinatın merci'i
Gâlibâ nây-i tecelligâh-ı hikmetdir kalem

Nîk u bed izhâr eder hep âlemin temyîz eden
Mâye-i efkârını mi'yâr-ı kudretdir kalem

Bikr-i mazmûn ile eylerse edâ efkârını
Bil "Reşîdâ" saykal-ı jenk-i küdüretdir kalem

Bir Yetîmenin Feryâdı

[2.devre, no:11/161-163]

1

Ey veliyün-niâm azîz pederim
Ân be ân artıyor gam u kederim
Bu imiş âkıbet benim kaderim
İştîyâkınla şimdi derbederim

2

Nereye gitmek istesen evvel ben
Olmayınca bir hatve atmaz iken
Ya neden hilâf-ı adet-i ahsen
Beni bırakıp da böyle gitdin sen

3

Evvelleri olunca gamla giryân
Sen teskîne şitâb ederdin ol an
Ya neden olmuyor gûşuna resân
Hâliyâ eylediğim âh u figân

4

Eyvâh ki bakılsa cihâna bir dem
Ahvâli bütün inkılâbda her dem
Olsa sana birçok zamanda hem-dem
Terk eyler yine bî-vefâdır âdem

5

Gussama iştirâk ederdin her bâr
Âh merhametli peder ey müşfik yâr
Hayf aldı seni de şu çarh-ı gaddâr
Yâr oldu bana şimdi enîn ü zâr

Reşîd Bedî'i

Nazîre

[1.devre, no:40/635]

Cism ü cân yansa dahi âteş-i sûzân içre
Dilimi görmez idin nâle vü efgân içre

Âhdan sûz-i derûn sûz-i derûndan yine âh
Halimiz böyle geçer hâsılı hicrân içre

Âteş-i sûz-i derundur yine yandı eyvâh
Atdığın okların ey mâh bütün cân içre

Aks-i tasvîrini bu dîde-i pür-nemde gören
Der senâ eyliyor ol âfet-i cân kan içre

Ey “Bedî” olmadık azâde-i endûh-ı sitem
Ömrümüz geçti bütün hâl-i perişân içre

Rûhi Bey

[“aşinâ” redifli şiir]

[1.devre, no:41/650-651]

Aşkın ki eyledi beni cân cism-âşinâ
Oldum safâ-yı meşreb ile âlem-âşinâ

Bîgâne-i neşâtı olur bezm-i âlemin
Bir dil ki hicr-i yâr ile olsa gam-âşinâ

Geldikçe şâd eder beni mihmân-ı derd ü gam
Gördükçe aşinâsın olur hurrem-âşinâ

Bilmem gazâl-i vâdi-i vahşet midir nedir
Ne’tdimse ürküb olmadı hiç âdem-âşinâ

“Rûhi” hâzeng-i nâz ile ger zahm-dâr isen
Cân ver de yâre olma sakın merhem-âşinâ

Sırrı Paşa Hazretlerine Nazîre

[2.devre, no:6/91]

Ol perî teshîrine zâhid hemân esmâ çeker
Dil müsemâmın bilir ol şevk ile sahbâ çeker

Safha-i ruhsâra dökmüş turre-i tarrârını
Şâhdır fermânının bâlâsına tuğrâ çeker

Kıl hazer kim dâmen-i Îsâyı eyler pür gubâr
Âhlar kim subh-dem ey büt dil-i şeydâ çeker

Mînet-i gılmanını çekmez riyâz-ı cennetin
Mûle zâr-ı sineye kim bir semen-sîmâ çeker

Kimse çekmez zülfünün sevdâsını ber-kayddır
Çekse çekse (Rûhi)-i lâ-kayd u bî-pervâ çeker

Sâdullah Paşa

Kıt'a [3.devre, no:18/273]

Mahyem-i mahşere kurdukda hücum ordusunu
Heb silâh arkadaşın topladı Serdâr Paşa
Düşdü ervâh-ı şehîdân-ı Kırîm'ın önüne
Yürüyüb cenneti feth eyledi Serdâr Paşa

Safvet Bey

[beyit] [1.devre, no:35/559]

Ol mesihâ-demsin ey hûri-i sıfat her an senin
(Safvet Bey) muahhar söylenilmiş
Bir nigâhın bin dili ifnâ eder ihyâ eder
(Reşâd Bey) mukaddem söylenilmiş

Safvet Bey

Gazel'de müfrezdir. [2.devre, no:12/187-188]

Yârin hayâl-i zülf-i nigîni gelse hâtıra
Mecmu'a-i akl-i hûşum o dem târmâr olur

Çok görmüşüz cihânda me'lûf-ı gadr olanları
Gülberg-i ömrü pâ-zede-i zulm-i hâr olur

müfred

Bî-vecih zann eyleyip yüz verdiğim çok görmeyin
Âlem-i vahdetde çok yüz verdi bâlînim bana

müfred

Vâdi'-i aşkında mecnûn olduğum yâr anlamış
Halka-i zencîr-i zülfün ol sebebden yollamış

Said Paşa

Ahlâk [1.devre, no:10/151-154]

Sen usandırma eli el de usandırmaz seni
Hilekârlık eyleme kimse dolandırmaz seni
Dest-i a'dâdan soğuk su içme kandırmaz seni
Korkma düşmandan ki âteş olsa yandırmaz seni

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Hep geçer âlemde hiçbir hâlete yokdur sükûn
Zevke bak değmez teessüf etmeğe dünyâ-yı dîn
İstikâmet şer-i adâdan seni eyler masûn
Hakk eder ashâb-ı sıdkın hasmını elbet zebûn

Müstakîm ol Hazret-i Allâh utandırmaz seni

İster isen hıfz ede ırzın Hudâ-yı lem-yezel
Arzına a'da-yı bed-hâhın bile verme halel
Tâ ezelden söylenir halkın dilinde bu mesel
Celb eder elbette insana mükâfât-ı amel

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Gurrelenmez rûz-i ikbâlin görüb ehl-i hired
Her günü bir gadr eder ta'kîb her sebtî ahad
Seyl-i mevt etdik de berbâd ömrü baht etmez meded
Böyle âteş-meşreb olma hâk olur bir gün cesed

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Halkı tahrîb eyleyip de kendin âbâd eyleme
Bu cihâtda ev yapıp ukbâyı berbâd eyleme
Nef'in için zâlim-i bî-rahma imdâd eyleme
Alemi tenfir eden ahvâli mu'tâd eyleme

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Seyyiât insana nefis-i kemterîninden gelir
Her hacâlet âdeme sû'-i karîninden gelir
İzzet ü zillet mekâna hep mekîminden gelir
İstikâmet müstakîm-ül-hâle dîninden gelir

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

Düşmeni tezlîl için hileyle etme iştigâl
Hüsn-i efkâra olur hâil cihanda sû'-i hâl

Yüz suyu dökme teessüf çekme etme kıl u kâl
Sen sakim olma verir maksûdun elbet zül-celâl

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırılmaz seni

At riyâyı elden ıslâha çalış ef'âlini
Baş boğazlık etme ta'dil eyle kıl ü kâlini
Sen ne türlü saklayım dersin de sû'-i hâlini
Hak Teâlâ senden a'lemdir senin ahvâlini

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırılmaz seni

Hâline şeytan güler gördük de sende gafleti
Üstüne güldürme öyle düşmen-i bed-sîreti
Hâin olma ver emânetle cihâna şöhreti
Herkesin destindedir âlemde züll ü rif'atı

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırılmaz seni

Zâmin ü kâfil olan erzâka Hâlıkdır sana
Mâsivâyâ ser-furû etmek ne lâyıkdır sana
İstirâbı celb eden meyl-i alâikdir sana
Gayr için düşme lisân-ı nâsa yazıkdır sana

Müstakîm ol Hazret-i Allah utandırılmaz seni

[Nazîre]

[2.devre, no:13/193-194]

Tükendi fasl-ı gül ü gülsitânın ey bülbül
Tükenmez oldu senin dâstânın ey bülbül

Rakîb zîver-i destâr eyledi gülü sen
Terânelerle geçirdin zamânın ey bülbül

Hazân-ı gülşeni berbâd eyliyor hâlâ
Senin terennüme mâil lisânın ey bülbül

Bu sıyd u şânı onun sayesinde bulmuşiken
Gülün yanında nedir şu figânın ey bülbül

Teşekkür eylemedin sâye-i nihâl-i güle
Sezâ yakarsa hazân sâyebânın ey bülbül

Neden bu şâibe-i iftirâk nâlende
Harîm-i gülde iken âşiyânın ey bülbül

Biraz da nağme-i kilik-i (Said)i gûş eyle
Yorulmadı mı nevâdan dehânın ey bülbül

[Gazel-i Nefise]

[2.devre, no:14/210-211]

Münkesif olmazdı hiç cürm-i kamerden âfitâb
İnfikâk etseydi ahkâm-ı kaderden âfitâb

Pâk tıynet neş'etinde gösterir âsârını
Neşre başlar nûrunu vakt-i seherden âfitâb

Tire- dildir didesi nemnâk olan ehl-i riyâ
Neşr-i envâr eylemez ebr-i matardan âfitâb

Dest-gîr olmak kibârın şânıdır üftâdeye
Ref'eder bir şebnem-i nâçizi yerden âfitâb

Hakk u bâtil nûr-ı adl ile nümâyandır "Said"
Fark olunmaz nîk ü bed gitse nazardan âfitâb

Gazel

[3.devre, no:17/257-258]

Kâmilin ednâ kusuru der-akab meşhûr olur
Bedrde cüz'î husuf olsa hemân manzûr olur

Cümleden tahsîl-i hoşnûdî ne mümkün hâkime
Sulhu caiz olmaz ol kavmin ki nâ-mahsûr olur

Hüsn-i sayt ashâbını her yerde eyler dil-hırâş
Mevki'-i tahdîş-i mutrib sîne-i santûr olur

İstrâb-ı nişden etmez hazer nûş isteyen
Me'haz-ı şehd-i lezîzin hâne-i zenbûr olur

Vakt-i ikbâlinde kâsırdır kibârın himmeti
Mürtefi' oldukça şemsin sâyesi maksûr olur

Kâbiliyet kahr ile mahv olmaz ehlinden (Saîd)
Rîk-i sâfi âteş-i sûzân ile billûr olur

Said Bey

Said Bey Efendi'nin

[1.devre, no:33/514]

Yâ ilâhi dâd u ressin sen cihân içre beni
Dergeh-i lutfundan özge bâba muhtâc eyleme

Ben ölünce ma-melek isterse kalsın düşmene
Sen hayâtımda beni ahbâba muhtâc eyleme

[Kıt'a] [1.devre, no:36/563]

Ekserî ta'yîn eder encâmı bezm-i ülfetin
Eyle âmizeşte ey fânî begâyet ihtiyât
Cûy-ı hazlânın yanından geçmeyen çok kimseyi
Kar'-ı deryâyı helâke saldı su'-i ihtilât

[Tarih] [1.devre, no:37/578]

Muhlisi Sırrı Selîm Paşa'yı Hakk
Eylesin ukbâda cennetle bekâm

Çünkü zâtı müstakim-ül-tavr idi
Dâim eylerdi sadâkat iltizâm

“İrcî” emri erişdi ona da
Defter-i ömrü bu yıl buldu hitâm

Afv edip bil-cümle taksirâtını
Mazhar-ı rahmet kıla Rabb-ı enâm

Nâsa ihbâr eyle târihin “Saîd”
Sırrı Paşa cenneti etdi makâm
1292

Nazîre [2.devre, no:10/146-147]

Nigâh-ı kahrına bin cân dayanmaz
Dayanmaz bakma ey cânân dayanmaz

Temel tutmaz edibin sıytı artık
Ne rübte etse de çân çân dayanmaz

Ederler hastalar hep pâre pâre
Bizim doktorlara yorgan dayanmaz
Bu yıl ta'mîr edilmezse sokaklar
Biter gerdûn u hayvân dayanmaz

.....
..... bî imân dayanmaz

Kifâyet eylemez gurbâle hîç âb
Sefîhe servet ü sâ mân dayanmaz

.....
..... insân dayanmaz

Uşşâk sık sık tebeddül eyledikçe
Kıraathânedede fincân dayanmaz

(Hevâî)nin yedinde pâre durmaz
Firâz-ı kubbeye bârân dayanmaz

Sâmi Paşa

Kıt'a-Zaman

[1.devre, no:34/529]

نعيب زماننا والعيب فينا
و ما لزماننا عيب سوانا
لنهجو زماننا من غير جرم
ولو نطق الزمان لقد هجانا

tercüme:

Biz zamanımızı ta'yîb ederiz. Halbuki ayıp bizdedir. Ne acebdir ki bilâ-cürm olan zamanımızı hicv ediyoruz. Ma'lum olsun ki zamanın nutku olsa bizi hicv ederdi.

Senîh Efendi

[Târih]

[1.devre, no:40/640]

Gider kim gelse bu dâr-ı firâka terk eder elbet
Peder evlâdı hemser hemseri uşşâk ma'sûku

Bak işte zâde-i pâşâ-yı Mahrûkî Alî Bey hayf
Cihânda var iken lafz-ı adimin oldu mantûku

Vefâtında musîbet didegânın iftirâkiyle
Figân u nâlesi feryâd u zârı tutdu ayyûku

Kıla merhûmu şâyân rahmet ü gufrânına Hallâk
Fezâ-yı mahşere cem eyledik de cümle mahlûku

Dil-i dâ nâ teessür eylesin târih-i mâtemden
Alî bey göçdü ferzend-i Alî Paşa-yı Mahrûkî

1399

Sıdkı Efendi

Terci-i Bend

[1.devre, no:40/636-640]

Resm-i ünvan-ı mekâtîb-i cedîdi tahrîr
Araza rütbeye nisbetle olunmuş tasvîr
Yine haysiyyet-i zâtîyye olunmaz tenkîr
Hakk-ı sıytımızdan eğer oldunsa habîr

“Mekremetlü” yazılır mı bize ey kilik-i debîr

Mekremet cümle benî âdeme vermiş Mevlâ
Ki buyurmuşdur ezelden “ve-lâkad-kerremnâ”
Ve refe'nâ ile fazl ehli kılınmış i'lâ
Kadr-i ikân-ı akâyidce olunsak tevkîr

Tekrâr-ı mükerrer

Biz bu devletde cevâhir gibi kıymetlü idik
Nezd-i erbâb-ı fazâilde fazîletlü idik
İmdi bu rağbet ile neşrde himmetlü idik
Hâliyâ evc-i fazîletde iken bî-taksîr

Tekrâr-ı mükerrer

İmdi ünvan-ı fazîletden aşığı ulemâ
Mekremet kapdı nice ismi müderris cühelâ
Kadr-i resmî ile fahr etmemişiz biz aslâ
Bizdeki vasf-ı ilâhîce olunsak tevkîr

Tekrâr-ı mükerrer

Kadrimiz görse idik bezm-i müşîrânide
Sıyyemâ hâk-i der-i ref'et-i Yezdânide
Biz de âsaflanırız cenb-i Süleymânide
Arş-ı Belkıs-ı kemâlâtı biz etdik teshîr

Tekrâr-ı mükerrer

Fark olunmaz mı esâtiz ü tilâmîz-i ulûm
Kâmil-i nâr-ı kemâlinden olur mu mahrûm
Kesb-i esbâb-ı husûs etdiğimiz hep ma'lûm
Ne revâ kim olalım kayd-ı umûmide esir

Tekrâr-ı mükerrer

Açalım bahsimizi vâli-i vâlâ-şâna
Ya'ni ol dâver-i allâme-i kıymet-dâna
Bizi tenzîl eder mi bu yeni ünvanâ
Çün eyâletde bizi fasl etmiş teshîr

Tekrâr-ı mükerrer

Öyle bir sâde müderris değiliz nahrîriz
Ak sakallı hocayız ilm-i hünerde pîriz
Akl ü nakli biliriz muktedir-üt tefsîriz
Yapmışız Hazret-i Kur'âna mufassal tefsîr

Tekrâr-ı mükerrer

Etmışiz nice makâmât-ı ulûmu tahkîk
Şerh-i izâh-ı mezâyâya havâşî- ta'lik
Hâsılı vârid olup Hazret-i Hakk'a tevfik
Olmuşuz devlet-i ilmiyye-i ulyâda müşîr

Tekrâr-ı mükerrer

Halka teblîğ ile fermân-şeh-i kevneyni
Vüzerâ-yı şeh-i dünyâya şebîhiz aynı
Emr ü nehy eyleyerek fasl ederiz mâbeyni
Olmuşuz şer'de fetvâya buyurmakda vezîr

Tekrâr-ı mükerrer

Enbiyâ vârisiyiz mevrismiz fahr-i rüsûl
Rehnümâyız kılavuz-ı hayr-ı sebîl
Sıdk ile tezkiyemiz düzgün olup inde'l-küll
Olduk âhkâm-ı ilâhiye serîrinde fetîr

Tekrâr-ı mükerrer

Bizdeki sahn-i asl ü neseb ü şî'r ü edeb
İffet ü sıdk ü dirâyet geri dursunlar hep
Etmışiz gayret-i dînîye ile ilmi taleb
Kavlimiz tâ be-kıyâmet turuk-i dîne hafîr

Tekrâr-ı mükerrer

Müşterek mekremeti istemeyiz âr ederiz
Ârımızdan o gelen kağıdı inkâr ederiz
Şairiz hâzımamız yok hemân iş'âr ederiz
Hakkımız hürmet iken lâyıık olur mu tağyîr

Tekrâr-ı mükerrer

Hazret-i Kâtib-i dîvân-ı veliyyün niâmı
Keser altıda senin gibi bürüzlü kalemi
Sen kitabetde mukâdirce değilsin acemî
Yıkılan gönlümüzü eyle bu defâ ta'mîr
(Mekremetli) yazılır mı bize ey kilk-i debîr

Sırrı Paşa

Hasbihâl'e Nazîre

[1.devre, no:27/421-422]

Nihâl-i gülde olunca mekânın ey bülbül
Niçin figân ile geçsin zamânın ey bülbül

Hurûş-ı cûy-ı bahârî mi hande-i gül mü
Eden bu rütbe müessir figânın ey bülbül

Gülün solar dökülür taze berki yine
Süren sefâsını sensin cihanın ey bülbül

Hatîb-i minber-i irfânısın gülistânın
Nevâ-yı subh-demindir ezânın ey bülbül

Revâ denirse bu hüsn-i edâya sihr-i helâl
Hacîl eder üdebâyı beyânın ey bülbül

Olurdu belki devâ-sâz gonca femler ona
Bilinse no'lduğu derd-i nihânın ey bülbül

Var ise sensin o devlet kuşu hakîkatde
Bir adı çıkdı egerçi hümânın ey bülbül

Hadîs-i aşkına pervâne olmaz elbette
Olursa hâmem olur tercümânın ey bülbül

Asâr-ı Perâkende

[1.devre, no:32/504-505]

Şeb tâbe subh topladığın sanma jale gül
Bezm-i çemende mihre sunarmış piyâle gül
Şebnem değil yağın çimen üstünde subh-dem
Hûn-ı sirişk-i bülbülü eyler isâle gül

Etsin bülend subh-dem efgânın andelîb
Olmuş küşâde gonçası erdi kemâle gül
Şerminden etdi çâk kabâ-yı tecemmülün
Atf-ı nigâh edince ruh-ı âl âle gül

Hurşîd-i tûtiyâ diye özler izi tozun
Hasret çeker gubarı ile iktihâle gül
Nisbet olunsa mushaf'-ı ruhsâr-ı dilbere
Benzer sahîfe-i kütüb-i bî-meâle gül

Dermiş ki "Sırrı" bu ne halî-ül'ızârdan
Boy gösterince serv o tâze nihâle gül

Gazeliyat

[1.devre, no:33/523-524]

Bazı Gazeliyat-ı Acizânemden mefrûzdur

Nikâb-ı zülfünü ref'et ruh-ı çün mâhı görsünler
O ruhsâr üzre nev-resm-i veçhullâhı görsünler

Süveys cedvelini görsünler edenler şübhe
Mecma'-ül-ebhur eder biri sebâtı kişinin

Sîne çâk u arz-ı dağ etmez mi hûnîn nâleler
Bağda etdikçe gül hande vü bülbül nâleler

Nîm-şeb geh-geh olan cûy-i semâda rû-nümün
Berk-i âhımdır değıldir şûle-i cevvaler

Nev-kumaş-ı dest-gâhımdır değıldir müste'âr
Mahzen-i tab'ımda vardır böyle çok pergâleler

Münbit-i nahl-i hayâlin dedim ayâ neresi
Gözüme bakdı o gül-ten dedi bülbül deresi

Nazîre

[1.devre, no:40/635-636]

Aksi salmış yanağın dîde-i giryân içre
Görünür nûr-ı şafak güyâ ki al kan içre

Ruh-ı zîbâ mı ne bu mu'cize-i hoş-rübâ
Âb u tâba nazar et âteş-i sûzân içre

Koklaşır subh u mesâ bâd ile güller gülerek
Bülbülün ömrü geçer nâle vü efgân içre

Hod-kamlar ne bilir lezzet-i vasl-ı yâri
Sîne-sûz olmayıcak âteş-i hicrân içre

Tirkeşindir sanasın sîne-i âşık işte
Ara bul oklarını ister isen cân içre

Sana benzer nice mecnunları bağılı bulunur
Arasan kâmil-i leyli-i perîşân içre

Eyledi "Sırrı"ki bir nazm-ı (Bedî'i) tanzîr
Misli nâdir bulunur nüsha-i imkân içre

27 Şubat 1297/Kastamonu

Nazîre

[1.devre, no:41/651-652]

Sûfî-i huşk-ı leb ki değıldir dem-âşinâ
Oldu lebin sorup o da câm-ı cem-âşinâ

Ol geşt-i zâr-ı canda dil-i dâne çîn idi
Kim cennet olmamışdı henüz âdem-âşinâ

Dirhem olunca kâr-ı cihân perçemin gibi
Dirhem de olsa olmama nâdir hem-âşinâ

Müdgam neşât-ı kalb meğer gamdemîm gibi
Bilmez bu sırrı olmayan aslâ gam-âşinâ

Rûhiye “Sırrı” el verip eslâfa peyrev ol
Bîgâne durma sen dahî ol âlem-âşinâ

[“görünür” redifli şiir]

[1.devre, no:42/672]

Zerre-i Hâk-i rehi mihr-i dıraşân görünür
Rîze sengi gözüme la’l-i bedahşân görünür

Seng-i harâkdır etmede kalbi sitemi
Gerçi zâhirde leb-i la’li dür-efşân görünür

Yine devrân kara sevdâya mı uğrattı dili
Kâkül-i yâr gibi hâli perîşân görünür

Ne kadar mahv-ı vücûd etse de pervâne yine
Şûle-pûş olmada gizli heves-i şân görünür

Hak ver olsa tavrı nerde iklim-i vücûd
(Sırrının) çeşme-i çeşmânı hurûşân görünür

Bir Nazîre

[2.devre, no:1/13]

Sûfî celb-i kalb için lâ-yenkati’ esmâ çeker
Bir nazarla âlemi ol nergis-i şehlä çeker

Dest-i kudret tâk-ı mihrâbında yazmış çifte hû
Âyet-i çeşmin görenler bang-ı yâ-mevlâ çeker

Ben akıp cûlar gibi oldukça böyle pâ-y-mâl
Dâmen-i ihsânını ol serv-i müstesnâ çeker

Vaslına hatt-ı hümayûn ile verdi izn-i âm
Kıl kalemlle bak berât-ı hüsnüne tuğrâ çeker

Âşıkı çarhın bile çekmezken aslâ minnetin
Çille-i saht-ı kemân ebrûsunu hâlâ çeker

Haste-kâr-ı vaslına lâdır cevâb-ı kâtı'î
“Sırrıyâ” ammâ sana âlâ-yı istisnâ çeker

Hışm edip bıraksada bezminde ayakda subha dek
Sâkiyâ gam çekmez âşık rindir sahbâ çeker

Gazel

[2.devre, no:2/21]

Çekdiceğın sanma ki benden gelir
Her ne gelirse sana senden gelir

İncü dişin gösterip ol meh dedi
Dürr-i Adendir bu Yemenden gelir

Hâk-i der-i bâra yüzüm sürdüğüm
Câzibe-i hubb-ı vatandan gelir

Nükhet-i cân-bahş-ı hat-ı anberî
Buy-i cenândır ki çemenden gelir

Dün gece tenhâca mey içmiş gibi
Râyihâsı gonca dehenden gelir

Bûy-ı dilâvîz-i mesîhâ-eser
Kûy-ı dilârâma gidenden gelir

Eyleme çirkinlere (Sırrı) nazar
Gelse hayır vech-i hasenden gelir

["katresi" redifli şiir]

[2.devre, no:3/46]

Bâde kim seyyâle-i lebrîzdir her katresi
Hem ayâr-ı nâkid-i tîrîzdir her katresi

Cur'a nûşu minnet etmez çarh-ı dúnun mâhına
Çeşme-i hurşîd-i pertev-rîzdir her katresi

Bir yed-i beyzâdan aldım câm-ı feyz-i aşkı kim
Nûr-ı nahl-i tavr-ı âteş-hîzdir her katresi

Ol meyın sîr-âb-ı zevkidir gönüller kim henüz
Neşve-i cân-bahş ile lebrîzdir her katresi

(Sırrı) elhak başkadır keyfiyet-i sahbâ-yı aşk
Telhzer ammâ ki şevk-engîzdir her katresi

Nazîre

[2. devre, no:4/57-58]

Aksi salmış yanağın dîde-i giryân içre
Görünür nûr-ı şafak gûya ki al kân içre

Ruh-ı zîbâ mı ne bu mu'cîze-i hoş-rübâ
Âb u tâba nazar et âteş-i sûzân içre

Koklaşır subh u mesâ bâd ile güller gülerek
Bülbülün ömrü geçer nâle vü efgân içre

Hod-gâmlar ne bilir lezzet-i vasl-ı yârı
Sîne-sûz olmayıcak âteş-i hicrân içre

Tirkeşindir sanasın sîne-i âşık işte
Ara bul oklarını ister isen cân içre

Sana benzer nice mecnunları bağılı bulunur
Arasan kâkül-i (Leylî)-yi perîşân içre

Eyledi (Sırrı) ki bir nazm-ı (Bedî'î) tanzîr
Misli nâdir bulunur “nüsha”-i (1) imkân içre

(1) yâhud böyle demeli: “âlem”

Sırrı Paşa Hazretlerinin

[2.devre, no:8/115]

Çık eyle arz-ı dîdâr bağı âb u tâb görsün
Çeşmim sipihr-i devvâr bir âfitâb görsün

İşte hayâl-i cânân çeşmimde müntefidir
Behzâd-ı mu'ciz âsâr nakş-ı ber-âb görsün

İşte hayal-i canan çeşmimde müntefidir
Behzad-ı mu'ciz âsâr nakş-ı ber-âb görsün

Bînî değil elifdir üstünde meddir ebrû
Mushaf mı rû-yı dildâr âlem kitâb görsün

Kaldır usûm-ı nâzı mu'tâd edin niyâzı
Dünyâda yâr u ağıyâr bir inkılâb görsün

Hiç durma (Sırrı) eyle sûz-ı derûnu teşrîh
Ömründe zend-i mey-hâr laht-ı kebâb görsün

Nazîre

[2.devre, no:9/132]

Sûfi-i huşk-ı leb ki değildir dem-âşinâ
Oldu lebin sorup o da câm-ı cem-âşinâ

Ol geşt-i zâr(*)-ı canda dil-i dâne çîn idi
Kim cennet olmamışdı henüz âdem-âşinâ

Dirhem(**) olunca kâr-ı cihân pür-çemen gibi
Dirhem de olsa olmama nâdir hem-âşinâ

Müdgam neşât-ı kalb meğer gamdemîm gibi
Bilmez bu sırrı olmayan aslâ gam-âşinâ

Rûhiye (Sırrı) el verip eslâfa peyrev ol
Bîgâne durma sen dahî ol âlem-âşinâ

(*)âlem-i ervâhda demek

(**) yani dirhem ü dinâr sâhibi de olsa hem ü gamdan kurtulamaz

Eski Bir Gazelimdir

[2.devre, no:14/209-210]

Hatt-ı izârı ol perînin bir kitâb-ı nâz
Ebru vü zülf ü hâli nice fasl u bâb-ı nâz

Bir şâh-ı hüsne gönlümü verdim ki dîdesi
Hem hasta hem gunûde-i cilbâb-ı hâb-ı nâz

Zühre cebîn ü müşterî tal'at kamer izâr
Mirrîh çeşm ü ebru hilâl âfitâb nâz

Sahbâ-yı câmı neyleyeyim sensiz ey perî
Mest-i nigâhın etdi beni çün harâb-ı nâz

Hale mi ne büründü o mehpâre "Sırrıyâ"
Gül-pembe renkli gün yüzüne bir hicâb-ı nâz

Süleyman Efendi

Târih-i Sadâret-i Uzmâ

[3.devre, no:20/315]

Şehriyâr-ı nâm-ver şâhenşeh-i âli-tebâr
Hazret-i sultan Hamîd Han hüsrev-i hâcet-revâ

Ol felek kadr-i melâik-hasletin endîşesi
Bendegânın bî-meşakkat hâceti olsun revâ

Ol sebebden sadr-ı a'zam eyledi bir Kâmili
Tâ ola ber-vefk-i hâhiş her umûra rehnümâ

Ol vekîl-i mutlakın Nakşî dedim târihini
Geldi sadra lutf-ı fermân ile Kâmil Paşa

1302

Şâkir Efendi

Nazîre-i Gazel-i Fuzûlî

[1.devre, no:45/695-696]

Yazanlar nâme-i âmâlîmi hep kara yazmışlar
Berât-ı tali'im hemvâre nâ-hemvâre yazmışlar

Debîrân-ı kader menşûr-ı hâl ü ârızın cânâ
Hat-ı Yâkût u reyhân ile her tomâra yazmışlar

Dû satr-ı ebruvânın âyet-i muciz-nümâ sanmış
Müevvidler beyâz-ı mushaf-ı ruhsâra yazmışlar

Lebin zernâ vü dâneninde tavâf eyler iken gördüm
Ne hatlar kim hatîm-i kâ'be-i didâra yazmışlar

Midâd-ı eşk-i gülgünümle timsâlin kalem-kârân
Sevâd-ı çeşm-i beyzâ şekl-i dür-âsâre yazmışlar

İzâr-ı lâle reng ü nesteren fâmın musavvirler
Çekip tasvîrini ser-safhâ-i gülzâra yazmışlar

Şeker-güftârlâr tûtî makâlâtın her âyine
Hoşâ mir'ât-ı bebgâ-yı şeker-güftâra yazmışlar

Füsûn-ı gamze-i câdu feretbenden nice sâhir
Şikâyet nâmeler Bâbil'deki sehâra yazmışlar

Hatâ etmiş hatâ vü sâflar na'tın ale-l-ıtlâk
Senin ey mihr-i âlem mücmelen mehpâre yazmışlar

Sicill-i bahtımı tescil edenler hayf ben zârı
Ezel ahdinde nâçâr u ebed biçâre yazmışlar

Înâyet eylemiş küttâb-ı dîvânhâne-i takdîr
Beni her kayddan âzâde bir âvâre yazmışlar

Edip hâk cedvel-i ikbâlden nâmım hezâr-efsus
Kazâ kâtibleri "ser-defter"-i idbâra yazmışlar

Atâr-ı dûş muharrirler bu tanzîri alıp şâkir
Fuzûlî tâk-ı heftem günbed-i devvâra yazmışlar

Tahsin Efendi

Fuzelâ-yı be-Nâmdan Bir Marîz'in Eser-i Hazînidir
[1.devre, no:2/24-27]

Murg-ı cânım olmak ister fârig-i dâr-ı fenâ
Eylemez eski kafesdir bu bedenle iktifâ

Mâil-i hâl-i tecerrüddür arar mülk-i bekâ
Mercî'idir âlem-i lâhuta ister irtikâ

Çünkü aksâ-yı murâdı vuslat-ı zât-ı Hudâ
Akıbet köhne-libâsın cismden olur cüdâ

Halka-i ömrüm hemân teng olmada subh u mesâ
(Accilû bit-tevbe *kabl-el-mevt)dir âcil devâ

Seyr-i enfâsım gibi evkâtı darlaşmaktadır
Sığmaz oldu hânesi rûhum kibârlaşmaktadır

Saç sakallar berf-i şeyhûhetle karlaşmaktadır
Mehl arar her an ecel ile pazarlaşmaktadır

Artık azrâile teslîmi kararlaşmaktadır
Âcilen kervân-ı ervâha katarlaşmaktadır

Eyzân

Gülmenin ger kesb-i irfân ise sırr u hikmeti
Zikr ü fikr-i Hâlık etmekse kemâl-i hizmeti

Ric'atinde fart-ı isti'câldir bu rihleti
Tûl-ı dehrin var mı ömr-i âdem ile nisbeti

Meksinin dünyada güyâ ân gibidir sür'ati
Olmalıydı ömr-i Nûh anın ekall-i müddeti

eyzân

Mevsim-i vakt-i şebâbın görmeden ezhârını
Etmeden bağ-ı hayâtın ictinâ esmârını

Bilmeden binde birin bu hilkatın esrârını
Gelmemiş mi âleme ikmâl için efkârını

Neş'e-i uhrâ için hazırlamış mı yârını
Cân hesâb etmez mi insânın kısa-a'mârına

eyzân

Bir taraftan ızdırab eyler gam-ı firkât ile
Cümle âzâ-yı teni tahrîk eder nisbet ile

İltizâm eyler bekâsın mu'tedil hâlet ile
Uğraşır merdâne def'-i düşmen-i illet ile

Mahv olunca hıfz eder ten kal'asın gayret ile
Son nefesde ta'biyeden ayrılır hasret ile

eyzân

Herkesin vicdânıdır bu hâleti tasvîr eden
Cevherinde cem'-i ezdâdı bulup tezkîr eden

Ol değil mi söyleyen bu sözleri tahrîr eden
Birbirine pek münâkız fi'iller tedbîr eden

Kendi sâil kendi mes'ûl kendidir taksîr eden
Var mı hâricden mezâhım işlerin tagyîr eden

eyzan

Hiffet-i asliyyesinde var hele bir inkılâb
Sıkletin levs-i anâsırdan mı etmiş iktisâb

Uzamış yoksa tenâsühden zamân-ı iğtirâb
Gösterir avdet için gâhi tereddüt geh şitâb

Belki menfa-yı bedende ârız olmuş bu hicâb
Mehtemeldir muzdarib eyler onu havf-ı itâb

eyzân

Hilkatince görünür kim cünhadan ma'sumdur
Cevher-i zâtı mücerred maddeden mahrûmdur

Etmiş ebdâna taalluk kühü nâ-ma'lûmdur
Cisme te'sir ü tasarruf etdiği meczumdur

Cümle alât-ı beden huddâm o şeh mahdûmdur
Doğrusu bir sırr-ı mahz-ı sâni'ü kayyumdur

eyzân

Ehl-i hikmet ihtilâfla etdiler bahs ü nazar
Olmamış bumesele tam-hâl bu âna kadar*

Gayrıdır tedbîr eden hikmetce kavli mu'teber
Kendi bir seyyâledir kim işlerinden bî-haber

Kuvvet-i âteş gibi makînesin tahrîk eder
Kimse olmazsa telegrafda çıkar mı bir eser?

eyzân

Ol hakîkat başka vech ile olunmaz irtisâm
Bir şu'â-i nûr-ı Hakdır yok anınçün in'idâm

Eyleyen bu sözlere sarf-ı kemâl-i ihtimâm
(Kul huve-min emr-i Rabbî)'dir ona ta'rif-i tâm

Rûh suâlinde bu kavli okumuş fahrü-l-en'âm
Hep bu re'ye tâbi' olmuş zümre-i ehl-i kelâm

eyzân

İşte bu sırr-ı garîbden akllar hayrândır
İnkişâf-ı kühü mutlak mu'ciz-i ezhândır

Gerçi bazı hallerin idrâk eden vicdândır
Bu vücûdda tahtı kurmuş müstakîl sultandır

Muktezâ-yı dîn-i İslâm burcumuz imândır
Maksad-ı (Tahsîn) hüsn-i hâtim-i ihsândır

Halka-i ömrün hemân teng olmada subh u mesâ
(Accilü bit-tevbe *kabl-et-mevt) dir âcil devâ

Tâhir

Bahâr

[2.devre, no:8/120-122]

“geçen yaz söylenmiştir”

(1)

Yine geldi bahâr-ı âlem-ârâ
Açıldı gül gibi diller safâdan
Göründü mihrimiz ebr-i hafâdan
Cihânı kapladı şâdı serâpâ
Müzeyyen oldu güllerle çemenler
Tebessüm etmede nâzik dehenler
Gülerler şimdi hep âh eyleyenler
Tecellîler iner hâke Hudâdan

(2)

Bakarsın bir takım mehrû güzeller
Gezerler bu gibi gülşende her dem
Safâdan mest olur gördükçe âdem
Safânın handesin gülşende yer yer
Sabâ bahş-ı hayât eyler cihâna
Safâlar bahş eder esdikçe cânâ
Urur arzın safâsı âsumâna
Bakılsa hande eyler zîre bâlâ

(3)

Bu yâr elvân-ı gûnâ gûne hurşîd
Şafak vaktinde levh-i âsumânı
Gece envâr ile kaplar cihânı
Eder zevk-i bahârı mâh-ı tecdîd
Biri aks-i dehân-ı la'l-i handân
Biri aks-i safâ-yı kalb-ı şâdân
Olur her sûde bakdıkça nümâyân
Çiçek şeklinde zevk-i bezm-i cemşîd

(4)

Tebessüm-pûş olur dağlar çayırlar
Temevvüc-yâb olup bahr-ı letâfet
Cihânı doldurur şevk ü şetâret
Yeşillendikçe sahrâlar bayırlar
Akar enhârdan gûyâ ki sevdâ
Letâfet arz eder çeşme serâpâ
Döner bir gülşen-i pür zevke dünyâ
Sezâ dense cihâna aks-i cennet

Tıflı Efendi

Nazîre

[1.devre, no:37/581-582]

Afv olmaz ise mu'terifin cürm ü günâhı
Asâr-ı kerem görmez idi muhti vü sâhi

Muhtâc eder âdemi bu âlem-i esbâb
Ammâ ki Hudâ'dır kulunun püşt ü penâhı

Müşkil iş ile sıdkımı et tecrübe yoksa
Bir şey mi tarîkinde fedâ cân ile câhı

Fil olsa rakîb üstüne ben at sürer idim
Ruhlar hevesi koymadı lik meyl-i melâhi

Olmazsa eğer kasd-ı Hudâ azmine yâver
Tahrîk edemez bâd vezân berk ü giyâhı

Erkek olanın mefhareti fazl u hünerdir
(Avrat) gibi olmaz zer ü zîverle mühâbî

Ger verse ümid-i kerem-i (Tıflı) ye cür'et
Dergâhına yâr etmez idi rûy-ı siyâhı

Vehbi Bey

Genç Kız

[3.devre, no:19/298-300]

Genç kız, bu ne samt ile sükûnet!
Gül rûyünü kaplamış küdüret

Kalb oldu şetâretin sükûna
Söyle bana derdinine gûne?

Evvel gülüp, oynayıp, gezerdin;
Seyrânı, tegannîyi severdin.

Terk eyledin hepsini nihâyet,
Tenhâlğa kaldı sâde rağbet.

Herkesden uzak uzak kaçarsın:
Vahdetle, tahayyülü ararsın.

Nakşı ya ne çok severdin eyvâh!
Ondan dahi eyledin mi ikrâh?

Yok eski zerâfet ü letâfet:
Nakşında yüzünce bir tarâvet.

Nakş eylediğin o goncalarda,
Şâhid görünür gumûm u derde.

Sen söylemedinse derd-i câmm,
No'ldüğünü ol gam-ı nihâmın;

Çokdandır o, bizce, oldu ma'lûm:
Aşk âteşi hiç kalır mı mektûm?

Bir komşu, sevimli şâbb-ı emred,
Söyle o değil mi sana hem-derd?

Hüsnüyle sana mûmâsil ammâ;
Yok benzer ona bu köyde aslâ

Bildim mi, yüzün neden kızardı?
Ahşâm da yine seni arardı;

Yoldan o gelir geçer, demâdem,
Bin havf ile şâd-mân u hurrem

Sen anlayarak sada-yı pâdam,
Elden düşerek harîr ü sûzum;

Bin şevk ile revzeni açarsın:
Seyrân-ı kemâline dalarsın;

Gözden olarak nihân o nâgâh
Ardınca bakıp kalırsın eyvâh!

Nazîre be-Gazel-i Nedîm

[3.devre, no:20/311-312]

Duymuş figân u âhım handân olup gelir
Cism-i alîle handeleri cân olup gelir

Bin derde dût eder beni terk eyleyip gider
Bin derde yine kendisi dermân olup gelir

Hoş bûyu hoş sadâsı gelir sonra kendisi
Reşk-âver-i bahâr-ı gülistân olup gelir

Ahde vefâyı bize gelince ayıb sayar
Her bir gelişde bezm-i peşimân olup gelir

“Vehbi” murâdı başımı hep nâra yakmadır
Nâdân rakîbin aşkına suzân olup gelir

Yusuf Âgâh Bey

Vakit Gazetesine Lâhika

[1.devre, no:33/520]

Gazel

Arzdır şu'le-i kandîl sanma pâydâr olur
Subh-ı sadık olunca hakikat âşikâr olur

Mazhariyettir diyerek yapışır alâyişe
Aldanır sûfi-yi ahmak sonra eşk-bâr olur

“Hakk’ı” batıldan fark-ı temyîz etmeyen
Mürâyi fart-ı cehlinden diyânetde hâr olur

(Bâkî)’ye tevessül-i ilm “irfân” iledir
Yoksa riyâ-pîşeler hasretle tebâr olur

Beyhûde emekdir şi'r-i mübhem efsânedir
(Maârifden) eser göster ihvâna yâdigâr olur

(Âgâh) ol sûfi hakikat şu'lesinden
Cevher-i ilm-i diyânetle insan pâydâr olur

Yusuf Kâmil Paşa

Ba'zı Perâkende Eş'âr

[1.devre, no:23/363-365]

(Târih)

Dâver-i iklîm-i Mısırın dader-i fâzîlteri
Gençliğinde eyledi terk-i cihân-ı bî-sebât

Hânedân-ı sâhib-i ihsân-ı âlişân idi
Az gelir zâtı gibi bir zât-ı memdûh-üs-simât

Ni'met-i ikrâmını dünyâya çok gördü felek
Ni'met-i gufrâna gark etsin Hudâ-yı kâinât

Dâr-ı ukbâda mükâfatın verir Hayy-ı kerîm
Âriyettir herkesin dūşunda haftân-ı hayât

Doğruca gitdi behište işte bu târihde
Kırkyedi sinninde kıldı Mustafa Paşa vefât

Kıt'a

Âyineye baktıkça olur ol gül-i handân
Âyine gibi kendi dahî hüsnüne hayrân

Âyîneyi vermem eline ben o perînin
Âyîne de tâ olmaya bir misli nümâyân

Kıt'a-i Diğer

Hizmetin eyledi takdîr şehinşâh-ı cihân
Kıldı şehzâdeye tasvîr-i hümâyun-ı ihsân
Nâil-i ömr-i tabî'î olur inşallâh
Eb-i zîşânına hizmetle olur şöhret ü şân

Târih

Felekde mihr ü mâhın olmasıyla devrini şâmil
Becâdır olsa târihi muvakkithâne-i kâmil

Beyit

Hükûmet hikmet ile müşterekdir
Vezîr olan hakîm olmak gerekdir (*)

* Buna ba'zılar Sâmi Paşa merhûmundur diyor.

Zehrünnisâ Begüm

Manzume

[2.devre, no:13/197-198]

Düşnâm-ı dehen-i yâr nihâyet pesenddir
Bîmâr-ı aşk için bu devâ sûd menddir

Bülbül nihâl-ı gülde binâ etdi âşiyân
Vallâhi havsalası nihâyet bülenddir

Zülfünde dil esîr nasıl olmasın Hudâ
Uçmakda bâd-nâz-ı perîde kemenddir

Ruh mihre gösterip hele o şu'le-revdir
Sen hüsne gurulenme bu da çâr-ı çenddir

Binlerce nâzenîni Hudâ hilkat eyledi
Bende nevâz nâfile nâz u nezenddir

(Leylî) değil ki gitmeyecek necd-i deştine
Billah nâsihabî-sûd-ı penddir

(Zehrî) yazık benim gibi büt âşkına düşüp
Bak çarh-ı kehkeşân ile zünnâr-ı benddir

3.2. TERCÜME ŞİİR

Feyzî Efendi

Ateşgede Mündericâtından Bir Manzûmenin Tercümesidir
[2.devre, no:5/71-73]

mütercim: Feyzî Efendi (1)

Sayd-ı kumru için edip pervâz
Kondu bir şâh-sâra bir şehbâz
Meğer ol şâh-sâra ber-mu'tâd
Bir tuzak kurmuş idi bir sayyâd
Konmasıyla hemân ol âzâde
Dâm-ı sayyâda oldu üftâde

“Hırs eder merdi mübtelâ-yi mihen
Adamı hırsıdır bakar kör eden”
“Hırs eyler basîri nâ-bînâ
Hırs eder merdi pâybind-belâ”

Ola şâyet halâsıma çâre
Hayli çaldı kanad o bî-çâre
Lîk çırpınmasıyla oldu beter
Dolaşıp kaldı pâyına teller

“Sûd-mend olmaz ızdırâb o dem
Ki ola merd pâybind-i elem”
“Dest-yârî-yi nâhun-ı tedbîr
Olur ukde güşâ-yi emr-i asîr”

Gagasıyla çok ihtimâm etdî
Telleri çözmeye kıyam etdî
Hayf kim ol esîr-i dam-ı mihen
Bu tehâlûk bu keşmekeşde iken
Yeniden geçdi bir takım teller
Boynuna çün kılâfe vü çember
Çekdi bir âh-ı âteşin dedi sahy
Var mı âlemde ben gibi bed-bah
Geldim ümîd-i sayd ile dîlşâd
Hâtırım renc ü gussadan âzâd
Güldü tedbîrime benim takdîr
Böyle sayyâd elinde oldum esîr
Hâtıra gelse idi evvel kâr
Bu ser-encâm âkîbet düşvâr
Yani her avcının peşinde gezer
Bir diger avcı var sitem-perver

Bu hevâlarda hiç gezinmez idim
Dâne kasdıyla dâma inmez idim
Fi'lim oldu delîl-i âfâtım
Başıma geldi su'-i niyyâtım

“(Feyziyâ) al bu kıssadan hisse
Seni âgâh eder bu hoş kıssa”

“Hele bu kıssadan olur münmel
Nükte-i (el-cezâ-yı cins-i amel)”

(1) Feyzî Efendi hazretlerini şahsen tanımayanlar asar-ı nefiselerinin yabancıları değildir.

Bu meşhur şâirin bundan akdem bir muhtasar gazelini neşr etmiş idik. Şimdi eyice hatırlayamadık. Galiba:

“O bî-âmân yine bilmem kimi şehîd ediyor
Ki bir acıklı acıklı âmân sadâsı gelir”
beyti idi. Bendeniz bu beyiti orada görünce parantez () içine almıştım. Buna da sebep şiire müteallik bir cüzdânımızda bu beyit birkaç sene evvel kayd olunmuş bir beyit idi. Bunu arkadaşımızdan biri kendisine isnâd etmiş daha türkçesi Feyzî Efendi'nin malını sirkat eylemiş olduğu müteâkiben tahakkuk etdi. Binâen aleyh Feyzî Efendi'ye hakikat-i hâli alenen beyân etmeğe olan borcumuzu edâ ederiz. Ve bu vesîleden bilistifâde âsar-ı nefiselerini her zaman için ricâ eyleyiz.

İmzâsız

**Jan Jak Ruso (Jean Jacques Rousseau)'nun Âsârından Tercümedir
[2.devre, no:11/163-164]**

Kıt'a

Hâb-ı pür ıstırabdır bu hayat
Doğmuşuz ölmek üzre vâ hayfâ
Var ise zerre zerre zevkiyât
Onu da kahr-ı dehr eder ifnâ

Gideriz böyle cehl ü gafletle
Ka'r-ı girdab-ı mevte hasretle
Türlü mihnetle bin meşakkatle
Mahv u kem-nâm eder bizi dünyâ

Bizse seyr eyleyip bu dünyâyı
Ararız tarhına nedir bâdi
Hâlıkı halk-ı sırr-ı icâdı
Cümleyi bilmek isteriz hâlâ

Lîk bu sırr-ı mübhemin halli
Akla teysîr olunmamış belli
Âdeme acz ü gaflet ü cehli
Etdirirler hatâ içinde hatâ

Sıyrılıp ruh-ı zulmet-i tenden
Süzülüp eyledik de azm-i vatan
Ol zaman hall olur bu şübhe ve zan
Bilinir hasılı nedir maân

Mehmed Rıf'at Bey

Na't-ı Nebî (*)

[1.devre, no:38/602-604]

Tâ'ir-i kuds-ı muallâyız nevâyı bilmeyiz
Murg-ı semt-i âlem-i gaybız hevâyı bilmeyiz

Keşti-i tevhîdi bizde lenger-i dildir süren
Mevce-i gam-nâk u tûfân-ı belâyı bilmeyiz

Eldedir pervâne-yi ibkâ-yı âlem serteser
Biliriz Hızr-ı bekâ semt-i fenâyı bilmeyiz

Mülkümüzden yol bulup geçmez bizim şâh-ı ecel
Merkten biz olmayız aslâ azâyı bilmeyiz

Arşdan zannetme ki sürçer bizim akdâmımız
Mest isek de kim demiş ki öyle câyı bilmeyiz

Halvet-i şâhenşeh-i aşkda biziz halvet-nişîn
Halkdan vâresteyiz çûn u çerâyı bilmeyiz

Bizleriz cevher gibi ka'r-ı muhîte fer veren
Öyle çerçöpları gibi yüzde şinâyı bilmeyiz

Nakş-i renklerin dârından biziz vareste-dil
Resm-i sûretkârî-i çin ü hatâyı bilmeyiz

Nezdimizde hep berâberdir bizim âlî-denî
Peyker-i hurşiddin nûr-i siyâhı bilmeyiz

Bizleriz berî ciğer-sûz ile perverde meşâm
Cân-bahş etmez bize bâd-ı sabâyı bilmeyiz

Akla yokdur meylimiz dilbeste-i aşkız ki biz
Fakr ile perverdeyiz zevk-ı gınâyı bilmeyiz

Zahmdan biz korkmayız merhem taharri etmeyiz
Derdden yok nâlemiz hiçbir devâyı bilmeyiz

Günde bin tîr-i belâ şast felekden gelse ger
Göz yumar zannetme çün bizler abâyı bilmeyiz

Kande akl u kande kavlı-i kirdigâr
Akla kavlı-i Hakk-medâr-ı iftihâr

Kande lâf u kande şi'r-i hoş-güvâr
Şi'r okurken kalmaz elde ihtiyâr

Kande tûtî merd-i hoş-şi'âr
Merd-i nâtik nutk-ı tûtî müste'âr

Kande böyle nev-gazel görsün kibâr
(Rıf'atâ) sen eylemezsen yâdigâr

Manastırdan Fî-teşrînievvel sene 97

Meşâhîr-i şuarâ-yı sâlifeden Feyzî-i Hindî'nin fârisî üzre nazm etmiş olduğu na't-ı şerîfin tercümesidir ki nihâyetinde olan üç beyit mütercimi tarafından ilâve edilmiştir. Fârisî'si Harâbâtın birinci cildinde mukayyedir.

Said Bey

Tercüme

[1.devre, no:35/549]

Çeşm-i sehârın idelden beni mecbûr sana
Fart-ı âlâm u meşakkat çekerim rûz ile şeb

1 { Böyle evzâa muhibbânımı lâyıık göricek
Âh bedhâhun olan düşmene neylersin aceb

bu (1) zeminde Fransızca'dan mütercem
şu beyit

Seni sevdim vefâsızken
Ni'derdim sâdık olsaydın

(Şinâsî) merhumundur.

3.3. MANZUM HİKÂYE

E(lif) Nâzım

Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk

[1.devre, no:27/431-432]

Kümeşe geldi bir gece sansar,
Kapıyı çaldı hızlıca ayyâr;

Bağırırdı: “amân amân!” diyerek,
“Açınız kim işim yamân!” diyerek

Kümes halkı uyandı kalkdı bütün,
Koşular bâba hepsi açmak için.

Köşede bir horoz-ı bî-çâre,
Kocamış kalmış idi âvâre.

Anladı hileyi figân etdi,
Men’ için koşdu bunlara gitdi,

Dedi-: “ey gafilân-i bî-idrâk
Önünüzde çeh-i belâ vü helâk!

Hîledir; kanmayın, düzer sansar
Sanmayın kim olur bize ol yâr.”

“Açalım!”-yok!- o bir, fakat biz çok
Aç! evet.... –Açma, Açma! – Aç – yok yok!!

Mâ-hasal çıkdı bir nizâ’ vü fesâd,
Dû taraf oldu hükm-i istibdâd.

Muttasıl sansar eyledi feryâd
Oldu müsmir sonunda istimdâd

Birden etdi hücûm vusûle hemâm
Boğarak etdi cümlesin bî-cân

Hâmid Bey

Karı Sûretine Girmiş Bir Kedi

[1.devre, no:35/553-554]

Bir herif olmuş idi giryesine üftâde
Nâz u refârına âvâzına hem-dildâde

Nâv u mirnây gelirdi ona âvâz-ı latîf
Bir daha olmaz idi böyle delî ahmak herîf

Yalvarırdı gece gündüz dökerek eşk-i niyâz
Ki ola bu kedisi bir zen-i pür işve vü nâz

Hâsılı ol derece etdi bükâ vü zârı
Bir sabah gördü kim olmuş kedisi bir karı

Durmayıp şaşkın herîf matlabı buldukda husûl
Eyledi zevce onu maksadına buldu vusûl

Belki ol vakte kadar bir zen-i nâhide edâ
Etmemişdir kocasın bu derece dil-şeydâ

Ne nevâziş ne perestiş ne kadar şevk ü sürûr
Eyledi bir iki gün böyle meserretle mürûr

Dembedem aşkı hatâsıyla ma'an buldu ziyâd
Unudup aslın anın sandı zen-i mâderzâd

Lîk îcâb-ı tabiat onu kıldı nâ-gâh
Cehl ile işlediği kâr-ı hatâdan agâh

Ya'ni bir şeb karı yatmışdı firâş-ı nâza
Fâreler o aralık başladılar avâza

Zîr-i pisterde kimi eyler idi devre devâm
Ederek her ciheti dikkat ile istişmâm

Gördü bu hâlini çün zevce-i bed-tıynet hemân
Yeni hâlin unutup attı yere hırs ile cân

Fakat aldığı için şekl-i zen-i nâzende
Etmedi bu görünüş fareleri lerezende

Etdi derhâl birisin küşte-i dendân-ı sitem
Oldu bî-çâre heman âzim-i sûrâh-ı şikem

Gördüler kim olacak cümlesinin hâli harâb
Etdi mûşân o dem semt-i girizgâha şitâb

Tab'-ı nâ-pâkini tebdîle anın sa'y-ı hezâr
Âhir-i ömrüne dek gitdi boşa etmedi kâr

3.4. TERCÜME MANZUM HİKÂYE

Câfer

(Varaka) – aynen

[1.devre, no:32/511-512]

Fransız şu'arâ-yı meşhûresinden müteveffâ La Fonten (La Fontaine)'in hikâyelerinden “palamut ve bal kabağı” nâm masalın aşağı tarafını “Yâdigâr”ın dördünü cüzünde tercüme edilmiş gördüğümden üst tarafını ikmâl ve taraf-ı âlîlerine isbâl eyledim. Zaten Türkçe'de de bu hikâye herkesin ma'lumudur.

Fî 30 Teşrînievvel sene 97

Câfer

“Palamut ve Bal Kabağı”

Dıraht-ı mişe altında birisi azm ü hiddetle
Yakınında görüp bir bal kabağı der ki gaflette:
“Cenâb-ı Kibriyânın ben yerinde olmuş olsaydım
Verirdim cümle eşcâra bütün esmârı nisbette”
Düşer vardık da hâba enfi üzre bir pelîd eyler
Figân gördükde burnu kanını bir hâl-i hayrette
“Cenâb-ı Hazret-i Hâlik aceb eşyâyı hilkatde
Yaratmış mutlaka bir nisbet üzre taht-ı hikmette
Büyük ağaç için meyve büyük küçük için küçük
Demiştim olsa idi gerçi kim vakt-i cehâletde
Hudâ'nın hikmetinden sormağa bin tövbeler kıldım
Bu vâdide kalır insan-ı gâfil çok dalâletde
Dıraht-ı mişeye vermiş münâsib bir küçük meyve
Olaydı bal kabağı gibi bir meyvesi hey'etde
No'lurdu hâlim âyâ ol zaman altında yaturken
Bulurdum bâşım üzre ger düşünce cânı cennetde”

Hâmid Bey

La Fonten (La Fontaine)'den mütercem

[1.devre, no:44/685-686]

Ok ile Urulmuş Bir Kuş – (2)

Tîr-i perdâr ile göğsünden urulmuş bir kuş
Nîm olmuş idi te'sîr-i zahimden bî-hûş
Yanarak tali'ne der idi âyâ ne revâ
Olalım kendimize kendimiz esbâb-ı fenâ
Çünkü bu tîr-i hun-efşâna bu zâlim insân
Perr-i hem nev'imizi etdi medâr-ı –tayarân

El-hazer etmeyiniz aczimizi istihzâ
Olur insanlara da türlü kazâ çehre-nümâ
Hele insan gibi zâlim olamaz bir hayvan
Eder hem-nev'ini de böylece mahrûm-ı cihân

Hâmid Bey (1)

Nâfi'â nezâretine mensûb bu (1) Hâmid Bey efendinin (La Fonten)den mütercem şu (2) manzûmelerine bedel diğerk bir manzûme bundan evvelki nüshaya konulmuş ve sehven Ekrem Bey Efendiye nisbet edilmiştir.

SONUÇ

Güncel manada her türlü toplumsal mevzuu; sosyal siyasî ve edebî boyutlarıyla dönemin kültür atmosferini günü gününe yansıtan bir alandır yayın dünyası. Buna paralel biçimde, dergi ve gazeteler üzerine yapılan çalışmaların genel anlamda kültür tarihi, daha özel anlamda ise edebiyat tarihi araştırmalarında taşıdığı önem büyüktür. Bu cepheden bakıldığında *Hazîne-i Evrâk*'ın değeri, modern Türk edebiyatındaki yeri kendiliğinden ortaya çıkar. Ancak bu saptamayla yetinmemek ve derginin özel manada değerini ortaya koymak gerektiğinde çalışmamız bize birkaç söz söylemekte güç kazandırdı. *Hazîne-i Evrâk*, yazar kadrosunun hemen hemen her konuda yazılar yazan şahsiyetleri sayesinde özellikle Mahmûd Celâleddin ve Münif Paşa'nın belirlediği bir yayın politikası ile ansiklopedist bir üslûbun *Mecmua-i Fünûn*'dan sonra en ciddi takipçisidir. Dönemin genel şartları itibariyle siyâsi olmaktan uzak özellikle sosyal ve fennî yazılarıyla, edebî eserleriyle halkın bütününe ictimâî bir kültür atmosferine alıştırmayı amaçlamış, ansiklopedist mahiyetteki birçok yazıya sayfalar ayırmıştır.

Tercüme yazıların da çokça bulunduğu dergiyi bu noktadan değerlendirdiğimizde denilebilir ki *Hazîne-i Evrâk* yayın heyeti Tanzimat döneminin tüm kültürel imkanlarından azamî surette yararlanmaya, okuyucuyu da bu zihniyetle yarar sağlamaya çalışan gerçek anlamıyla entelektüel bir kimliğe sahiptir. Derginin yayınlandığı sürece oluşturduğu etkide yazar kadrosunda yer alan isimler de belirleyici olmuştur. Nâmık Kemal, R. Ekrem, A. Hâmid'in yanısıra klasik geleneğin güzel örneklerini veren Sırrı Paşa, Feyzi Efendi, Said Bey, Sâmî Paşa, Yusuf Kâmil Paşa gibi şahsiyetler H. Evrâk'ın yayın kadrosunu oluşturur. Aynı dönemde henüz gençlik yıllarında olan Nâbizâde Nâzım, Menemenli Tâhir, Manastırlı Rıf'at bey yeni neslin öncüleri olarak adeta eski ile yeninin bir terkiğini sunarlar. Belki de bu tavır Batılılaşmanın hangi ölçüler nisbetinde olması gerektiğine dair bilinçli bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

Hazîne-i Evrâk neşir hayatı boyunca diğer yayın organlarını da yakından ilgilendirmiş, yayın dünyasında teşvik ve tebrikle karşılanmıştır. Daha henüz yayınlanmadan *Tercümân-ı Hakikat*'de varlığı duyurulan derginin neredeyse her yeni sayısının *Tarîk*,

Vakit ve *Envâr-ı Zekâ* gibi döneminin önde gelen gazetelerinde mevzu edilişi, *H. Evrâk*'ın, zamanında ne derece ilgiyle karşılandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Biz bu tez çalışması ile, seçkin değeri nisbetinde edebiyat dünyasında ses getiren *Hazîne Evrâk*'ı sadece varlığına işaret ederek dahi tanıtılabildikse edebiyat araştırmaları adına gurur duyacağız.

F. BİRİNCİ KATABATAŞ

KAYNAKÇA

1. HAZİNE-İ EVRÂK'DAN BAHSEDEN KAYNAKLAR

- AKÜN, Ö. FARUK; “Hazîne-i Evrâk”, *DİA*, Diyânet Vakfı Yay., cilt no: 16, sayfa no:133-135, İst. 1998.
- BAKIRCIOĞLU, Ziyâ; “Hazîne-i Evrâk”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergah Yay., cilt:4, Sayfa no: 192-193, İst., 1881.
- BİRİNCİ, Necat; “Sâlih Hayri; Kırım Zafernâmesi – Hayrâbât”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Sayfa no: 11-12, Ank. 1888.
- DOĞAN, İsmail; “Tanzimat’ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvi”, İz Yay., sayfa no: 102,123,124, İst. 1991.
- ÖZKIRIMLI, Atilla; “Hazîne-i Evrâk”, *Türk Edebiyatı Ans. Cem Yay.* cilt no:3, sayfa no: 625, 1. Baskı İst.y 1982, 4. Baskı İst., 1987.
- TEVETOĞLU, Fethi; “Hazîne-i Evrâk”, *Türk Ansk.* M.E.B. Yay. cilt no: 19, sayfa no: 137, Ank., 1971.
- TURİNAY, Necmettin; “Abdülhak Şinâsi Hisar”, Öğretmen Yazarlar Dizisi, M.E. Basımevi, sayfa no: 33, İst. 1988.

2. YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKYÜZ, Kenan; “Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I (1860-1923), Mas Matbaacılık, sayfa no: 70-71, Ank., 1972.
- BİRİNCİ, Necat; “Sâlih Hayri; Kırım Zafernâmesi-Hayrâbât” Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 879, sayfa no: 17-73, Ank. 1888.
- BÖLÜKBAŞI, R. Tefvik; “Serâb-ı Ömrüm”, 2. bas. s.225, İst. 1949
- BURSALI, M. Tahir; “Osmanlı Müellifleri”, 2. cilt, Meral Yay., Yaylacık Matbaası, İst. 1972.

- DEVELLİOĞLU, Ferit; “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat” Aydın Kitabevi, Ank. 1986.
- DOĞAN, İsmail; “Tanzimat’ın İki Ucu, Münif Paşa ve Ali Suâvi”, İz Yay. sayfa no:45-135, İst. 1991
- DUMAN, Hasan, “İstanbul Kütüphaneleri, Arap Harfli Süreli Yayınlar Kataloğu, 1828-1928, 602, s. ek: 24, İst. 1986.
- GAZİ, Ahmet Muhtar Paşa; “Takvîmü’s-Sinîn”, Haz. Yücel Dağlı, Hamit Pehlivanlı, Genel Kurmay Basımevi, Ank. 1993.
- GÖVSA; İ. Alaattin; “Türk Meşhurları”.
- İNAL, İbn. M. Kemal; “Son Asır Türk Şairleri”, İst. 1932, 1938.
- KAPLAN, Mehmed; “Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser” Dergah Yay., sayfa no: 22-23, İst. 1. Baskı 1971, 2. Baskı 1987, 3. Baskı 1993.
- KUTLUER, İlhan; “Batılılaşma-Felsefi Düşünce” *DİA.*, cilt:5, Diyanet Vakfı Yayinevi, s:170, İst. 1992.
- NECATİGİL, Behçet; “Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü”, Varlık Yay., 15. basım, İst. 1993.
- OKAY, Orhan; “Batılılaşma-Edebiyat”, *DİA*, cilt:5, Diyanet Vakfı Yay., sayfa no:170, İst. 1992.
- ÖKSÜZ, Y. Ziyâ; “Türkçenin Sadeleşme Tarihi, Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi”, Türk Dil Kurumu Yay. 606, sayfa no: 40-41, Ank. 1995.
- ÖZDEM, Râgıp; “Tanzimattan Beri Yazı Dilimiz”, *100. Yıl Münasebeti ile Tanzimat*, İst. Maarif Matb., sayfa no: 906, İst. 1940.
- ÖZTUNA, Yılmaz; “Devletler ve Hânedanlar – Türkiye 1074-1990”, K.B.Yay.1101, cilt:2, Başbakanlık Basımevi, Ank.
- TANPINAR, A. Hamdi; “19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi”, 6. Baskı, Çağlayan Kitabevi, sayfa no: 152; 179-182, İst. 1985.
- TARLAN, A. Nihat; “Tanzimat Edebiyatında Hakîki Müceddit”, *100. Yıl Münasebeti ile Tanzimat*, İst. Maarif Matb., sayfa no: 592-617, İst. 1940.

- TOPRAK, Zafer; “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, *Türkiye’de Dergiler-Ansiklopediler 1849-1984*, Gelişim Yay., sayfa no: 16-17, İst.1984.
- TURUNAY, Necmettin; “Abdülhak Şinâsi Hisar”, Öğretmen Yazarlar Dizisi, M.E. Basımevi, sayfa no: 31-37, İst. 1988.
- TÜRK ANSİKLOPEDİSİ; “Encyclopédie” [ansiklopedi], cilt:15, M.E.B. Yay. sayfa no:191-192, İst.
- UNAT, F. Reşid; “Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ank. 1994.
- YORULMAZ, Hüseyin; “Ümit Burnu Mektupları”, (100 Yıl Önce Güney Afrika) Ömer Lütfi, Ses Yay., İst. 1994.

ÖZGEÇMİŞ

18.02.1969 tarihinde Adapazarı'nda doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Adapazarı'nda tamamlayarak Mimar Sinan Üniversitesi "Türk Dili ve Edebiyatı" bölümünden 1989-90 döneminde mezun oldu. 1991 yılından itibaren Özel Sakarya Lisesi'nde Türkçe-Edebiyat öğretmeni olarak dört yıl çalıştı. Öğretmenliğe ara vererek "Sakarya Üniversitesi – Fen Edebiyat Fakültesi" bünyesinde açılan lisans üstü öğrenim programına iştirâk etti. Prof. Dr. Orhan Okay'ın danışmanlığı altında tamamladığı yüksek lisans öğreniminin son merhalesi sözkonusu bu tez çalışmasıdır.

